

**STRATEGIA ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

P R O J E K T

Szczecin, sierpień 2009

Spis treści

SPIS TREŚCI

1. Podstawa, zakres i tryb aktualizacji	4
2. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej.....	6
Wstęp.....	6
2.1. Warunki naturalne	7
2.2. Demografia.....	9
2.3. Kapitał społeczny	12
2.4. Samorząd.....	15
2.5. Ochrona zdrowia	18
2.6. Kultura.....	20
2.7. Edukacja	22
2.8. Rynek pracy.....	25
2.9. Gospodarka.....	28
2.9.1. Przemysł	30
2.9.2. Handel i usługi	34
2.9.3. Budownictwo	36
2.9.4. Rolnictwo	39
2.9.5. Leśnictwo	42
2.9.6. Turystyka.....	44
2.9.7. Gospodarka morska.....	48
2.10. Innowacyjność.....	51
2.11. Nauka	54
2.12. Społeczeństwo informacyjne.....	56
2.13. Transport	61
2.14. Energetyka.....	65
2.15. Stan i ochrona środowiska.....	70
2.16. Gospodarka komunalna.....	74
2.17. Planowanie przestrzenne i urbanizacja	78
2.18. Mieszkalnictwo	80
2.19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców	84
2.20. Ujęcia horyzontalne.....	89
2.20.1. Wymiar transgraniczny	89

Spis treści

2.20.2. Współpraca zagraniczna.....	90
2.20.3. Wymiar metropolitalny	91
2.20.4. Przestrzeń publiczna.....	92
2.20.5. Spójność / konwergencja.....	94
3. Analiza SWOT	96
4. Wizja województwa zachodniopomorskiego.....	102
4.1. Kluczowe wyzwania	104
5. Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań.....	105
6. Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego ..	116
6.1. Instrumenty wdrażania	116
6.2. Spójność celów realizowanych w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z priorytetami określonymi w Strategii Rozwoju Kraju do roku 2015.....	118
6.3. Spójność celów realizowanych w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z horyzontalnymi celami szczegółowymi określonymi w Narodowej Strategii Spójności.....	121
6.4. Strategia a plan zagospodarowania przestrzennego województwa.....	124
6.5. Źródła finansowania	127
6.6. Podmioty realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego.....	130
6.7. Monitorowanie Strategii.....	130
6.7.1. Założenia instytucjonalne.....	130
6.7.2. Poziomy monitorowania	131
6.7.2.1. Monitorowanie zmian sytuacji społeczno-gospodarczej.....	131
6.7.2.2. Monitorowanie realizacji celów Strategii na podstawie wskaźników wynikających z kwantyfikacji tych celów.....	133
6.7.2.3. Monitoring realizacji programów wypełniających zapisy Strategii.....	136
6.7.3. e-Region – internetowa aplikacja wspomagająca monitorowanie rozwoju regionu	140
Spis wykresów.....	143
Spis tabel	144
Spis map	144

1. Podstawa, zakres i tryb aktualizacji

Samorząd województwa odpowiedzialny jest za kreowanie polityki rozwoju regionalnego. Podstawę kształtowania tej polityki stanowi strategia rozwoju województwa – długookresowy dokument określający kierunki polityki i wytyczający cele, które mają być osiągnięte w założonym horyzoncie czasowym.

Obecnie obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko została przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005 roku.

Konieczność dokonania aktualizacji Strategii wynika z zapisów Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jednolity Dz.U. z 2009 r., Nr 84 poz.712), jak również związana jest ze stale zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi i wewnętrznymi rozwoju województwa.

W toku aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego (SRWZ) wykonano następujące działania:

- 1) opracowano aktualną diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa zachodniopomorskiego
- 2) określono cele rozwojowe w zakresie objętym strategią
- 3) określono wskaźniki realizacji
- 4) określono kierunki interwencji
- 4) opracowano system realizacji i ramy finansowe SRWZ
- 5) zapisy SRWZ skoordynowano zostały z celami dokumentów strategicznych na szczeblu krajowym oraz planem zagospodarowania przestrzennego województwa
- 6) przeprowadzono aktualizację oceny skutków oddziaływania SRWZ na środowisko.

Prace prowadzące do sporządzenia Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego zrealizowano w następujących etapach:

- 1) **Rozpoczęcie prac nad aktualizacją strategii** – uchwała nr 105/09 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego w sprawie podjęcia prac nad przygotowaniem zmian do Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 (29 stycznia 2009), Zarządzenie nr 12/09 Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego w sprawie powołania Zespołu do spraw aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 (6 lutego 2009)
- 2) **Sporządzenia diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa** (od stycznia do czerwca 2009)
 - a) przygotowanie diagnozy przez Zespół ds. aktualizacji przy współudziale wydziałów merytorycznych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego oraz ekspertów zewnętrznych
 - b) badanie ankietowe zachodniopomorskich jednostek samorządu terytorialnego (od marca do maja 2009)
 - c) spotkania warsztatowe dotyczące obszarów: gospodarka i przedsiębiorczość, planowanie przestrzenne i środowisko, społeczeństwo, przeprowadzone w dwóch seriach: 1, 3 i 5 kwietnia 2009 oraz 11, 15 i 18 maja 2009.

Podstawa, zakres i tryb aktualizacji Strategii

- 3) **Spotkania w ramach Kolegium Rozwoju Regionalnego** – przeprowadzone w dniach 23 lutego, 20, 24 i 27 kwietnia, 23 czerwca 2009
- 4) **Przystąpienie do przeprowadzenia postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** (3 czerwca 2009), opracowanie Prognozy Oddziaływania na Środowisko SRWZ (lipiec 2009)
- 5) **Przyjęcie przez Zarząd Województwa projektu Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko SRWZ i skierowanie dokumentów do konsultacji społecznych** (sierpień 2009) .
- 6) **Konsultacje społeczne SRWZ** z jednostkami samorządu terytorialnego, partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego (od sierpnia do września 2009)
- 7) **Sporządzenie sprawozdania z przebiegu i wyników konsultacji** (od października do listopada 2009)
- 8) **Przyjęcie przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego dokumentu Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko SRWZ** (22 listopada 2009)
- 9) **Publikacja uchwały o przyjęciu SRWZ w wojewódzkim dzienniku urzędowym** (grudzień 2009)

Diagnoza województwa zachodniopomorskiego dotyczy procesów i zjawisk, jakie zachodziły na jego terenie w okresie 2004-2007. Do jej stworzenia wykorzystano dane gromadzone według podziału administracyjnego oraz według jednostek terytorialnych NUTS¹ w odniesieniu do podregionów. W województwie zachodniopomorskim wyróżnione zostały 4 podregiony: koszaliński (powiaty: sławieński, koszaliński, kołobrzegi, białogardzki, świdwiński, szczecinecki, drawski, wałecki, m. Koszalin), stargardzki (powiaty: gryficki, łobeski, stargardzki, choszczeński, pyrzycki, myśliborski), szczeciński (powiaty: kamieński, goleniowski, policki, gryfiński, m. Świnoujście) oraz miasto Szczecin.

¹ Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (opracowana na podstawie Nomenclature of Territorial Units for Statistics – NUTS) wykorzystywana jest w procesie gromadzenia informacji, prowadzenia badań statystycznych oraz udostępniania ich wyników w przekrojach przestrzennych. Dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na 5 poziomach: regiony, województwa i podregiony (na poziomie regionalnym), powiaty i gminy (na poziomie lokalnym). Obecny podział na podregiony NUTS 3 obowiązuje od 2008 roku.

2. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

Wstęp

Województwo zachodniopomorskie jest położone w północno-zachodniej części Polski. Jego lokalizacja na południowo-zachodnim wybrzeżu Morza Bałtyckiego stanowi kluczową determinantę potencjału i perspektyw rozwoju. Województwo posiada granice o łącznej długości 873,9 km, w tym zachodnią granicę państwową z Niemcami o długości 188,9 km, granicę morską o długości 188,9 km na północy, granicę południową z województwami wielkopolskim liczącą 197,4 km i lubuskim o długości 216,9 km oraz granicę wschodnią z województwem pomorskim na odcinku 190,9 km. Województwo zajmuje obszar 22 902 km² (5. co do wielkości w Polsce), co stanowi 7,3% powierzchni kraju.

Województwo zachodniopomorskie zostało utworzone w wyniku obowiązującej od 1 stycznia 1999 roku reformy administracyjnej kraju, z połączenia województw szczecińskiego i koszalińskiego, 11 gmin z województwa gorzowskiego, 5 gmin województwa pilskiego oraz 3 gmin województwa słupskiego.

Stolicą województwa jest Szczecin, główny ośrodek administracyjny, gospodarczy i kulturalny regionu, liczący 407,8 tys. mieszkańców. Pozostałe większe ośrodki miejskie to: Koszalin (107,4 tys. mieszkańców), Stargard Szczeciński (70,2 tys. mieszkańców), Kołobrzeg (44,9 tys. mieszkańców), Świnoujście (40,9 tys. mieszkańców) i Szczecinek (38,5 tys. mieszkańców).

2.1. Warunki naturalne

Województwo charakteryzuje duża liczba i największa powierzchnia wyznaczonych obszarów specjalnej ochrony ptaków i siedlisk. Wyróżnia je także wyższy od średniej krajowej odsetek powierzchni zalesionej i jedno z najwyższych nasycenie wodami powierzchniowymi.

Na obszarze województwa panuje klimat umiarkowany, w pasie nadmorskim ciepły morski, natomiast w głębi lądu ciepły przejściowy. Jest on kształtowany przez bliskość morza, duże śródlądowe zasoby wodne oraz rozległe powierzchnie leśne. Urozmaiconą rzeźbę obszaru ukształtowała działalność lodowca i jego wód roztopowych oraz wpływ wód Morza Bałtyckiego i wiatru. Dwie główne krainy geograficzno-fizyczne województwa to Pobrzeże Południowobałtyckie i Pojezierze Pomorskie. W regionie dominują gleby polodowcowe z przewagą bielocowych i brunatnych. Na dość dużych obszarach występują gleby torfowe oraz czarnoziemny w okolicach Pyrzyc i Stargardu Szczecińskiego. Województwo posiada złoża naturalnych surowców energetycznych (gazu ziemnego, ropy naftowej), oraz syderytowych rud żelaza, wapieni, margli, kredy jeziornej, iłów i glin ceramicznych, piasków kwarcowych, a także surowców leczniczych (torfy borowinowe, wody termalne i solanki).

Około 5,2% obszaru województwa zajmują wody powierzchniowe, jedynie w województwie warmińsko-mazurskim ten odsetek jest większy. Największy zbiornik regionu to Zalew Szczeciński, ponadto liczne jeziora tworzą układ pojezierzy: Drawskie, Wałeckie, Ińskie, Myśliborskie, Choszczeńskie oraz Pobrzeże Słowińskie. W województwie występują w sumie 172 jeziora o powierzchni powyżej 50 ha. Największe z nich to Dąbie, Miedwie, Drawsko, Wielimie, Betyń, Ińsko, Woświn. Ważniejszymi rzekami województwa są: Odra z dopływami (Myślą, Płonią, Iną), Drawa, Gwda oraz rzeki Przymorza: Świniec, Rega, Parsęta (z Radwią) i Wieprza (z Grabową), które uchodzą bezpośrednio do Morza Bałtyckiego. Ujście Odry do Bałtyku (poprzez deltę Zalewu Szczecińskiego zamkniętą cieśninami Dziwny, Świny i Piany) stanowi unikalny w świecie układ hydrologiczny. Zasoby wodne województwa tworzy także osiem głównych zbiorników wód podziemnych.

Obszar województwa cechuje się ogromnym bogactwem i różnorodnością przyrodniczą oraz dużym stopniem lesistości. Powierzchnie zalesione w 2007 roku stanowiły 34,4% ogółu powierzchni (przy średniej krajowej 28,9%), w 99% stanowiąc własność Skarbu Państwa. Przeważająca część terenów zalesionych znajduje się w części południowej i wschodniej. Zwarte kompleksy leśne tworzą puszcze o szczególnej wartości przyrodniczej i gospodarczej: Goleniowska, Bukowa, Piaskowa, Barlinecka, Wkrzańska i Wałecka (lasy wałecko-drawskie). Większe kompleksy stanowią także lasy koszalińsko-białogardzkie oraz człuchowsko-szczecineckie.

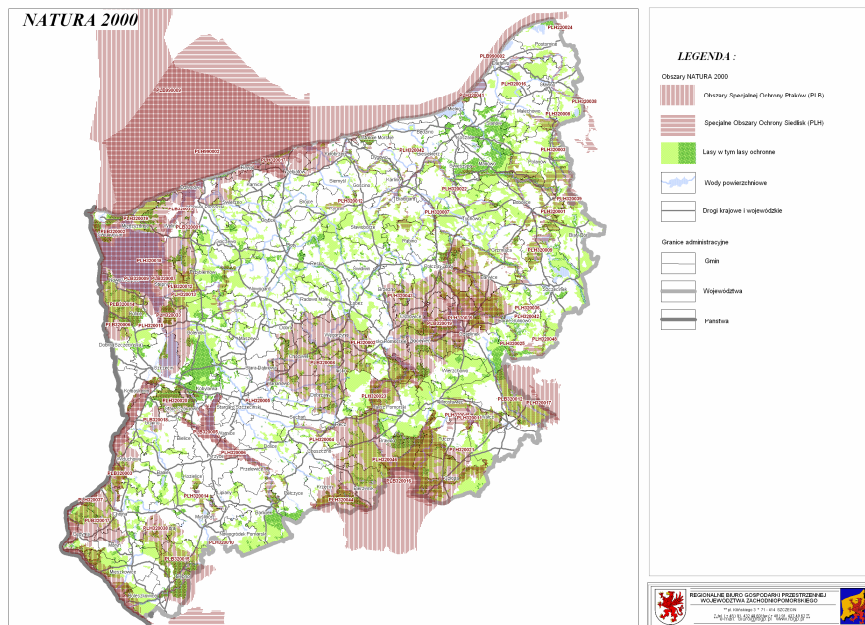
Przestrzenne rozmieszczenie obszarów o największej wartości przyrodniczej układa się pasmowo. Obszar przygraniczny obejmuje pasmo Doliny Odry. Wzdłuż wybrzeża przebiega pas nadmorski, równoleżnikowo przez centralną część województwa przebiega pas środkowy, a wzdłuż południowej granicy województwa - pas południowy.

Dla zachowania unikatowego dziedzictwa przyrodniczego na obszarze województwa utworzono Woliński Park Narodowy, Drawieński Park Narodowy (wspólnie z województwem lubuskim), 7 parków krajobrazowych, 83 rezerваты przyrody i 20 obszarów chronionego krajobrazu. Łącznie 21,3% całkowitej powierzchni województwa objętych zostało tymi formami ochrony. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej na obszarze województwa ustanowiono także obszary ochrony przyrody wchodzące w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, obejmujące 19 obszarów specjalnej ochrony ptaków, zajmujących 28% jego powierzchni oraz, niezależnie, 41 obszarów specjalnej ochrony siedlisk, zajmujących 27% powierzchni.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

1. Warunki naturalne

Mapa 1. Obszary Natura 2000 na terenie województwa zachodniopomorskiego

źródło: Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego.

Wyzwania: Zapewnienie odpowiedniej skuteczności działań w dziedzinie zachowania różnorodności biologicznej wymaga współdziałania na poziomie samorządów lokalnych i wojewódzkich, a także na arenie międzynarodowej. Nadgraniczne położenie województwa determinuje udział w projektach i przedsięwzięciach międzynarodowych służących zachowaniu równowagi biologicznej oraz wspólnemu rozwiązywaniu problemów ekologicznych w tym regionie Morza Bałtyckiego i pogranicza polsko - niemieckiego (HELCOM², współpraca z landami przygranicznymi z Meklemburgią-Pomorzem Przednim i Brandenburgią).

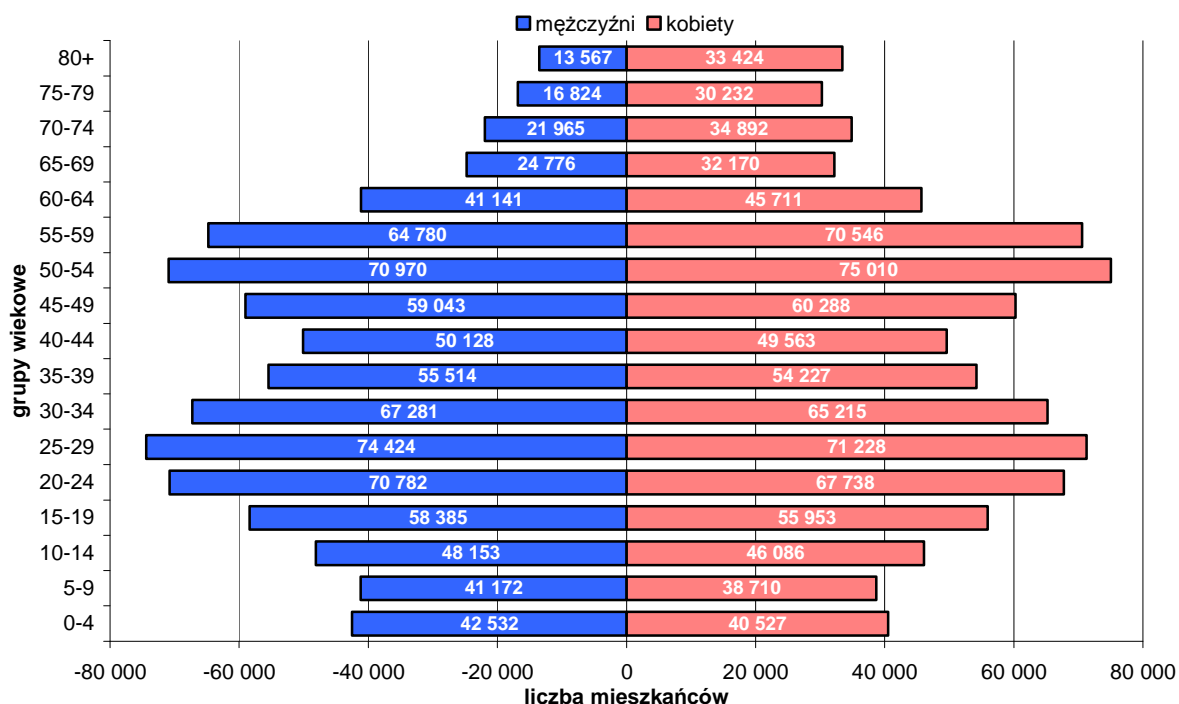
² HELCOM lub Komisja Helsińska jest organem wykonawczym odpowiedzialnym za „Konwencję o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego”, która została podpisana w 1974 roku przez wszystkie kraje Morza Bałtyckiego, a w 1992 roku przez nowo powstałe kraje nadbałtyckie i Unię Europejską.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej 2. Demografia

2.2. Demografia

Liczba ludności w regionie w latach 2004-2007 spadła z 1 694 865 do 1 692 271, co daje 11. miejsce i 4,44% udziału w populacji całego kraju. Województwo jest jednym z najslabiej zaludnionych obszarów Polski, z wartością wskaźnika na poziomie 74 osób/km² zajmuje 13. miejsce, przy średniej krajowej wynoszącej 122 osoby /km². W miastach na 1 km² przypada średnio 849 osób (w tym 1 368 osób/km² w Szczecinie, 1 289 osób/km² w Koszalinie, 207 osób/km² w Świnoujściu). Na terenach gmin miejskich gęstość zaludnienia wynosi 986 osoby/km², natomiast w najslabiej zaludnionych powiatach wynosi od 33 (powiat drawski) do 36 osób/km² (powiat łobeski). Najwięcej mieszkańców liczą powiaty: miasto Szczecin – 407 811 osób, stargardzki – 119 192 osób i miasto Koszalin – 107 376 osób. Najmniejszą liczbę ludności³ w 2007 roku miały powiaty: łobeski (38 206) i pyrzycki (39 927). Na 100 mężczyzn przypada 106 kobiet. Największy współczynnik feminizacji posiada Szczecin i Koszalin (110) oraz powiat kołobrzeski (108), najmniejszy jest on w powiatach: koszalińskim, choszczeńskim i pyrzyckim (101). W strukturze demograficznej regionu utrzymuje się spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym na korzyść grupy ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym.

Wykres 1. Struktura płci i wieku ludności województwa w 2008 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej na pobyt stały na 1 tys. ludności w województwie wynosiło -1,0, wskaźnik ten dla miast wynosił -2,3 a dla wsi 1,7. Liczba osób niepełnosprawnych wynosi 196 411, tj. 11,6 % ogółu ludności.

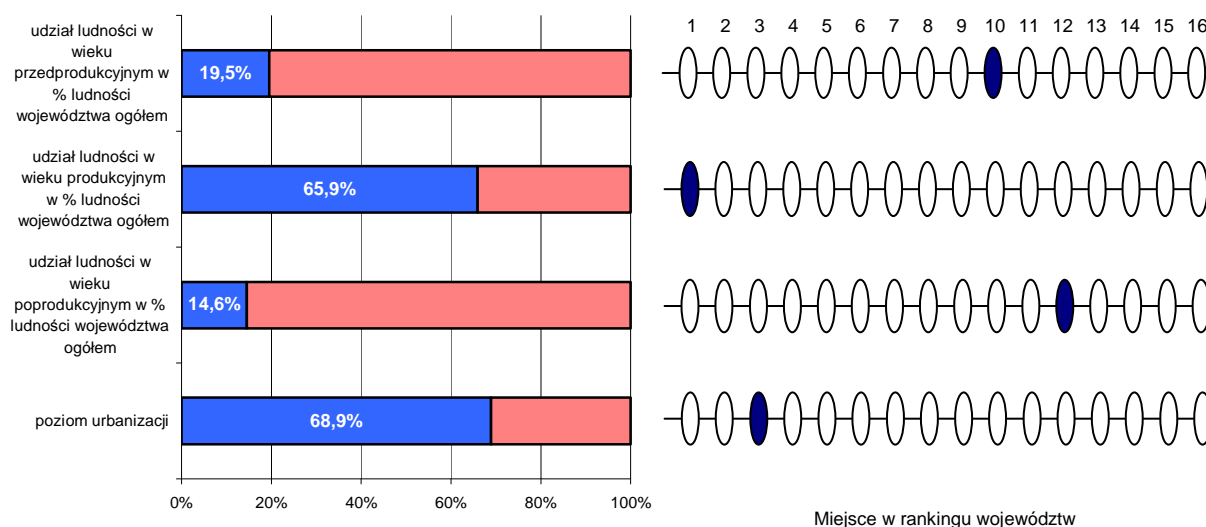
Poziom urbanizacji województwa wynoszący 68,9% w 2007 roku był wyższy od wskaźnika dla Polski wynoszącego 61,2%. Wśród 62 miast regionu przeważają miasta małe (poniżej 20 000 mieszkańców) i bardzo małe (poniżej 10 000). Dwa duże miasta Szczecin i Koszalin skupiają 30% mieszkańców województwa i 44% ludności miejskiej. Aż 51 miast

³ Według faktycznego stanu zamieszkania na dzień 31 XII.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
2. Demografia

(82%) liczy mniej niż 20 000 mieszkańców, z czego 30 nie przekracza 5 000 mieszkańców. W 11 największych miastach mieszka połowa populacji województwa, natomiast w małych miastach – 19% mieszkańców i 28% ludności miejskiej. W latach 1998-2007 wzrost liczby ludności nastąpił niemal wyłącznie w gminach położonych w aglomeracjach szczecińskiej i koszalińskiej oraz w gminach wokół miasta Kołobrzeg. Spadek ludności nastąpił głównie w obszarach znajdujących się poza aglomeracjami, w środkowej i południowej części województwa, gdzie brak jest silnych ośrodków miejskich (powiat drawski, choszczeński, myśliborski, pyrzycki, świdwiński, szczecinecki i wałecki). W przypadku gmin Złocieniec, Drawno, Tuczno czy też Krzęcin ujemne saldo migracji łączy się z ujemnym przyrostem naturalnym.

Wykres 2. Zestawienie wybranych parametrów demograficznych województwa, w tym na tle innych województw w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Województwo utrzymuje dodatni przyrost naturalny, w 2007 r. wzrósł on do poziomu 0,8. i przewyższał wartość dla kraju wynoszącą 0,3, co stawia województwo na 7. miejscu. Przewidywana dalsza długość życia dla noworodka wynosiła dla kobiet 79,2 lata (6.miejsce w kraju) oraz 70,6 lat dla mężczyzn (7.miejsce w kraju). Region zajmuje 7. miejsce pod względem przewidywanego dalszego trwania życia dla osób w wieku lat 60 zarówno dla kobiet i mężczyzn. Czynnikiem niepokojącym jest mała liczba osób w wieku przedprodukcyjnym. Roczники przechodzące w wiek produkcyjny są mniej liczne od roczników, które osiągną wiek emerytalny.

Prognoza ludności⁴ dla województwa w kolejnych latach wskazuje na systematyczny spadek od roku 2008 (1 692 tys. osób), poprzez 2009 (1 691,8 tys. osób), 2010 (1 691,5 tys. osób) do 1 676 tys. osób w roku 2020. Współczynnik feminizacji społeczeństwa w 2010 roku nieznacznie wzrośnie do poziomu 106,1. Odsetek ludności zamieszkującej miasta w nadchodzących latach będzie spadać do wartości 68,4% w roku 2010. Udział grupy produkcyjnej (15-64 lat) w ogóle społeczeństwa regionu wzrośnie osiągając w roku 2010 wartość 72,9%. Prognozowany jest spadek przyrostu naturalnego na 1 tys. mieszkańców, który w roku 2010 wyniesie 0,6.

Procesy demograficzne nie poddają się wprost działaniom administracyjnym, zwłaszcza że instrumenty takiej polityki znajdują się niemal wyłącznie w gestii państwa. W

⁴ Na podstawie publikacji GUS „Prognoza ludności na lata 2008-2035”; Warszawa 2009

2. Demografia

ostatnich latach, w odpowiedzi na zwiększający się odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, samorzady w województwie inwestowały środki przede wszystkim w infrastrukturę edukacyjną i sportową służącą dzieciom i młodzieży.

Wyzwania: Obecna, korzystna na tle kraju, struktura demograficzna w następnych 10 latach ulegnie pogorszeniu. Przybędzie, proporcjonalnie więcej niż w innych regionach, osób w wieku poprodukcyjnym i wzrośnie wskaźnik obciążenia demograficznego. Spowoduje to zwiększenie kosztów usług publicznych dla osób w wieku poprodukcyjnym, w tym finansowanych przez samorzady, oraz pogorszenie pozycji konkurencyjnej regionu. Dla przeciwdziałania niekorzystnym skutkom tego zjawiska będzie niezbędna aktywizacja społeczna osób starszych i wydłużenie wieku aktywności zawodowej, a także rozwój infrastruktury społecznej dostosowanej do potrzeb osób starszych. Niezbędna będzie też aktywizacja zawodowa kobiet oraz osób niepełnosprawnych. Przywrócenie do aktywności społecznej i na rynek pracy grup dotąd raczej z niego wyłączonych nie uda się bez wsparcia funkcjonowania rodziny i zwiększenia zaangażowania mężczyzn w procesie opieki nad osobami zależnymi, zarówno dziećmi, jak i osobami starszymi. Strukturę osadnictwa w województwie determinuje gorszy dostęp do usług dla ludności ze środkowej i południowej części województwa. Powoduje to niższą jakość życia, wyrażoną m.in. w gorszych warunkach mieszkaniowych, w wyższej stopie bezrobocia, w niższym poziomie edukacji i w ujemnym przyroście naturalnym. Dla zrównoważonego rozwoju regionu niezbędne jest wsparcie rozwoju tych obszarów, szczególnie przez ich lepsze skomunikowania z większymi ośrodkami miejskimi i rozwój usług publicznych (mieszkalnictwo, zdrowie, edukacja). Wzrastająca mobilność osób aktywnych zawodowo może spowodować postępujący rozpad więzi rodzinnych i wzrost izolacji osób starszych. Proces ten można już zaobserwować na terenach wiejskich, o silnym ujemnym saldzie migracji.

2.3. Kapitał społeczny

Województwo cechuje zauważalnie niska w skali kraju aktywność społeczna i publiczna przy jednoczesnym wysokim poziomie dystrybucji świadczeń społecznych. Frekwencja wyborcza rzadko przekracza 50%. W wyborach parlamentarnych w 2005 roku wyniosła 37,23% (w kraju 40,57%), dwa lata później odpowiednio 51,86% (w kraju 53,88%). W wyborach samorządowych do sejmiku województwa w 2006 r. frekwencja wyniosła 45,57%.

W regionie działa ok. 6 900 organizacji pozarządowych⁵. Najbardziej rozbudowane są struktury Ochotniczych Straży Pożarnych skupiające 18 466 członków. Ponadto na potencjał trzeciego sektora w regionie, składają się struktury organizacji społecznych (komitetów rodzicielskich, kół łowieckich oraz komitetów społecznych), związków zawodowych, organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego oraz grup związków pracodawców i partii politycznych.

Obszar województwa zachodniopomorskiego zasadniczo pokrywa się z zasięgiem archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej i diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Na ich terenie funkcjonuje łącznie 488 parafii, w których pracuje 1 243 kapłanów. Osoby wyznania rzymsko-katolickiego stanowią 94% populacji archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej oraz 92,3% archidiecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. W regionie działa także m.in. 14 parafii prawosławnych, 14 zborów zielonoświątkowych, 12 parafii greckokatolickich, 1 parafia i trzy foliary kościoła ewangelicko-augsburskiego.

Przy stosunkowo niewielkiej liczbie mieszkańców (11. pozycja w kraju) województwo zachodniopomorskie wyróżnia dużą ilość udzielanych świadczeń pomocy społecznej (5. pozycja). Na zakres potrzeb w tej dziedzinie duży wpływ mają uwarunkowania demograficzne, społeczne i kulturowe, stan zdrowia ludności oraz stopień rozwoju gospodarczego. Najczęstszymi powodami korzystania ze wsparcia są: bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Przyczyny te najczęściej występują łącznie w jednej rodzinie. W 2007 roku z pomocy społecznej skorzystało 81 tys. rodzin (w tym 34 tys. na wsi), a liczba osób w tych rodzinach wyniosła 237 tys., co stanowiło 13,98% ogółu mieszkańców województwa. Wskaźnik ilości osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców obniżył się wprawdzie od 2004 roku, kiedy wynosił 832,2, do wartości 737,5 w roku 2007, ale nadal pozostaje na wysokim poziomie i jest wyższy od średniej wartości krajowej, wynoszącej w 2007 roku 620,8 osób. Ponad dwudziestoprocentowy udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogóle mieszkańców notuje się w powiecie drawskim, świdwińskim, białogardzkim i sławieńskim, natomiast najniższy w Szczecinie, Koszalinie i powiecie polickim. Szacuje się, że liczba osób korzystających z pomocy społecznej ulegnie zmniejszeniu, przybędzie jednak osób otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia. Szczególnie trudna sytuacja materialna dotknie rodziny wielodzietne. Ze względu na kryzys gospodarczy, a w konsekwencji rosnącą stopę bezrobocia oraz powrót mieszkańców województwa z emigracji zarobkowej do kraju, należy spodziewać się większej liczby osób wymagających wsparcia.

Poziom bezpieczeństwa publicznego w regionie jest dość zróżnicowany. Wyraźnej poprawie ulega wykrywalność sprawców popełnionych przestępstw, choć wciąż jest jedna z najniższych w kraju. Wskaźnik wykrywalności wzrósł z wartości 50,4% w roku 2004 do 65,6% w 2007 i był najwyższy w podregionie koszalińskim. Najwięcej stwierdzonych przestępstw związanych było z kradzieżami, zarazem jednak ich wykrywalność jest najniższa, zwłaszcza kradzieży samochodów. Odnotowuje się coraz więcej wykroczeń z udziałem

⁵ Według danych Stowarzyszenia Klon/Jawor.

3. Kapitał społeczny

nietrzeźwych kierowców, w tym także nieletnich. Wskaźniki obrazujące zagrożenie przestępczością wahają się od wartości 518 stwierdzonych przestępstw na 10 tys. mieszkańców w powiecie wałeckim do 270 w powiecie pyrzyckim. Wykrywalność sprawców najwyższa jest w powiecie wałeckim, najniższą odnotowuje się w Szczecinie, co jest związane ze specyfiką dużego miasta i niedoborami kadrowymi policji.

Polityka społeczna prowadzona w województwie ma na celu podniesienie poziomu życia mieszkańców, szczególnie tych, którzy ze względu na trudną sytuację życiową nie są w stanie samodzielnie zaspokoić podstawowych potrzeb bytowych, a przez to nie mogą uczestniczyć, lub mają ograniczony udział w życiu rodzinnym, zawodowym i społecznym. Obszary problemowe wymagające interwencji i zastosowania instrumentów polityki społecznej to: długotrwałe bezrobocie, kryzys rodziny, uzależnienia, ograniczony dostęp osób niepełnosprawnych do życia zawodowego i społecznego, a także starzenie się społeczeństwa. Odpowiedzią na te problemy są programy celowe ukierunkowane m.in. na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, aktywizację osób starszych, wczesną diagnozę i rehabilitację niepełnosprawnych, realizowane w głównej mierze przez organizacje pozarządowe. Powiatowe centra pomocy rodzinie oraz ośrodki pomocy społecznej realizują aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, do których należą: kontrakt socjalny, prace społecznie użyteczne i programy wychodzenia z bezdomności. Instytucje organizują także kluby i centra integracji społecznej, działają na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, np. spółdzielni socjalnych. Inne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu to głównie działania w ramach Klubów Pracy, wolontariatu oraz programy usamodzielnienia wychowanków domów dziecka.

Podjęmowane są działania ograniczające negatywne skutki społeczne nadmiernego używania substancji psychoaktywnych. Wspierany jest rozwój i większa dostępność do usług terapeutycznych dla osób uzależnionych i współuzależnionych m.in. poprzez dotowanie i usprawnianie pracy stacjonarnych placówek leczenia odwykowego, podnoszenie jakości prowadzonej terapii i kwalifikacji zawodowych kadry. Prowadzona jest współpraca administracji samorządowej i państwowej oraz przedstawicieli różnych środowisk zawodowych i lokalnych w obszarach profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, przeciwdziałania przemocy, a także wdrażania programów profilaktycznych, promujących zdrowy, trzeźwy styl życia i postawy alternatywne wobec uzależnień.

Wyzwania: Programy prowadzone w ramach polityki społecznej wymagają uzupełnienia o projekty inwestycyjne. Powinny one zakładać rozwój infrastruktury społecznej, np. modernizację placówek opiekuńczo-wychowawczych tj. domów dziecka, świetlic socjoterapeutycznych i środowiskowych, zwłaszcza na terenach wiejskich; zakładów aktywności zawodowej dla osób niepełnosprawnych oraz form wsparcia związanych z sektorem ekonomii społecznej, takich jak: centra i kluby integracji społecznej, spółdzielnie socjalne, itp.

Obszary wymagające efektywnej interwencji to: zatrudnienie, aktywizacja i integracja społeczna, a także rozwój różnego rodzaju środowiskowych form wsparcia, szczególnie na wsi. Równie istotne jest wzmocnienie kadr pomocy społecznej poprzez podnoszenie kwalifikacji i specjalistyczne doradztwo. Rozwiązaniu problemów służyć będą kontrakty socjalne, w tym indywidualne programy aktywnej integracji, programy aktywności lokalnej, szereg działań nastawionych na aktywizację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, min. tworzenie i działalność zakładów aktywności zawodowej, promocja wolontariatu i pozaszkolnych form integracji społecznej młodzieży, w tym świetlic środowiskowych z programem socjoterapeutycznym, poradnictwo psychologiczne,

3. Kapitał społeczny

psychospołeczne i zawodowe, oraz nowe metody wsparcia indywidualnego i środowiskowego.

Należy w dalszym ciągu działać na rzecz zwiększania aktywności publicznej i społecznej mieszkańców województwa, w szczególności poprzez udział w wyborach. Przedsięwzięcia nakierowane na kształtowanie postaw obywatelskich i rozwój relacji międzyludzkich powinny także służyć zmniejszaniu przestępczości i zwiększaniu bezpieczeństwa mieszkańców regionu.

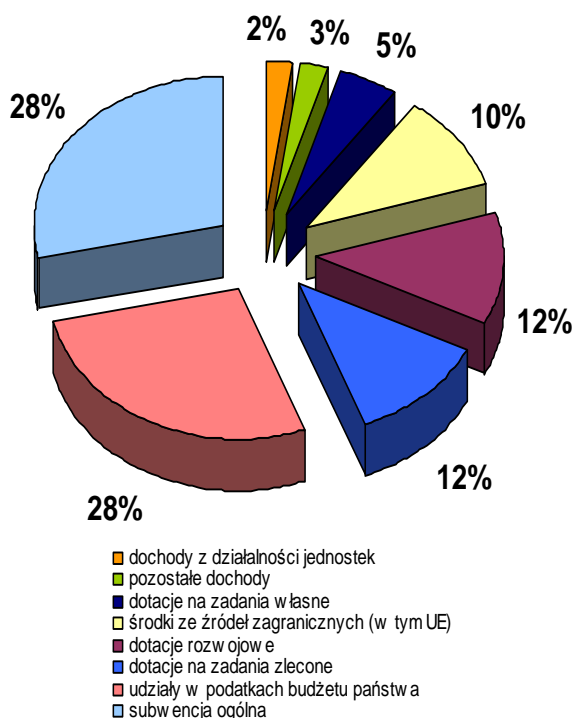
2.4. Samorząd

Samorząd województwa wykonuje zadania publiczne o charakterze wojewódzkim, w tym m.in. z obszaru edukacji publicznej, ochrony zdrowia, kultury, pomocy społecznej, modernizacji terenów wiejskich, ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz dróg publicznych. Jednym z ważniejszych zadań województwa samorządowego jest udział w procedurze podziału środków unijnych, głównie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

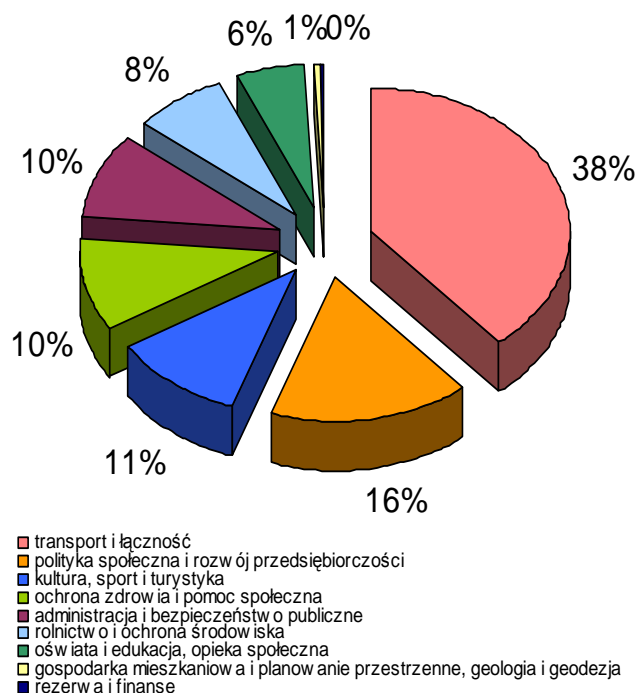
Samorząd terytorialny województwa zachodniopomorskiego tworzy 21 powiatów (w tym 3 grodzkie – Szczecin, Koszalin i Świnoujście – oraz 18 ziemskich) oraz 114 gmin (w tym 12 gmin miejskich, 50 gmin miejsko-wiejskich, 52 gminy wiejskie). W skład sejmiku województwa, który jest organem stanowiącym i kontrolnym samorządu województwa, wchodzi obecnie 30 radnych wybieranych w wyborach bezpośrednich.

Polityka regionalna jest realizowana w oparciu o budżet województwa. Całkowita kwota dochodów budżetu województwa w roku 2008 wynosiła 541 060 937 zł, zaś wydatki z budżetu województwa - 536 042 557 zł.

Wykres 3. Budżet województwa - struktura dochodów wykonanych w 2008 roku.

Wykres 4. Budżet województwa - struktura wydatków wykonanych w 2008 roku według dziedzin działalności.

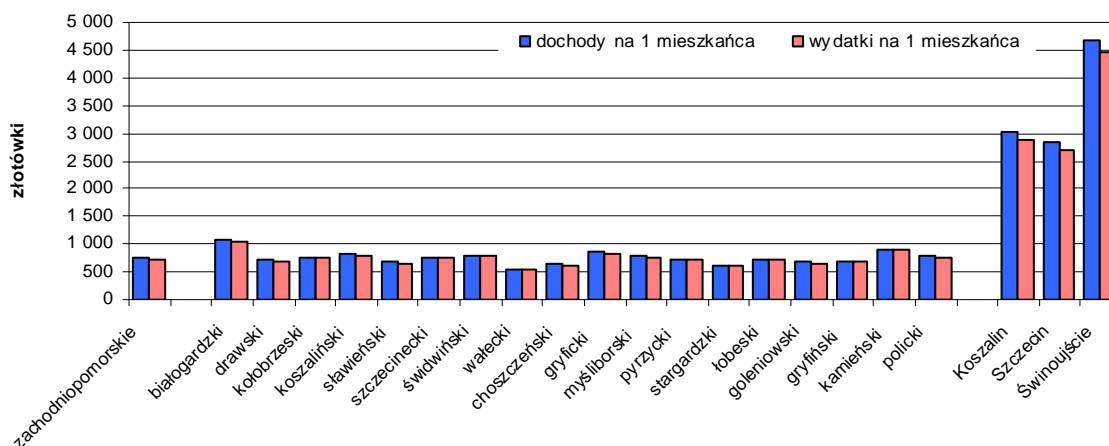
źródło: dane Wydziału Finansów i Budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.

Wśród powiatów grodzkich, których budżet obejmuje także zadania gminne, wyraźna jest dysproporcja między Świnoujściem, gdzie dochody i wydatki oscylowały wokół kwoty 4 500 zł przypadającej na 1 mieszkańca, a powiatami Koszalin i Szczecin. Wśród powiatów ziemskich jedynie białogardzki, zarówno w dochodach i wydatkach, uzyskał w roku 2007 więcej niż 1 000 zł na 1 mieszkańca. Jedynie w czterech powiatach bilans dochodów i wydatków oscylował na poziomie równym zero bądź był ujemny.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

4. Samorząd

Wykres 5. Dochody i wydatki na 1 mieszkańca w budżetach powiatów w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

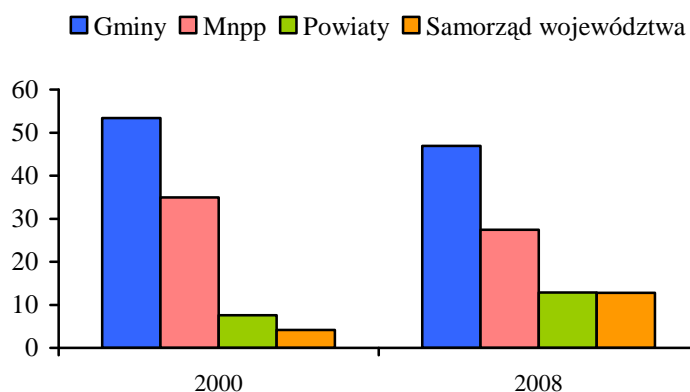
Przeciętne dochody wykonane *per capita* gmin województwa zachodniopomorskiego (bez miast na prawach powiatu) w 2008 roku kształtowały się na poziomie 2 724,6 zł. W połowie gmin wykonane dochody oscylowały wokół kwoty 2,5 tys. zł, w zaledwie pojedynczych gminach dochodziły do kwoty 5 tys. zł.

Poziom dochodu budżetu województwa na 1 mieszkańca w 2008 roku wynosił 319,60 zł, natomiast wydatki w tym samym zakresie wynosiły 316,63 zł. Średnia krajowa wartość odsetka dochodów podatkowych województw z tytułu podatków od osób fizycznych i prawnych w ogóle dochodów na przestrzeni lat 2004-2007 spadła z wartości bliskiej 95%, do 90%. W województwie spadek w analogicznym okresie był jeszcze wyższy i wyniósł 8,74 punktu procentowego.

Ciężar wydatków inwestycyjnych spoczywa na gminach. Zarazem zauważalny jest wzrost udziału województwa i powiatów w poziomie tych wydatków.

Proporcje wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego województwa zachodniopomorskiego w latach 2000 i 2008 (%)

Wykres 6. Proporcje wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego województwa zachodniopomorskiego w latach 2000 i 2008 (%).

źródło: „Ekspertyza na temat wpływu światowego kryzysu ekonomicznego na sytuację społeczno-gospodarczą województwa zachodniopomorskiego i jego konsekwencji dla zadań samorządu województwa”. Uniwersytet Szczeciński. Szczecin, kwiecień 2009.

4. Samorząd

W 2008 roku miał miejsce nieznaczny spadek dynamiki wzrostu wykonanych dochodów ogółem jednostek samorządu terytorialnego w województwie (za wyjątkiem powiatów). Przyjmując założenie o pewnym podobieństwie kształtowania się dochodów uzyskiwanych przez jednostki samorządu terytorialnego w okresach wolniejszego wzrostu gospodarczego oraz analizując kształtowanie się dochodów wykonanych w poprzednim okresie spowolnienia gospodarczego w latach 2001-2003 można założyć, że silny spadek tych dochodów może być zanotowany w latach 2010 i 2011. Intensywność i specyfika kryzysu w światowej gospodarce sprawia, że istnieje prawdopodobieństwo stosunkowo istotnego zmniejszenia się wykonanych dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego już w 2009 roku. Skala tej redukcji uzależniona będzie w dużym stopniu od tempa wzrostu gospodarczego Polski i województwa⁶.

W administracji samorządu terytorialnego w województwie zatrudnionych było w 2007 roku 11 776 osób, co stanowiło 5,4% zasobów administracji samorządowej w całym kraju i plasowało region na 10. miejscu.

⁶ Por.: „Eksperyta na temat wpływu światowego kryzysu ekonomicznego na sytuację społeczno-gospodarczą województwa zachodniopomorskiego i jego konsekwencji dla zadań samorządu województwa”. Uniwersytet Szczeciński. Szczecin, kwiecień 2009.

2.5. Ochrona zdrowia

System ochrony zdrowia województwa zachodniopomorskiego tworzy zróżnicowana i złożona struktura publicznych i niepublicznych podmiotów dostarczających świadczenia zdrowotne w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, lecznictwa stacjonarnego i ratownictwa medycznego. Na terenie województwa na koniec 2007 roku działało 39 szpitali ogólnych i 17 zakładów opieki długoterminowej. Samorząd województwa jest właścicielem 16 zakładów opieki zdrowotnej, na które składa się 1 stacja pogotowia ratunkowego, 3 przychodnie specjalistyczne, oraz 12 jednostek opieki stacjonarnej: 9 szpitali wysokospecjalistycznych i 1 uzdrowski, 1 ośrodek terapii uzależnień i 1 zakład opiekuńczo- leczniczy. Liczba lekarzy, stomatologów, pielęgniarek i położnych w latach 2004-2007 zmniejszyła się. Wskaźnik zatrudnienia na 10 tys. mieszkańców obniżył się, dla lekarzy z 25,4 do 20,5 i równa się średniej krajowej, dla lekarzy stomatologów z 5,4 do 4,9 i przewyższa średnią krajową (3,4), dla pielęgniarek z 44,5 do 43,0 i jest niższy od średniej krajowej (47,9) oraz dla położnych z 5,0 do 5,3 i również jest niższy od średniej krajowej (5,6). Podstawowa opieka zdrowotna w 2007 r. na terenie województwa zachodniopomorskiego była sprawowana przez 948 lekarzy (średni wskaźnik 5,6 na 10 tys. mieszkańców), oraz 1 381 pielęgniarek i położnych (średni wskaźnik 8,2 na 10 tys. mieszkańców, jest wyższy od wartości krajowej, wynoszącej 8,0). Najwyższy wskaźnik lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej odnotowano w mieście Świnoujściu (7,6) i w mieście Szczecinie (7,1), najniższy w powiecie koszalińskim (2,8) i wałeckim (3,3). Ambulatoryjna opieka specjalistyczna w województwie zachodniopomorskim funkcjonuje głównie w oparciu o bazę diagnostyczno-terapeutyczną szpitali i przychodnie specjalistyczne. Coraz większy udział w zabezpieczeniu ambulatoryjnym lecznictwa specjalistycznego mają indywidualne praktyki lekarskie. Ogółem na terenie województwa funkcjonują 1 293 publiczne i niepubliczne poradnie specjalistyczne.

Bardzo wyraźnie zauważalne jest zróżnicowanie wskaźnika ilości łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. mieszkańców. W najkorzystniejszej sytuacji są Szczecin (84 łóżka w 2007 roku) i Koszalin (69,5) oraz powiaty gryficki (74,1) i choszczeński (67), w najtrudniejszej powiaty gryfiński (10,4), łobeski (13,1) i kamieński (15,9). Wartość wskaźnika łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. mieszkańców wynosząca 45,6 w roku 2007 dała regionowi 6. pozycję w kraju.

Ratownictwo medyczne w województwie funkcjonuje na bazie 7 stacji pogotowia ratunkowego o znacznie zróżnicowanych zasobach i obszarze działania. Jedną z nich, Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Szczecinie, obejmuje swoim zasięgiem 15 powiatów. Wszystkie stacje dysponują ogółem 80 zespołami ratownictwa medycznego, w tym 38 specjalistycznymi i 42 podstawowymi. Na jeden zespół ratownictwa medycznego przypada przeciętnie ponad 21 tys. mieszkańców, przy czym w powiecie polickim wskaźnik wynosi 33,2 tys. mieszkańców, a w powiecie kamieńskim niecałe 12 tys.

Województwo zachodniopomorskie należy do regionów o najwyższej liczbie sanatoriów i szpitali uzdrowskich, które zlokalizowane są głównie w strefie nadmorskiej. Największą liczbę kuracjuszy z Polski i z zagranicy przyjmują placówki w Kołobrzegu, będącym największym krajowym uzdrowskiem, w Świnoujściu, Kamieniu Pomorskim i Połczynie Zdroju. Przyjmując 22,45% wszystkich pacjentów szpitali uzdrowskich w skali kraju region zajmuje 1. pozycję.

W regionie utrzymuje się najwyższy w kraju wskaźnik umieralności niemowląt na 1 tys. urodzeń, pomimo że od 2004 roku spadł z wartości 7,8 do 7,4 w roku 2007. W Polsce wskaźnik wyniósł 6,8 w roku 2004 i 5,9 w roku 2007. Również odsetek urodzeń noworodków z niską masą urodzeniową w województwie stale przewyższa wskaźniki krajowe i wynosi 7, dla Polski – 6,1. Stopniowo wydłuża się długość życia mieszkańców regionu i wynosi 70,6 lat

5. Ochrona zdrowia

dla mężczyzn i 79,2 lat dla kobiet. Główną przyczyną zgonów są nowotwory i choroby układu krążenia i oddechowego. Od 2004 roku coraz więcej osób leczonych było w stacjonarnych placówkach opieki zdrowotnej, w zakładach opiekuńczo-leczniczych oraz pielęgnacyjno-opiekuńczych. Zwiększa się także liczba pacjentów hospicjów i podopiecznych placówek stacjonarnej pomocy społecznej. Wydłuża się kolejka oczekujących na umieszczenie w domu pomocy społecznej – ze 102 osób w roku 2005 do 193 w 2007 roku.

Na programy profilaktyki zdrowotnej od 2004 roku samorząd województwa przeznaczył łącznie 888,1 tys. złotych, w większości na profilaktykę chorób nowotworowych i układu krążenia, a także HIV i AIDS.

Wyzwania: W najbliższej przyszłości system ochrony zdrowia kształtować będą następujące czynniki: postępująca tendencja starzenia się społeczeństwa i wskaźniki demograficzne, wzrost zachorowalności i umieralności z powodu chorób wieku podeszłego, rzeczywiste potrzeby zdrowotne wynikające z aktualnej sytuacji epidemiologicznej, prognozowany niedobór kadr medycznych, systematycznie zachodzące zmiany liczby i struktury łóżek, niedostateczna liczba miejsc opieki długoterminowej i psychiatrycznej, poziom finansowania świadczeń zdrowotnych, przekształcenia i komercjalizacja placówek.

Sektor ochrony zdrowia wymaga współpracy innych branż. Najważniejszym zagadnieniem jest poprawa stanu zdrowia społeczeństwa, zwłaszcza wskaźników dalszego trwania życia, w stopniu zmniejszającym dystans istniejący pomiędzy Polską i średnim poziomem stanu zdrowia w krajach Unii Europejskiej. Szczególnej uwagi wymaga opieka długoterminowa i paliatywna. Zwiększająca się populacja osób starszych i zapadających na przewlekłe choroby wymagać będzie szerszego dostępu do specjalistycznych świadczeń i usług. Konieczne jest zmniejszenie zachorowalności i umieralności spowodowanej nowotworami złośliwymi, chorobami układu krążenia, urazami i wypadkami oraz umieralności niemowląt. Opieka zdrowotna powinna być dostosowana do dynamiki długookresowych trendów demograficznych i epidemiologicznych. Finansowanie świadczeń zdrowotnych i alokacja środków powinny być oparte na zasadach opłacalności i optymalnej jakości. Niezbędne jest kształcenie i doskonalenie kadry medycznej, w tym utrzymanie równomiernego i systematycznego naboru na specjalizacje lekarskie. Powinny być wprowadzane nowoczesne technologie diagnostyczne i terapeutyczne, a baza sprzętowa i aparaturowa systematycznie odnawiana. Konieczne są stałe remonty i modernizacje poprawiające stan sanitarny oddziałów szpitalnych. Należy zapewnić równomierny dostęp do ratownictwa medycznego i podjąć starania o zachowanie warunków sprzyjających utrzymaniu lecznictwa uzdrowiskowego. Zwiększenie efektywności zaangażowanych środków doprowadzi w przyszłości do nieuniknionego ograniczenia ilości zakładów.

Programy realizowane przez samorząd województwa mają charakter długotrwałego procesu inwestowania w zdrowie mieszkańców. Najistotniejsze efekty to zwiększenie zaangażowania społecznego, podniesienie poziomu wiedzy, a przede wszystkim zwiększenie liczby kompetentnych realizatorów zadań profilaktycznych i liczby dostępnych programów w tym zakresie.

2.6. Kultura

Głównymi ośrodkami kulturalnymi województwa są Szczecin i Koszalin, gdzie ma siedzibę całość teatrów, filharmonii oraz większość muzeów. Nasycenie i stan sieci instytucji kultury w regionie są bardzo zróżnicowane. Niedostatki widoczne są zwłaszcza na terenach wiejskich, oddalonych od większych miast, gdzie oprócz trudności w dostępie do instytucji kultury, zauważalna jest mała świadomość kulturowa mieszkańców i brak nawyków uczestnictwa w kulturze. Na niski potencjał kulturowy tych obszarów składa się także zły stan infrastruktury i niedostateczna ilość inicjatyw podejmowanych przez mieszkańców lub lokalnych animatorów kultury.

Często jedynym ośrodkiem kultury na terenach wiejskich jest biblioteka, a świetlice lub domy kultury, których podstawową funkcją jest umożliwienie uczestnictwa w różnych formach kultury mieszkańcom małych miejscowości i wsi, nie spełniają swych zadań. Niski jest również poziom informatyzacji gminnych bibliotek. W województwie działa 497 bibliotek i punktów bibliotecznych, w tym 334 na wsi. Czytelnicy z terenów wiejskich stanowią jednak tylko 20% ogółu. Niepokojącym zjawiskiem jest spadająca liczba czytelników i wypożyczeń. Średnio w ciągu roku mieszkaniec województwa wypożycza 18 książek (na wsi 22). Liczba czytelników w przeliczeniu na 1 tys. ludności spadła z wartości 195 w 2004r do 167 osób w 2008r.

W regionie działa 9 teatrów, w tym 7 dramatycznych, 1 muzyczny i 1 lalkowy oraz 2 filharmonie. Łącznie dysponują 2 904 miejscami na widowni. W roku 2007 odbyło się 1 670 przedstawień i koncertów, które obejrzało ponad 338,8 tys. widzów. Statystyczny wskaźnik liczby widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców osiągnął wartość 210 osób.

Na terenie województwa funkcjonują 24 muzea, w tym m. in. 11 regionalnych, 5 historycznych, 4 przyrodnicze. W roku 2007 odwiedziło je ponad 432,7 tys. osób, z czego blisko 40% stanowiły zorganizowane grupy młodzieży szkolnej. Spośród 21 galerii prezentujących sztukę współczesną, 11 należy do sektora publicznego. Liczba zwiedzających wystawy wyniosła łącznie 188,2 tys. osób. Organizowane od 2005 roku Europejskie Noce Muzeów spotykają się z bardzo dużym zainteresowaniem i cieszą się coraz wyższą frekwencją.

Sieć kin w województwie tworzy 26 placówek stałych i 39 sal projekcyjnych, z czego odpowiednio 21 i 34 znajduje się w miastach. Wskaźnik liczby widzów w kinach w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wynosi 884 osoby. Województwo zajmuje 10. miejsce pod względem liczby widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych oraz 6. pozycję województwo zajmuje pod względem liczby widzów w kinach. Frekwencja w kinach jest zbliżona do średniej krajowej.

Na bogactwo kulturowe składają się liczne obiekty zabytkowe, umiejscowione na terenie całego regionu. Są to głównie obiekty sakralne (m.in. zespoły poklasztorne, kościoły, cmentarze), budynki mieszkalne, w tym charakterystyczne w zabudowie ryglowej, obwarowania miejskie, kompozycje krajobrazowe, parki dworskie, pałace i folwarki. Stan techniczny zachowanych obiektów kwalifikuje część z nich do remontu.

Oferta kulturalna jest bogata i zróżnicowana w większych miastach, gdzie obok instytucji państwowych, funkcjonują liczne organizacje i stowarzyszenia podejmujące i promujące przedsięwzięcia o randze wojewódzkiej czy nawet ogólnopolskiej. Dzięki tym działaniom wspierana jest twórczość artystów regionalnych, współpraca, dialog i kulturowa różnorodność. Ilość i zróżnicowanie imprez i wydarzeń podejmowanych w regionie umożliwia uczestnictwo szerokiej publiczności, zarazem jednak stosunkowo duża liczba uczestników wskazuje na konieczność rozszerzenia i uatrakcyjnienia oferty i zwiększenia

6. Kultura

dostępu dla większych grup, nie tylko mieszkańców, ale także odwiedzających województwo turystów, głównie z Niemiec.

Największe i najbardziej znane imprezy kulturalne odbywające się w województwie to m.in. Ińskie Lato Filmowe w Ińsku, Międzynarodowe Spotkania Młodego Teatru OKNO, Ogólnopolski Przegląd Teatrów Małych Form Kontrapunkt, Turniej Tenorów, Wiosenne Koncerty Gitarowe, Requiem na Cmentarzu Centralnym, Festiwal Artystów Ulicy, Ogólnopolski Konkurs Baletowy, Szczecin Music Fest i Dni Morza w Szczecinie, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej w Kamieniu Pomorskim, Świnoujskie Wieczory Organowe oraz Festiwal Artystyczny Młodzieży Akademickiej FAMA w Świnoujściu, Festiwal Piosenki Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Nadzieja” w Kołobrzegu, Międzynarodowy Festiwal Pieśni Chóralnej i Międzynarodowy Festiwal Gwiazd w Międzyzdrojach, Festiwal Wikingów w Wolinie, Folk, Blues & Country Festiwal w Sułminie, Koszaliński Festiwal Debiutów Filmowych „Młodzi i Film” oraz Światowy Festiwal Chórów Polonijnych w Koszalinie.

Wyzwania: Kierunki działania samorządu województwa w zakresie kultury i ochrony jej dóbr stawiają sobie jako główny cel stały rozwój intelektualny i cywilizacyjny społeczności Pomorza Zachodniego oraz systematyczny wzrost potencjału kulturalnego regionu. Tak zdefiniowany cel zakłada szeroką i ścisłą współpracę samorządów i organizacji III sektora, działających lokalnie na poziomie powiatów i zajmujących się animowaniem życia kulturalnego małych miast i obszarów wiejskich. Zaangażowanie organizacji pozarządowych w upowszechnianie kultury i aktywizację uczestnictwa kulturowego jest konieczne zwłaszcza na terenach peryferyjnych i zagrożonych marginalizacją.

Stopniowo zmienia się model udziału społeczeństwa w kulturze. Coraz większą rolę będzie w tej dziedzinie odgrywał Internet, jako kanał obiegu dzieł i informacji.

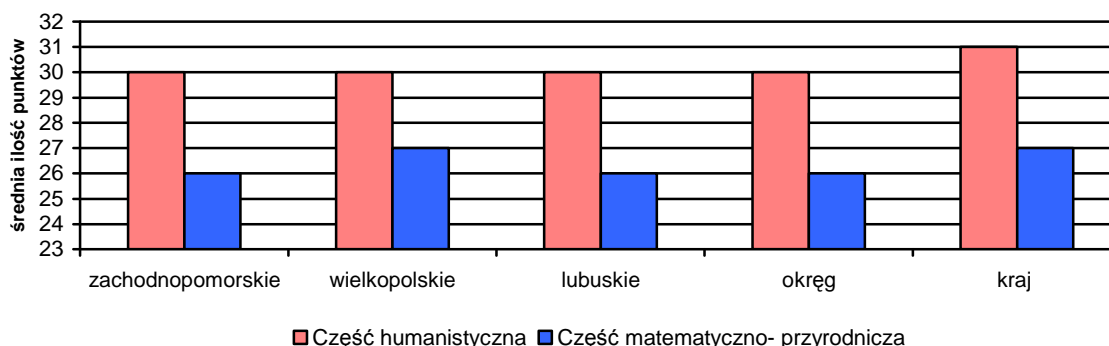
2.7. Edukacja

Dostępność wychowania przedszkolnego jest w regionie niewystarczająca. Dysproporcje w upowszechnieniu wychowania przedszkolnego między miastem a wsią skutkują pogłębianiem się edukacyjnej przepaści i zmniejszeniem szans oświatowych. Wychowaniem przedszkolnym jest objęta mniej niż połowa dzieci, z wyjątkiem Szczecina, Koszalina i Świnoujścia, jednak również w dużych miastach liczba przedszkoli i ich standard nie są zadowalające. W całym województwie do przedszkola uczęszcza 44% dzieci w wieku 3-6 lat, przy czym w Szczecinie i Koszalinie ich odsetek wynosi 68%, podczas gdy w powiatach łobeskim, koszalińskim i świdwińskim niecałe 25%. Wyższą wartość wskaźnika odnotowano w 7 województwach, najwyższą w opolskim – blisko 67%. Wskaźnik objęcia opieką przedszkolną dla Polski w 2007 roku wyniósł 45%.

Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych w regionie powoli i systematycznie spada, co jest naturalną konsekwencją zachodzących procesów demograficznych. Wskaźniki powszechności kształcenia na poziomie podstawowym i gimnazjalnym należą do wyższych w kraju, zarazem są dość zróżnicowane w obrębie samego województwa. Czynnikiem wpływającym na ich wartość jest dostępność szkół, zwłaszcza na terenach wiejskich, warunki nauczania, wyposażenie i stan techniczny placówek oraz sytuacja materialna uczniów. Wskaźniki skolaryzacji brutto⁷ na poziomie szkół podstawowych wyniosły 99,64% w 2004 roku i 98,24% w 2007 roku, na poziomie gimnazjalnym 100,6% w 2004 roku i 98,53% w 2007 roku.

Wyniki egzaminu gimnazjalnego uczniów regionu są niższe od krajowych w obu jego częściach.

Wykres 7. Wyniki punktowe egzaminu gimnazjalnego w województwach okręgu w 2008 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu i Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

Bardzo wyraźna jest zależność wysokości wyników egzaminów od miejsca zamieszkania uczniów. Zdecydowanie najwięcej punktów na egzaminach zdobywają gimnazjaliści z dużych miast. Wyniki egzaminu gimnazjalnego w 2008 roku dla części humanistycznej były zbliżone do wartości krajowej w powiecie pyrzyckim, kamieńskim i kołobrzesckim; dla części matematyczno-przyrodniczej w powiecie gryfickim, kołobrzesckim i świdwińskim. Wynik wyższy od krajowego uzyskali tylko uczniowie Szczecina. W pozostałych powiatach wyniki obu części egzaminu były dużo niższe od średniej krajowej.

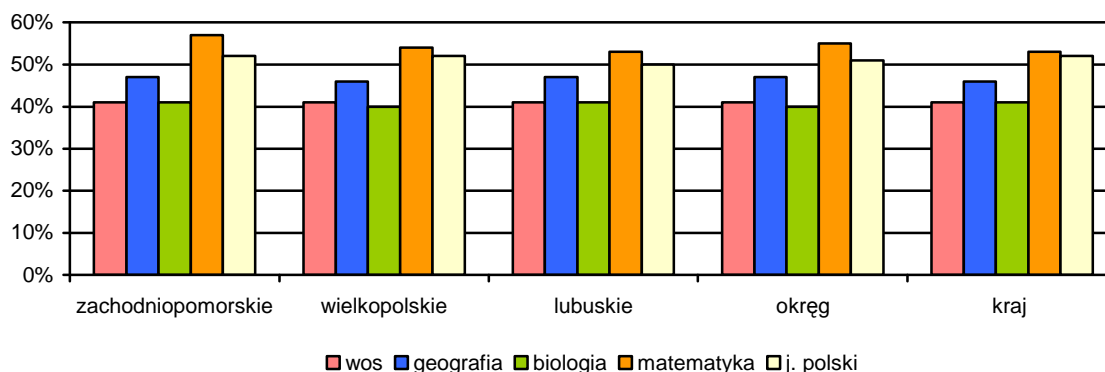
⁷ Wskaźnik skolaryzacji brutto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

7. Edukacja

Poziom zdawalności egzaminu maturalnego jest zróżnicowany w zależności od typu szkoły. W roku 2008 maturę zdało 78,7% absolwentów, przy czym najlepiej radzą sobie uczniowie liceów ogólnokształcących i techników, najslabiej liceów profilowanych i szkół uzupełniających. Zdawalność powyżej średniej krajowej (79%) odnotowano w Szczecinie, Świnoujściu, Koszalinie, w powiecie kołobrzeskim, szczecineckim, stargardzkim oraz wałeckim. Najmniej maturzystów, poniżej 70%, zdało egzamin w powiecie gryfińskim, polickim, kamieńskim, gryfickim, koszalińskim i sławieńskim. Zachodniopomorscy uczniowie wypadli najlepiej na tle okręgu podczas egzaminu z języka obcego oraz matematyki. Najczęściej wybieranym przedmiotem jest wiedza o społeczeństwie, geografia oraz biologia.

Wykres 8. Wyniki procentowe egzaminu maturalnego w województwach okręgu w 2008 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu i Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

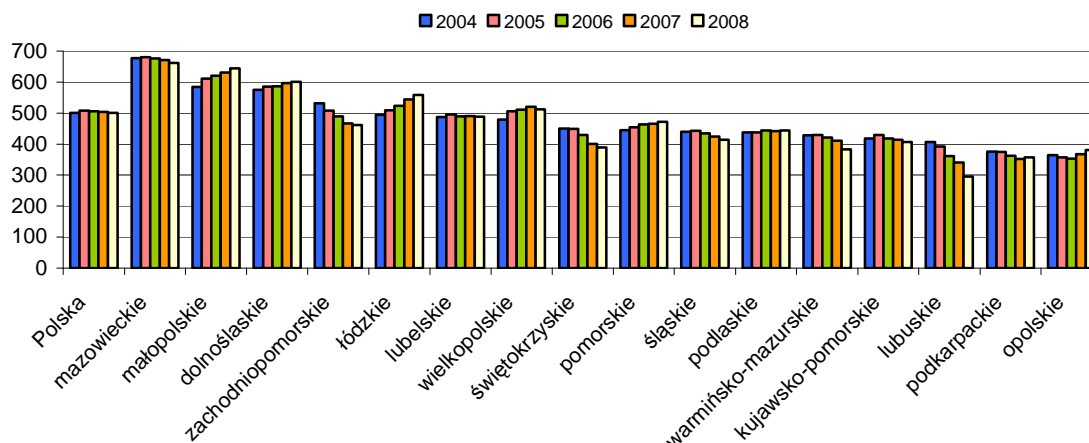
W regionie działają 22 szkoły wyższe, zarówno publiczne jak i niepubliczne. Na dość wyrównanym poziomie utrzymuje się zainteresowanie kierunkami studiów. Stale najbardziej popularne są nauki społeczne oraz ekonomia i administracja, w nieco mniejszej mierze kierunki humanistyczne, pedagogiczne, prawne, medyczne i informatyczne, maleje zainteresowanie kierunkami inżynierijno-technicznymi.

Liczba studentów w województwie w 2008 roku ogółem wynosiła 78 tys. osób, w tym 43,5 tys. kobiet, liczba absolwentów odpowiednio 17 tys. oraz 11 tys. Najwięcej studentów posiada Uniwersytet Szczeciński oraz Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, utworzony w 2009r z połączenia Politechniki Szczecińskiej i Akademii Rolniczej. Największą uczelnią w Koszalinie jest Politechnika Koszalińska, kształcąca studentów także na kierunkach przyrodniczych, humanistycznych oraz artystycznych. Liczba studentów szkół wyższych w województwie ciągle nie odbiega znacząco od poziomu innych regionów, jednak w latach 2004-2008 wskaźnik ten systematycznie zmniejszał się z 532 do 462, schodząc poniżej średniej krajowej (501) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

7. Edukacja

Wykres 9. Studenci szkół wyższych na 10 000 mieszkańców w poszczególnych województwach w latach 2004-2008.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Spadek ten był efektem z jednej strony wstępowania w wiek akademicki pokolenia niżej demograficznego, a z drugiej ułatwień w wybieraniu przez absolwentów szkół średnich uczelni w innych regionach kraju. Obecnie szkoły wyższe prowadzić muszą intensywne kampanie promocyjne, aby zachęcić nowych studentów do wstąpienia w ich szeregi. Starano się także dostosować programy kształcenia do potrzeb rynku pracy. Pomimo tego, w latach 2004-2007 liczba filii i punktów konsultacyjnych uczelni wyższych w województwie zmniejszyła się z 24 do 20.

Wskaźnik kształcenia ustawicznego wynoszący w 2004 roku 5,2% i w 2007 r. 5,3% daje regionowi 4. pozycję w kraju. W kształceniu ustawicznym uczestniczą raczej osoby pracujące chcące podnieść swoje kwalifikacje niż bezrobotni z niskimi kwalifikacjami zawodowymi.

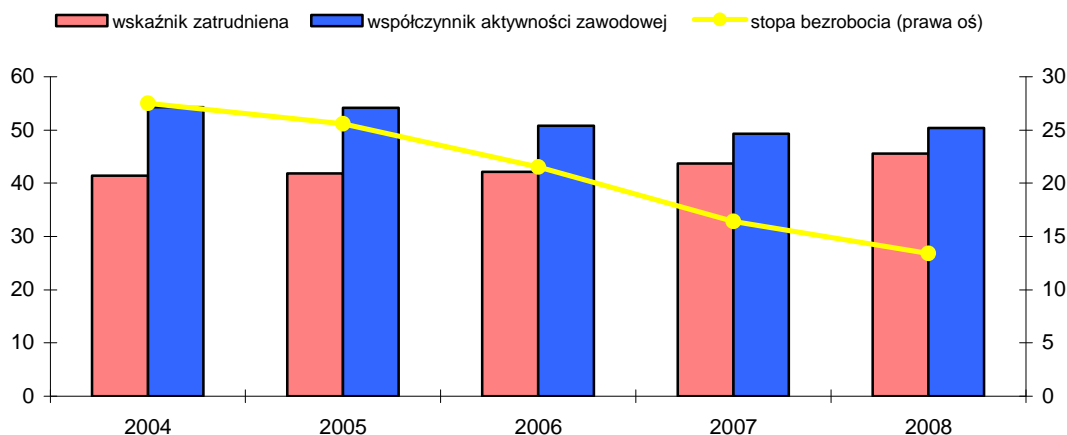
Wyzwania: W najbliższych latach spodziewany jest spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, co przełoży się na liczbę uczniów wszystkich szczebli kształcenia. Zmianom demograficznym towarzyszyć będą przemiany w strukturze placówek oświatowych, systemie nauczania oraz zainteresowaniu uczniów i studentów konkretnymi formami i kierunkami kształcenia.

Aby właściwie ukierunkować wybory edukacyjne młodzieży i przyszłe losy zawodowe absolwentów, konieczne jest upowszechnienie doradztwa zawodowego, począwszy od szkół gimnazjalnych, oraz wsparcie akademickich biur karier. Należy zapewnić szerszą i lepszą dostępność do placówek wychowania przedszkolnego, zwłaszcza w kontekście planowanych reform i obowiązkowej edukacji przedszkolnej dla pięcioletków i szkolnej dla sześciolatków. Istotne są działania zmierzające do podniesienia poziomu nauczania, mierzonego wynikami z egzaminów gimnazjalnych, zwłaszcza w części matematyczno-przyrodniczej. Wyzwaniem jest także zatrzymanie najzdolniejszych uczniów i zachęcenie ich do podjęcia nauki w szkołach wyższych w regionie.

2.8. Rynek pracy

Poprawa sytuacji na zachodniopomorskim rynku pracy wynikała z ogólnej zmiany kondycji makroekonomicznej kraju, jednak w regionie wciąż odnotowuje się niezadowalający poziom aktywności ekonomicznej: wysokie bezrobocie, niskie zatrudnienie i bardzo wysoka bierność zawodową.

Wykres 10. Aktywność ekonomiczna mieszkańców województwa w latach 2004-2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

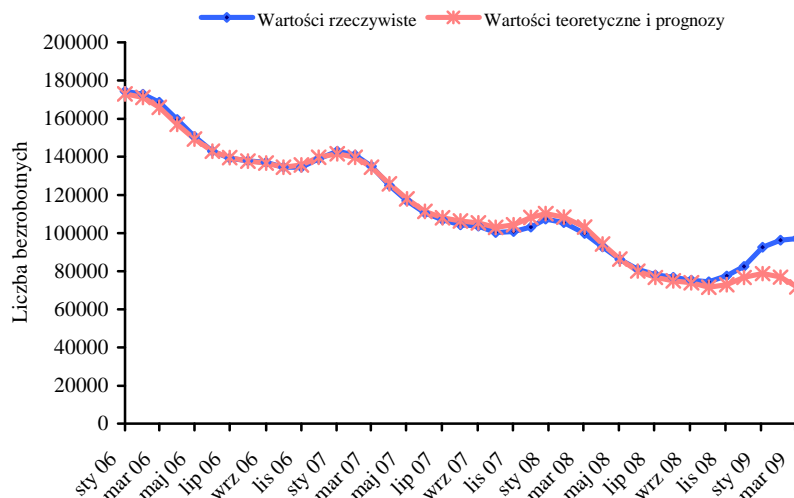
Stopa bezrobocia w województwie obniżyła się z 23,8% w roku 2004 do 13,4% w roku 2008, przy średniej krajowej wynoszącej odpowiednio 19% i 9,5%. Pod względem wysokości bezrobocia województwo zajmuje jedno z najwyższych miejsc w Polsce. Trudniejsza sytuacja występuje w województwie warmińsko-mazurskim i świętokrzyskim.

Większość bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym oraz zasadniczym zawodowym, nieposiadające stażu pracy ani kwalifikacji zawodowych. Ponad połowa bezrobotnych to osoby bezrobotne długotrwale, niepracujące dłużej niż rok. Zarówno niskie wykształcenie i niespełnianie oczekiwań pracodawców kwalifikacje bezrobotnych, jak i długie okresy pozostawania poza rynkiem pracy, stanowią poważne przeszkody w aktywizacji zawodowej bezrobotnych. Porównywalna z dochodami z pracy zawodowej wysokość różnego rodzaju świadczeń i transferów socjalnych jest dodatkową zachętą do pozostawania w bezrobociu lub podejmowania pracy nierejestrowanej. Poważnym problemem regionu jest wysokie bezrobocie, w tym także ukryte, wśród ludności wiejskiej, wynoszące ponad 12%. Charakterystyczne jest duże zróżnicowanie przestrzenne wysokości stopy bezrobocia. Najwyraźniejsza poprawa na rynku pracy nastąpiła w podregionie stargardzkim, gdzie bezrobocie obniżyło się o 16 punktów procentowych (z 34,6% w 2004 roku do 18,6% w roku 2008) i podregionie koszalińskim, gdzie różnica wyniosła blisko 15 punktów procentowych (z 32% w roku 2004 do 17,1% w 2008 roku).

Przełom lat 2008/2009 przyniósł nieoczekiwane pogorszenie sytuacji na rynku pracy, spowodowane światowym kryzysem gospodarczym. Stopa bezrobocia w grudniu 2008 roku wyniosła w regionie 13,4%, w styczniu 2009 już 14,8%. Z początkiem roku 2009 nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w województwie. W pierwszym kwartale 2009 roku był znacznie wyższy niż przeciętnie w analogicznym okresie w latach wcześniejszych.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
8. Rynek pracy

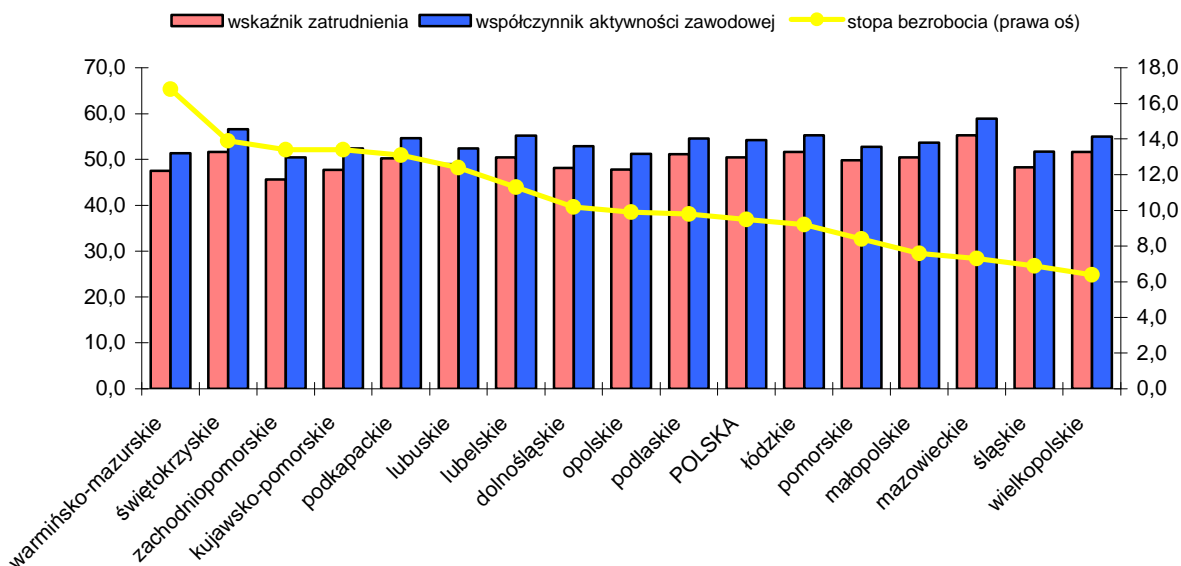
Wykres 11. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w województwie (wartości rzeczywiste i oraz prognozy).

źródło: Raport z ekspertyzy na temat wpływu światowego kryzysu ekonomicznego na sytuację społeczno-gospodarczą województwa Zachodniopomorskiego i jego konsekwencji dla zadań samorządu województwa. Szczecin 2009.

Współczynnik aktywności zawodowej wynosi w regionie 50,4% i jest najniższy w całym kraju. Średnia wartość dla Polski to 54,2%. Również wskaźnik zatrudnienia jest w województwie najniższy w kraju i wynosi 45,6%.

Wykres 12. Aktywność ekonomiczna mieszkańców poszczególnych województw w 2008 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W roku 2007 blisko połowa z zatrudnionych pracowała na stanowiskach nierobotniczych, przy czym większość z tych stanowisk znajdowała się w sektorze publicznym. W strukturze zatrudnienia z uwagi na rodzaj wykonywanej działalności zauważalne są diametralne różnice pomiędzy trzema głównymi miastami regionu (Szczecin, Koszalin, Świnoujście), a jego pozostałymi częściami. W miastach dominującą rolę

odgrywają usługi, a dla pozostałych obszarów województwa najistotniejszymi sektorami są rolnictwo i rybactwo, a także przemysł i budownictwo.

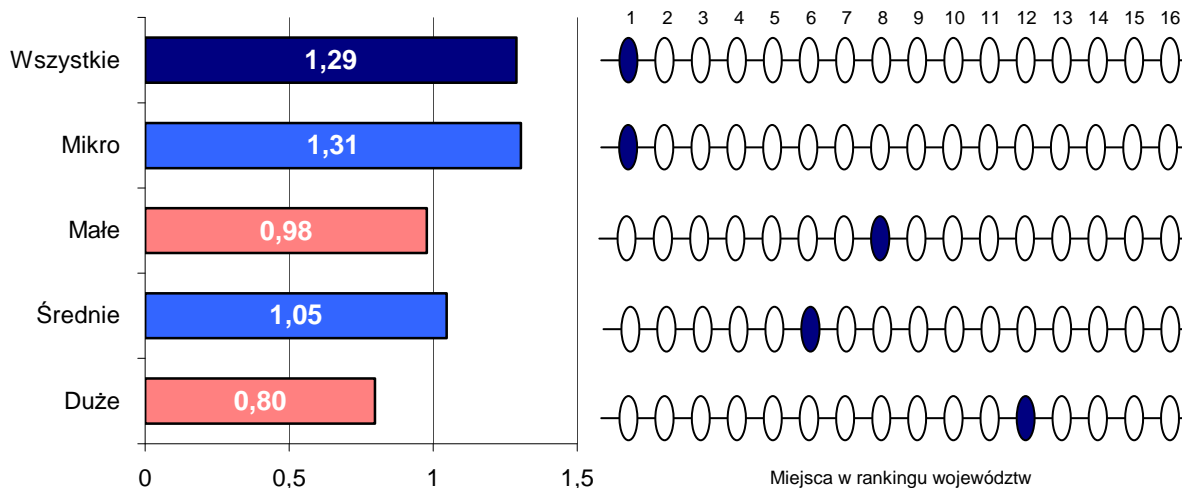
Od 2004 roku podejmowane były liczne działania nakierowane na łagodzenie negatywnych skutków bezrobocia i aktywizację lokalnego rynku pracy, zarówno w ramach programów krajowych, jak i przy znaczącym wsparciu funduszy europejskich. Wzmocniono i usprawniono funkcjonowanie publicznych służb zatrudnienia. Osoby bezrobotne otrzymały szereg możliwości skorzystania z działań podnoszących szanse zatrudnienia, w tym m.in. z licznych programów aktywizacyjnych, szkoleń czy kursów przekwalifikowujących. Wsparciem objęci zostali także mieszkańcy obszarów wiejskich. Istotną rolę odegrały działania podjęte w sferze integracji społecznej, edukacyjnej i zawodowej, skierowane do osób korzystających z pomocy społecznej i zagrożonych ubóstwem i marginalizacją. Osobom rozpoczynającym własną działalność gospodarczą przyznawano jednorazowe środki finansowe, wzmacniając tym samym lokalną przedsiębiorczość oraz samozatrudnienie. Rozwijane były strategie i instrumenty szybkiego reagowania w przypadku wystąpienia zmian gospodarczych. Zapewniono również wsparcie dla przedsiębiorstw objętych procesami zmian zachodzących w gospodarce i ich pracowników, zwłaszcza starszych i nieposiadających stosownych kwalifikacji.

Wyzwania: Wyzwaniem strategicznym województwa zachodniopomorskiego jest dopasowanie oferty szkolnictwa zawodowego w regionie do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku. W ramach kształtowania rynku pracy należy dążyć do aktywizacji zawodowej osób zamieszkałych na terenach wiejskich, szczególnie we wschodniej części województwa. Konieczne jest wspieranie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy w subregionie koszalińskim oraz ułatwienie dostępu do edukacji, zwłaszcza w najuboższych obszarach regionu. Równie istotne jest wsparcie osób w wieku powyżej 50 lat, które z powodu posiadania niedostatecznych kwalifikacji zawodowych oraz braku odpowiedniego wykształcenia, są w oczach pracodawców mało atrakcyjni jako potencjalni pracownicy. Sytuację regionalnego rynku pracy może w znaczący sposób zmienić restrukturyzacja przemysłu stoczniowego, która wpłynie nie tylko na kondycję samej stoczni, ale także na firmy kooperujące.

2.9. Gospodarka

W województwie zachodniopomorskim w 2007 roku zarejestrowanych było 210 750 podmiotów gospodarczych, czyli 5,7% przedsiębiorstw w Polsce ogółem. Wśród nich 96 333, czyli przeszło 45%, jest aktywnych, co stanowi ponad 5% aktywnych podmiotów w kraju. Pod względem zarejestrowanych firm na 1 tys. mieszkańców województwo zajmuje 1. miejsce w kraju ze wskaźnikiem wynoszącym 124,6 przy średniej krajowej 96,7.

Wykres 13. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców w województwie zachodniopomorskim w odniesieniu do analogicznych wielkości dla Polski, w tym na tle innych województw 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Mikroprzedsiębiorstwa stanowią 96,2% ogółu firm w województwie (95,0% w Polsce). Intensywniej niż w całym kraju rośnie ich odsetek w ogólnej liczbie przedsiębiorstw, w stosunku do roku 2004 zwiększył się o 4,6%, podczas gdy dla całego kraju wzrost wyniósł 3,1%. Małych przedsiębiorstw w okresie 2004-2007 przybyło o 3,2% do poziomu 6 516 podmiotów. Znaczący jest odsetek przedsiębiorstw średnich (6. miejsce w kraju w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców) mimo nieznacznego spadku ich liczby – na przestrzeni lat 2004-2007 o 32 podmioty do ilości 1 322 przedsiębiorstw. W regionie działa także 167 firm dużych. Od 2004 roku ich liczba spadła o 9,6% (w Polsce o 3,1%).

Tabela 1. Podstawowe dane strukturalne sektorów w województwie i w Polsce w 2007 roku.

sektory	ilość przedsiębiorstw		pracujący		wartość dodana *	
	Polska	zachodniopomorskie	Polska	zachodniopomorskie	Polska	zachodniopomorskie
rolnictwo	2,55%	2,86%	15,97%	8,80%	4,25%	4,49%
przemysł	10,35%	8,05%	23,16%	22,00%	24,23%	17,85%
budownictwo	10,65%	11,18%	5,80%	6,65%	5,94%	6,68%
handel	41,41%	41,10%	16,41%	17,85%	28,23%	30,53%
usługi	35,02%	35,90%	38,63%	44,68%	37,34%	40,45%

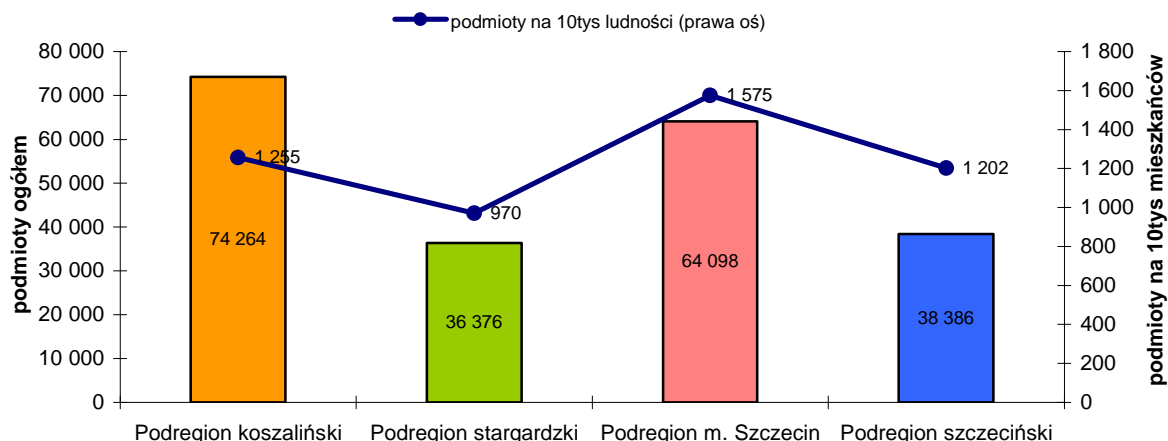
* dane za rok 2006

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W poszczególnych podregionach na przestrzeni lat 2005-2008 liczba podmiotów gospodarki narodowej ogółem zwiększała się: w podregionie szczecińskim (o 2 981 jednostek od 2005 roku), stargardzkim (o 3 011) i koszalińskim (o 1 391), natomiast w podregionie miasto Szczecin ubyło w tym okresie 1 035 podmiotów.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
9. Gospodarka

Wykres 14. Podmioty gospodarki narodowej ogółem i w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, według podregionów w 2008 roku.

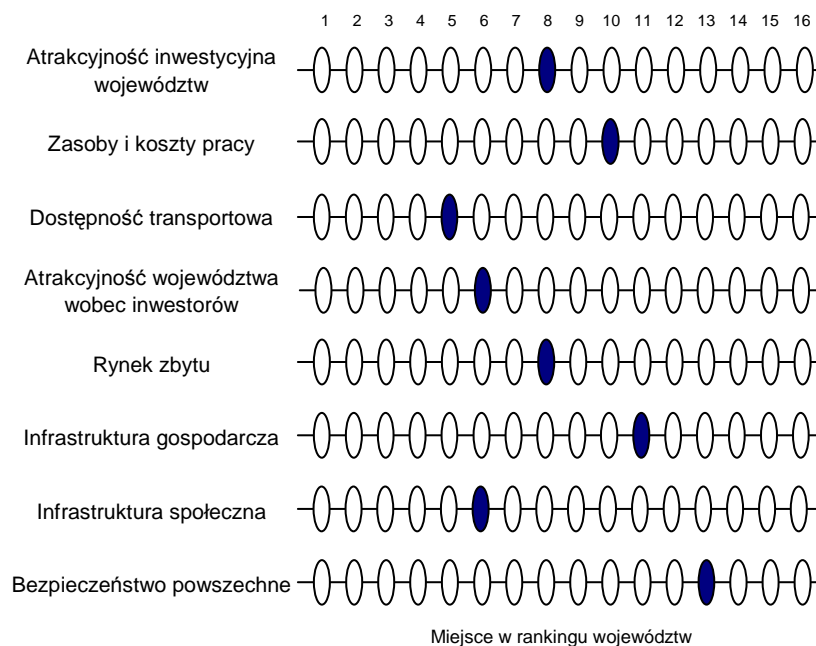

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Na 350 spółek notowanych na rynku podstawowym Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie zaledwie dwie pochodzą z województwa zachodniopomorskiego – Zakłady Chemiczne Police S.A. oraz Koszalińskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego S.A. w Szczecinku. Ich udział w łącznej kapitalizacji spółek na polskiej giełdzie wynosi 0,2%. Na rynku New Connect notowana jest spółka Read-Gene S.A. ze Szczecina o kapitalizacji wynoszącej 2,1% wartości całego rynku.

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w ciągu ostatnich lat stale klasyfikuje województwo na 8. miejscu pod względem atrakcyjności inwestycyjnej. Największym atutem regionu z gospodarczego punktu widzenia jest jego dostępność transportowa.

Wykres 15. Ocena atrakcyjności inwestycyjnej województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku*.

źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008”. IBnGR, Gdańsk 2008,

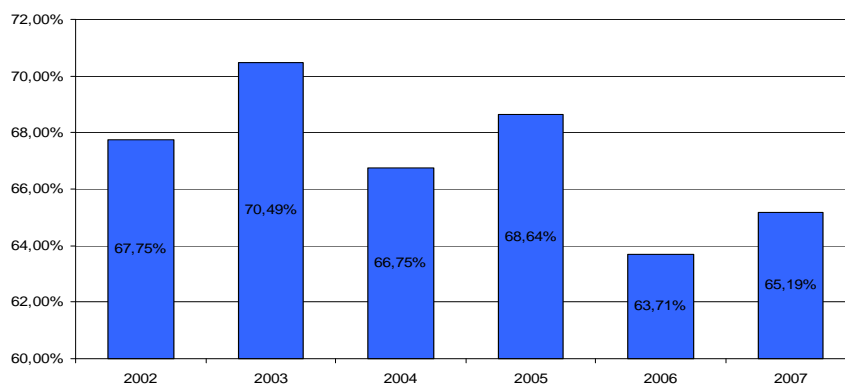
*zestawienie według rangi wskaźników.

2.9.1. Przemysł

Przetwórstwo przemysłowe województwa zachodniopomorskiego opiera się na energetyce, przemyśle chemicznym, stoczniowym, drzewnym i meblarskim, budownictwie oraz produkcji rolno-spożywczej, w tym rybołówstwie. Dotychczas główne skupiska zakładów przemysłowych występowały w większych miastach regionu, następuje jednak stopniowe rozpraszanie produkcji w miarę powstawania stref przemysłowych lokowanych w gminach na obrzeżach miast np. okolice Goleniowa, Polic, Stargardu Szczecińskiego oraz w niedalekiej przyszłości Gryfina.

W 2007 roku produkcja sprzedana przemysłu województwa wyniosła 22 762 mln zł. Przemysł województwa skupiał 3,8% krajowego zatrudnienia w przemyśle i dostarczył 3,1% krajowej wartości produkcji przemysłowej.

Wykres 16. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem na 1 mieszkańca województwa jako odsetek produkcji krajowej.

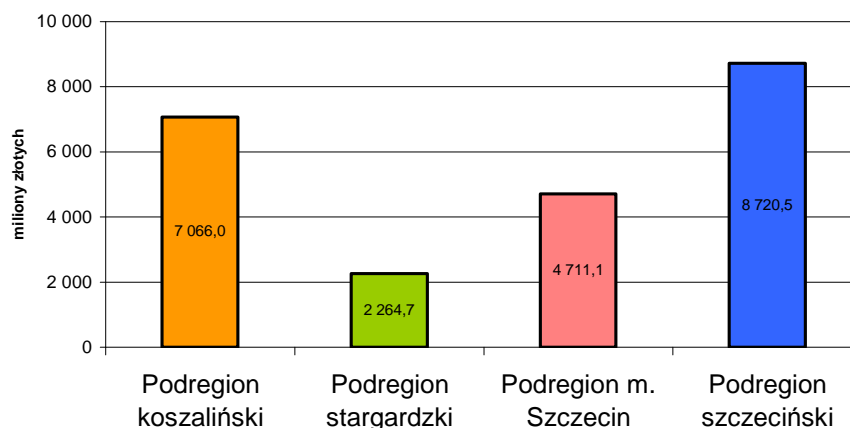

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W rozbiciu na poszczególne podregiony największą wartość produkcji sprzedanej przemysłu ogółem na 1 mieszkańca uzyskano w podregionie szczecińskim, gdzie wyniosła 8 720,5 zł.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
9.1 Przemysł

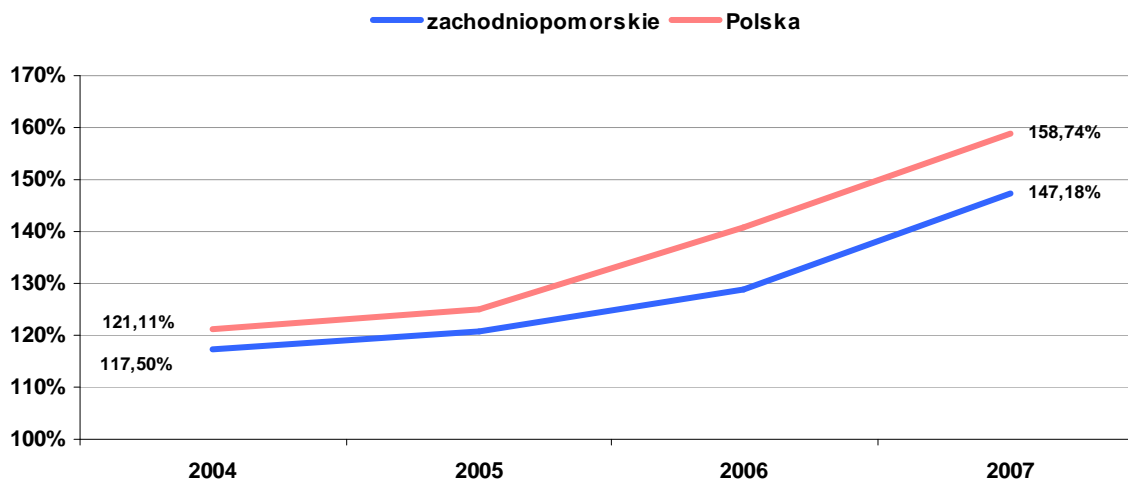
Wykres 17. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem na 1 mieszkańca według podregionów w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Dynamika zmian produkcji sprzedanej przemysłu za okres 2004-2007 wyniosła w województwie 147,2% przy wartości 158,7% dla całej Polski.

Wykres 18. Dynamika zmian produkcji sprzedanej przemysłu w Polsce i województwie (lata 2004-2007; 2003=100%).

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W 2007 roku w województwie największy wzrost produkcji sprzedanej osiągnęły firmy z branż: drzewnej (o 32,0%), meblarskiej (o 24,8%), a także firmy wytwarzające wyroby z metali (o 24,4%).

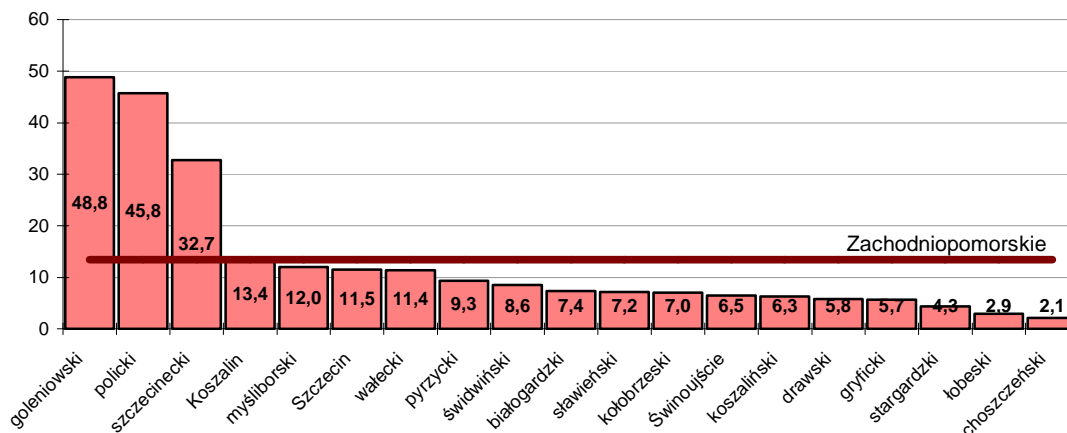
Na koniec 2007 roku w sektorze przemysłowym zatrudnionych było 148 867 osób, o 5,9% więcej niż w roku poprzednim. Od 2004 roku zatrudnienie w przemyśle województwa wzrosło o 15,0% podczas gdy w analogicznym okresie w całym kraju o 11,8%. Pracownicy sektora przemysłowego stanowią 28,6% ogółu zatrudnionych w regionie.

Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w 2007 roku najwyższe wartości osiągała w powiatach: goleniowskim (48,8 tys. zł), polickim (45,8 tys. zł) i szczecińskim

9.1 Przemysł

(32,7 tys. zł). Średnia dla województwa wyniosła 13 447 zł., co dało 12. miejsce w kraju (średnia dla całej Polski to 21,5 tys. zł). Najniższe wartości osiągnięto w powiatach: choszczeńskim i łobeskim, odpowiednio 2,1 i 2,9 tys. zł.

Wykres 19. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca w województwie w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS; brak danych dla powiatów gryfińskiego i kamińskiego.

Duże zróżnicowanie pomiędzy powiatami w wartości produkcji sprzedanej na 1 mieszkańca związane jest z rozmieszczeniem największych zakładów przemysłowych województwa. W przypadku powiatów polickiego i szczecineckiego na wielkość produkcji przemysłowej wpływa głównie duża wartość produkcji przemysłu chemicznego, w tym przede wszystkim Zakładów Chemicznych „Police” S.A. oraz Kronospanu Szczecinek sp. z o.o., a także ich firm zależnych i kooperantów. Z kolei wysoka wartość produkcji przemysłowej w powiecie goleniowskim osiągnięta została wraz z otwarciem Goleniowskiego Parku Przemysłowego i uruchamianych na jego terenie kolejnych zakładów produkcyjnych. Dzięki temu w powiecie osiągnięto najwyższą dynamikę wzrostu wartości produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca. Na przestrzeni lat 2004-2007 wzrost ten wyniósł 368%. Bardzo duże wzrosty zanotowano także w mieście Świnoujściu (153%) oraz powiatach: pyrzyckim (71%) i drawskim (65%). Spadki zanotowano w powiatach: kołobrzeczkim (2%), koszalińskim (14,3%) i mieście Szczecinie (21,7%).

Największy wpływ na stan przemysłu w województwie mieć będzie kryzys przemysłu stoczniowego w Polsce oraz ogólnoświatowe spowolnienie gospodarcze przełomu pierwszej i drugiej dekady XXI wieku. Dwukrotny (2002, 2009) upadek największej stoczni w regionie, oraz związane z tym kłopoty jej licznych kooperantów, z których wielu ulokowanych jest w zachodniopomorskim, pokazują, że nie można liczyć na to by przemysł stoczniowy był stabilizatorem gospodarki regionu.

Od listopada 2008 roku ma miejsce stały spadek poziomu eksportu będący efektem zmniejszającego się popytu na polskie towary i usługi za granicą. Trendu tego nie jest w stanie odwrócić stosunkowo niski kurs polskiej waluty. Dla gospodarki województwa udział eksportu w przychodach ze sprzedaży jest szczególnie istotny w przetwórstwie przemysłowym generującym 48,1% przychodów z eksportu. Najbardziej narażonymi na skutki załamania eksportu działami przemysłu w regionie są: produkcja środków transportu, drzewna (w tym produkcja mebli), chemiczna oraz produkcja komputerów i instrumentów precyzyjnych.

Znaczącym zagrożeniem dla gospodarki regionu może być ewentualne załamanie w branży spożywczej. Wysoka dynamika przemysłu spożywczego powiązana jest z ekspansją

9.1 Przemysł

branży rybnej zapoczątkowaną w 2005 roku. Traktowane łącznie produktywność zachodniopomorskiego rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa i rybactwa przekraczają dwukrotnie średnią w kraju. Z powodu znaczącego udziału tej branży w zatrudnieniu, przychodach i eksporcie potencjalny wpływ jej załamania na sytuację gospodarczą województwa jest bardzo wysoki. Negatywnym czynnikiem wpływającym na sytuację rolnictwa w regionie może być utrudniony dostęp do źródeł finansowania wynikający ze spowolnienia gospodarczego. Konsekwencją powyższego mogą być zmniejszone nakłady na środki produkcji, w tym na nawozy mineralne, wapniowe, maszyny i środki ochrony roślin, a zatem główne składowe charakterystycznej dla dominującej w regionie wielkotowarowej produkcji rolnej.

Wyzwania: Aktywność samorządu województwa należy zorientować na działania związane przede wszystkim z powiększaniem już istniejących oraz tworzeniem nowych stref inwestycyjnych i intensywnego prowadzenia działalności gospodarczej. Należy je realizować głównie w zakresie wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej regionu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego. Działania te koncentrować powinny wysiłki zmierzające do aktywizacji gospodarczej przede wszystkim w odniesieniu do gmin, gdzie takie strefy już istnieją.

Potrzebne jest utworzenie funduszu, zajmującego się m.in. poręczaniem pożyczek dla małych i średnich przedsiębiorstw w tym także na projekty rewitalizacyjne.

2.9.2. Handel i usługi

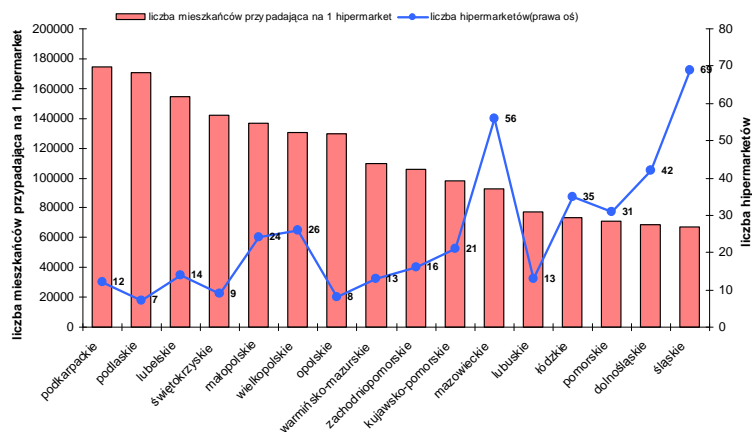
W 2007 roku województwo zachodniopomorskie zajmowało 6. miejsce w kraju pod względem sprzedaży detalicznej na jednego mieszkańca, wobec 9. miejsca w 2004 roku. Wartość tej sprzedaży (11 062 zł) była niższa niż średnia w kraju (13 529 zł), od roku 2004 rosła jednak z większą dynamiką niż na terenie całego kraju. Ogółem w 2007 roku sprzedaż detaliczna w województwie osiągnęła poziom 18,7 mld zł, co stanowiło 3,6% sprzedaży w Polsce.

W latach 2004-2007 w województwie nastąpił istotny wzrost liczby placówek handlowych. Pod koniec 2007 roku funkcjonowało 20 516 sklepów (o 21,5% więcej niż w 2004 roku) oraz 470 stacji benzynowych. Na jeden sklep przypada w regionie 82 mieszkańców, w roku 2004 ten wskaźnik wynosił 100, stale utrzymująca się średnia dla całej Polski wynosi 103 mieszkańców na jeden sklep. Sprzedaż hurtowa osiągnęła w 2007 roku w województwie poziom 8,1 mld zł, przy wzroście o 36,5% w stosunku do 2004 roku i wobec wyraźnie wyższego wzrostu w skali całego kraju w analogicznym okresie wynoszącego 51,1%.

W okresie 2004-2007 w województwie spadła liczba targowisk stałych ze 119 do 113, ale ich powierzchnia ogółem wzrosła z 568 tys. m² do 680 tys. m². Przeciętnie wartość wpływów z opłat targowych w województwie wynosi 8,10 zł. na mieszkańca, przy średniej krajowej wynoszącej 6,90 zł. Pod tym względem województwo lokuje się na 4. miejscu w kraju. Charakteryzuje je także najwyższa dynamika wzrostu przychodów z działalności gastronomicznej. W okresie 2004-2007 wynosiła ona 140,8% przy średniej dla kraju wynoszącej 84,1%. Na koniec 2007 roku działalność gastronomiczną w województwie prowadzono w 172 restauracjach, 158 barach, 185 stołówkach i 120 punktach gastronomicznych. Przychody z działalności gastronomicznej wyniosły 416,8 mln zł i stanowiły 4,4% przychodów z działalności gastronomicznej w Polsce. W 2007 roku w województwie zachodniopomorskim na gastronomię wydano 246,3 zł na mieszkańca, wobec 248,1 zł w Polsce.

Podobnie jak w całym kraju rośnie rola centrów handlowych i sklepów wielkopowierzchniowych w strukturze handlu. Wiąże się to ze zmianą trybu życia, spędzania czasu i dokonywania zakupów w powiązaniu z korzystaniem z oferty gastronomicznej czy też rozrywkowej. W roku 2007 w województwie funkcjonowało 16 hipermarketów, przeciętnie na każdy z nich przypadało 105 766 mieszkańców regionu, przy średniej dla kraju wynoszącej 96 251 osób na jeden obiekt.

Wykres 20. Średnia ilość mieszkańców przypadająca na hipermarket w województwie w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W 2007 roku, przy liczbie ludności województwa stanowiącej 4,44% mieszkańców Polski, sklepy na jego obszarze stanowiły 5,5% placówek w skali kraju, stacje benzynowe 4,8%, targowiska 4,9%, restauracje 4,7%, bary 4,3%, natomiast stołówki 7,5%. Sprzedaż hurtowa województwa stanowiła 1,5% sprzedaży hurtowej kraju.

Liczba nowo otwartych placówek handlowych sygnalizuje silną tendencję rozwoju handlu detalicznego, w tym głównie sklepów małych i średnich, przy jednoczesnym spowolnieniu rozwoju handlu hurtowego. Ponadprzeciętna liczba obiektów gastronomicznych, wynika z turystycznej i tranzytowej specyfiki województwa. Nadreprezentatywność obiektów o charakterze stołówkowym związana jest z silnym wpływem sezonowości w branży turystycznej. Wyższa niż przeciętnie w kraju liczba targowisk podkreśla znaczenie handlu przygranicznego w strukturze handlu województwa. Ich wzrastająca powierzchnia, przy stabilnej wielkości powierzchni sprzedażowej obrazuje stałą poprawę warunków prowadzenia handlu na zachodniopomorskich targowiskach.

Wyzwania: Dla firm handlowych i usługowych działających na polsko-niemieckim pograniczu istotnym czynnikiem niepewności jest stale zmieniający się kurs złotówki wobec wspólnej europejskiej waluty. Do momentu wejścia przez Polskę do strefy euro, długoterminowe planowanie obarczone będzie ryzykiem kursowym dla firm handlowych i usługowych. Należy pamiętać, że turystyka zakupowa jest systemem naczyń połączonych i może działać dwustronnie. Dopiero po przyjęciu przez Polskę wspólnej waluty podstawowym czynnikiem pozycjonującym opłacalność wymiany towarów i usług będą różnice w systemach prawnych i fiskalnych po obu stronach granicy.

Według prognoz oceniających skutki kryzysu finansowego, na koniec pierwszej dekady XXI w. w województwie może ubyc niemal 200 placówek handlowych sprzedających produkty żywnościowe i ok. 100-150 średnich i dużych sprzedawców odzieży. Prócz likwidacji już istniejących placówek wiele sieci handlowych wstrzymuje i weryfikuje plany ekspansji i otwarcia nowych placówek. Spowodowane to jest asekuracją i sytuacją na rynku nowych powierzchni komercyjnych, których powstawanie zostało zahamowane wstrzymaniem akcji kredytowej.

Jednym z najpoważniejszych wyzwań i bardzo dużą szansą stojącą przed zachodniopomorskim handlem jest stały, bardzo dynamiczny wzrost sprzedaży przez Internet. Należy zwrócić uwagę na fakt, że w przypadku e-handlu, regionu nie dotyczą słabości wynikające z peryferyjnego położenia względem centrum kraju. Brak marginalizacji geograficznej przejawia się przede wszystkim w funkcjonowaniu jednolitych stawek kurierskich dla przesyłek pocztowych.

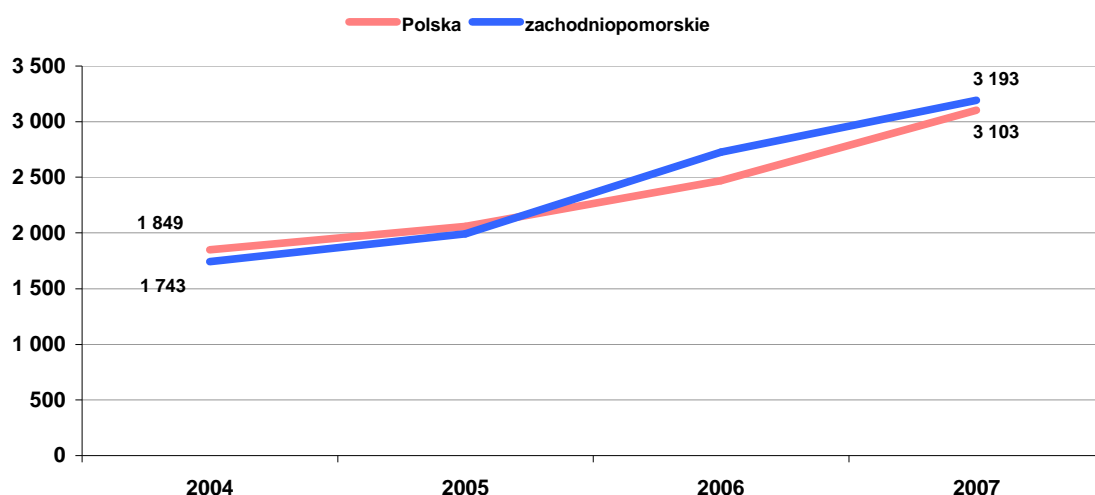
Dla firm działających w strefie przygranicznej oznaczać to może także możliwość prowadzenia sprzedaży internetowej z magazynów oddalonych o kilka do kilkanaście kilometrów od siedziby firmy, a zlokalizowanych na terenie Niemiec, co oznaczać może dla firm zajmujących się e-handlem obsługę łącznie 120 milionowego rynku.

3.9.3. Budownictwo

Ożywienie gospodarcze występujące w latach 2004-2008 wywarło istotny wpływ na rozwój branży budowlanej. W 2007 roku w zachodniopomorskim budownictwie wzrost zatrudnienia wyniósł 7,5%. Jednocześnie poziom płac w branży w regionie wzrósł o 16%. Budownictwem zajmowało się aż 11,2% firm województwa. W 2007 roku w branży budowlanej i pokrewnych w województwie zachodniopomorskim powstało 1 520 nowych podmiotów gospodarczych i był to najwyższy przyrost wśród wszystkich branż.

Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w województwie w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosła w 2007 roku 3 193 zł, co lokuje je na 7. miejscu w Polsce przy średniej krajowej na poziomie 3 103 zł. Na przestrzeni ostatnich czterech lat wartość sprzedaży budowlano-montażowej na jednego mieszkańca w województwie oscyluje wokół średniej krajowej, począwszy od roku 2006 nieznacznie ją przekraczając.

Wykres 21. Sprzedaż produkcji budowlano-montażowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Polsce i województwie w latach 2004-2007.

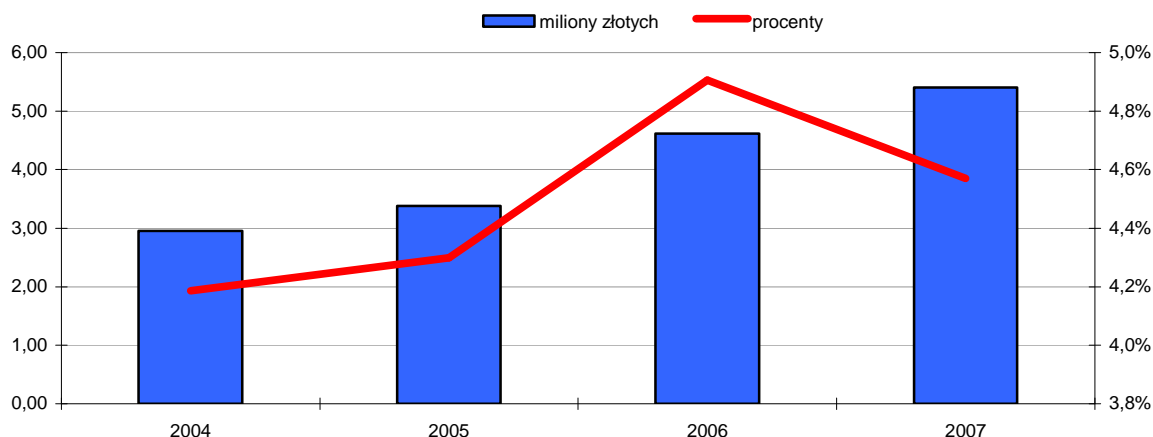

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W liczbach bezwzględnych sprzedaż produkcji budowlano-montażowej województwa w 2007 roku wyniosła 5 404,4 mln zł, co stanowiło 4,6% sprzedaży budowlano-montażowej kraju. Pod tym względem województwo zajmuje 9. miejsce w Polsce. Od 2004 roku wartość sprzedaży niemal się podwoiła, natomiast udział regionu w krajowej sprzedaży budowlano-montażowej wahał się pomiędzy 4 a 5%. W 2007 roku zwiększenie sprzedaży odnotowano w przedsiębiorstwach zajmujących się budowlanymi pracami wykończeniowymi (o 19,6%) oraz wznoszeniem budowli, inżynierią lądową i wodną (o 14,1%).

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
9.3 Budownictwo

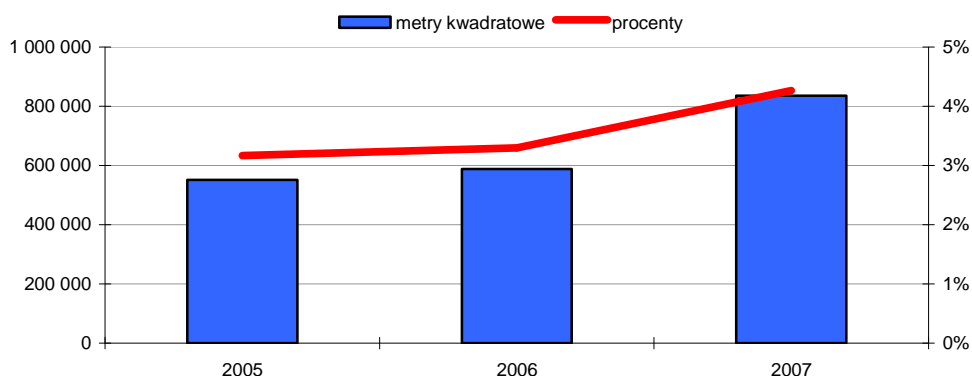
Wykres 22. Produkcja budowlano-montażowa w województwie w latach 2004-2007 (wartość bezwzględna w mln zł i udział procentowy w produkcji krajowej).

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Na przestrzeni lat 2005-2007 liczba pozwoleń na budowę wyrażona jako suma metrów kwadratowych powierzchni, choć wciąż niska na tle kraju, wyraźnie wzrosła. Udział w ogólnej liczbie pozwoleń w kraju wzrósł z 3,16% do 4,26% natomiast suma metrów kwadratowych powierzchni w pozwoleniach z 552 tys. m² do 836 tys. m².

Wykres 23. Pozwolenia na budowę wydane w województwie w latach 2005-2007 (powierzchnia w m² i procentowy udział w pozwoleniach wydanych w kraju).

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS

Wyzwania: Istotna jest wysoka zależność sytuacji budownictwa w regionie od krajowych i ogólnoswiatowych wskaźników koniunktury. Z perspektywy światowego kryzysu korelacja ta oznaczać może duże zagrożenie dla branży.

W pasie wybrzeża zlokalizowana jest grupa gmin o bardzo proinwestycyjnych budżetach, czerpiących duże wpływy z działalności turystycznej. Podążające za ogólnoswiatową dekoniunkturą osłabianie się złotego i powiązany z tym wzrost kosztów podróży i wycieczek zagranicznych, a także spadek cen przyjazdów do Polski, może paradoksalnie przyczynić się bezpośrednio do wzmocnienia branży turystycznej w regionie, a pośrednio do stabilizacji inwestycji budowlanych w pasie nadmorskim województwa.

Szansą na podtrzymanie koniunktury sektora budownictwa w województwie są duże inwestycje infrastrukturalne. Dotyczy to projektów drogowych, w tym dróg ekspresowych do Gorzowa Wlkp. oraz Węzła Parłówko i obwodnicy Miękowa, zachodniej obwodnicy

Szczecina, obwodnicy Stargardu Szczecińskiego oraz obwodnic Nowogardu, Koszalina, Wałcza i Szczecinka. Bardzo duże znaczenie dla branży budowlano-montażowej mieć będą budowa Gazoportu w Świnoujściu oraz stałego połączenia wysp Uznam i Wolin. Jest to szansa na zmniejszenie migracji lokalnych firm na rynki zewnętrzne w poszukiwaniu zleceń, choć także zagrożenie ze względu na możliwą eksplorację rynku zachodniopomorskiego przez firmy zewnętrzne. Szansą wykorzystywaną głównie przez firmy zewnętrzne jest bardzo niska podaż powierzchni biurowej o wysokim standardzie w Szczecinie. Wynika to po części z charakterystyk budownictwa regionu, czyli znacznego rozproszenia wykonawców i słabej pozycji kapitałowej firm. Znaczącym jest fakt, że powierzchnie budynków biurowych, których budowa rozpoczęła się w 2008 roku zostały w całości wynajęte. Finansowanie takich inwestycji może natomiast utrudnić ogólnoswiatowa dekonunktura.

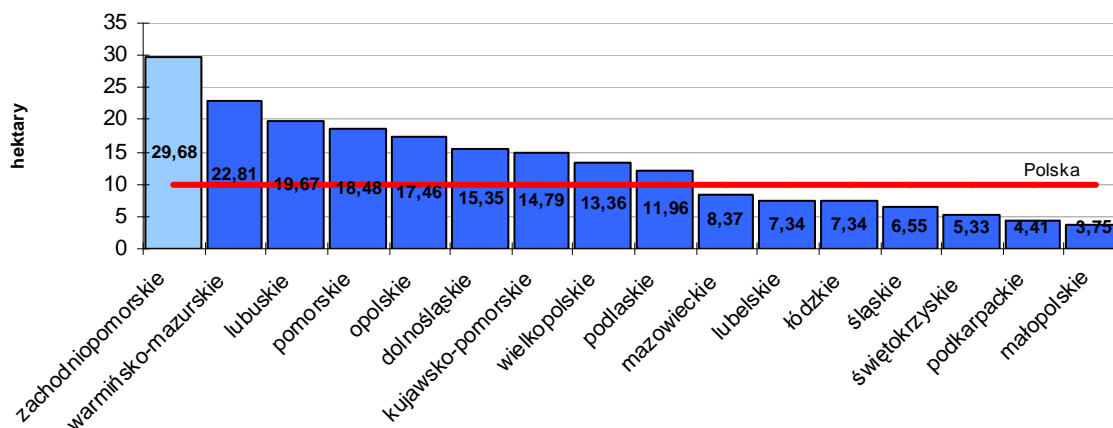
W ramach kształtowania rozwoju budownictwa w województwie należy dążyć do tworzenia zachęt dla lokalnych firm budowlanych, do formowania konsorcjów będących w stanie konkurować z przedsiębiorstwami krajowymi i europejskimi. Należy stworzyć warunki do wspierania rewitalizacji starej tkanki mieszkaniowej, zabudowy powojaskowej i przemysłowej.

2.9.4. Rolnictwo

Głównymi czynnikami kształtującymi strukturę zachodniopomorskiego rolnictwa są: duża powierzchnia gospodarstw, niski, korzystny odsetek zatrudnionych w rolnictwie oraz ukierunkowanie na produkcję roślinną, w tym przede wszystkim zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych.

Średnia wielkość zachodniopomorskiego gospodarstwa rolnego na koniec 2008 roku wynosiła 29,68 ha. Jest to niemal trzykrotnie więcej od średniej krajowej wynoszącej 10,02 ha. Najkorzystniejsza w kraju struktura obszarowa jest kluczowym atutem zachodniopomorskiego rolnictwa. Duża powierzchnia gospodarstw stwarza możliwość specjalizacji, koncentracji produkcji, a także wykorzystania efektu skali i wytwarzania wysokich dochodów. Ponadto jedynie zyski osiągnięte przez duże gospodarstwa pozwalają na finansowanie zakupu maszyn, nawozów i środków ochrony roślin na poziomie umożliwiającym konkurencję z wielkotowarowymi gospodarstwami rolnymi Unii Europejskiej.

Wykres 24. Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych gospodarstw w Polsce i województwie w roku 2008.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR.

Rolnictwo województwa cechuje się dużą dynamiką wzrostu wartości produkcji. W latach 2003-2006 wartość ta wzrosła o 20%, podczas gdy w porównywalnym okresie w Polsce odnotowano wzrost o 11%. W dalszym ciągu jednak, wartość produkcji rolniczej na 1 hektar użytków rolnych w województwie zachodniopomorskim w 2006 roku (2 368 zł), była niższa od analogicznej wartości dla Polski (3 803 zł). Oznacza to niższą od średniej krajowej efektywność produkcji rolniczej w zachodniopomorskim. Powodem tego jest średnia lub niższa niż średnia produkcja roślinna oraz bardzo niska produkcja zwierzęca z hektara. Województwo charakteryzuje się także niewielką ilością zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, co oznacza, że wiele półproduktów przetwarzanych jest poza terenem zachodniopomorskiego.

Porównanie wartości plonów najpowszechniejszych upraw wykazuje, że plony zbóż i ziemniaków w województwie są zbliżone do poziomu ogólnokrajowego. Z kolei plony buraków cukrowych są o niemal 8% niższe niż przeciętnie w kraju. Na wielkość produkcji roślinnej istotny wpływ miał nieurodzaj roku 2006.

W okresie 2004-2007 w województwie plony zbóż spadły z poziomu 39,9 do 33,4 dt/ha (7. miejsce w kraju), plony ziemniaków spadły z 230 do 204 dt/ha (9. miejsce w kraju), a plony buraków cukrowych wzrosły z 399 do 474 dt/ha (13. miejsce w kraju). Plony

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
9.4 Rolnictwo

zbóż w 2007 roku osiągnęły 102,8% średnich planów w Polsce, plony ziemniaków odpowiednio 98,6%, a plony buraków cukrowych 92,4%.

W roku 2006 produkcja zwierzęca stanowiła 53,5% produkcji rolniczej województwa. Zarówno pogłowie zwierząt jak i produkcja mięsa i mleka w województwie notują wyraźnie niższe wartości niż analogiczne wielkości dla kraju.

W latach 2004-2007 pogłowie bydła na 100 ha użytków rolnych w regionie wzrosło z 9,8 szt. do 10,7 szt. (16. miejsce w kraju). W 2007 roku stanowiło to 32% średniego pogłowia bydła na 100 ha w kraju. Pomiedzy 2004 a 2007 rokiem pogłowie trzody chlewnej w regionie spadło z 72,4 szt. do 52,0 szt. na 100 ha użytków rolnych (13. miejsce w kraju), osiągając w 2007 roku poziom 47,7% przeciętnej produkcji krajowej.

W okresie 2004-2007 niemal nie zmieniła się wielkość produkcji mleka i żywca rzeźnego. W 2007 roku w województwie produkowano 211 litrów mleka na hektar użytków rolnych, co stanowi 29,1% średniej wartości dla kraju (16. miejsce w kraju). Na hektar użytków rolnych produkcja żywca rzeźnego wynosiła 156 kilogramów, tj. 64,2% średniej produkcji krajowej (11. miejsce w kraju).

Wyzwania: Cechy charakterystyczne zachodniopomorskich gospodarstw rolnych stanowią wysoki stopień mechanizacji i niewielka liczba zatrudnionych w stosunku do użytkowanego arealu oraz bardzo dobra struktura arealów. Średnia powierzchnia gospodarstwa w województwie zachodniopomorskim jest nie tylko najwyższa w Polsce, ale także wyższa od średniej unijnej. Znamienny jest także fakt, że 2% największych gospodarstw w województwie jest w stanie wytworzyć 20% nadwyżki bezpośredniej. Struktura sektora, zdecydowanie najkorzystniejsza w Polsce, silnie wpływa na zanikanie barier rozwojowych, pozwala także koncentrować środki produkcji i wytwarzać wysokie dochody, a w ciągu najbliższych lat decydować będzie o rosnącej pozycji konkurencyjnej zachodniopomorskiego rolnictwa w stosunku do gospodarstw w innych krajach Unii Europejskiej. Rolnictwo w województwie ma wyjątkową szansę korzystania z efektu skali, a jednocześnie przeszczepiania najwydajniejszych wzorców z gospodarstw wielkoobszarowych UE oraz USA. Przy istniejącej strukturze arealu bardzo duże znaczenie może mieć dopuszczenie do obrotu na terenie jednego z państw członkowskich, czyli de facto całej Unii, kolejnych gatunków roślin genetycznie zmodyfikowanych (GMO), których uprawa przynosi światowym farmerom ogromne zyski.

Należy jednak zwrócić uwagę na negatywne aspekty zbyt wysokiej koncentracji gruntów rolnych. W województwie zachodniopomorskim, gdzie w strukturze właścicielskiej duży udział mają podmioty zarejestrowane poza regionem, w powiązaniu z bardzo intensywną działalnością rolniczą może to prowadzić do przedwczesnego wyeksploatowania zasobów rolnych regionu. W zależności od charakteru działalności rolniczej, bariera po przekroczeniu której następuje degradacja gospodarstw, znajduje się w przedziale od 300 do 500 ha.

Wraz ze wzrostem świadomości ekologicznej, wzorem społeczeństw zachodnich, powiększać się będzie grupa konsumentów żywności ekologicznej. Następtwem będzie wzrost liczby gospodarstw ekologicznych. Gospodarstwa te, jeszcze niezbyt liczne w regionie, charakteryzują się bardzo dużą zyskownością produkcji i bardzo wysokim potencjałem wzrostu. Na obszarze województwa wspomagany powinien być rozwój grup producentów ekologicznych oraz wsparcie naukowo-badawcze ze strony uczelni wyższych dla lokalnych producentów rolnych.

Przed zachodniopomorskim rolnictwem stoi duże wyzwanie w postaci zmiany relacji pomiędzy dosyć dużą wysokością plonów a niską wartością produkcji rolniczej z hektara. By to zmienić należy zintensyfikować produkcję zwierzęcą i produkcję mleka. Wsparciem objęte powinny być wszelkie inicjatywy prowadzące do lokowania na terenie województwa

zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego. Wspierany powinien być także system lokalnych gwarancji bankowo-kredytowych oraz rozwój lokalnych grup producenckich, jako potencjalnego źródła generowania lokalnego kapitału inwestującego w przemysł rolno-spożywczy.

Analizując perspektywy rozwoju rolnictwa w województwie zachodniopomorskim, należy uwzględnić uwarunkowania nie tylko unijne, ale także ogólnoświatowe. Trzeba brać pod uwagę fakt, że cała Unia Europejska dotąd chroniąca swoje wewnętrzne rynki poddawana jest silnej zewnętrznej presji ich otwarcia. Podobną presję wywiera unijne lobby przemysłowe licząc na olbrzymie zyski z handlu (głównie importu). Nie jest zatem wykluczone, że w najbliższej perspektywie czasowej województwo będzie musiało konkurować z producentami rolnymi z całego świata.

2.9.5. Leśnictwo

Województwo zachodniopomorskie jest czwartym najbardziej zalesionym województwem w Polsce z lesistością 34,9% (lasy stanowią 28,9% powierzchni lądowej całego kraju). Grunty leśne na koniec 2007 roku zajmowały w 823,8 tys. ha, o 1,8 tys. ha więcej niż w roku 2004. Stanowi to 8,9% powierzchni gruntów leśnych całej Polski. W 2007 roku z lasów regionu pozyskano 3 723 tys. m³ drewna, co stanowiło niemal 11% krajowego pozyskania. Pod tym względem zajmuje on 2. miejsce w kraju. Ogółem do zalesienia w województwie w latach 2004-2007 przeznaczono 8 319 ha, z czego 1 487 ha w roku 2007. W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich zalesienia w latach 2004-2006 objęły 1 887 ha, czyli 4,75% krajowych zalesień. Do końca wiosny 2008 w województwie w ramach PROW 2007-2013 zalesiono 275 ha. (także 4,75% sumy ogólnopolskiej). Województwo zajmuje 11. miejsce w kraju pod względem powierzchni zalesień finansowanych z funduszy unijnych.

Najwyższą lesistością charakteryzują się powiaty ze wschodniej i południowej części regionu, w szczególności: wałecki (54,3%), drawski (45,3%), szczecinecki (44,3%) oraz ziemski koszaliński (41,9%) i myśliborski (41,5%). Najniższy udział lasów w ogólnej powierzchni występuje w powiatach: pyrzyckim (6,3%), grodzkim szczecińskim (16,2%) i gryfickim (20,2%). Niższa lesistość niż średnia w kraju występuje także w powiatach: kołobrzeskim, grodzkim świnoujskim, stargardzkim, kamieńskim i sławieńskim. W 13 ze 114 gmin województwa lesistość przekracza 50%. Najwyższą lesistością charakteryzują się gminy: Człopa (71%), Drawno (67,1%) i Manowo (64,1%). Dwanaście gmin ma lesistość poniżej 10%, w tym gminy Warnice (0,8%) i Pyrzyce (1,3%). Na przestrzeni lat 2004-2007 najwyższy przyrost lesistości przekraczający 5% odnotowano w gminach Dobra Nowogardzka (6,5%), Suchań (6,4%), Lipiany (6,2%) oraz Dolice (5,3%).

Lesistość powiatów dosyć dokładnie pokrywa się z poziomami bezrobocia. Z kolei największe przyrosty lesistości obejmują gminy z wyraźną przewagą rolnictwa w swoich strukturach zatrudnienia, w tym powiaty pyrzycki i stargardzki.

Według stanu na koniec 2007 roku 98,5% powierzchni zalesionej stanowią lasy publiczne. Areał lasów prywatnych wynosi 12,2 tys. ha. Niski, bo zaledwie 1,5% udział powierzchni lasów prywatnych, przy krajowym odsetku na poziomie 17,5%, stwarza szczególnie korzystne warunki do realizacji ekologicznych i społecznych funkcji tych obszarów.

Ze względu na przyznane fundusze unijne, niekorzystne procesy demograficzne oraz występujące w niektórych gminach rozdrobnienie i użytkowanie gleb niskiej jakości prowadzone będą dalsze zalesienia. Zalesianie gruntów porolnych zwiększy powierzchnię lasów prywatnych, choć ich udział będzie wciąż jednym z najniższych w kraju. Utrzymująca się przewaga udziału Skarbu Państwa w strukturze własności leśnej ułatwi wypełnianie ekologicznych i społecznych funkcji lasów, priorytetowych w formułowaniu polityki leśnej państwa.

Wyzwania: Identyfikując podstawowe problemy zachodniopomorskiego leśnictwa, należy zwrócić uwagę przede wszystkim na niewykorzystane możliwości rozwoju branży drzewnej, w tym na niewielki stopień rozwoju infrastruktury okołoprodukcyjnej. Wciąż marginalny jest rozwój przetwórstwa spożywczego opartego na produktach pochodzenia leśnego. Niewykorzystane są możliwości rozwoju turystyki aktywnej na terenach leśnych. Niski jest stopień zagospodarowania gruntów z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, co wiąże się ze zbyt wolnym tempem zalesiania nieużytków. Lasy w województwie narażone są

na zanieczyszczenia, zagrożenia powodowane przez monokulturę upraw i nadmierny rozwój szkodników oraz rozprzestrzenianie się obcych gatunków flory i fauny.

Podstawowymi priorytetami dla leśnictwa w województwie są: zachowanie i zwiększenie witalności ekosystemów leśnych, utrzymanie wysokiego poziomu pozyskiwania drewna z hektara użytków leśnych oraz zachowanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa pożarowego na terenach leśnych. Świadomość pożarową należy podnosić szczególnie wśród odwiedzających Pomorze Zachodnie turystów.

Do pierwszorzędnych zadań zaliczyć także należy: promocję turystyki związanej z gospodarką leśną, turystyki ekologicznej, rowerowej i myślistwa. Nie wykreowano dotąd żadnego regionalnego produktu opartego na surowcach leśnych. Pomimo bardzo wysokiego poziomu lesistości województwa, w dalszym ciągu należy wspierać restrukturyzację rolnictwa, związaną z procesem zalesiania.

2.9.6. Turystyka

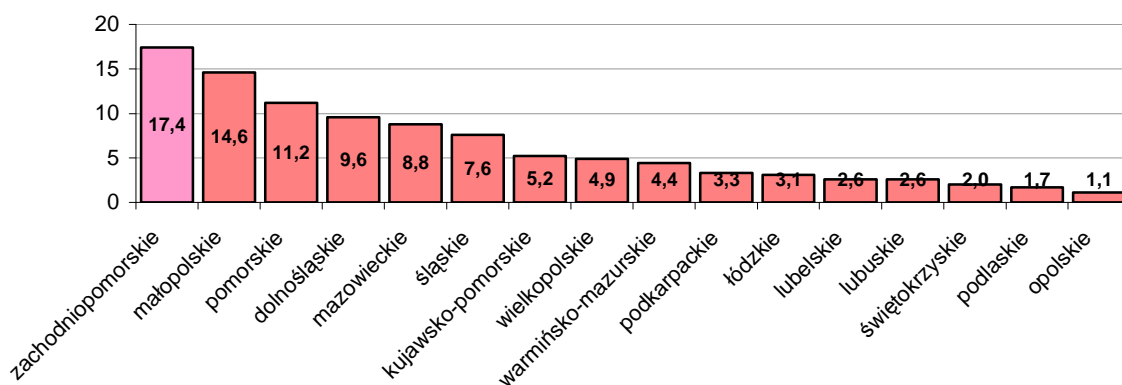
Znaczenie turystyki dla gospodarki województwa zachodniopomorskiego wynika z bardzo dużego bogactwa jego walorów przyrodniczych w połączeniu z największą w kraju i zróżnicowaną bazą noclegową oraz dobrą dostępnością dla gości z zagranicy.

Atutem województwa jest przede wszystkim mnogość i zróżnicowanie atrakcyjnych akwenów wodnych a także położonych nad nimi terenów. Jeziora zachodniej części Pojezierza Pomorskiego, delta Odry, Zalew Szczeciński i wody Morza Bałtyckiego, w tym głównie Zatoka Pomorska, tworzą unikalne warunki do uprawiania turystyki, szczególnie sportów wodnych. Walorami województwa są także duże obszary leśne i tereny chronione, zabytki architektury oraz duży potencjał uzdrowiskowy. W urozmaiconej ofercie turystycznej województwa coraz większą rolę odgrywa aktywny wypoczynek, w tym turystyka wodna, rowerowa i konna, nordic walking oraz golf.

Województwo zachodniopomorskie zajmuje 1. miejsce w kraju pod względem liczby miejsc noclegowych ogółem, liczby miejsc noclegowych na 1 tys. mieszkańców, udzielonych noclegów ogółem oraz liczby udzielonych noclegów turystom krajowym. Znajduje się także na 1. miejscu w Polsce biorąc pod uwagę odsetek wykorzystania miejsc noclegowych, na 2. pod względem liczby udzielonych noclegów turystom zagranicznym i na 4. jako docelowy kierunek podróży dla obcokrajowców.

W 2007 roku w województwie udzielono 9 564 232 noclegów, czyli 17,4% ogółu udzielonych noclegów w Polsce. Było to o 7,6% więcej niż w 2004 roku. Skorzystało z nich 1 672 280 osób, czyli 8,8% turystów nocujących w całym kraju (o 11,2% więcej gości niż w 2004 roku).

Wykres 25. Noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania według województw, w roku 2007 (dane procentowe, Polska = 100%).

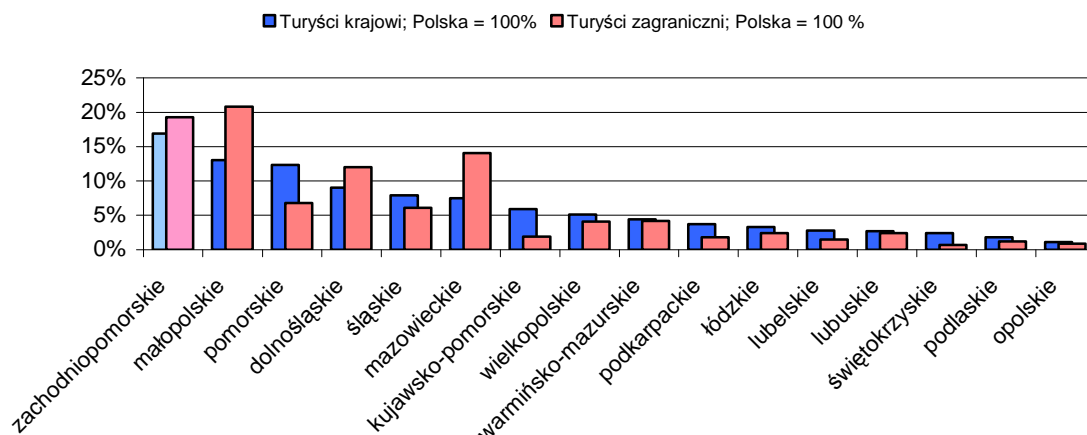
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Województwo jest liderem pod względem liczby noclegów udzielonych turystom krajowym w obiektach zbiorowego zakwaterowania. W 2007 roku na region przypadło 16,9% (ponad 1/6) ogółu takich noclegów udzielonych noclegów w Polsce. Województwo plasuje się także na 2. miejscu pod względem ilości noclegów udzielonych turystom zagranicznym w obiektach zbiorowego zakwaterowania, w 2007 jego udział w rynku krajowym wynosił 19,3%.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.6 Turystyka

Wykres 26. Noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania turystom krajowym i zagranicznym według województw w roku 2007 (dane procentowe, Polska = 100%).

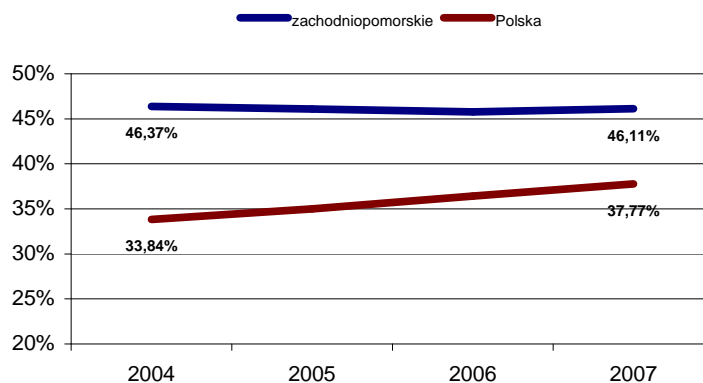

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W 2007 roku w województwie funkcjonowało 848 obiektów noclegowych, co stanowi 12,6% ogółu obiektów i 18,7% ogółu miejsc noclegowych w całym kraju. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców województwa przypadają 64,4 miejsca noclegowe – to ponad czterokrotnie więcej niż przeciętnie w Polsce, gdzie wskaźnik ten wynosi 15,3. Najwyższa, w odniesieniu do liczby mieszkańców, liczba miejsc noclegowych występuje kolejno w powiatach: kamieńskim (416 miejsc na 1 tys. mieszkańców), gryfickim (297), kołobrzesckim (261), sławieńskim (234), ziemskim koszalińskim (213) i Świnoujściu (200). Najmniej miejsc noclegowych na 1 tys. mieszkańców notuje się w powiatach środkowej i południowej części województwa.

Z 107 800 miejsc noclegowych w całym województwie w 2008 roku skorzystało w sumie 1 742 580 osób. Na przestrzeni lat 2004-2007 łączna liczba obiektów noclegowych w województwie spadła o 7%, natomiast liczba hoteli w tym okresie wzrosła o 28%, a pensjonatów o 33%. Oznacza to stałą tendencję poprawy jakości obiektów noclegowych oraz wzrostu liczby miejsc na obiekt. W 2007 roku 77 hoteli stanowiło 5,6% hoteli w Polsce, natomiast 24 pensjonaty stanowiły 9,6% tego typu obiektów w kraju. W województwie stale notuje się najwyższy w kraju odsetek wykorzystania miejsc noclegowych. Stale utrzymuje się on na poziomie powyżej 45%, w 2007 roku wynosił 46,1% (wobec 37,7% w Polsce). Wysoka koncentracja bazy noclegowej występuje przede wszystkim w pasie nadmorskim.

Wykres 27. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w Polsce i województwie w latach 2004-2007.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W dłuższej perspektywie bardzo duży wpływ na charakter turystyki w województwie mieć będzie struktura demograficzna społeczeństwa. Znacząco zwiększy się liczba osób dorosłych i starszych, a także zmniejszy średnia liczba osób w rodzinie. Oznacza to, że w ciągu najbliższej dekady wyraźnie wzrośnie dochód do dyspozycji jednej osoby wydatkowany na turystykę i wypoczynek. Większe znaczenie będzie więc miała jego jakość i wygoda.

Wzrośnie zainteresowanie turystyką aktywną, w tym ekstremalną. Pozwoli to dalej rozwijać zachodniopomorskie atuty, czyli turystykę wodną, rowerową, konną, nordic-walking oraz golf. Dzięki budowie przystani, marin i portów zwiększy się zainteresowanie województwem wśród miłośników żeglarstwa i jachtingu z zagranicy. Na polach golfowych coraz zasobniejszą i liczniejszą grupę stanowić będą polscy turyści. Wymagający klienci wybierać będą wypoczynek w mniej zatłoczonych miejscach lub w okresach gwarantujących przede wszystkim prywatność, a nie anonimowość. Oznaczać to może wzrost zainteresowania obszarami pojezierzy w województwie zachodniopomorskim. Warunkiem jest jednak zapewnienie na tym terenie bazy turystycznej na odpowiednim poziomie.

Wraz z coraz wyższym poziomem świadomości zdrowotnej i dbałości o zdrowie zwiększy się zapotrzebowanie na wypoczynek połączony z odnową biologiczną i pobytem w centrach fitness i SPA. Turystyka i pobyty sanatoryjno-uzdrowiskowe, kontraktowane z dużym wyprzedzeniem przez Narodowy Fundusz Zdrowia oraz niemieckie kasy chorych, jak również finansowane przez samych kuracjuszy, stanowić będą istotny składnik dochodów z turystyki w województwie. Przewiduje się, że w ciągu najbliższych kilku lat zaniknie niemiecka turystyka sentymalna. Liczniejszą grupą turystów będą natomiast polscy emigranci zarobkowi z pierwszej dekady XXI wieku. Osoby te, nie zamierzając osiedlać się z powrotem w Polsce, w miarę stabilizowania własnej sytuacji finansowej będą chętniej odwiedzać rodzinne strony.

W województwie, podobnie jak w całym kraju, wzrośnie znaczenie Internetu przy wyszukiwaniu informacji o usługach turystycznych i przy ich kupnie. Zwiększy się liczba wyjazdów wakacyjnych, kosztem ich długości. Niezbędne jest jednak zapewnienie dużej liczby dogodnych połączeń komunikacyjnych. Ważnym źródłem niepewności w branży turystycznej województwa zachodniopomorskiego mogą być jednak wahania kursów złotego.

Sprawny rozwój turystyki w regionie wymaga skoncentrowanych działań ze strony samorządów lokalnych oraz organizacji turystycznych. Jednym z nich było przyjęcie logotypu i hasła reklamowego, mających na celu ujednoczenie i utrwalenie w świadomości odbiorcy wizerunku województwa zachodniopomorskiego jako atrakcyjnego celu wypoczynku turystycznego. Od 2007 roku, tuż przed sezonem, samorząd województwa organizuje weekendowe imprezy promocyjne w głównych ośrodkach miejskich kraju pod nazwą „Dni Województwa Zachodniopomorskiego”. Imprezy te służą zaprezentowaniu szerokiej grupie odbiorców różnorodnych atrakcji regionu, w tym nie tylko wypoczynku na wybrzeżu, ale także w zachodniopomorskich lasach, na pojezierzach oraz na polach golfowych, których mnogość staje się wizytówką regionu. Stała, coroczna obecność województwa na krajowych i zagranicznych targach turystycznych, w tym na największej giełdzie turystycznej ITB Berlin, aktywna obecność regionu w sieciach współpracy międzynarodowej w ramach projektów finansowanych ze środków UE, uczestnictwo w nowej inicjatywie państw obszaru nadbałtyckiego tj. w „Bałtyckim Szczycie Turystycznym” oraz prezentacje turystyczne województwa za granicą przy współpracy i na zaproszenie przedstawicielstw dyplomatycznych Polski mają na celu wzrost zainteresowania regionem turystów zagranicznych oraz potencjalnych inwestorów.

Podjęte zostały również działania mające na celu zapewnienie rozwoju województwa w zakresie infrastruktury turystycznej oraz budowy regionalnego systemu informacji turystycznej i rozwoju produktów turystycznych. Te kierunki rozwoju znalazły swoje

odzwierciedlenie w zapisach RPO WZ na lata 2007-2013. Dodatkowo, na poprawę atrakcyjności turystycznej regionu, zdecydowany wpływ będzie miała realizacja projektu „Budowa infrastruktury i wspólnej marki turystycznej Zachodniopomorskiego Szlaku Żeglarskiego”, który uzyskał dofinansowanie z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013 – w ramach działania 6.4 – Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym. Szlak oraz analogiczne działania rozwojowe realizowane w pasie pojezierzy mogą zadecydować o wygenerowaniu wiodącej pozycji regionu w skali kraju na rynku żeglarstwa i turystyki wodnej.

Wyzwania: Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w województwie znacząco wzrośnie po wyeliminowaniu różnic w ich eksploatacji pomiędzy sezonem letnim a pozostałym okresem. Na większe uniezależnienie zachodniopomorskiej turystyki od pór roku i czynników atmosferycznych wpłynie wzrost znaczenia wypoczynku w obiektach zamkniętych. Szczególnie istotne będą wakacje połączone z regeneracją fizyczną, czyli pobyty w ośrodkach typu SPA i uzdrowiskach. Pozwoli to na bardziej optymalne wykorzystanie miejsc noclegowych poza sezonem letnim i podniesienie rentowności działalności turystycznej. Silnym impulsem dla rozwoju turystyki w zachodniopomorskim może być rozwój turystyki biznesowej. Wyraźny brak ośrodków konferencyjnych jest uzupełniany przez pływające do Skandynawii promy pasażerskie. Wyzwaniem stojącym przed zachodniopomorską turystyką będzie zatem budowa stałych i dużych centrów kongresowych. Pomorze Zachodnie jest obok Sudetów najlepiej dostępnym polskim regionem turystycznym z przestrzeni europejskiej. Obszarom, na których realizowana jest zachodniopomorska turystyka należy jednak poprawić dostępność komunikacyjną z głębi kraju zarówno w układzie równoleżnikowym jak i południkowym.

2.9.7. Gospodarka morska

Pomorze Zachodnie od lat jest związane z gospodarką morską. Ta tradycyjna specjalizacja, rozwijająca się w regionie przez dziesięciolecia, to obecnie nie tylko jedna ze ścieżek rozwoju regionu, ale również źródło poważnych zaburzeń w jego gospodarce. Ich przejawem jest restrukturyzacja Stoczni Szczecińskiej Nowa i związane z nią przyszłe prawdopodobne zjawisko dużego bezrobocia wynikające z masowych zwolnień pracowników. Przemysł okrętowy w regionie tworzą także inne stocznie produkcyjne i remontowe, w tym stocznie remontowe Gryfia i Porta Odra, El Ship oraz i Navikon w Szczecinie, Morska Stocznia Remontowa w Świnoujściu, Stocznia Darłowo.

Podupadła infrastruktura portowa, zły stan techniczny i przestarzałość floty rybackiej, a także niedostateczna dostępność transportowa portów to tylko niektóre czynniki mogące prowadzić do osłabienia pozycji gospodarki morskiej regionu. Mimo to w latach 2004-2007 liczba podmiotów gospodarki morskiej w województwie wzrosła o 681 jednostek do poziomu 2 879, co daje prawie 1,4% udziału w liczbie podmiotów gospodarczych ogółem w regionie. Dla porównania ten wskaźnik w województwie pomorskim jest prawie dwukrotnie wyższy.

W województwie zarejestrowanych jest 100 statków o łącznej nośności 2 294,7 tys. ton, w tym 79 jednostek do przewozu ładunków suchych, 7 zbiornikowców, 11 promów i 3 statki pasażerskie. Ich średni wiek wynosi 20 lat. Na region przypada 80% procent potencjału ilościowego i prawie 90% tonażowego morskiej floty transportowej Polski.

W okresie 2004-2007 liczba osób pracujących w gospodarce morskiej w województwie wzrosła o przeszło 6% do poziomu 24 300 osób, co stanowi 4,9% udziału w liczbie pracujących ogółem (w województwie pomorskim zatrudnienie wynosi 44,3 tys. osób – 6,4% ogółu zatrudnionych). Miało na to niewątpliwy wpływ powstawanie nowych podmiotów gospodarki morskiej. Na przełomie 2006 i 2007 roku nakłady inwestycyjne podmiotów gospodarki morskiej w regionie zwiększyły się o 79,4 mln zł do poziomu 350,8 mln zł. Największy udział w wydatkach inwestycyjnych gospodarki morskiej miał Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście, który w latach zrealizował inwestycje w zakresie infrastruktury portowej dla Zachodniopomorskiego Centrum Logistycznego, terminalu kontenerowego oraz infrastruktury przeładunków masowych na Półwyspie Katowickim.

W ostatnich latach stale spada liczba podmiotów gospodarki w sektorze rybackim. W 2005 roku w tym sektorze działały 744 podmioty gospodarki narodowej. Większość przedsiębiorstw to firmy małe, zatrudniające kilka osób. Polskie obszary morskie uznawane są za bogate w zasoby rybne. Rybactwo przyczynia się do aktywizacji gospodarki lokalnej i regionalnej. W roku 2005 działały w tym sektorze 544 przedsiębiorstwa należące do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w 2007 roku ta liczba spadła o 31. Mogło to mieć związek z programem złomowania kutrów i łodzi rybackich, który gwarantował rybakom zapomogi za złomowanie swoich jednostek. Sytuacja spadkowa może się utrzymać z pomocą programu restrukturyzacji floty na lata 2007-2013, który także zakłada wypłatę premii za trwałe zawieszenie działalności połowowej. Inny czynnik ograniczający to limity połowowe nakładane przez Unię Europejską. Spadek liczby podmiotów gospodarki narodowej w rybactwie jest silnie związany ze spadkiem udziału procentowego połowów ryb morskich firm województwa w ogólnopolskim bilansie połowowym. Udział ten od 2004 roku zmniejszył się o 8,6%.

Na przestrzeni lat 2004-2006 obrót ładunkowy drobnicy (w tym w kontenerach) w portach w Szczecinie i Świnoujściu wzrastał. Wzrósł również obrót kontenerów w międzynarodowym obrocie morskim wyrażonym w jednostkach TEU.

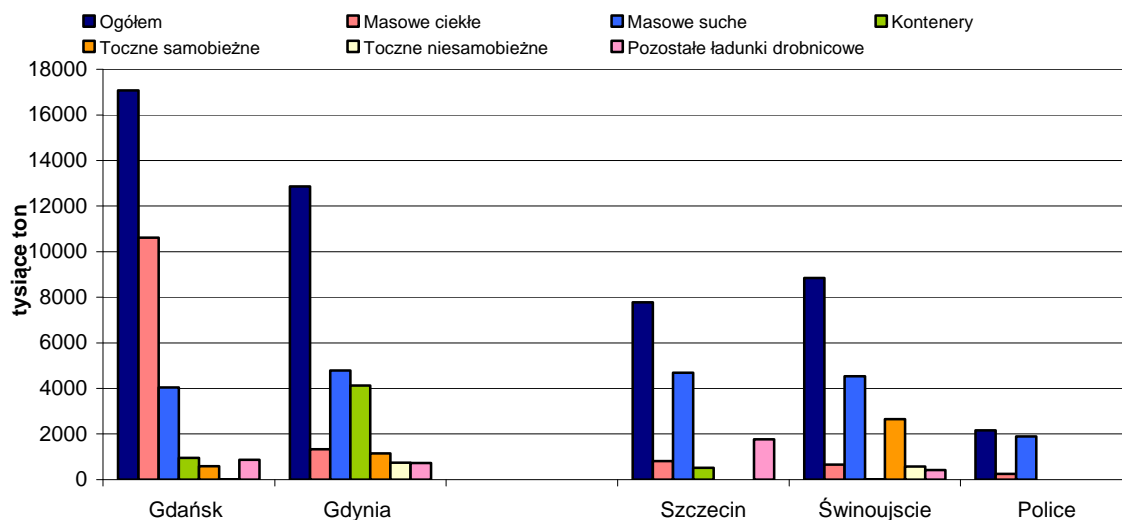
Podstawowe znaczenie w gospodarce morskiej mają duże porty morskie w Szczecinie i Świnoujściu. W przeładunkach, głównie na potrzeby Zakładów Chemicznych Police SA,

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.7 Gospodarka morska

ważną rolę odgrywa port handlowy w Policach. Mniejsze przeładunki odbywają się także w portach Kołobrzeg, Darłowo i Stepnica. W latach 2004-2007, mimo wzrostu obrotów drewnem oraz ropą i przetworami naftowymi, udział obrotów ładunkowych towarów masowych województwa zachodniopomorskiego w obrotach portów morskich Polski zmniejszył się o 3,5 punktu procentowego, z 38,2% do 34,7%. Spowodowane było to głównie zmniejszeniem przeładunków węgla i koks oraz rudy.

Wykres 28. Obroty ładunkowe w wybranych portach województw pomorskiego i zachodniopomorskiego według grup ładunków w 2008 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie informatora „Gospodarka morska 2008”, Urząd Statystyczny w Szczecinie.

Udział międzynarodowego ruchu pasażerów w portach morskich województwa zachodniopomorskiego w obsłudze realizowanej przez porty morskie Polski od roku 2004 systematycznie spada. W roku 2004 wynosił on 69,0%, a 3 lata później już 61,1%. Najbardziej ruch ten zmniejszył się w Szczecinie, Trzebieży i Nowym Warpnie, co w przypadku dwóch ostatnich portów wiązało się przede wszystkim z wejściem Polski do strefy Schengen i likwidacją bezcłowej sprzedaży w czasie rejsów na jednostkach żeglugi przybrzeżnej. Zwiększenie międzynarodowego ruchu pasażerów można zaobserwować w portach Kołobrzeg i Darłowo. Mimo spadku ruchu w Świnoujściu, jest ono nadal niekwestionowanym liderem w województwie i wśród wszystkich portów morskich w kraju. W 2008 roku skorzystało z niego 825 467 osób. Dla porównania port w Gdyni obsłużył w tym okresie 383 292 pasażerów, a port w Gdańsku 175 133 pasażerów. Ruch pasażerów w polskich portach uległ zmniejszeniu w stosunku do lat poprzednich m.in. w związku ze światowym kryzysem gospodarczym.

Bezpośrednio powiązana z gospodarką morską żegluga śródlądowa na terenie województwa zachodniopomorskiego ogranicza się do Odry. Od roku 2006 krajowe przewozy ładunków żegluga śródlądową w regionie systematycznie wzrastają. W 2006 roku było to 773 tys. ton, w 2008 roku wskaźnik ten osiągnął wartość 1 217 tys. ton. Dalszy rozwój tego segmentu transportu jest uzależniony od poprawy żeglowności rzeki.

Województwo aktywnie uczestniczy w procesie przygotowywania rozwiązań strategicznych i koncepcji zintegrowanej polityki morskiej na rzecz zrównoważonego zagospodarowania Morza Bałtyckiego i położonych wokół niego obszarów. Ten cel ma być osiągnięty w toku współpracy państw i regionów poprzez realizację następujących priorytetów powstałej w 2009 roku strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego: ochrona środowiska, dobrobyt, dostępność i atrakcyjność, bezpieczeństwo.

Szczecin jako jedno z dwóch miast w Polsce jest siedzibą szkoły wyższej o profilu morskim. W roku akademickim 2006/2007 Akademia Morska kształciła 3 629 studentów, o 90 osób mniej niż dwa lata wcześniej. Na kierunkach morskich kształcą również Uniwersytet Szczeciński oraz Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny. W roku akademickim 2006/2007 na tych uczelniach na kierunkach związanych z tematyką morską studiowało 2 570 studentów.

Wyzwania: Rozwój gospodarki morskiej regionu powinien odbywać się w powiązaniu z utworzeniem Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego jako kluczowego mechanizmu zwiększenia dostępności i konkurencyjności województwa. Będzie się to wiązać z modernizacją portów poprzez inwestycje i zmiany w strukturze organizacyjno-prawnej. Największe wyzwanie stanowi budowa terminalu LNG w Świnoujściu. Lokalizacja tak dużej inwestycji przyczyni się do rozwoju gospodarczego miasta i regionu. Nowoczesny obiekt o strategicznym znaczeniu podniesie rangę Świnoujścia również na arenie międzynarodowej, co będzie stanowiło zachętę do dalszego lokowania kapitału.

Projekt budowy gazoportu w Świnoujściu związany jest z prowadzoną przez rząd polityką dywersyfikacji dostaw surowców energetycznych do Polski. Skroplony gaz ziemny dostarczany ma być do naszego kraju drogą morską za pomocą specjalnych statków (tzw. metanowców), dlatego niezbędne jest powstanie odpowiedniego zaplecza w postaci gazoportu. Istotnym elementem tej inwestycji jest rozbudowa infrastruktury portu zewnętrznego w Świnoujściu.

Istotne jest także zdynamizowanie rozwoju małych portów morskich zachodniopomorskiego wybrzeża i modernizacja toru wodnego Świnoujście – Szczecin do głębokości technicznej 12,5 m. Zwiększenie udziału żeglugi śródlądowej w obsłudze portów i przystani ujścia Odry posłuży wzmocnieniu pozycji konkurencyjnej tej gałęzi transportu i zrównoważeniu całego systemu transportowego.

Ważnym wyzwaniem dla gospodarki morskiej regionu jest również sprzedaż stoczni szczecińskiej. Sytuacja w zakładzie będzie miała istotne znaczenie dla gospodarki całego województwa, dla której stocznia była dotychczas jednym z filarów. Kluczowe znaczenie dla powodzenia tego przedsięwzięcia ma bliska współpraca władz krajowych i samorządowych z nowym inwestorem. Kontynuacja produkcji przez nowego właściciela może przynieść napływ nowych propozycji inwestycyjnych. Przy niekorzystnym rozwoju sytuacji i zaprzestaniu produkcji może dojść do znacznego osłabienia przemysłu stoczniowego oraz gospodarki morskiej regionu.

2.10. Innowacyjność

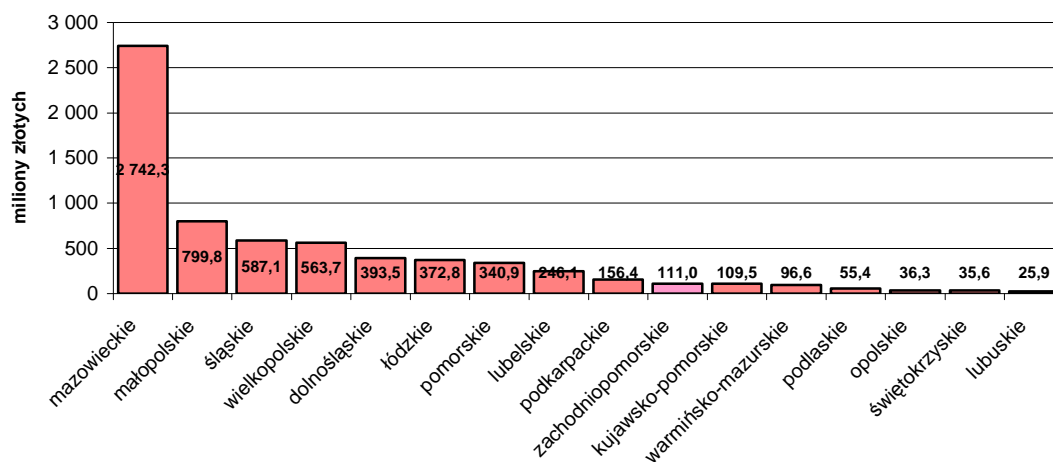
Województwo zachodniopomorskie nie zajmuje obecnie czołowych miejsc pod względem poziomu innowacyjności. Współpraca biznesu z sektorem B+R w regionie nie ma charakteru strategicznego, zorientowanego na długofalowy rozwój innowacji. Przedsiębiorstwa najczęściej korzystają ze sprawdzonych w krajach zachodnich lub w innych regionach Polski rozwiązań transferowanych przez zakup maszyn i urządzeń oraz gotowych technologii. Otoczenie infrastrukturalne działalności innowacyjnej w województwie, podobnie jak w innych regionach Polski, jest dopiero w fazie tworzenia i dostosowywania do standardów Unii Europejskiej.

Dotychczas realizowane projekty proinnowacyjne to w przytłaczającej większości inicjatywy oddolne. Pomimo tego zrealizowano wiele przedsięwzięć wpisujących się w cele powstałej w roku 2005 „Regionalnej Strategii Innowacyjności w Województwie Zachodniopomorskim” przenoszącej na poziom regionalny cele Strategii Lizbońskiej odnoszące się do innowacyjności. Organizowane były liczne konferencje, szkolenia, warsztaty, rozwijano inicjatywy klastrowe, prowadzono studia podyplomowe, staże studentów w przedsiębiorstwach, działania promocyjne. Rozwijano infrastrukturę badawczą działającą na potrzeby przedsiębiorstw, tworzono i rozwijano ośrodki transferu technologii, prowadzono wstępne prace foresight’owe, badania potrzeb innowacyjnych przedsiębiorców, wspierano powstawanie mikroprzedsiębiorstw, organizowano międzynarodowe giełdy kooperacyjne.

Znaczącą wartością dodaną województwa w obszarze innowacyjności jest widoczny rozwój zasobów ludzkich i infrastruktury instytucjonalnej. Niemniej wciąż brak jest niektórych grup specjalistów (m.in. brokerzy technologii, animatorzy klastrów, ewaluatorzy projektów w obszarze kapitału ryzyka). Żaden z wielu regionalnych projektów związanych z rozwojem zasobów ludzkich nie miał na celu rozwoju powyższych zawodów.

Wyraźny jest trend spadkowy w poziomie wydatków przedsiębiorstw na działalność innowacyjną. W 2007 roku wynosiły one 243 501,8 tys. zł. wobec ponad dwukrotnie wyższych nakładów w roku 2004. Podobny trend obserwuje się w przypadku nakładów przedsiębiorstw na badania i rozwój. Pod tym względem zachodniopomorskie jest na ostatnim miejscu w kraju.

Wykres 29. Nakłady ogółem na działalność badawczo-rozwojową w roku 2007.

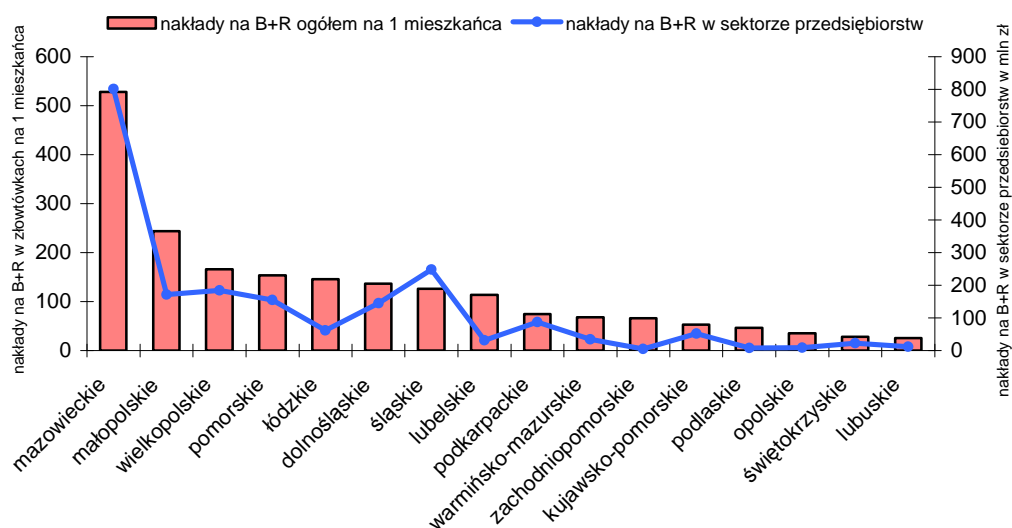

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
10. Innowacyjność

Na przestrzeni lat 2004-2007 udział województwa w ogólnopolskich nakładach na badania i rozwój spadł z 4,1% do 1,7%. W 2007 roku zatrudnienie w sektorze B+R osiągnęło 3,2%, co w obu przypadkach dało regionowi 10. miejsce w kraju⁸. Taką samą lub podobną pozycję zajmuje on również pod względem liczby instytucji badawczo-rozwojowych, nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle, liczby wynalazków krajowych zgłoszonych do Urzędu Patentowego, liczby wniosków o wsparcie finansowe inwestycji, liczby firm średnio wysokiej i wysokiej technologii.

Wykres 30. Nakłady na badania i rozwój w złotych na 1 mieszkańca oraz w sektorze przedsiębiorstw w mln zł w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W roku 2006 w województwie nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych wyniosły 303,9 mln zł. Stanowiło to 1,8% ogółu nakładów w kraju. Na badania i rozwój przedsiębiorstwa regionu przeznaczyły 3% swoich nakładów na działalność innowacyjną przy średniej krajowej wynoszącej 9,6%. Województwo nie wykazywało się dużą aktywnością w zakresie ochrony własności przemysłowej: zgłoszone wynalazki i wzory patentowe oraz uzyskane patenty i udzielone prawa ochronne stanowiły około 3% ogólnej ich liczby.

W ostatnich latach sprzedaż wyrobów nowych i zmodernizowanych w Polsce stanowiła około 20% sprzedaży ogółem, w województwie zachodniopomorskim wskaźnik ten był znacznie niższy i wynosił 9,4%. Zwraca jednak uwagę wysoki wskaźnik eksportu wyrobów nowych i zmodernizowanych w sprzedaży ogółem. W województwie wyniósł on ponad 70%, przy średniej krajowej na poziomie 40%. Wskazywać to może na duży udział produkcji licencyjnej kupionej przez zachodniopomorskie firmy oraz finansowanej przez zagraniczny kapitał inwestujący w województwie.

Partnerstwo w zakresie innowacji wciąż jest niedostatecznie rozwinięte. Mechanizmy informacji i współpracy w zakresie obsługi transferu technologii, wsparcia przedsiębiorczości i innowacyjności są niedostosowane do potrzeb rynku. Odczuwalny jest niski poziom

⁸ Na podstawie danych GUS: "Nauka i technika w 2007 r.", Warszawa 2009

zaangażowania instytucji okołobiznesowych w realizację usług z zakresu transferu technologii oraz mały udział władz publicznych we wzmacnianiu potencjału instytucji wsparcia. Kilkanaście instytucji otoczenia biznesu z terenu województwa działa w obszarze innowacyjności. Regionalne Centrum Innowacji i Transferu Technologii w Szczecinie (RCiTT) funkcjonuje jako jednostka Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego. Należy ono, podobnie jak Polska Fundacja Przedsiębiorczości, do Krajowej Sieci Innowacji (KSI). Ponadto RCiTT wspólnie z Zachodniopomorskim Stowarzyszeniem Rozwoju Gospodarczego prowadzi zachodniopomorski ośrodek Enterprise Europe Network jako element europejskiej sieci ośrodków przekazu innowacji (ang. *Innovation Relay Centre*). Od strony podażowej podstawę regionalnego potencjału innowacyjnego stanowią wyższe uczelnie publiczne. W regionie nie ma placówek Polskiej Akademii Nauk ani jednostek badawczo-rozwojowych.

Od maja 2008 roku funkcjonuje Regionalna Rada ds. Gospodarki, Innowacji i Technologii składająca się z przedstawicieli nauki, przedsiębiorców oraz instytucji wsparcia biznesu, będąca ciałem doradczym Zarządu Województwa w zakresie planowanych i bieżnych przedsięwzięć proinnowacyjnych.

Wyzwania: Zdiagnozowany poziom innowacyjności należy uznać za zagrożenie przyszłej pozycji ekonomicznej regionu. Bez podniesienia zdolności innowacyjnej, przedsiębiorstwa nie będą w stanie w przyszłości uczestniczyć w gospodarce opartej na wiedzy.

Nadzieją na rozwój sektora firm innowacyjnych w regionie są plany inwestycyjne parków naukowo-technologicznych w Szczecinie i Koszalinie, co powinno zapewnić takim firmom niezbędne tereny, pomieszczenia i usługi specjalistyczne.

W ramach wdrażania regionalnej strategii innowacyjności konieczne jest wzmocnienie obszarów badawczych, które są strategiczne dla regionu, stworzenie systemu identyfikacji potrzeb technologicznych i innowacyjnych MSP, regionalnego systemu wielokierunkowego transferu i komercjalizacji technologii i rozwiązań innowacyjnych. Należy dążyć do zwiększenia świadomości innowacyjnej MSP, konieczne jest także stworzenie w regionie stałej platformy współpracy sektora B+R z gospodarką, w tym skutecznego systemu informacyjnego i systemu kojarzenia popytu z podażą usług B+R.

Za największe wyzwanie stojące przed zachodniopomorską kadrą naukową i innowacyjnymi przedsiębiorstwami województwa uznać można utworzenie wspólnych centrów innowacji i ośrodków badawczo-rozwojowych w sektorach pozwalających na wykorzystanie mocnych stron i szans gospodarki i nauki regionu.

Najważniejsze wyzwania na najbliższy okres to:

- przeprowadzenie foresightu regionalnego pozwalającego na zidentyfikowanie strategicznych kierunków rozwoju regionu w oparciu o współpracę ze światem nauki

- stworzenie struktur sieciowych (w tym klastrów) przyspieszających transfer technologii

Budowa infrastruktury wsparcia innowacyjności, w tym parków naukowo-technologicznych oraz narzędzi finansowania procesów innowacyjnych (fundusze seedcapital, venture capital)

Czynnikiem ryzyka może być uzależnienie przedsięwzięć innowacyjnych od programów pomocowych UE, którym często towarzyszą rozbudowane procedury oraz grozi brak trwałości.

2.11. Nauka

W województwie zachodniopomorskim działają 22 wyższe uczelnie. Najważniejsze to Uniwersytet Szczeciński, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, Pomorska Akademia Medyczna, Akademia Morska, Politechnika Koszalińska, Zachodniopomorska Szkoła Biznesu, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej. Większość placówek naukowych skupiona jest w Szczecinie. W związku z tym występują dysproporcje w dostępie do oferty edukacyjnej oraz poziomie wykształcenia osób zamieszkałych w głównych miastach regionu oraz mieszkańców pozostałych obszarów województwa.

Kadra naukowa zatrudniona na funkcjonujących na terenie województwa uczelniach według stanu na 31 grudnia 2007 roku składa się z 3 146 nauczycieli akademickich, w tym 1 234 ze stopniem doktora i 633 ze stopniem doktora habilitowanego. W 2007 roku tytuły profesorskie otrzymało 19 pracowników naukowych zachodniopomorskich szkół wyższych. Najwięcej nominacji otrzymali pracownicy Pomorskiej Akademii Medycznej (8 nominacji wobec 89 ogółem przyznanych w kraju).

Stosunkowo wysoka liczba studentów nie przekłada się na porównywalną z pozostałymi województwami liczbę doktorantów. Województwo zachodniopomorskie zajmuje pod tym względem jedno z ostatnich miejsc w Polsce, znajduje się w grupie 7 województw (świętokrzyskie, podkarpackie, lubuskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie i opolskie) o najniższej liczbie doktorantów. W roku 2004 na studiach III stopnia kształciło się 1 027 osób, w 2007 roku – 841. Nieznaczną większość stanowią doktoranci uczelni technicznych (282 osoby wobec 229 na uniwersytecie, 167 na ówczesnej Akademii Rolniczej i 163 na Akademii Medycznej).

Spośród 34 zachodniopomorskich jednostek naukowych poddanych ocenie parametrycznej w 2006 roku, najwyższą kategorię uzyskało 7, w tym min. Wydział Lekarski Pomorskiej Akademii Medycznej, Wydziały Elektryczny i Technologii i Inżynierii Chemicznej ówczesnej Politechniki Szczecińskiej, Wydziały Zarządzania i Ekonomiki Usług oraz Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego. Ocena parametryczna przeprowadzana jest w trzech różnych zakresach. Pod względem aktywności naukowej, mierzonej min. uczestnictwem w projektach badawczych, posiadaniem akredytowanych laboratoriów i wdrażaniem systemów jakości, najwięcej punktów otrzymał Wydział Lekarski PAM, Wydział Kształtowania Środowiska i Rolnictwa ówczesnej Akademii Rolniczej, oraz Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Szczecińskiego. Wyniki działalności naukowej, czyli min. autorstwo publikacji, monografii naukowych i podręczników akademickich również oceniono najwyżej na Wydziale Humanistycznym US i na Wydziale Technologii i Inżynierii Chemicznej Politechniki Szczecińskiej. Najaktywniejsze w dziedzinie zastosowań praktycznych osiągnięć naukowych, nowych technologii, opatentowanych wynalazków i sprzedaży licencji były wydziały Politechniki Szczecińskiej: Technologii i Inżynierii Chemicznej oraz Budownictwa i Architektury, oraz Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego.

Placówki naukowo-badawcze otrzymały wysokie wsparcie na rozwój infrastruktury. W ramach Działania 1.3. Regionalna infrastruktura społeczna programu ZPORR 2004-2006 dofinansowanie otrzymało 19 projektów w województwie. Spośród wszystkich inicjatyw aż 14 stanowiły przedsięwzięcia szkół wyższych regionu. W ramach pozyskanych środków Politechnika Koszalińska utworzyła centralne laboratorium Wydziału Elektroniki i Informatyki, Z inicjatywy Akademii Rolniczej w Szczecinie zbudowano Ośrodek Szkoleniowo-Badawczy w Zakresie Energii Odnawialnej w Ostoi. Politechnika Szczecińska zrealizowała projekt Multimedialnego Centrum Zarządzania Informacją Patentową i Normalizacyjną.

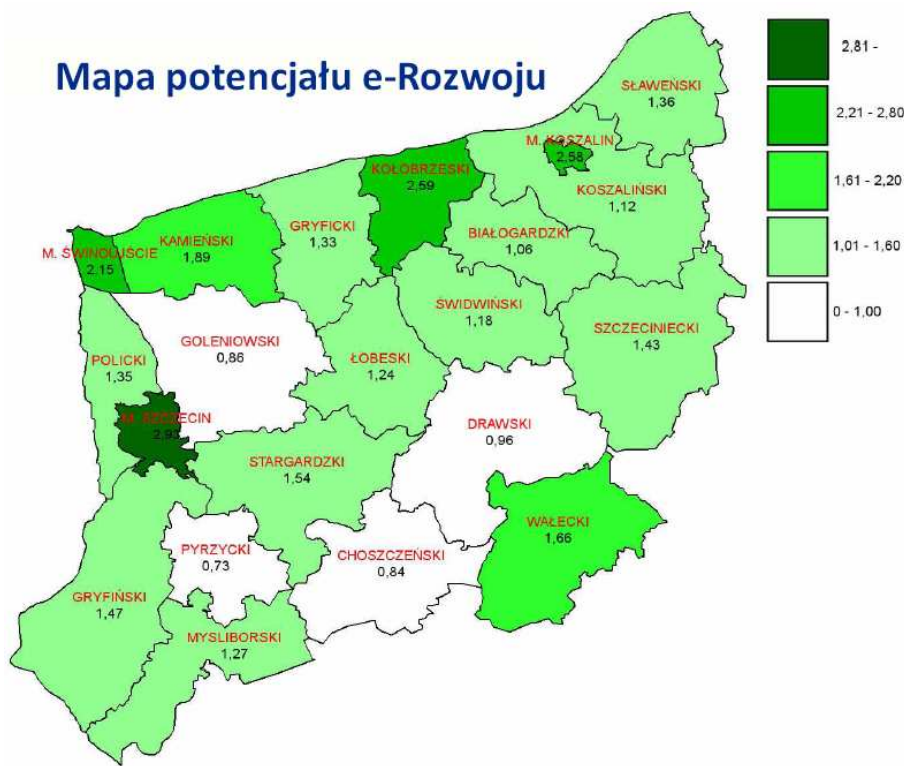
Wyzwania: Dla dalszego rozwoju potencjału naukowego regionu konieczne jest m.in. tworzenie nowych kierunków studiów lepiej odpowiadających potrzebom gospodarki i społeczeństwa. Szczególnie promowane powinny być kierunki techniczne, zwłaszcza technologii produkcji i przetwórstwa. Należy także wspierać powstawanie i rozwój jednostek naukowo-badawczych związanych z szeroko rozumianą innowacyjnością, istotne jest podjęcie działań mających na celu intensyfikację związków gospodarki z nauką.

2.12. Społeczeństwo informacyjne

Wdrożenie założeń społeczeństwa informacyjnego stanowi jeden z kluczowych czynników przystosowania społeczeństwa, instytucji i gospodarki regionu do obecnych wyzwań cywilizacyjnych i rynkowych. Znajduje to wyraz w działaniach rozwojowych i codziennej praktyce, w znacznej mierze w oparciu o inicjatywę samych mieszkańców. Dostęp do szerokopasmowego Internetu posiada ok. 160 tys. gospodarstw domowych na terenie województwa zachodniopomorskiego (30% populacji). Ponad 150 tys. gospodarstw znajduje się na terenach, gdzie nie ma obecnie możliwości technicznych podłączenia do sieci szerokopasmowych. Wynika to ze zbyt dużych odległości do urządzeń sieciowych tzw. aktywnych, wzmacniaczy i central lub z braku linii telefonicznych w ogóle. Około 25% gospodarstw domowych znajduje się na terenach, gdzie nie sięgają obecne możliwości techniczne działających operatorów – są to obszary zagrożone wykluczeniem cyfrowym.

Indeks potencjału e-rozwoju dla województwa zachodniopomorskiego określony przez badanie Stowarzyszenia Miasta w Internecie wynosi 1,76, co plasuje region na 7. pozycji w kraju. W obrębie powiatów regionu występują znaczne dysproporcje. Najlepsze wskaźniki – powyżej średniej wojewódzkiej – posiadają Szczecin (7. miejsce wśród stolic regionów), Koszalin, Świnoujście i Kołobrzeg. Najślabiej w tym rankingu wypadają powiaty: pyrzycki, choszczeński, drawski i goleniowski.

Mapa 2. Potencjał e-Rozwoju w województwie zachodniopomorskim.

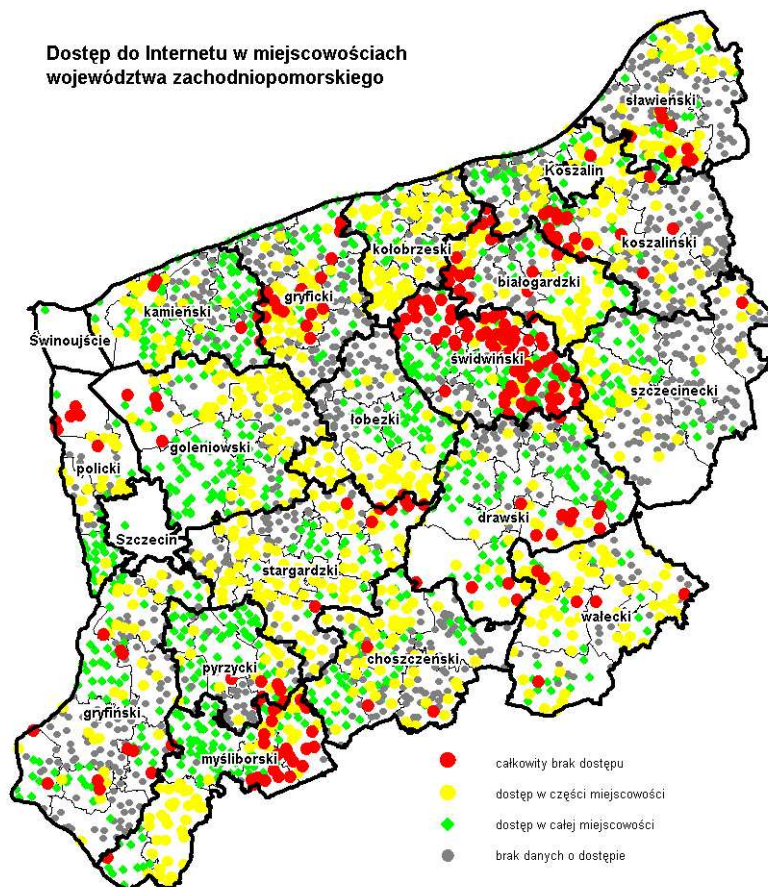
źródło: Stowarzyszenie Miasta w Internecie.

Szczeciński Park Naukowo-Technologiczny przeprowadził w pierwszym kwartale 2009 roku na próbie 2 236 miejscowości (74% ogółu) badanie rzeczywistego obrazu dostępu do Internetu. Wykazało ono w przypadku 226 miejscowości całkowity brak Internetu, skutkujący pełnym wykluczeniem cyfrowym 16 656 mieszkańców (1% populacji). Ponadto

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
12.Społeczeństwo informacyjne

wg przedmiotowego badania w 887 przypadkach Internet jest dostępny w całej miejscowości (1 332 240 mieszkańców, 79% populacji), w 785 przypadkach w części miejscowości (222 636 mieszkańców, 13% populacji), dla pozostałych miejscowości brak danych.

Mapa 3. Dostęp do Internetu w miejscowościach województwa zachodniopomorskiego.

Źródło: opracowanie RBGPWZ na podstawie danych Szczecińskiego Parku Naukowo-Technologicznego z roku 2009

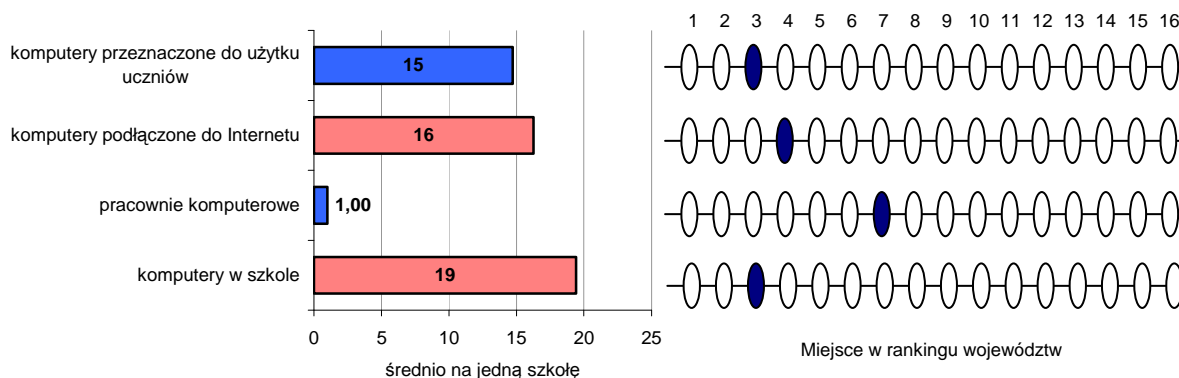
źródło: opracowanie RBGPWZ na podstawie danych Szczecińskiego Parku Naukowo-Technologicznego z roku 2009.

Pod względem dostępności do sieci Internet najgorzej wypadają gminy powiatów: myśliborskiego, gryfickiego i sławieńskiego. Większość użytkowników Internetu korzysta z mało wydajnych łączy, które nie są i nie będą w stanie obsłużyć transmisji multimedialnych oraz dalszego rozwoju innych technologii internetowych.

Na tle kraju wysoki jest stopień informatyzacji szkół województwa Przeciętnie na jedną placówkę przypada 19 stanowisk komputerowych, z czego średnio 16 jest podłączonych do Internetu.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
12.Społeczeństwo informacyjne

Wykres 31. Wybrane cechy informatyzacji szkół* w województwie, w tym na tle innych województw w 2007 roku.

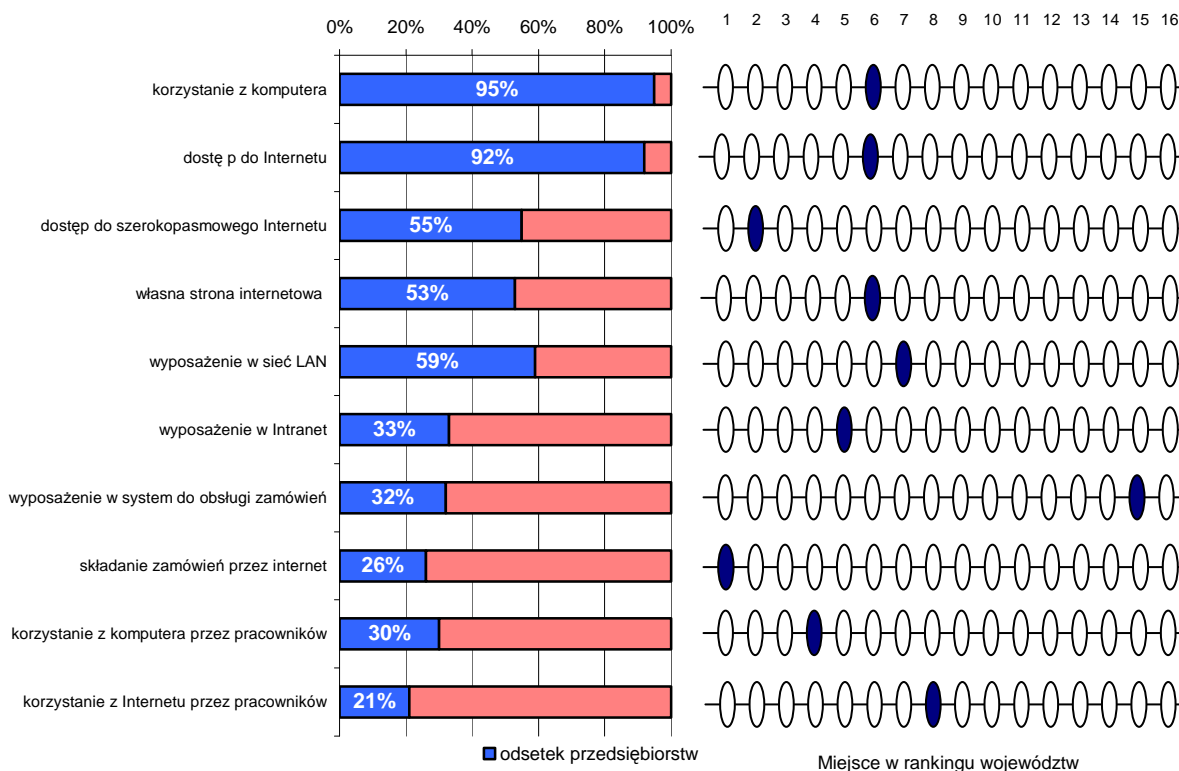

* (szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży, gimnazja dla dzieci, młodzieży i dorosłych, bez szkół specjalnych)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Stosunkowo wysoki jest stopień informatyzacji przedsiębiorstw województwa zachodniopomorskiego oraz wykorzystania technologii informatycznych w działalności gospodarczej. W skali kraju region zajmuje czołowe pozycje m.in. w dostępie firm do szerokopasmowego Internetu, wyposażeniu w sieci Intranet czy też ilości osób korzystających w pracy z komputera. Jest też liderem w dziedzinie składania przez firmy zamówień przez Internet i to pomimo porównywalnie słabego wyposażenia w systemy do obsługi tego typu zamówień.

Wykres 32. Wybrane cechy informatyzacji przedsiębiorstw województwa, w tym na tle innych województw w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z publikacji GUS: Społeczeństwo informacyjne w Polsce; Warszawa 2008r.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
12.Społeczeństwo informacyjne

W latach 2004-2007 wzrósł odsetek gospodarstw domowych w województwie zachodniopomorskim wyposażonych w komputery. W roku 2007 stanowiły one 48,5% ogółu gospodarstw, o 16,5 punktu procentowego więcej niż w roku 2004⁹. Istnieją przy tym ogromne dysproporcje w wyposażeniu w komputery w miastach i na terenach wiejskich. Pod względem wyposażenia gospodarstw domowych w komputer z dostępem do Internetu w ogólnej liczbie gospodarstw województwo zachodniopomorskie zajmuje 7. miejsce w kraju z odsetkiem dostępności zbliżonym do średniej krajowej wynoszącej 36,6% ale i z dużą różnicą wobec województwa pomorskiego, gdzie wskaźnik jest o 11,3 punktów procentowych wyższy i najlepszy w kraju.

W województwie istnieją duże dysproporcje pomiędzy terenami miejskimi i wiejskimi w zakresie dostępu do usług telekomunikacyjnych. Tylko 12% łączy telefonicznych (tzw. głównych) znajduje się na terenach wiejskich. Gęstość łączy na obszarach wiejskich sięga 104 łączy na 1 tys. mieszkańców, przy poziomie 344 w miastach i przy średniej dla województwa wynoszącej 268 łączy.

Usługi dostępu Internetu w województwie zachodniopomorskim są świadczone przez operatorów telekomunikacyjnych ogólnokrajowych w technologiach przewodowych oraz przez operatorów sieci komórkowych. Znaczącą pozycję mają również lokalni operatorzy telekomunikacyjni. Dostęp do Internetu świadczą w miastach operatorzy telewizji kablowej. Najważniejszym dostawcą Internetu na terenie województwa zachodniopomorskiego pozostaje Telekomunikacja Polska S.A., której udział w rynku to ok. 65% ogółu gospodarstw domowych w regionie posiadających dostęp do Internetu¹⁰. Wszelkie analizy dotyczące pokrycia usług, infrastruktury, operatorów, technologii wskazują na istotne różnice w ofercie i możliwościach na terenach zurbanizowanych i wiejskich.

W minionych latach inicjatywy na rzecz informatyzacji regionu uzyskały finansowanie z funduszu ZPORR w ramach Działania 1.5 Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego ZPORR. W całym regionie z tego źródła dofinansowanych zostało 16 projektów o całkowitej wartości wynoszącej 25,5 miliona zł.

Od 2007 roku funkcjonuje Zachodniopomorska Rada Społeczeństwa Informacyjnego, której zadaniem jest między innymi propagowanie idei społeczeństwa informacyjnego poprzez wspomaganie jego rozwoju oraz gospodarki wiedzy w regionie w latach 2007-2015, a także opiniowanie i rekomendowanie projektów na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w celu ich realizacji. Wypracowana została koncepcja Zachodniopomorskiej Sieci Teleinformatycznej (ZST) określająca zasady i tryb rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w województwie poprzez budowę szerokopasmowej regionalnej sieci teleinformatycznej.

Region brał udział w postępowaniu przetargowym Urzędu Komunikacji Elektronicznej dotyczącym rezerwacji częstotliwości 3,6-3,8 GHz. Urząd Wojewódzki Województwa Zachodniopomorskiego opracował „Strategię Budowy Społeczeństwa Informacyjnego w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2006-2015”.

Wyzwania: Należy realizować prace nad budową samorządowej infrastruktury teleinformatycznej szerokopasmowego dostępu do sieci Internet opartej na koncepcji Zachodniopomorskiej Sieci Teleinformatycznej. Budowa tej sieci powinna nastąpić przy udziale środków finansowych Regionalnego Programu Operacyjnego – Działanie 3.1 w ramach projektu systemowego. Równocześnie należy przystąpić do tworzenia sieci partnerstwa interesariuszy społeczeństwa informacyjnego, działających wspólnie i

⁹ Źródło: GUS, Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego, UKE 2007

¹⁰ Tamże.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej
12.Społeczeństwo informacyjne

synergicznie na rzecz innowacyjnego e-Rozwoju województwa zachodniopomorskiego. Wdrożenie ZST, która wiąże się z budową światłowodowej sieci, ma sprzyjać przeciwdziałaniu wykluczeniu cyfrowemu, tworzeniu dedykowanych sieci misyjnych, dać impuls dla innowacyjności i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy oraz poprawić oferty dostępu do szerokopasmowego Internetu dla mieszkańców regionu.

2.13. Transport

Dostęp do Morza Bałtyckiego, szlaku Odry, międzynarodowej sieci autostrad oraz połączeń lotniczych i kolejowych przesądza o komunikacyjnym znaczeniu regionu. W województwie zachodniopomorskim przecinają się międzynarodowe i krajowe szlaki transportowe w układzie północ-południe i wschód-zachód. Aglomeracja szczecińska jest węzłem, w którym krzyżują się drogowe, kolejowe, wodne i lotnicze powiązania komunikacyjne. W oparciu o nie dokonuje się tranzyt towarów pomiędzy południem Europy i krajami basenu Morza Bałtyckiego.

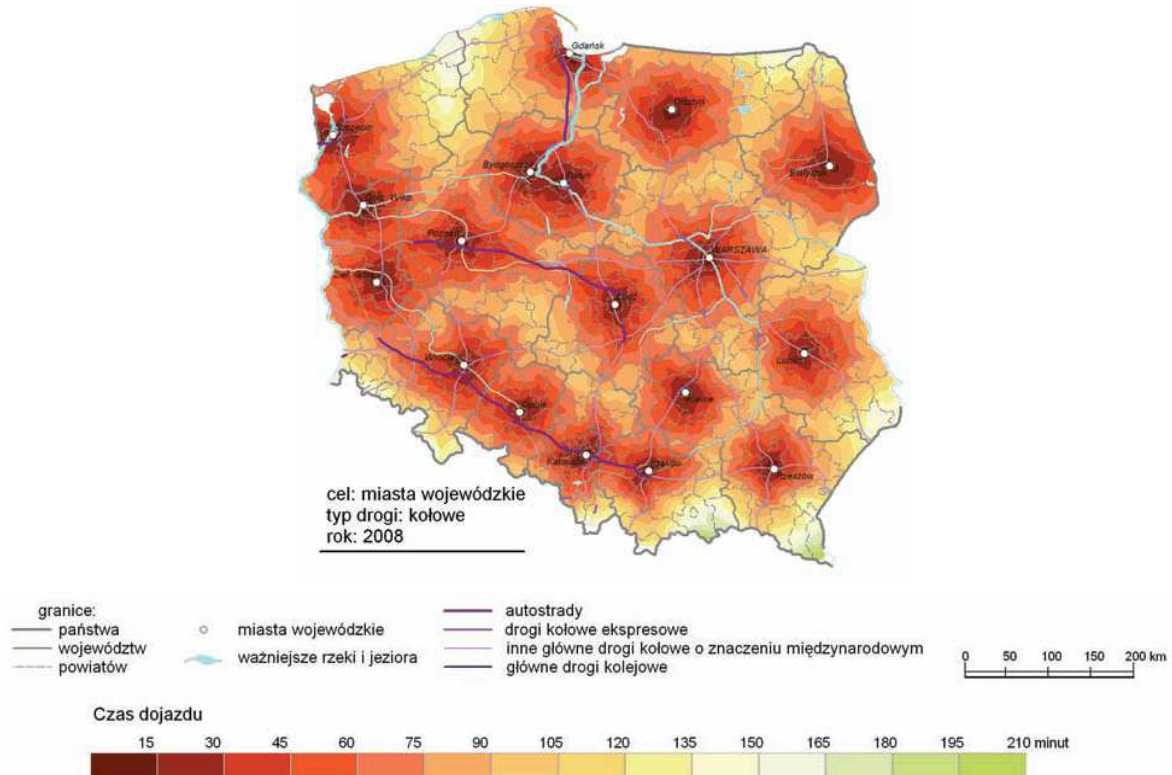
Infrastruktura drogowa

Przez obszar województwa przebiegają drogi krajowe o numerach: 3 (E65), A-6, 6 (E28), 10, 11, 13, 20, 22, 23, 25, 26, 31, 37, 93 oraz budowana droga S3.

Drogi wojewódzkie, powiatowe oraz gminne w większości wymagają modernizacji i przebudowy zarówno ze względu na zły stan nawierzchni, jak i ich parametry techniczne. Dotychczasowe zaniedbania, wynikające z braku funduszy na prace remontowe, budowę obwodnic i bezkolizyjnych skrzyżowań na trasach o dużym natężeniu ruchu, doprowadziły do powstania tak zwanych wąskich gardeł w sieci drogowej. Mają one istotny wpływ na dostępność i atrakcyjność centrów gospodarczych, administracyjnych i turystycznych oraz portów morskich w regionie. Istotną poprawę przyniesie włączenie do ruchu drogi krajowej S3 oraz zachodniego obejścia Szczecina.

Największe zagęszczenie dróg krajowych występuje w pasie przygranicznym, lecz nie zapewniają one w pełni dogodnego połączenia regionu z pozostałą częścią kraju.

Mapa 4. Dostępność czasowa do ośrodków wojewódzkich drogami kołowymi w 2008 roku.

źródło: autorzy; T. Komornicki i P. Śleszyński (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN)

13. Transport

Najwyższy wskaźnik dostępności czasowej drogami kołowymi osiągają Szczecin i Koszalin. Pięć innych głównych ośrodków regionalnych (Świnoujście, Kołobrzeg, Stargard Szczeciński, Wałcz i Szczecinek) leży w pobliżu granic województwa, co powoduje, że dostępność centralnej części województwa do ważniejszych ośrodków miejskich jest ograniczona. Na obszary przygraniczne oddziałują miasta leżące w województwach sąsiednich (Gorzów Wielkopolski, Słupsk i Piła). Środkowa i południowo-zachodnia część regionu znajduje się poza godzinnym zasięgiem drogami kołowymi dostępu do 7 najważniejszych ośrodków miejskich. Obszar ograniczonej dostępności obejmuje aż 30% powierzchni województwa i jest zamieszkiwany przez ok. 12% populacji województwa.

Ruch na drogach województwa jest nieco niższy od średniej krajowej, natomiast wyróżnia się dużą dynamiką wzrostu. Jego charakterystyczną cechą jest nieregularność. Coraz więcej odcinków dróg, zwłaszcza w pasie nadmorskim, jest obciążonych ruchem turystycznym, w szczególności w sezonie letnim oraz podczas weekendów. Na niektórych odcinkach dróg wojewódzkich ruch odbywa się z większym natężeniem niż na drogach krajowych województwa. Drogi te nie są przystosowane do takiego obciążenia, chociażby ze względu na niedostateczną nośność, która nie przekracza 80 kN/oś. Niektóre drogi powiatowe także włączają się w system komunikacyjny województwa i obsługują znaczny ruch transportowy, w tym tranzytowy.

Wskaźnik gęstości dróg publicznych w porównaniu z resztą kraju jest znacząco niższy. W 2007 roku wynosił on 57,3 km/100km² w porównaniu do 82,8 km/100km² dla Polski. Łączna długość dróg o twardej nawierzchni w województwie wynosi 13 116 km.

Bardzo ważne znaczenie ma rozwój osi Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego CETC. Inicjatywa ta ma ułatwić efektywne kreowanie multimodalnych łańcuchów logistyczno-transportowych w układzie europejskim, od Bałtyku po Adriatyk, a w dalszej perspektywie po Morze Czarne i Egejskie. Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy CETC pomaga w promocji transportu przyjaznego środowisku oraz rozwoju transportu kombinowanego, multimodalnego i intermodalnego.

Infrastruktura kolejowa

Przez obszar regionu prowadzą linie kolejowe o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym:

- E-59 (AGC) relacji Świnoujście – Poznań – Wrocław z odgałęzieniem na Szczecin Główny
- C-E59 (AGTC) relacji Świnoujście – Kostrzyn – Wrocław z odgałęzieniem w kierunku Szczecina Głównego i Portu Centralnego
- 202 Gdańsk Główny – Stargard Szczeciński
- 210 Chojnice – Runowo Pomorskie
- 273 Wrocław Główny – Szczecin Główny
- 351 Poznań Główny – Szczecin Główny
- 401 Szczecin Dąbie – Świnoujście Port
- 402 Koszalin – Goleniów
- 403 Piła Północ – Wałcz, Kalisz Pomorski – Ulikowo
- 404 Szczecinek – Kołobrzeg
- 405 Piła Główna – Ustka
- 406 Szczecin Główny – Trzebież Szczeciński (tylko w okresie letnim)
- 407 Wysoka Kamieńska – Kamień Pomorski
- 408 Szczecin Główny – Stobno Szczecińskie
- 409 Szczecin Gumieńce – Granica Państwa (Tantow)
- 410 Kalisz Pomorski Miasto – Kalisz Pomorski

13. Transport

- 418 Sławno – Darłowo
- 427 Mścice – Mielno Koszalińskie

Wskaźnik gęstości sieci kolejowej na 100 km², wynoszący 5,3 km/100km², jest jedynie nieco niższy od wartości dla kraju, która w 2007 wynosiła 6,4 km/100km². Stan linii kolejowych jest na ogół zły i wymaga modernizacji. Parametry techniczne połączeń nie pozwalają na obsługę dużych mas ładunkowych, mimo że potencjał transportowy cechuje się znacznymi rezerwami. W wielu miejscach stosuje się ograniczenie prędkości do 40 km/h ze względów bezpieczeństwa. Zły jest stan techniczny i wykorzystanie linii wąskotorowych.

Pod koniec roku 2008 nastąpiła reorganizacja kolei. Część spółki PKP odpowiedzialna za przewozy regionalne (PKP Przewozy Regionalne) przeszła pod władzę Urzędu Marszałkowskiego.

Komunikacja lotnicza

Port lotniczy Szczecin-Goleniów jako jedyny w regionie należy do podstawowej sieci lotnisk w kraju. Jest on w pełni przystosowany do obsługi cywilnego ruchu pasażerskiego i towarowego zgodnie z wymogami Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego (ICAO). Obecnie można latać z niego do: Dublina, Londynu, Oslo i Warszawy (linie regularne) oraz Tunezji, Egiptu, Grecji i Turcji (czartery).

Dynamicznie wzrasta zapotrzebowanie na usługi lotnicze w szczególności w portach lokalnych i regionalnych. W związku z prognozowanym dalszym wzrostem zapotrzebowania na te usługi, istotną stanie się rozbudowa sieci portów lotniczych szczególnie w oparciu o istniejącą infrastrukturę lotniskową, w tym lotniska powojenne i sportowo-usługowe. W 2006 roku procentowy udział ruchu pasażerów w porcie lotniczym Szczecin-Goleniów stanowił 1,18% ruchu pasażerskiego w Polsce, w 2008 – 1,46%. Ilość pasażerów wzrosła z 182 524 w 2006 roku do 302 452 pasażerów w 2008 roku, a wykorzystanie portu lotniczego wynosi 35%¹¹.

W ramach rozwoju infrastruktury lotnisk w województwie zachodniopomorskim planowane jest wdrożenie projektu przywrócenia do użytkowania portu lotniczego w Zegrzu Pomorskim koło Koszalina. Realizacja tej inwestycji uwarunkowana jest wcześniejszym przygotowaniem niezależnej analizy, która potwierdzi ekonomiczną zasadność tego przedsięwzięcia.

W Szczecinie znajduje się także cywilne lotnisko Dąbie o nawierzchni trawiastej, które jest bazą lotnictwa sanitarnego oraz szczecińskiego aeroklubu. W województwie zlokalizowane są także lotniska powojenne (w tym poradzieckie), m.in.: Płoty, Dziwnów, Zegrze Pomorskie, Borne Sulinowo, Kluczewo, Chojna, Bagicz, Wilcze Laski. Obiekty te są na ogół mocno zdewastowane. Czynnymi lotniskami wojskowymi są lotniska w Świdwinie, Mirosławcu, Darłowie i Olesznie. W portach lotniczych województwa w ciągu 2007 roku odnotowano 115 522 przyjazdów i 115 615 wyjazdów, co stanowi nieco ponad 1 % krajowego ruchu pasażerskiego w portach lotniczych.

Komunikacja wodna

W województwie zachodniopomorskim znajdują się cztery morskie porty handlowe (w Szczecinie, Świnoujściu, Kołobrzegu i Policach) oraz 10 małych portów bałtyckich i 13 przystani rybackich. Porty morskie województwa obsłużyły międzynarodowy ruch pasażerski na poziomie 503 182 przyjazdów i 521 656 wyjazdów, natomiast krajowy ruch pasażerski obejmował zaledwie 6 407 przyjazdów i 5 708 wyjazdów. Udział regionu w obsłudze pasażerskiego ruchu promowego wynosi około 90%, w obsłudze przeładunków – 47%. Region ma dogodny układ śródlądowych dróg wodnych łączących porty ujścia Odry z

¹¹ Dane Urzędu Lotnictwa Cywilnego

13. Transport

krajami Unii Europejskiej, a szczególnie z Niemcami. Aktualny stan zabudowy hydrotechnicznej drogi wodnej na odcinku Szczecin – Kostrzyn nie pozwala jednak na pełne wykorzystanie jej możliwości transportowych.

Wsparcie rozbudowy i modernizacji regionalnej infrastruktury transportowej ma decydujące znaczenie dla włączenia województwa zachodniopomorskiego w procesy rozwojowe kraju. Jej obecny stan jest niewystarczający i wykazuje znaczne dysproporcje w przestrzennym rozmieszczeniu. Istniejące deficyty znacznie ograniczają też rolę województwa jako partnera w rozwoju terenów przygranicznych, obsługi aglomeracji Berlina, bądź „pomostu” do państw Basenu Morza Bałtyckiego, Europy południowej i Rosji. Poprawa dostępu do lokalnych portów morskich i rzecznych pozwoli na zwiększenie ich znaczenia gospodarczego oraz przyczyni się do dywersyfikacji ich funkcji (np. turystycznej).

Wyzwania: Ważne dla regionu jest powiązanie transportowe Szczecina i Koszalina jako dwóch ośrodków o znaczeniu ponadregionalnym, ich skomunikowanie z regionem, a także stworzenie dogodnego układu dróg wzdłuż wybrzeża Bałtyku oraz zachodniej granicy państwa.

W celu poprawienia dostępności komunikacyjnej do obszarów turystycznych i uzdrowiskowych ważne jest wsparcie lokalnych inwestycji drogowych (drogi powiatowe i gminne) i modernizacji istniejącej infrastruktury drogowej oraz rozwijanie połączeń kolejowych, w tym kolei wąskotorowej.

Do grupy priorytetowych połączeń drogowych należy zaliczyć drogi poprawiające dostępność komunikacyjną do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych, a szczególnie do pasa wybrzeża Morza Bałtyckiego (drogi wojewódzkie: nr 109 na odcinku Płoty – Trzebiatów, nr 102 na odcinku Międzyzdroje – Kołobrzeg, nr 107 na odcinku Dziwnówek – Parłówko, nr 203 na odcinku Koszalin – Postomino). Również istotne dla rozwoju sieci drogowej są przebiegające przez województwo w osi północ – południe drogi wojewódzkie nr 163 (Kołobrzeg – Wałcz) oraz nr 178, która stanowi jej kontynuację. Dotyczy to również dróg wojewódzkich nr 162 (Roścęcino – Świdwin), nr 151 (Świdwin – Barlinek) oraz nr 156 (Lipiany – Barlinek).

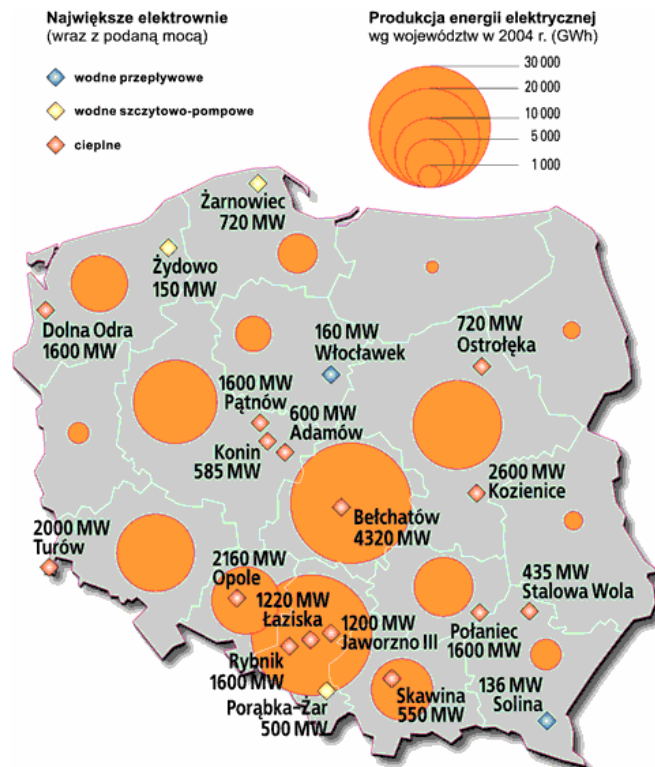
Istotna jest budowa zachodniego obejścia Szczecina łączącego autostradę A6 (rejon Kołbaskowa) z zachodnimi i północnymi dzielnicami Szczecina i Polic, uwzględniającego budowę przejścia przez Odrę (Police – Święta). Inwestycja ta poprawiłaby także dostępność komunikacyjną do Portu Lotniczego w Goleniowie.

2.14. Energetyka

Wytwarzanie energii elektrycznej i ciepłej

Produkcja energii w 2007 roku wyniosła 7 768,7 GWh i wzrosła w porównaniu do roku 1999 o 4,1%. Zużycie energii elektrycznej spadło w województwie z poziomu 5 025 GWh w 2001 roku do 4 780 GWh w 2003 roku i następnie wzrosło do 5 140 GWh w 2007 roku. W województwie zachodniopomorskim produkcja energii jest wyższa niż jej zużycie. W 2007 roku ta „nadwyżka” wyniosła 2 628,7 GWh.

Mapa 5. Produkcja energii elektrycznej i największe elektrownie w Polsce.

źródło: <http://www.wiking.edu.pl/article>

Największymi producentami energii elektrycznej i ciepłej w województwie są PGE Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A. w Nowym Czarnowie (w skład którego wchodzi: Elektrownia Dolna Odra w Nowym Czarnowie oraz dwie elektrownie zlokalizowane w Szczecinie – Pomorzany i Szczecin), a także Miejska Energetyka Ciepła Sp. z o.o. w Koszalinie.

Na obszarze województwa działalność w zakresie przesyłania energii elektrycznej prowadzi PSE-Operator S.A., natomiast w zakresie dystrybucji energii ENERGA-OPERATOR S.A. z siedzibą w Gdańsku Oddział w Koszalinie. Działalność w zakresie obrotu energią elektryczną prowadzą głównie spółki: ENERGA-OBRÓT S.A. i ENEA S.A. Do największych przemysłowych odbiorców energii elektrycznej w województwie należą Zakłady Chemiczne „Police” S.A. oraz Kronospan Szczecinek Sp. z o.o.

Sieć energetyczna na terenach wiejskich jest często przestarzała, co nie gwarantuje stałych dostaw odbiorcom indywidualnym. Znaczna część linii przesyłających energię elektryczną na te obszary powstała na początku lat pięćdziesiątych, co sprawia, że jej jakość (również w przypadku urządzeń rozdzielczych) jest niezadowalająca. Ponadto jest to bariera dla rozwoju małych elektrowni, w tym elektrowni opartych o odnawialne źródła energii. Szczecin posiada tylko jedną linię zasilającą 400 kV oraz niewystarczającą ilość linii 220 kV,

co przyczyniło się do poważnej awarii systemu energetycznego (black-out), jaka miała miejsce 8 kwietnia 2008 roku.

Koncesjonowaną działalność ciepłowniczą na obszarze województwa zachodniopomorskiego prowadzi 49 przedsiębiorstw, w tym 26 w zakresie wytwarzania ciepła, a 23¹² w zakresie jego przesyłania i dystrybucji. Dominującymi odbiorcami ciepła są odbiorcy komunalni, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty i towarzystwa mieszkaniowe. W roku 2006 w instalacje centralnego ogrzewania wyposażone było 81,8% ogólnej liczby mieszkań (w całym kraju 77,5%).

Sieć gazowa

Przesyłaniem gazu ziemnego na terenie województwa zachodniopomorskiego zajmuje się Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ SYSTEM S.A., natomiast jego dystrybucję prowadzi Wielkopolski Operator Systemu Dystrybucyjnego Sp. z o.o. Dostawy gazu realizują również przedsiębiorstwa: G.EN.-GAZ Energia S.A. oraz KRI S.A.

Głównym odbiorcą przemysłowym gazu ziemnego z sieci przesyłowej na terenie województwa zachodniopomorskiego są Zakłady Chemiczne „Police” S.A. Do odbiorców dostarczany jest importowany gaz wysokometanowy oraz lokalnie gaz zaazotowany, ze złóż znajdujących się w regionie. Zużycie gazu z sieci w 2007 roku w gospodarstwach domowych w województwie wyniosło 236,3 hm³, a w 2004 było na poziomie 217,3 hm³.

W latach 1999-2007 długość sieci gazowej w województwie wzrosła o 2 847 km (tj. o 46,7%) – z 3 253,2 km do 6 100,2 km. Równocześnie w tym samym okresie wzrosła liczba odbiorców gazu z sieci z 329,1 tys. do 362,3 tys. (tj. ok. 10%). Oznacza to, że przyłączenie jednego odbiorcy gazu wiązało się z koniecznością budowy przeciętnie 86 metrów sieci gazowej. Średnio dla Polski wskaźnik ten wyniósł 92 metry. Wskazuje to, szczególnie w przypadku obszarów wiejskich, na wysoki koszt pozyskania „krańcowego” odbiorcy. Dostęp do infrastruktury przesyłu gazu (głównie na terenach małych miast i obszarach wiejskich) jest ciągle niewystarczający i wymaga inwestycji w celu wyrównania jego poziomu w całym województwie.

Na terenie województwa zachodniopomorskiego wdrażane są dwie duże inwestycje o kluczowym znaczeniu dla polskiej energetyki – terminal gazu skroplonego LNG w Świnoujściu oraz gazociąg Baltic Pipe, doprowadzający do Polski gaz z Norwegii. Ich realizacja zwiększy pewność zasilania w paliwa gazowe całego kraju, a także regionu. Ponadto w skali województwa konieczne są inwestycje poprawiające stan infrastruktury (tłocznie i gazociągi przesyłowe) i dywersyfikujące źródła dostaw paliwa.

Koszt przesyłu gazu wpłynie na intensywny rozwój sieci gazowniczej w pobliżu punktów dostarczenia, czyli szczególnie w Polsce północno-zachodniej w tym w województwie zachodniopomorskim.

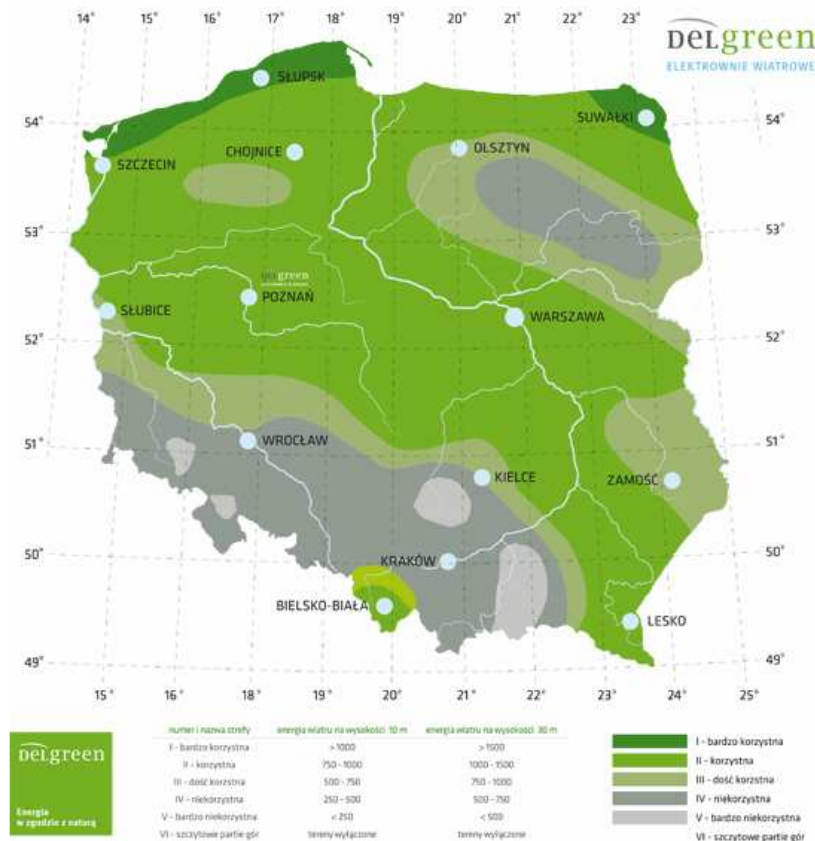
Odnawialne źródła energii

Województwo zachodniopomorskie jest krajowym liderem w wykorzystaniu energetyki wiatrowej. W pasie nadmorskim i w bezpośrednim jego sąsiedztwie panują najlepsze warunki wiatrowe na tle Polski. Moc uzyskiwana z zachodniopomorskich farm wiatrowych stanowiła aż 38,4% energii uzyskiwanej z wiatru w Polsce (źródło dane URE, stan na 31.06.2009.). W regionie zlokalizowanych jest 5 z 10 największych elektrowni wiatrowych w Polsce: Karścino-Mołtowo (1. miejsce, moc 69 MW), Tymień (2., 50 MW), Jagniątkowo (5., 30,6 MW), Zagórze (6., 30 MW) i Cisowo (9., 18 MW). Na przełomie lat 2009/2010 planowany jest rozruch największej farmy wiatrowej w Polsce (docelowa moc zainstalowanych turbin 260 MW) w Baniach-Kozielicach.

¹² Źródło: Biuletyn URE 03/2009

Utrzymuje się bardzo duże zainteresowanie inwestorów budową farm wiatrowych, Do tej pory zawartych jest ponad 30 umów o przyłączenie elektrowni wiatrowych na łączną moc ok. 700 MW. Tak korzystne warunki panują jedynie na Suwalszczyźnie.

Mapa 6. Mapa wietrzności w Polsce.

źródło: www.delgreen.pl

W województwie pracuje ok. 320 kotłów spalających biomasę o łącznej mocy 25,1 MW. Największym producentem energii z biomasy jest PGE Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A., zużywający w 2008 roku 245,4 tys. ton biomasy (w Elektrowni Dolna Odra – 219 tys. ton, w Elektrowni Szczecin – 26,5 tys. ton). Łącznie ilość energii wyprodukowanej ze spalania biomasy w PGE Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A. w 2008 roku wyniosła 248,7 GWh (ok. 3,8% całkowitej produkcji).

Energię geotermalną do produkcji ciepła wykorzystują dwa zakłady. Moc ciepłowni przedsiębiorstwa „Geotermia Pyrzyce” Sp. o.o. wynosi 54,8 MW, natomiast Przedsiębiorstwo Usług Ciepłowniczych „Geotermia Stargard” Sp. z o. o. dysponuje mocą 14 MW. Przedsiębiorstwo to w 2007 roku złożyło wniosek o upadłość.

Produkcja energii ze źródeł odnawialnych w województwie zachodniopomorskim w 2007 roku wyniosła 435,1 GWh, co stanowi 5,4 % całkowitej produkcji energii ze wszystkich źródeł, z tego 25% to energia ze źródeł wodnych. Pod względem produkcji energii ze źródeł odnawialnych, województwo zajmuje 3. pozycję.

Według danych za rok 2007 moc zainstalowanych na obszarze województwa jednostek wytwórczych stanowi 6,8% mocy zainstalowanej w polskich elektrowniach ogółem. Stawia to województwo na 6. miejscu w skali kraju. Projekt „Polityka energetyczna Polski do 2030” przewiduje wzrost finalnego zapotrzebowania kraju na energię elektryczną brutto z ok. 151 TWh w 2006 roku do 152,8 TWh w 2010 roku oraz 217,4 TWh w 2030 roku.

14. Energetyka

W związku z tym planowana jest, także w województwie zachodniopomorskim, budowa nowoczesnych jednostek wytwórczych o wysokiej sprawności wytwarzania (kogeneracja, odnawialne źródła energii) i z jak najmniejszym oddziaływaniem na środowisko.

Nowe inwestycje w województwie znacząco wpłyną na zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Planowane są kolejne elektrownie wiatrowe. W najbliższym czasie w Elektrowni Szczecin wybudowany będzie nowoczesny kocioł fluidalny do spalania biomasy, o mocy 68 MW, który rocznie spalać będzie ok. 700 tys. ton tego paliwa. Nowoczesny i ekologiczny kocioł zastąpi dotychczasowe wyeksploatowane urządzenia, które pracowały w oparciu o węgiel kamienny. Duże zapotrzebowanie na biomasę, jakie wystąpi w województwie, przyczyni się do aktywizacji terenów wiejskich i leśnych oraz do zagospodarowania niewykorzystywanych obecnie gruntów. Dodatkowo w Elektrowni Pomorzany planuje się wybudować kocioł na olej napędowy, natomiast na terenie Elektrowni Dolna Odra w Nowym Czarnowie powstanie nowy system odsiarczania spalin, jednocześnie rekultywowane są odpady paleniskowe.

W województwie opracowano „Program energetyki odnawialnej w oparciu o surowce odnawialne energii, wody i wiatru”. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 współfinansowane są przedsięwzięcia, które mają zwiększyć dostępność do infrastruktury elektrycznej i gazowej na obszarach deficytowych. Wsparcie otrzymają także inwestycje z zakresu rozbudowy i modernizacji lokalnych sieci dystrybucyjnych energetycznych i gazowych, zwiększających dostęp do energii mieszkańcom obszarów o niskim wskaźniku gazyfikacji i elektryfikacji. Na te działania w RPO przeznaczono kwotę 14,9 mln euro. Istotną będzie również budowa i modernizacja sieci elektroenergetycznych umożliwiających przyłączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych. Na wsparcie inwestycji związanych z pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych i podnoszenia efektywności energetycznej przeznaczona jest kwota 21 mln euro.

Wyzwania: Obecny stan infrastruktury sieciowej w województwie nie zapewnia efektywnego funkcjonowania rynku energii elektrycznej i gazu ziemnego. Podobny stan obserwujemy w całej Polsce. Zły stan techniczny sieci przesyłowych i dystrybucyjnych wskazuje na konieczność podjęcia działań w tej dziedzinie.

Dostęp do infrastruktury przesyłu energii elektrycznej oraz gazu, głównie w małych miastach i na obszarach wiejskich, jest ciągle niewystarczający i wymaga inwestycji w celu wyrównania jego poziomu w całym województwie. Niezbędne jest wsparcie rozwoju i modernizacji systemów wytwarzania i dystrybucji energii. Preferowane powinny być rozwiązania w zakresie wytwarzania energii w układzie skojarzonym oraz większe wykorzystanie źródeł energii odnawialnej.

Istniejące linie wysokiego napięcia na obszarze aglomeracji szczecińskiej, w pasie nadmorskim oraz w południowo-wschodniej części województwa wymagają znacznej rozbudowy i modernizacji sieci 110 kV, przede wszystkim ze względu na poprawę pewności zasilania oraz planowany rozwój energetyki wiatrowej dużych mocy (m.in. w okolicach Choszczna, Recza, Myśliborza, Dębna, Barlinka, Krzęcina, Świnoujścia, Niechorza, Stepnicy, Reska).

Celem poprawy stanu infrastruktury energetycznej jest zapewnienie wyższego poziomu usług dla lokalnej społeczności, przyciągnięcie inwestorów oraz podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności regionu. Aktywne włączanie się władz samorządowych w realizację celów „Polityki energetycznej Polski do 2030 roku” jest istotnym elementem realizacji tej polityki. Ważne jest, by w procesach określania priorytetów inwestycyjnych przez samorządy dążyć do skorelowania planów inwestycyjnych gmin i przedsiębiorstw energetycznych. Potrzeba

14. Energetyka

planowania energetycznego jest szczególnie istotna, ponieważ najbliższe lata stawiają przed polskimi gminami ogromne wyzwania, także rozwojowe i inwestycyjne.

2.15. Stan i ochrona środowiska

Stan środowiska województwa zachodniopomorskiego powoli i systematycznie na przestrzeni lat ulega poprawie. Jest ona wynikiem bardziej racjonalnego korzystania z zasobów, działań naprawczych realizowanych zarówno przez użytkowników środowiska, jak i samorządy, zwiększonej świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz dostępności środków finansowych, krajowych i unijnych, na realizację inwestycji ekologicznych.

W województwie wyznaczono liczne obszary wchodzące w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 (19 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 41 obszarów specjalnej ochrony siedlisk). W związku z tym, przy planowaniu inwestycji, należy uwzględnić ich oddziaływanie na środowisko. Ustanowione obszary Natura 2000 nie powinny ograniczać działalności lokalnych społeczności, ani blokować inwestycji budowlanych czy infrastrukturalnych. Ochrona tych terenów ma jednak na celu ograniczenie działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz negatywnie wpływać na gatunki roślin i zwierząt, dla których utworzony został obszar Natura 2000.

W województwie funkcjonuje 86 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 roku za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze. Stanowi to 5% ogólnej liczby tych zakładów w Polsce, co lokuje region na 10. miejscu w kraju. Pierwsze, miejsce pod tym względem przypada województwu śląskiemu, w którym mieści się aż 356 takich zakładów.

W roku 2007 nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły w województwie 254,3 zł, w tym w podregionie koszalińskim 66,9 zł, stargardzkim 187,7 zł, szczecińskim 330,7 zł, a w podregionie miasto Szczecin – 518,0 zł.

Zanieczyszczenie wód

Zagrożenia jakości wód w województwie związane są głównie z nadmiernym poborem wód na cele bytowe i gospodarcze oraz z odprowadzaniem powstających zanieczyszczeń. Presja na środowisko wodne związana z tymi czynnikami zmniejsza się sukcesywnie i jakość wód powierzchniowych poprawia się. Nadal problemem pozostaje ich skażenie bakteriologiczne oraz nadmierne ilości trafiających do środowiska substancji biogennych, powodujących proces eutrofizacji.

Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną do roku 2015 wszystkie wody powierzchniowe powinny osiągnąć stan co najmniej dobry. Pomimo pozytywnych tendencji poprawy jakości, udział w ogólnym bilansie wód o niezadowolającej i złej jakości jest znaczny. W wyniku badań przeprowadzonych w 2008 roku przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie poddano klasyfikacji 54 jednolite części wód (JCW) reprezentujące 11 typów wód rzecznych. Ocenę końcową ich stanu (stan dobry lub zły) przeprowadzono na podstawie diagnozy stanu ekologicznego i chemicznego. Ostatecznie ocenę dobrą przypisano 14 JCW, a złą 37. Na niską notę końcową wód wpłynęła głównie negatywna ocena elementów fizykochemicznych w 45 punktach (wśród 72, jakie gromadziły dane w tym okresie), w 3 punktach zła ocena dla substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz w 12 punktach zła ocena elementów biologicznych.

W wyniku badań monitoringowych prowadzonych przez WIOŚ w Szczecinie stwierdza się zmniejszenie ilości ładunków zanieczyszczeń wnoszonych wodami Odry do Zalewu Szczecińskiego. Brak oczyszczalni ścieków dla miasta Szczecin zdecydowanie pogarsza jakość wód ujściowego odcinka Odry, wód Zalewu Szczecińskiego i Zatoki Pomorskiej. Zagrożenia jakości wód związane z działalnością człowieka na obszarach wiejskich wynikają nie tylko z nieuregulowanej gospodarki ściekowej, ale również z niewłaściwego stosowania nawozów i prowadzenia intensywnej produkcji zwierzęcej. W

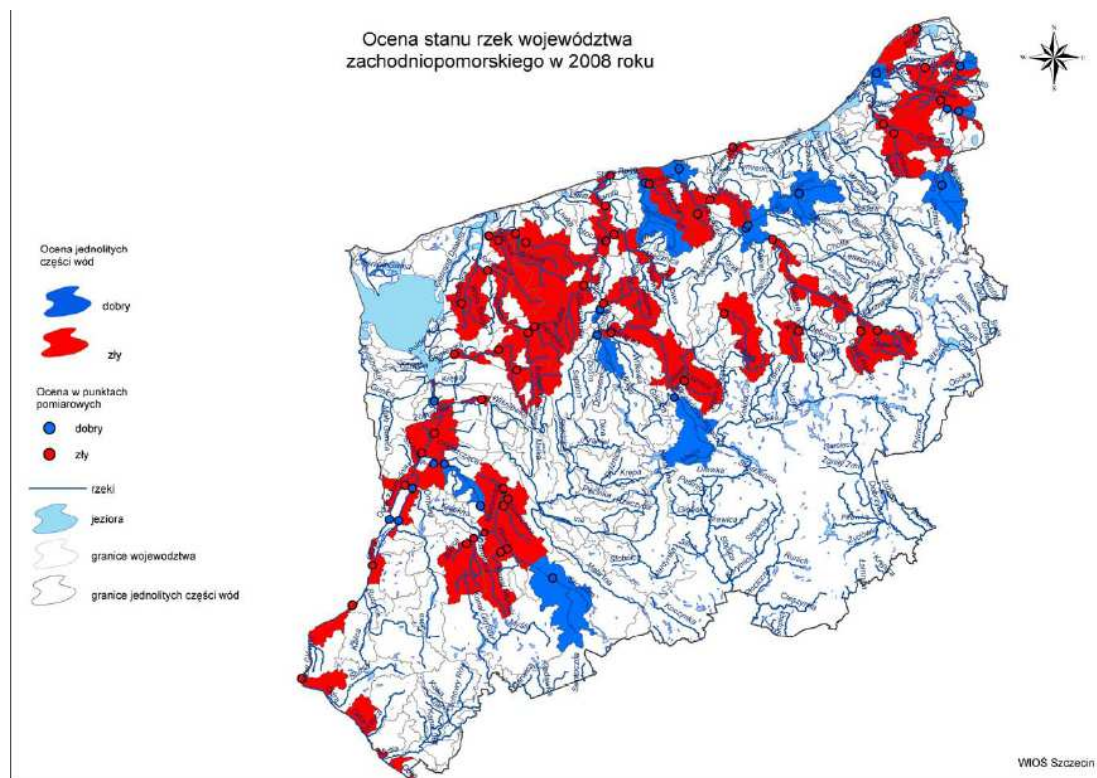
15. Stan i ochrona środowiska

ostatnich latach w największych ilościach stosowane były nawozy azotowe. Spadało natomiast zużycie nawozów wapniowych i obornika.

W roku 2008 badaniami objęto 11 jezior województwa, w tym 9 zostało poddane ocenie. W 7 z nich stwierdzono złą jakość wód pod względem fizykochemicznym i biologicznym (Morzycko, Wierzchowo, Lubie, Kamienica, Trzesiecko, Wielkie Dąbie i Żelewo). Dwa jeziora są w stanie dobrym (Kielbicze i Płonno). Jeziora, które zostały zbadane, jednak nie zostały poddane klasyfikacji to Miedwie i Głębokie.

Jezioro Miedwie, które jest podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę pitną mieszkańców Szczecina, wymaga szczególnej ochrony. Jest ono narażone jest nie tylko na zanieczyszczenia bytowe z terenów wiejskich, ale także pochodzące z rolnictwa i związane z rozwojem turystyki i rekreacji. Wdrażany jest system kanalizacji sanitarnej na terenie zlewni Jeziora Miedwie. Problemem o charakterze lokalnym jest zasolenie wód w strefie przybrzeżnej, związane z infiltracją słonych wód Morza Bałtyckiego.

Mapa 7. Ocena stanu rzek województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku.

źródło: Ocena jakości wód powierzchniowych w województwie zachodniopomorskim w roku 2008

Badania wód przejściowych i przybrzeżnych w roku 2008 prowadzone były w ramach monitoringu diagnostycznego, na 18 stanowiskach zlokalizowanych na 7 jednolitych częściach wód; 6 stanowisk na wodach przybrzeżnych (3 JCW) i 12 stanowisk na wodach przejściowych (4 JCW). Ostatecznie, dla wód we wszystkich badanych punktach i JCW, stan wód przejściowych i przybrzeżnych zakwalifikowano jako zły, ze względu na ocenę stanu elementów biologicznych (w 17 punktach), elementów fizykochemicznych (we wszystkich punktach) oraz ocenę dla substancji

szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (w 3 punktach). Stopień zanieczyszczenia wód podziemnych na obszarze województwa można uznać za umiarkowany.

Zanieczyszczenie powietrza

Województwo charakteryzuje się średnim stopniem zanieczyszczenia powietrza. W oddziaływaniu na jakość powietrza stwierdza się wciąż rosnące znaczenie emisji powierzchniowej z sektora komunalno-bytowego oraz emisji liniowej z transportu samochodowego. Natomiast emisja punktowa z sektora przemysłowego wykazuje tendencję malejącą.

Efekty proekologicznych działań zmierzających do ograniczenia emisji ze źródeł punktowych przekładają się na poziom mierzonych w powietrzu stężeń zanieczyszczeń pochodzenia energetycznego. W roku 2006 stężenie średnioroczne SO₂ w powietrzu obniżyło się o około 50% w stosunku do roku 1996 i o 75% w stosunku do roku 1993. Jest to efekt stosowania urządzeń ograniczających emisję dwutlenku siarki oraz restrukturyzacji gospodarki.

Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń pyłowych w Polsce i w województwie zachodniopomorskim jest przetwórstwo paliw. Zakłady zlokalizowane na terenie województwa w 2007 roku wyemitowały do powietrza łącznie 5,7 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych. Emisja dwutlenku siarki wyniosła 24,7 tys. ton, dwutlenku węgla 9 279,2 tys. ton, tlenków azotu 17,2 tys. ton (w przypadku każdego z wymienionych związków daje to województwu 9. miejsce kraju pod względem wielkości emisji).

Na zabudowanych obszarach miast, szczególnie w aglomeracji szczecińskiej, występują zagrożenia jakości powietrza związane z pyłem drobnym (PM10) pochodzącym przede wszystkim z ogrzewania mieszkań. W rocznych ocenach jakości powietrza za rok 2005 i 2006 Szczecin otrzymał klasę C ze względu na przekroczenia stężenia pyłu zawieszonego PM10. W związku z tym w lutym 2009 roku Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego określił „Program Ochrony Powietrza dla Strefy – Aglomeracja Szczecin”. W programie tym wskazane są działania naprawcze niezbędne do przywrócenia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 wraz z terminami realizacji, kosztami oraz źródłami finansowania.

Zwiększa się przy tym świadomość zagrożenia stężeniem dwutlenku azotu i hałasem komunikacyjnym w związku z rozwojem transportu samochodowego. Zjawisko jest niwelowane za sprawą budowy obwodnic drogowych, wzdłuż nowych i modernizowanych dróg stawiane są także ekrany akustyczne.

Poziom promieniowania elektromagnetycznego na terenie województwa jest niski, bez istotnych różnic natężenia w ciągu ostatnich lat, przy czym coraz liczniejsze są jego źródła. Powiększa się liczba stacji bazowych telefonii komórkowej, a w konsekwencji także obszar ich oddziaływania. Powoduje to coraz częściej sprzeciw lokalnych społeczności. Obawy mieszkańców wynikają z niedostatecznej wiedzy na temat źródeł, zasięgu i oddziaływań pól elektromagnetycznych czy też skutków dla zdrowia.

Stosunkowo wyższe stężenia zanieczyszczeń rejestruje się w zachodniej części województwa, co wiąże się z ich emisją z obszaru Niemiec.

Odpady

W 2007 roku na terenie województwa zachodniopomorskiego wytworzono łącznie około 7,2 mln ton odpadów, z czego 6,7 mln ton pochodziło z sektora przemysłowego. W układzie regionalnym najwięcej odpadów wytworzono na terenie uprzemysłowionej części

15. Stan i ochrona środowiska

zachodniej województwa, czyli w powiatach: polickim, gryfińskim, stargardzkim i w mieście Szczecinie. Łącznie z tego terenu pochodzi ok. 86% całego strumienia odpadów wytworzonych w województwie. Najwięcej odpadów produkują Zakłady Chemiczne „Police” S.A. oraz PGE Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A. Odpady niebezpieczne stanowią około 1,7% odpadów wytworzonych w województwie. W 2007 roku wytworzono ich ok. 113 tys. ton.

Specyficznym problemem w województwie są tzw. mogilniki, czyli zbiorniki z betonowych kręgów studziennych, w których składowane były przestarzałe środki ochrony roślin (pozostałość po PGR-ach). Podczas inwentaryzacji w 2001 roku zidentyfikowano 39 mogilników. W latach 2001-2002 zlikwidowano 12 obiektów stwarzających największe zagrożenie dla środowiska, do likwidacji pozostało jeszcze 27.

Wyzwania: Należy spodziewać się istotnej poprawy jakości wód w ujściowym odcinku Odry oraz w Zalewie Szczecińskim i w Zatoce Pomorskiej po uruchomieniu oczyszczalni ścieków w Szczecinie. Poprzez zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powinien zostać zahamowany proces eutrofizacji tych zbiorników. Także realizacja dwóch dużych programów porządkowania gospodarki wodno-ściekowej w dorzeczu Parsęty oraz w zlewni Jeziora Miedwie przyniesie widoczne efekty poprawy jakości wody. Istotna poprawa jakości środowiska w województwie zachodniopomorskim i w całej Polsce, nie oznacza jednak zniwelowania zaniedbań z okresów wcześniejszych. Poza tym Unia Europejska stale zaostrza wymagania dotyczące norm środowiskowych, aby doprowadzić do zdecydowanej poprawy jakości życia jej mieszkańców. Dla sprostania tym wymaganiom oraz poprawy jakości środowiska, bezpieczeństwa ekologicznego i ochrony zdrowia mieszkańców niezbędna jest konsekwentna realizacja zadań określonych w „Programie Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012-2015”.

W najbliższych latach działania powinny się skupić na minimalizowaniu oddziaływania na środowisko inwestycji wielkopowierzchniowych oraz liniowych inwestycji infrastrukturalnych (drogi, farmy wiatrowe, itp.). Decyzje dotyczące lokalizacji i sposobu realizacji inwestycji muszą opierać się na rzetelnych ocenach oddziaływania na środowisko. Obszary Natura 2000 najczęściej są terenami atrakcyjnymi dla turystyki i wypoczynku. Ich rozwój powinien odbywać się w sposób zrównoważony, w oparciu o takie formy działalności, które nie będą naruszać równowagi ekologicznej obszarów chronionych. Samorządy lokalne powinny upatrywać w tym szansy na rozwój gospodarczy tych obszarów. Dopuszczalne jest wykonanie inwestycji znacząco negatywnie oddziałującej na obszar Natura 2000, jednak tylko w specyficznych warunkach: gdy inwestycja ma nadrzędne znaczenie dla interesu publicznego i nie ma dla niej alternatywnych rozwiązań. W takich przypadkach konieczne jest zastosowanie środków kompensujących szkody wyrządzone przyrodzie, aby zrównoważyć straty spowodowane realizacją inwestycji w siedliskach przyrodniczych roślin i zwierząt.

2.16. Gospodarka komunalna

Stan infrastruktury komunalnej jest jednym z głównych uwarunkowań zrównoważonego rozwoju regionu i w znacznym stopniu wpływa na wzmocnienie konkurencyjności regionu, w województwie zachodniopomorskim dodatkowo w istotny sposób determinuje rozwój funkcji turystycznych. Wykorzystanie potencjału województwa dla rozwoju przedsiębiorczości i turystyki wymaga odpowiedniej jakości infrastruktury, szczególnie wodno-kanalizacyjnej oraz systemu utylizacji i zagospodarowania odpadów komunalnych.

Zaopatrzenie w wodę

Podstawą zaopatrzenia w wodę do celów komunalnych na obszarze województwa są ujęcia wód podziemnych. Wyjątkiem jest miasto Szczecin, które zaopatrywane jest w wodę głównie z ujęcia powierzchniowego, z Jeziora Miedwie. W 2007 roku pobór wody do sieci wodociągowych wyniósł 101,7 hm³ (9. miejsce w Polsce), z czego 22,8 hm³ wody pochodziło z ujęć powierzchniowych, natomiast 78,9 hm³ z ujęć podziemnych. Zapotrzebowanie na wodę do celów przemysłowych pokrywane jest z ujęć własnych, przeważnie powierzchniowych.

Województwo posiada jedną z najkrótszych sieci wodociągowych w Polsce (14. miejsce), której długość wynosi 8 522,1 km (w 2007 roku). W porównaniu z rokiem 1999 nastąpił przyrost długości sieci o 22,8%, przy średniej krajowej dla analogicznego okresu wynoszącej 26,2%. Wskaźnik nasycenia siecią wodociągową (mierzony ich długością na 100 km²) według danych za rok 2007 jest najniższy w Polsce i wynosi 37,2 km/100 km², przy średniej krajowej 82,2 km/100 km². Z sieci wodociągowych korzysta 96,9% ludności w miastach (5 pozycja w Polsce), przy średniej krajowej 95,0%.

Największym problemem w województwie jest zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody. Trudności w zaopatrzeniu w wodę występują w zachodniej części pasa nadmorskiego. Większość ludności na obszarach wiejskich zaopatrywana jest w wodę za pomocą małych lokalnych wodociągów, korzystających z rozdrobnionych ujęć wód podziemnych. Ich stan techniczny oraz stan stacji uzdatniania wody jest niezadowalający.

Obecnie w województwie funkcjonuje 400 oczyszczalni ścieków, z czego 288 to obiekty komunalne. W całym województwie z oczyszczalni ścieków korzystało w 2007 roku 60,4% mieszkańców, w tym w poszczególnych podregionach: stargardzkim 78,4%, koszalińskim 77,5%, szczecińskim 73,7% i w podregionie miasto Szczecin 15,0% mieszkańców.

Zaostrzające się wymogi dla jakości wody pitnej oraz rosnące koszty eksploatacji wymuszają tendencję do rezygnacji z wielu ujęć i tworzenia dużych systemów wodociągów grupowych. Rozbudowie sieci wodociągowej musi towarzyszyć rozwój sieci kanalizacyjnych służących do odprowadzania dostarczonej do gospodarstw domowych wody.

Realizowany jest projekt „Zintegrowana gospodarka wodno-ściekowa w dorzeczu Parsęty”. Jego celem jest wyposażenie gmin na terenie dorzecza Parsęty, jednego z atrakcyjniejszych przyrodniczo i turystycznie regionów w Polsce, w zbiorcze systemy odprowadzania ścieków spełniające wymagania unijne oraz zapewnienie właściwej gospodarki osadami i zapewnienie wody o odpowiedniej jakości dla mieszkańców. Cały obszar przedsięwzięcia zamieszkuje 250 294 osób. Po realizacji projektu odsetek korzystających z sieci wodociągowej wzrośnie do 98,3%, a z kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków wyniesie 88,40% mieszkańców na obszarze projektu i 100% mieszkańców miast znajdujących się na obszarze przedsięwzięcia tj. ok. 221 tys. osób.

Odprowadzanie ścieków

Od 1999 roku wzrasta w województwie długość sieci kanalizacyjnej (podobnie jak i sieci wodociągowej) z 2 753,5 km do 4 725,4 km (o 71,6%), co daje 9. miejsce w Polsce. Wskaźnik nasycenia siecią kanalizacyjną wynosi 20,6 km/100 km², przy średniej krajowej 28,6 km/100 km² i jest jednym z niższych w Polsce (13. pozycja).

Pomimo systematycznego wzrostu długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, będącego wynikiem działań podejmowanych na rzecz ochrony wód, w województwie nadal istnieje bardzo duża rozbieżność pomiędzy długością tych sieci. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej jest niekorzystny i wynosi 55,5%. Wartość ta pozwala jednak województwu zajmować drugą pozycję w kraju za Podkarpackim, w którym odsetek ten przekracza 75%, niemniej jednak obie wartości wyglądają bardzo dobrze na tle średniej dla Polski wynoszącej zaledwie 34,8%.

Ilość odprowadzonych ścieków wymagających oczyszczenia wynosiła w 2007 roku 114,9 hm³, w tym większość (84,9%) była w różnym stopniu oczyszczana. Z oczyszczalni ścieków korzysta 60,4% ogółu ludności w województwie, co plasuje region na 11. miejscu w Polsce. Pod względem odsetka liczby ludności wiejskiej korzystającej z oczyszczalni (40,3%) województwo plasuje się na 2. miejscu (przy średniej krajowej wynoszącej 23,8%).

Od 2000 roku ilość ścieków wymagających oczyszczenia stopniowo zmniejsza się, a jednocześnie wzrasta liczba ścieków poddawanych procesom oczyszczenia. Największe ilości ścieków pochodzą z dużych ośrodków miejsko-przemysłowych – Szczecina, Polic, Gryfina, Stargardu Szczecińskiego oraz Koszalina. W niektórych powiatach nadal spora część ścieków odprowadzana jest bez wcześniejszego oczyszczenia. Najtrudniejsza sytuacja, jaka występuje obecnie w Szczecinie, zmieni się w wyniku realizacji budowy oczyszczalni ścieków i poprawy stanu wody.

Gospodarka odpadami

Pomimo systematycznej poprawy stan gospodarowania odpadami komunalnymi oraz pochodzącymi z sektora gospodarczego na terenie województwa zachodniopomorskiego jest daleki od dobrego. Wśród stosowanych metod zagospodarowania odpadów komunalnych nadal dominuje gromadzenie na składowiskach. Większość odpadów trafia na składowiska bez segregacji, tylko w nielicznych obiektach prowadzi się odzysk surowców wtórnych. Selektywną zbiórką odpadów u źródła objęta jest większość gmin, ale ograniczona jest ona głównie do odpadów opakowaniowych. Udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów komunalnych jest znikomy, choć w ostatnich latach zwiększa się (z pułapu 1,5% w 2002 roku do 4,8% w roku 2007). Słabo funkcjonuje system selektywnej zbiórki biodegradowalnych, wielkogabarytowych oraz niebezpiecznych odpadów powstających w gospodarstwach domowych oraz zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego. Niewystarczająca jest liczba instalacji do zbierania, odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych spełniających wymogi najlepszej dostępnej technologii.

W latach 2001-2007 z eksploatacji wyłączono 35 składowisk, powstało 8 nowych obiektów. Traktat Akcesyjny zobowiązywał województwo do zamknięcia kilkunastu następnych składowisk do końca 2009 roku. Na koniec 2007 roku na terenie województwa istniało 114 składowisk, z czego 47 było eksploatowanych. Dwa obiekty posiadają wydzielone kwatery do składowania odpadów azbestowych (Dalsze-Myślibórz i Sianów). Na terenie pięciu składowisk funkcjonują instalacje odgazowania z wykorzystaniem biogazu do produkcji energii elektrycznej (Sianów, Sierakowo, Szczecin-Klucz, Świnoujście-Przytór-Ognica i Smolecin koło Kołbaskowa).

Zmniejsza się ilość odpadów komunalnych deponowanych na składowiskach. W przeliczeniu na 1 mieszkańca, ilość odpadów została zredukowana o ponad połowę. Może to oznaczać z jednej strony faktyczne ograniczenie ich wytwarzania, a z drugiej nielegalne

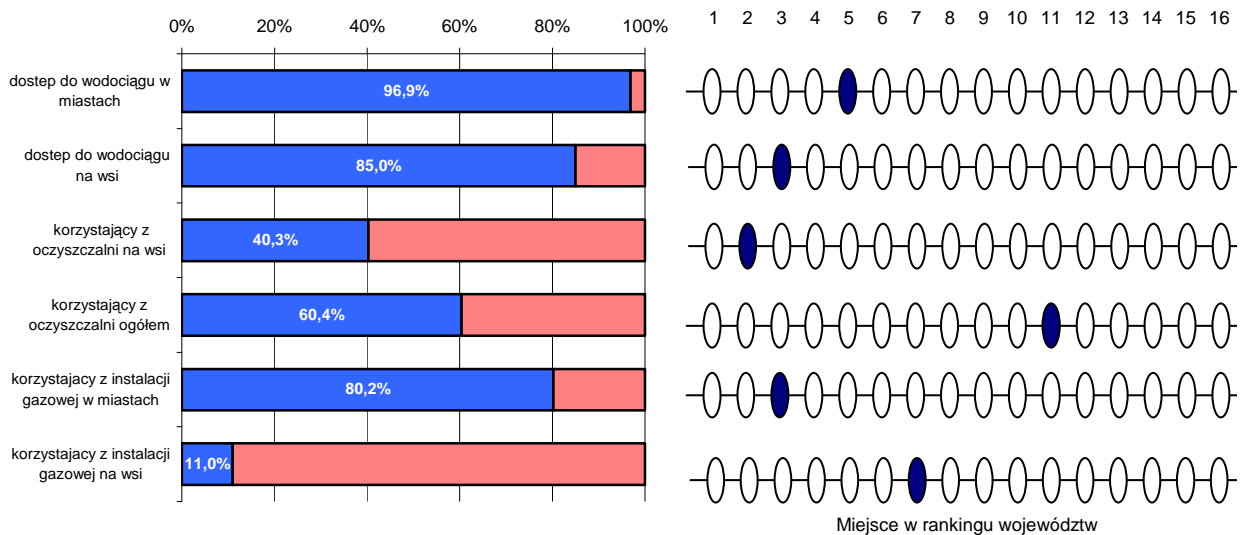
16. Gospodarka komunalna

pozbywanie się ich, przez spalanie lub wywóz na tzw. dzikie wysypiska. Problem ten w następnych latach może się pogłębić, gdy w sposób znaczący podniesione zostaną koszty składowania odpadów. Konieczna jest edukacja społeczeństwa w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi oraz współpraca samorządów lokalnych ze służbami kontrolnymi ochrony środowiska. Sytuacja zmieni się w istotny sposób w związku z budową w Szczecinie i Koszalinie zakładów termicznej utylizacji odpadów.

Istotną rolę w rozwoju infrastruktury komunalnej odegrały fundusze przedakcesyjne – ISPA, PHARE, SAPARD. Inwestycje koncentrowały się głównie na zaopatrzeniu w wodę oraz odprowadzaniu i oczyszczaniu ścieków. W tym okresie podejmowano jednak niewiele inwestycji w zakresie gospodarki odpadami. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013 wspierane są finansowo działania z zakresu infrastruktury wodno-ściekowej, polegające na budowie lub przebudowie sieci kanalizacji zbiorczych, przepompowni, zbiorników oraz oczyszczalni ścieków, które wynikają z Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Przy pomocy RPO współfinansowane są także kompleksowe projekty gospodarki odpadami komunalnymi obejmujące m.in. selektywną zbiórkę odpadów, sortownie, zakłady recyklingu i odzysku odpadów, biologiczno-mechaniczne unieszkodliwianie odpadów oraz projekty rekultywacji istniejących nieczynnych składowisk odpadów. Na współfinansowanie poprawy infrastruktury ochrony środowiska w RPO na lata 2007-2013 przeznaczono kwotę 61,3 mln euro, co stanowi 7,3% całkowitej kwoty alokacji środków unijnych w RPO.

W roku 2007 nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły w województwie 76,9 zł, w tym w podregionie szczecińskim 32,4 zł, koszalińskim 32,7 zł, stargardzkim 75,7 zł, a w podregionie miasto Szczecin 172,3 zł.

Wykres 33. Dostęp mieszkańców województwa do infrastruktury komunalnej, w tym na tle innych województw.

źródło: opracowania własne na podstawie danych BDR GUS

Wyzwania: W celu ograniczenia niekorzystnego wpływu gospodarki komunalnej na jakość środowiska, a przede wszystkim na jakość wód niezbędne jest wdrażanie najlepszych praktyk w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej. Budowa nowoczesnych stacji uzdatniania pozwoli na zaopatrzenie ludności w wodę o jakości spełniającej normy, z kolei budowa

16. Gospodarka komunalna

nowoczesnych oczyszczalni ścieków wpłynie na poprawę jakości odprowadzanych ścieków. Należy dążyć do uporządkowania gospodarki komunalnej na obszarach zurbanizowanych poprzez: modernizację sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, poprawę jakości wody pitnej i zmniejszenie zanieczyszczeń odprowadzanych do środowiska, ograniczenie ilości składowanych odpadów.

Drogą do osiągnięcia tego celu może być kształtowanie ładu przestrzennego w kierunku zwiększenia ekonomicznej racjonalności inwestycji wodno-kanalizacyjnych oraz wzrostu efektywności funkcjonalnej systemów wodociągowych, kanalizacyjnych i odpadowych. Dalsze korzyści można osiągnąć również poprzez stymulowanie współpracy gmin i samorządów w zakresie infrastruktury ochrony środowiska oraz infrastruktury komunalnej, która zwiększałaby opłacalność podejmowanych inwestycji oraz ograniczała ich koszty społeczne.

2.17. Planowanie przestrzenne i urbanizacja

Obszar województwa zachodniopomorskiego charakteryzuje się pasmowym, równoległym do wybrzeża morskiego, układem struktur geograficznych. Zróżnicowane naturalne predyspozycje rozwoju oraz historyczna struktura gospodarcza stanowiły podstawę do wydzielenia obszarów wielkoprzestrzennych o w miarę jednorodnych cechach. Wyróżnia się sześć następujących obszarów wielkoprzestrzennych.

- I. strefa nadmorska – intensywnego selektywnego rozwoju,
- II. strefa gospodarki rolnej i wielofunkcyjnej aktywizacji gospodarczej,
- III. strefa gospodarki rolno-leśnej, selektywnej aktywizacji gospodarczej, w tym rozwoju turystyki,
- IV. strefa intensywnej gospodarki rolnej,
- V. strefa koncentracji procesów urbanizacyjnych – szczeciński obszar metropolitalny wielofunkcyjnego rozwoju,
- VI. strefa intensywnego, wielofunkcyjnego rozwoju i urbanizacji – koszaliński obszar węzłowy.

Plan zagospodarowania przestrzennego uchwalony został przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego 26 czerwca 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego Nr 60, poz. 1357). Planowanie przestrzenne jest procesem ciągłym, dlatego też plan podlega okresowej aktualizacji, aby mógł stymulować rozwój województwa. W 2006 roku samorząd województwa przystąpił do zmiany planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego jako części planu województwa.

Na obszarach gmin jest pełne pokrycie studiami uwarunkowań. Pokrycie powierzchni województwa miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego jest kilkuprocentowe, co na obszarach zurbanizowanych stanowi barierę rozwojową.

Społeczność regionu zamieszkuje 62 miasta i 3 063 miejscowości wiejskich skupionych w 1 635 sołectwach. W miastach mieszka 1 165 544 osób, co stanowi 68,9% ludności województwa. Najwięcej jest miast małych (poniżej 20 000 mieszkańców) i bardzo małych (poniżej 10 000). Odsetek ludności miejskiej (wskaźnik urbanizacji) jest wyższy niż średni wskaźnik kraju, który wynosi 61,2% i daje województwu 3. miejsce w kraju. W porównaniu z rokiem 2000 ludność miast zmniejszyła się o 17 435 osób, pomimo że w tym okresie przybyło jedno miasto - 1 stycznia 2004 roku prawa miejskie uzyskał Dziwnów. W tym okresie liczba ludności wiejskiej zwiększyła się o 11 771 osób. Spowodowane jest to osiedlaniem się mieszkańców miast na terenach podmiejskich. W samym obszarze wokół Szczecina w latach 2000-2007 tereny wiejskie odnotowały dodatnie saldo migracji na poziomie 11 000 osób, z czego prawie połowa przypada na gminę Dobra.

Rozkład przestrzenny miast jest dość równomierny, jednakże miasta duże i średnie zlokalizowane są acentrycznie, skupiają się przy granicach województwa, głównie na zachodzie i północy. Na południowym wschodzie znajdują się dwa średnie miasta (Szczecinek i Wałcz), w centrum i na południu województwa zlokalizowane są tylko miasta małe.

Szczecin jest ośrodkiem metropolitalnym zdecydowanie dominującym pod względem wielkości i znaczenia, koncentrującym największy w skali województwa potencjał gospodarczy. Mieszka tam 24,2 % mieszkańców regionu, większy odsetek skupienia w największym mieście posiadają jedynie 3 województwa. Jest to jeden z głównych biegunów rozwojowych gospodarki krajowej, ośrodek o znaczeniu europejskim oraz centrum administracyjne województwa. Koszalin jest drugim co do wielkości ośrodkiem województwa. To komplementarny, w stosunku do Szczecina, ośrodek obsługi regionu, wyróżniający się pod względem potencjału gospodarczego, wielkości i znaczenia.

Prawie 45% powierzchni ogólnej województwa stanowią użytki rolne (1 019,7 tys. ha), z czego 73,4% stanowią grunty orne (748,7 tys. ha). Ogólnie w kraju użytki rolne zajmują 51,7% całkowitej powierzchni.

Wyzwania: Działalność osadnicza w obszarze aglomeracji szczecińskiej i w obszarze koszalińskiego węzła intensywnej urbanizacji, powinna być porządkowana poprzez perspektywiczną politykę tworzenia rezerw terenowych w gminach, opartą na opracowaniach planistycznych obszarów funkcjonalnych bądź wielkoprzestrzennych zapobiegającą zjawisku chaotycznego (rozlewania się, rozwlekania) rozprzestrzeniania się zabudowy komercyjnej i mieszkaniowej na tereny podmiejskie.

Na przeważających w województwie obszarach wiejskich dalszy rozwój osadnictwa powinien być ukierunkowany na wzmacnianie ośrodków lokalnego rozwoju. Zasada ta prowadzi do wzmocnienia osłabionych struktur osadniczych, tworzy warunki do zabezpieczenia egzystencji ekonomicznej, daje gwarancję właściwego poziomu obsługi. Zasada powyższa zapobiega groźbie rozproszonej działalności osadniczej i utracie walorów krajobrazowych. Oszczędne, wyważone gospodarowanie terenami budowlanymi, przy zapewnieniu uzbrojenia, zezwala na utrzymanie zróżnicowanego i atrakcyjnego krajobrazu, minimalizuje negatywne oddziaływania na potencjał przyrodniczy. Większy stopień pokrycia planami w rejonach obecnej i potencjalnej działalności inwestycyjnej przyczyni się do sprowadzenia do regionu nowych inwestorów. Możliwość obejmowania poszczególnych dużych obszarów funkcjonalnych szczegółowymi dokumentami planistycznymi przyczyni się do rozwoju obszarów przeznaczonych pod inwestycje.

Należy też zwrócić uwagę na sytuację planistyczną na obszarach kluczowych z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego. Niewielkie obszary objęte planami miejscowymi są niewątpliwie elementem niekorzystnym dla planowania przestrzennego i rozwoju funkcji społeczno-ekonomicznych. Poważną barierę stanowią ograniczone możliwości wpływania na obejmowanie opracowaniami planistycznymi poszczególnych dużych powierzchniowo obszarów funkcjonalnych.

Jednym z warunków rozwoju szczecińskiego obszaru metropolitalnego jest realizacja obwodnicy drogowej i kolejowej miasta Szczecina.

2.18. Mieszkalnictwo

Na zasoby mieszkaniowe województwa zachodniopomorskiego według podstawowych form własności składają się mieszkania będące własnością: spółdzielni mieszkaniowych (37,9%), wspólnot mieszkaniowych (39,5%), gmin – mieszkania komunalne (17,2%). Ponadto właścicielami mieszkań w województwie są skarb państwa (1,7%), przedsiębiorstwa (1,3%) oraz towarzystwa budownictwa społecznego (2,4%). W województwie zachodniopomorskim odsetek mieszkań we własności TBS jest najwyższy w Polsce.

Zasoby mieszkaniowe województwa stanowiły na koniec grudnia 2007 roku 585,5 tys. lokali. Było to o 15,1 tys. mieszkań, czyli o 2,65% więcej niż w 2004 roku. W okresie 2004-2007 notowany był stały i stabilny przyrost liczby mieszkań. W 2007 roku oddano do użytkowania 6 454 mieszkania, o 26,1% więcej niż w roku poprzednim. Stanowiło to 4,8% nowo oddanych lokali w kraju. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w skali całego województwa oddano do użytku 3,8 mieszkania, natomiast w odniesieniu do poszczególnych podregionów: 1,5 w podregionie stargardzkim, 3,7 w koszalińskim, 4,9 w podregionie miasto Szczecin oraz 5,5 w podregionie szczecińskim.

Na sprzedaż lub wynajem przeznaczonych było 40,5% wybudowanych mieszkań, budowy zrealizowane przez inwestorów indywidualnych to 36,0%, a budownictwo czynszowe to 14,4% inwestycji. W okresie 2004-2007 liczba izb w mieszkaniach regionu wzrosła z 2 101,6 tys. do 2 160,7 tys., czyli o 2,82%. Ich powierzchnia zwiększyła się o 3,93%, z 37,3 mln m² do 38,8 mln m².

Wszystkie instalacje sanitarno-techniczne dostępne są województwie w większej ilości mieszkań niż przeciętnie w Polsce. Wysoka na tle kraju dostępność tych instalacji występuje w przypadku wyposażenia mieszkań w wodociągi na wsiach (1. miejsce w kraju), w miastach (3.), wyposażenia w ustęp splukiwany na wsiach (3.), obecności łazienek na wsiach (2.) i dostępu do gazu w miastach (3.). Wyjątkiem jest wyposażenie mieszkań w gaz z sieci na terenach wiejskich, choć i tak dostępność ta na terenach wiejskich województwa daje regionowi 6. miejsce w kraju.

Tabela 2. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne w Polsce i województwie w 2007 roku.

	wodociąg		ustęp splukiwany		łazienka		gaz sieciowy		centralne ogrzewanie	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	Wieś	miasto	wieś
Zachodniopomorskie	99,7 (3)	96,4 (1)	95,7 (6)	83,9 (3)	93,3 (8)	85,2 (2)	80,6 (3)	11,7 (6)	87,3 (7)	67,6 (5)
Polska	98,5	88,7	94,4	74,2	92,0	75,5	73,9	18,3	84,5	64,0

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS (w nawiasach miejsce województwa na tle kraju)

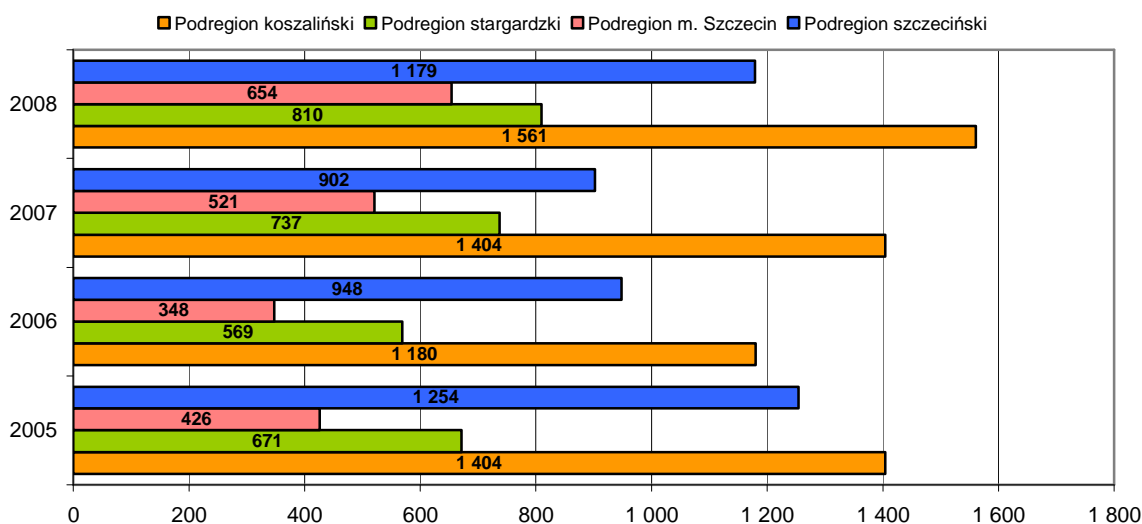
W 2007 roku najwięcej mieszkań przekazano do użytkowania w Szczecinie (1 992), powiecie polickim (814), kołobrzeskim (674) oraz w Koszalinie (515). W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2007 roku najwięcej mieszkań oddano w powiecie polickim (124,3), Świnoujściu (104,9) oraz w powiecie kołobrzeskim (88,2) przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 38,4. Najwyższy wzrost liczby mieszkań zanotowano w powiatach: polickim (o 8,47%), kołobrzeskim (o 8,27%), grodzkim świnoujskim (o 6,58%), ziemskim koszalińskim (o 3,79%). Wskaźnik ilości mieszkań oddanych do użytkowania na 10 tys. mieszkańców daje województwu 5. miejsce w kraju. Ta pozycja nie zmieniła się od 2004 roku. W 2007 roku więcej mieszkań w przeliczeniu na liczbę mieszkańców wybudowano jedynie w województwach: mazowieckim, pomorskim, wielkopolskim i warmińsko-mazurskim.

Zauważalna jest bardzo silna dysproporcja pomiędzy pasem nadmorskim i największymi miastami województwa a wschodnią i południową częścią regionu. W

18. Mieszkalnictwo

powiatach nadmorskich wpływ na taką sytuację ma przede wszystkim budownictwo typu apartamentowego, charakteryzujące się wysokimi standardami wykończenia przy jednoczesnych niewielkich powierzchniach mieszkań. Wysoki poziom przyrostu liczby mieszkań i ich powierzchni użytkowej w zespołach miejskich zauważalny jest szczególnie w sąsiadującym ze Szczecinem powiecie polickim, gdzie gminy Dobra i Kołbaskowo zaczynają pełnić rolę zaplecza mieszkaniowego.

Wykres 34. Budynki nowe oddane do użytkowania w podziale na podregiony.

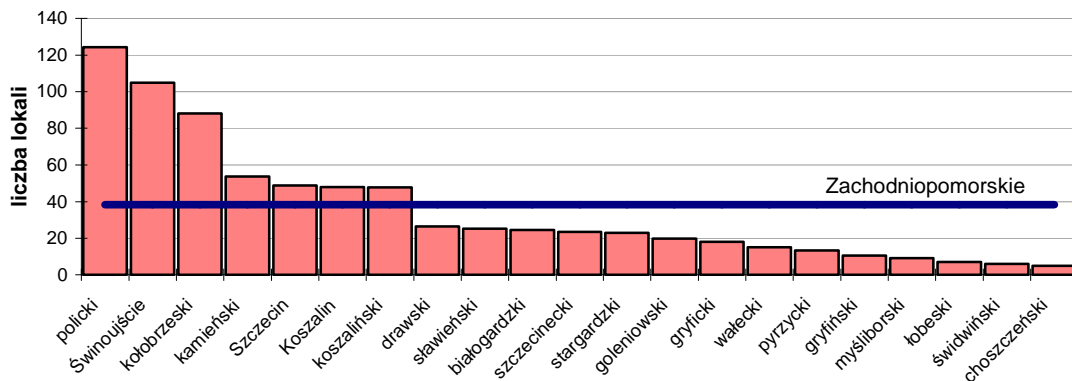
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W podregionach koszalińskim, stargardzkim i podregionie miasto Szczecin liczba nowo oddanych do użytku budynków przekroczyła wartości z 2005 roku. W podregionie koszalińskim ilość ta jest zdecydowanie wyższa niż w innych podregionach. Jednak licząc podregiony szczeciński i miasto Szczecin łącznie ilość ta jest o 272 sztuk wyższa i wynosi 1 833 w 2008 roku.

Pomimo dużej ilości mieszkań oddawanych do użytku w ostatnich latach w województwie, w dalszym ciągu zajmuje ono odległe miejsca pod względem wielkości mieszkań jak i ich powierzchni przypadającej na mieszkańca. Wynika to głównie z tego, że do użytku oddawane są lokale małe i średnie. Zarówno pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania (województwo – 66,3 m², kraj – 69,8 m²), jak i przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na jedną osobę (województwo – 22,9 m², kraj – 23,8 m²) region zajmuje 13. miejsce w Polsce. Najwyższe powierzchnie mieszkań w 2007 roku notowano w powiatach: koszalińskim (81,5 m²), sławieńskim (77,8 m²), polickim (78,5 m²). Najniższe przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkań w 2007 roku odnotowano w powiatach grodzkich: Świnoujściu (59,5 m²), Szczecinie (60,5 m²) i Koszalinie (60,7 m²).

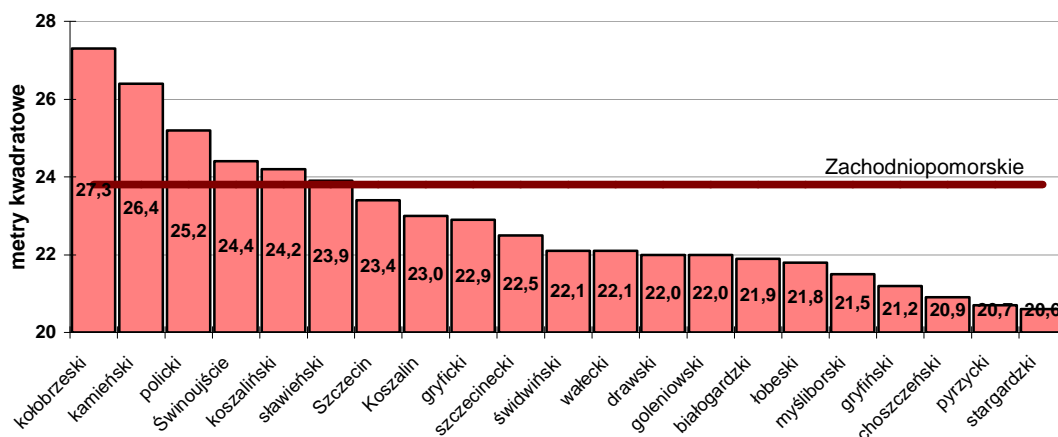
Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej.
18. Mieszkalnictwo

Wykres 35. Mieszkania oddane do użytkowania na 10 000 mieszkańców w powiatach województwa w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Wykres 36. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę w powiatach województwa w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Na jedną osobę przypada w regionie przeciętnie 22,9 m² powierzchni mieszkalnej. W 2007 roku największa powierzchnia przypadała na mieszkańców powiatów: kołobrzegi, kamieńskiego i polickiego. Najmniej metrów powierzchni użytkowej mieszkania przypadało na mieszkańców powiatów stargardzkiego, pyrzyckiego i choszczeńskiego.

Zauważalnej poprawy wskaźników mieszkalnictwa należy oczekiwać w gminach tworzących największe zespoły miejskie w województwie. Szczególnie uwidoczni się to we współtworzących aglomerację szczecińską powiecie polickim oraz wykazującym coraz wyższe wskaźniki rozwoju gospodarczego powiecie goleniowskim. Silny rozwój mieszkalnictwa w aglomeracji szczecińskiej zauważalny będzie także w zachodniej części powiatu stargardzkiego i północnej powiatu gryfińskiego.

Prawdopodobnie nastąpi dalszy rozwój budownictwa realizowanego przez towarzystwa budownictwa społecznego. Należy podkreślić, że województwo zachodniopomorskie charakteryzuje się najwyższym odsetkiem w kraju mieszkań będących własnością i w zarządzie towarzystw. Skala inwestycji realizowanych przez gminne TBS-y zachodniopomorskiego na zarezerwowanych wcześniej terenach może przyczynić się do ożywienia rynku budownictwa mieszkaniowego.

18. Mieszkalnictwo

Znamienną cechą okolic Szczecina jest zjawisko osiedlania się obywateli polskich w graniczących z województwem powiatach wschodnich Niemiec. Zjawisko to, choć nie jest masowe, przy ułatwionym przepływie osób, może mieć wpływ na zmianę charakteru popytu na mieszkania i wzrost zapotrzebowań jakościowych mieszkańców aglomeracji szczecińskiej w tym zakresie.

Wyzwania: W ostatnich latach centra miast stały się mało atrakcyjne dla mieszkańców. Dlatego należy dążyć do poprawy jakości życia na obszarach śródmiejskich, głównie za sprawą programów rewitalizacyjnych, podnoszących jakość tkanki mieszkaniowej, jej otoczenia infrastrukturalnego oraz tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych.

Sektor mieszkań indywidualnych rozwija się najlepiej na terenach wiejskich wokół dużych miast. Z uwagi na koszty działek lokalizacja nowych, głównie jednorodzinnych budynków wychodzi z miast na tereny wiejskie. Temu zjawisku sprzyja upowszechnienie posiadania samochodu osobowego. Realizacja inwestycji mieszkaniowych poza obszarami miast powoduje przenoszenie ludności miejskiej na tereny podmiejskie, najczęściej bez zmiany miejsca zatrudnienia. Wywołuje to zmiany cyklu mobilności dziennej mieszkańców i w efekcie generuje zwiększenie potrzeb transportowych w dojazdach do pracy i usług. Dalsze zjawisko rozlewania się miast należy uznać za zjawisko negatywne.

Wiele osób nie ma możliwości nabycia mieszkań na zasadach wolnorynkowych. Dlatego istotne jest prowadzenie odpowiedniej polityki mieszkaniowej przez samorządy gminne i rząd. W takiej sytuacji istotnym segmentem mieszkalnictwa będą mieszkania komunalne i społeczne czynszowe (TBS).

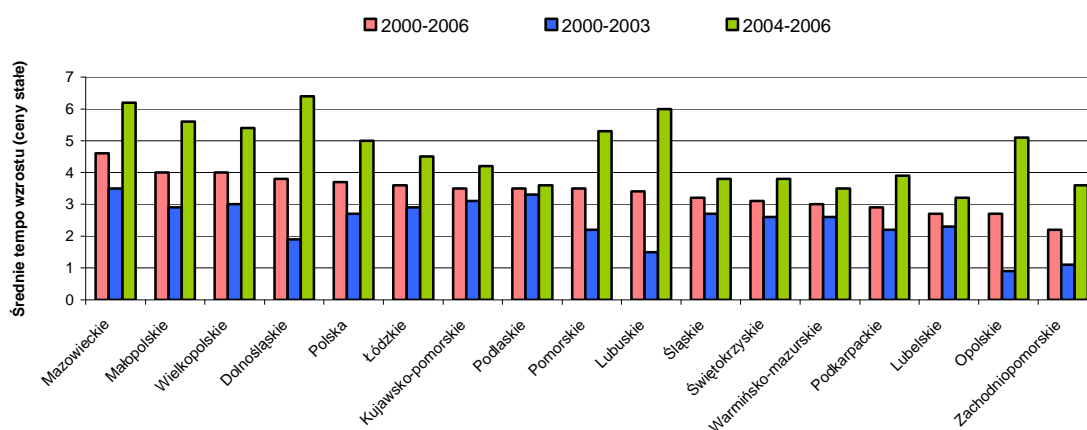
2.19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców

W pierwszych latach XXI wieku województwo zachodniopomorskie było najwolniej rozwijającym się regionem w Polsce.

Produkt krajowy brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2006 roku w województwie zachodniopomorskim wynosił 25 324 zł. Największy wpływ na jego wartość miały takie sektory jak przedsiębiorstwa (14 256 mln zł), gospodarstwa domowe (15 301 mln zł) i usługi rynkowe (20 262 mln zł). Całkowity produkt krajowy brutto wytworzony w województwie wynosił 42 887 mln zł, z tego wartość dodana brutto wynosiła 37 674 mln zł. W okresie 1999-2006 PKB województwa wrosło o prawie 44%. Wielkość przyrostu PKB lokuje województwo na ostatnim miejscu w kraju.

Poziom rozwoju PKB *per capita* województwa w roku 1999 przekraczał jeszcze średnią krajową o 1,2% punktu procentowego, a w roku 2006 był od niej niższy o 8,9% punktu procentowego, osiągając poziom 91,1% średniej krajowej. Był to największy spadek PKB *per capita* w skali kraju (10,1 punktu procentowego), w pozostałych województwach spadek wahał się w granicach 0,2-3,4 punktów procentowych.

Wykres 37. Średnie tempo wzrostu PKB ogółem w województwach w latach 2000-2006 w cenach stałych.

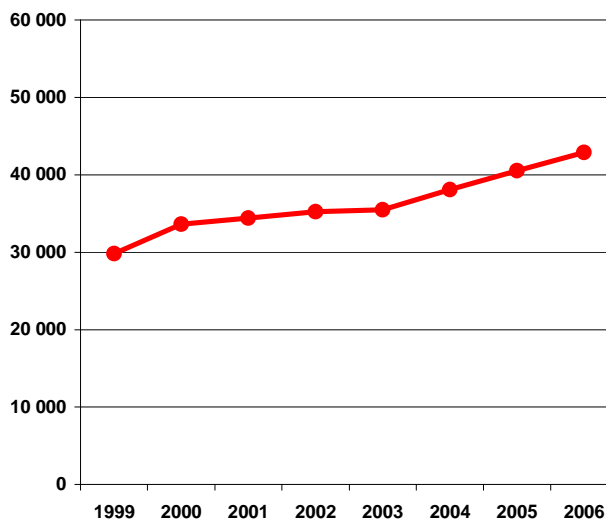
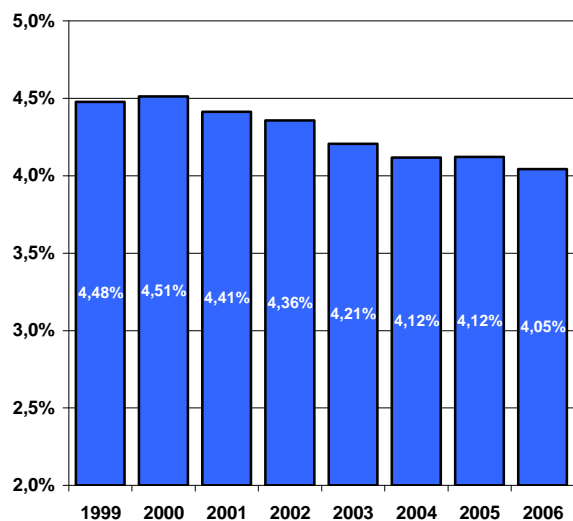
źródło: opracowanie własne na podstawie „Rozwój regionalny w Polsce. Raport 2009.” Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa 2009.

Przy wzroście gospodarczym, jaki odnotowały wszystkie regiony w okresie poakcesyjnym, tempo wzrostu województwa zachodniopomorskiego lokowało region na 13. miejscu w kraju. Na poziomie podregionów w skali kraju najmniejsze było tempo rozwoju podregionu szczecińskiego (z okresu podziału na dwa podregiony szczeciński i koszaliński), średnio w roku wynosiło ono 1,5%, wobec rekordowych 7,6 % w podregionie legnickim.

Niższe tempo rozwoju województwa wpłynęło na udział produktu krajowego brutto regionu w PKB Polski. W okresie 1999-2006 spadł on z poziomu 4,51 do 4,05%. Największy spadek miał miejsce w latach 2002-2004.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej
19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców

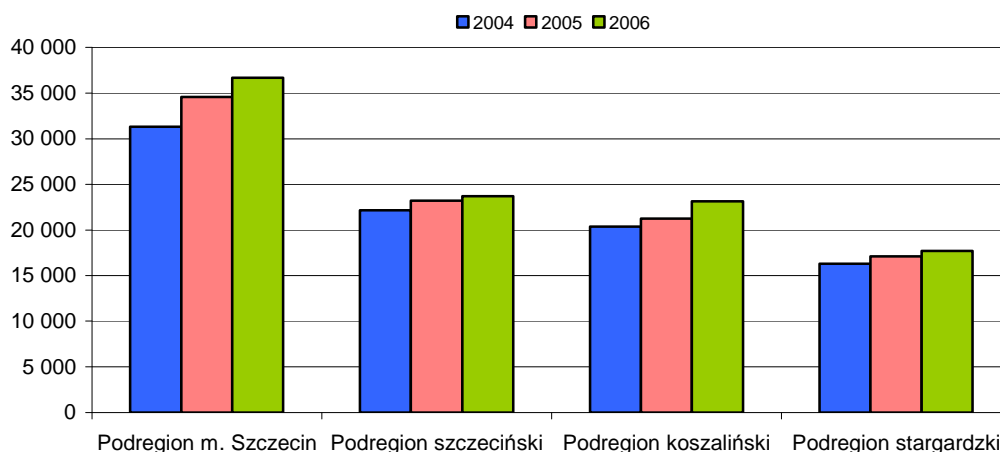
Wykres 38. Udział produktu krajowego brutto województwa w PKB Polski w latach 1999-2006. **Wykres 39. PKB województwa w latach 1999-2006.**

źródło: Ekspertyza na temat wpływu światowego kryzysu ekonomicznego na sytuację społeczno-gospodarczą województwa zachodniopomorskiego i jego konsekwencji dla zadań samorządu województwa. Szczecin 2009.

Rozkład produktu krajowego brutto wytworzonego w województwie wskazuje na istotne różnice pod względem zamożności poszczególnych subregionów. W latach 2004-2006 najwyższa wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca występowała w obrębie miasta Szczecin. W roku 2006 wynosiła ona 36 687 zł. Najniższa wartość tego wskaźnika występowała podregionie stargardzkim i wynosiła około 17 722 zł.

Wykres 40. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w podziale na podregiony w latach 2004-2006.

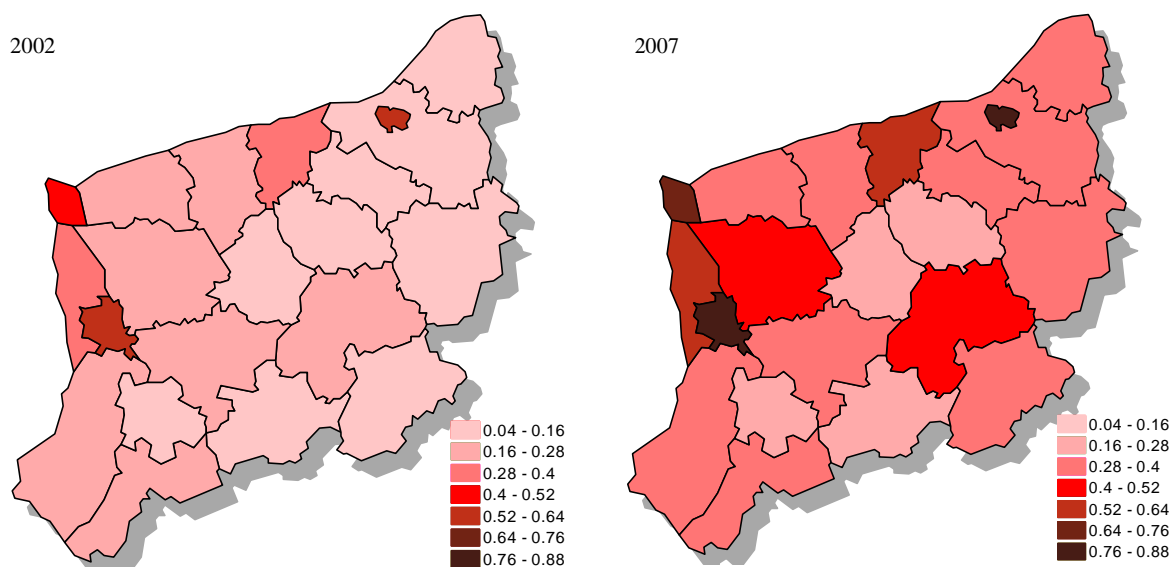

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Warto zauważyć, że we wszystkich badanych regionach występował wzrost w PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca, dzięki temu istniejące pomiędzy poszczególnymi subregionami dysproporcje nie uległy znacznemu powiększeniu.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej
19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców

Mapa 8. Poziom wzrostu gospodarczego według powiatów w latach 2002 i 2007.

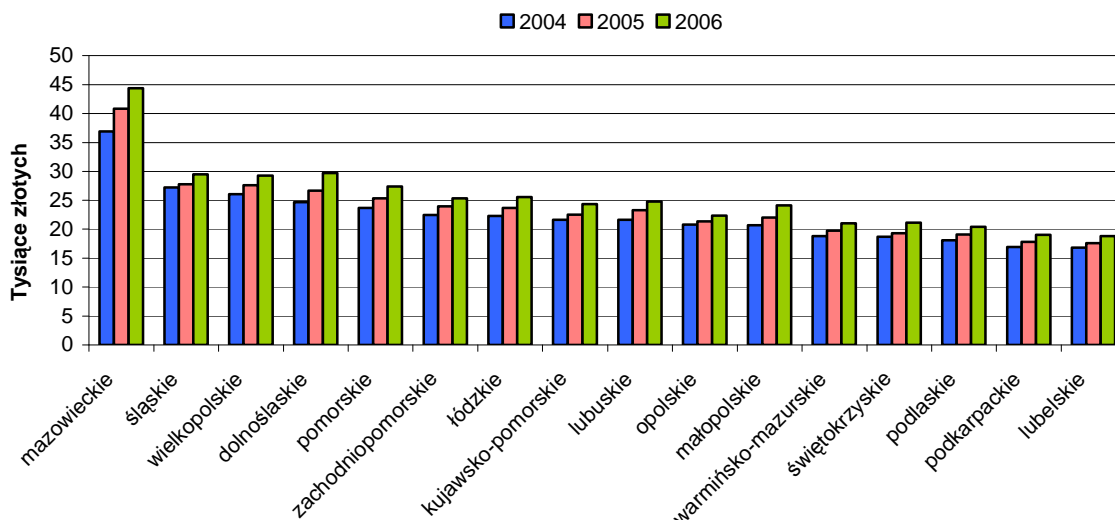
źródło: Ekspertyza na temat wpływu światowego kryzysu ekonomicznego na sytuację społeczno-gospodarczą województwa zachodniopomorskiego i jego konsekwencji dla zadań samorządu województwa. Szczecin 2009.

Największy poziom rozwoju gospodarczego zarówno w roku 2002 jak i 2007 zarejestrowały miasto Szczecin, miasto Koszalin i miasto Świnoujście. W porównaniu do roku 2002 w 2007 wszystkie powiaty odnotowały wzrost wskaźnika, co świadczy o wzroście gospodarczym na obszarze całego województwa. Wschodnia część województwa, która w 2002 roku miała niższy wzrost niż zachodnia, w 2007 roku zauważalny jest znaczny wzrost poziomu rozwoju gospodarczego.

W porównaniu do pozostałych regionów Polski, produkt krajowy brutto w województwie w przeliczeniu na jednego mieszkańca nie odbiegał znacząco od średniej, jedynie województwo mazowieckie znacząco zawiąza średnią wartość PKB na jednego mieszkańca w Polsce, z racji potencjału miasta stołecznego Warszawy

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej
19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców

Wykres 41. Produkt krajowy brutto na 1mieszkańca w poszczególnych województwach w latach 2004-2006.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Prawdopodobnym jest, że w najbliższej przyszłości tempo wzrostu PKB zarówno w województwie jak i w całym kraju wyraźnie się obniży w porównaniu do wcześniejszych okresów. Głównym tego czynnikiem jest kryzys na międzynarodowych rynkach finansowych, skutkujący ograniczonym dostępem do kredytowania. Województwo zachodniopomorskie w porównaniu do innych regionów wciąż jednak dysponuje niewykorzystanym potencjałem gospodarczym, co w dłuższej perspektywie wraz z pozyskaniem inwestorów i kapitału spowodować może jego intensywny rozwój.

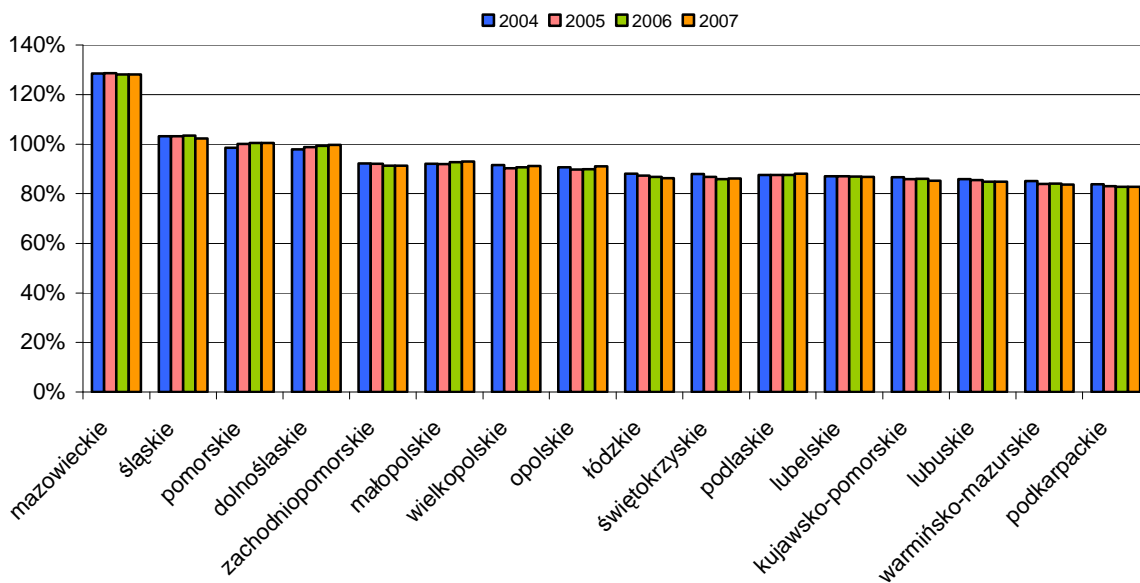
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie w latach 2006 i 2007 kształtowało się na zbliżonym poziomie i wynosiło odpowiednio 2 225,27 zł i 2 393,93 zł. Występują przy tym wyraźne dysproporcje pomiędzy sektorem publicznym (2 940,63 zł) i prywatnym (2 045,45 zł) w roku 2007. Najwyższe zarobki uzyskiwały osoby związane z sektorem pośrednictwa finansowego, których średnie miesięczne wygrodenie brutto wynosiło 4 059,39 zł. Wysokie wynagrodzenia osiągały również osoby zatrudnione w administracji publicznej, transporcie i w niektórych gałęziach przemysłu, takich jak energetyka czy górnictwo.

Między wschodnią i zachodnią częścią województwa w 2007 roku widać było zauważalne dysproporcje w wartości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w kategorii bez podmiotów gospodarczych pracujących do 9 osób. W części zachodniej wartość ta była równa 1 719,06 zł, a w wschodniej 2 366,31 zł. W Szczecinie była ona wyższa od przeciętnej i wynosiła 3 035,02 zł, a w Koszalinie 2 534,90 zł. Powiatem o najwyższej wartości wskaźnika był powiat policki 3 035,02 zł.

W zestawieniu poziomu wynagrodzeń województwo zajmuje 6. miejsce w Polsce, dość wyraźnie odstając od czołowej piątki. Szybciej niż w innych województwach rozszerza się w regionie sfera wykluczenia społecznego, a także występuje niższe tempo wzrostu zasobności gospodarstw domowych.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej
19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców

Wykres 42. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwach w odniesieniu do średniej krajowej w latach 2004-2007.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W 2007 roku w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 osobę na obszarze województwa przeciętnie najwięcej pieniędzy wydawano na żywność i napoje bezalkoholowe (27,1%), użytkowanie mieszkania i nośniki energii (18,6%) oraz transport (7,5%). Najniższe przeciętne miesięczne wydatki obejmowały wizyty w restauracjach i hotelach (2,3%), napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe (3,1%) oraz zdrowie (4,3%).

Realizowane działania podnoszące atrakcyjność inwestycyjną województwa dają powody do twierdzenia, że w najbliższych latach można się spodziewać wzrostu zamożności jego społeczności. Tendencję tę umocnić może wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców, postępująca modernizacja obszarów wiejskich, a także napływ środków finansowych z UE, które przeznaczone są zarówno na rozwój przedsiębiorczości, jak i poprawę infrastruktury województwa.

W ramach działań wyrównawczych wdrożono program celowy pn. „Przeciwdziałanie Marginalizacji Społecznej” mający na celu profesjonalną pomoc (doradczą, edukacyjną, terapeutyczną) osobom i rodzinom pozostającym na marginesie społeczności lokalnej ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców gmin i powiatów dotkniętych najwyższą stopą bezrobocia oraz zaniedbanych terenów wiejskich. Przyjęto także „Strategię rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich województwa zachodniopomorskiego w latach 2002 – 2015”.

2.20. Ujęcia horyzontalne

Zjawiska gospodarcze i społeczne mają charakter dynamiczny, a ich oddziaływanie jest wielokierunkowe. W związku z tym pełna diagnoza sytuacji województwa zachodniopomorskiego wymaga wykroczenia poza poszczególne obszary diagnostyczne.

2.20.1. Wymiar transgraniczny

Specyfika województwa zachodniopomorskiego polega na jego położeniu o wielowymiarowym znaczeniu granicznym – przy granicy dwóch państw, pomiędzy morzem a lądem, wzdłuż biegu granicznej Odry.

Tradycyjnie najintensywniejsze są zewnętrzne relacje regionu z granicznymi landami niemieckimi: Meklemburgią i Brandenburgią. Systematycznej poprawie ulegają powiązania komunikacyjne z Niemcami, w tym stan dróg i linii kolejowej. Na terenie województwa zachodniopomorskiego nie rozwinęła się dotychczas infrastruktura logistyczna związana z obsługą transportu w układzie transgranicznym, co jest charakterystyczne dla obszarów o podobnej specyfice, np. dla pogranicza niemiecko-holenderskiego i terenów przygranicznych we wschodniej Polsce. W związku z rozwojem portów w Schwedt i Policach zmianie ulega dotychczasowa struktura transportu morskiego z dominującą pozycją zespołu portów Szczecin – Świnoujście. Niewykorzystane pozostają perspektywy współpracy gospodarczej i naukowej, projektów takich jak np. BalticNet-PlasmaTec. W przyszłości przewidywane są intensywniejsze powiązania w sektorze energetycznym w związku z rozbudową na pograniczu instalacji i sieci przesyłowych. Pograniczne położenie regionu wpływa na relacje w zakresie ochrony środowiska naturalnego poprzez możliwość wpływania w ramach ustawodawstwa unijnego na powstawanie i oddziaływanie zakładów po obu stronach granicy.

Zmniejsza się mikroekonomiczne znaczenie bazarów i targowisk. Mieszkańcy Niemiec korzystają jednak z oferty handlowej Szczecina i innych ośrodków miejskich w polskim pasie pogranicza, są także klientami ośrodków wypoczynkowych, sanatoriów i specjalistycznych klinik, odbiorcami oferty instytucji kultury. Poszczególne miasta regionu starają się natomiast wykorzystać przygraniczne położenie jako atut w rozwoju ruchu turystycznego. W coraz większym stopniu województwo zachodniopomorskie uzyskuje nadwyżkę w bilansie wymiany transgranicznej. Wynika to zarówno z różnicy cen, jak również jakości i wszechstronności oferty. Charakterystyczne dla regionu jest zjawisko osiedlania się jego mieszkańców w pobliskich powiatach niemieckich. Intensyfikacja wskazanych procesów prowadzić będzie do zwiększenia jakości życia mieszkańców jako efektu transgranicznej wymiany towarów i usług, obniżanie jego kosztów poprzez wspólne rozwijanie i eksploatację infrastruktury.

W niewystarczającym stopniu rozwijane są także relacje gospodarcze i społeczne z pobliskimi regionami Skandynawii. Wymiana handlowa województwa zachodniopomorskiego z tym obszarem jest niższa od uzyskiwanej przez Wielkopolskę i Dolny Śląsk. Dla mieszkańców Szwecji i Danii stosunkowo atrakcyjna jest oferta handlowa zachodniopomorskich miast, a także dostępność terenów do uprawiania golfa czy też polowań. Stopniowo zanikają ograniczenia językowe wraz z podnoszeniem się powszechnej znajomości języka angielskiego.

Dobrze rozwija się transgraniczna współpraca samorządów, znajdująca wyraz w projektach kulturalnych, wymianie młodzieży, ale także rozwoju powiązań infrastrukturalnej (np. połączenia drogowe, przeprawa promowa w Gozdowicach). Odbywa się w oparciu o prawne i finansowe narzędzia współpracy, w szczególności funkcjonowanie Euroregionu Pomerania oraz fundusze dostępne w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej, w tym

program Południowego Bałtyku oraz Program Współpraca Międzyregionalna Interreg IV. Dalsze zacieśnienie współpracy będzie możliwe w ramach Partnerstwa Odry.

Wraz z malejącym znaczeniem granic państwowych, spadkiem ilości mieszkańców w Meklemburgii – Pomorzu Przednim oraz postępująca integracją gospodarczą i społeczną pogranicza przewidywane jest stopniowe uzyskiwanie przez Szczecin znaczenia transgranicznego ośrodka rozwoju oddziałującego także na obszar Niemiec. Graniczna Odra, Zalew Szczeciński i znajdująca się w granicach administracyjnych obu państw wyspa Uznam stanowią naturalną przestrzeń wspólnych przedsięwzięć planistycznych i realizacji.

W kolejnych latach będzie wzrastało znaczenie Berlina jako wiodącej metropolii europejskiej realnie wpływającej na funkcjonowanie otaczających ją obszarów, w tym na województwo zachodniopomorskie i w szczególności Szczecin jako duży ośrodek miejski i gospodarczy. Kluczowe znaczenie w tym procesie ma rozbudowa terenów lotniska Schönefeld w nowy Airport Berlin Brandenburg International BBI. Rozwój aglomeracji berlińskiej wymaga działań na rzecz kształtowania pożądanych powiązań komunikacyjnych, rozpoznawalności województwa zachodniopomorskiego i profilu jego oferty. W związku z tym zmianie ulegnie m.in. rola portu lotniczego w Goleniowie.

Wzrost powiązań gospodarczych i kulturowych z sąsiednimi krajami znacząco podniesie potencjał województwa. Wskazane jest ich rozwijanie poprzez poprawę połączeń transportowych, koordynację planowania przestrzennego, budowę sieci powiązań organizacyjnych i instytucjonalnych, a także wszechstronne działania informacyjne i promocyjne.

2.20.2. Współpraca zagraniczna

Wyrazem potencjału województwa oraz wielokierunkowych powiązań gospodarczych, kulturowych i społecznych jest prowadzenie aktywnej współpracy międzynarodowej. Opiera się ona na zadaniach i kierunkach polityki zagranicznej państwa polskiego, w tym odnoszących się do roli wspólnot lokalnych i regionalnych, zachowując przy tym własną specyfikę i priorytety.

Współpraca międzynarodowa regionu ukierunkowana jest na wykorzystanie pełni możliwości rozwoju związanych z członkostwem Polski w Unii Europejskiej. Uczestniczą w niej samorządy lokalne, uczelnie wyższe, instytucje naukowe i badawcze, środowiska młodzieżowe, ośrodki edukacyjne, organizacje pozarządowe i środowiska artystyczne. Przybiera ona formę współdziałania w programach edukacyjnych, wymianę informacji, wspólne przygotowanie projektów finansowanych przez Unię Europejską, organizację wzajemnych prezentacji, zagranicznych staży, wizyt studyjnych oraz działania wspierające naukę języków obcych.

Zasadniczym wyznacznikiem kierunków współpracy zagranicznej województwa jest jego położenie. Najsilniejsze są relacje z landem Meklemburgia – Pomorze Przednie oraz Brandenburgia, jako graniczącymi z województwem. Istotnym elementem współdziałania regionów znajdujących się w dorzeczu rzeki Odry jest współpraca w zakresie gospodarczego i turystycznego wykorzystania rzeki, współpraca służb ratowniczych w zakresie likwidacji skutków katastrof i klęsk żywiołowych, współpraca w dziedzinie planowania przestrzennego oraz ochrona środowiska, a także budowa atrakcyjnej infrastruktury komunikacyjnej, której osią byłaby rzeka Odra. Województwo zachodniopomorskie podejmuje starania o pozyskanie i włączenie innych partnerów do prac na rzecz realizacji koncepcji Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego (CETC).

Obszar priorytetowy dla województwa stanowi region Morza Bałtyckiego, w którym współpraca obejmuje region Skania w Szwecji, kraj związkowy Meklemburgia Pomorze-Przednie w Niemczech i Obwód Kaliningradzki w Rosji. Rozwijane są także partnerskie

kontakty z regionami państw basenu Morza Bałtyckiego - krajem związkowym Szlezwik-Holsztyn i miastem Hamburg (Niemcy), regionem Oulu (Finlandia), regionem Kłajpedy (Rosja), rejonem wileńskim (Litwa) i regionem Pärnu (Estonia), a także starostwem miasta Niemenczyn.

Przedmiotem współpracy z partnerami z krajów Europy Zachodniej są głównie wspólne inicjatywy dotyczące rozwoju funkcji metropolitalnych miast, rozwoju obszarów wiejskich, turystyki, edukacji, komunikacji społecznej, gospodarki wodnej, energii odnawialnej, budowy infrastruktury informacyjnej i nowoczesnej administracji. W relacjach z Obwodem Kaliningradzkim (Federacja Rosyjska) oraz Obwodem Mikołajewskim (Ukraina) następuje wymiana doświadczeń w dziedzinie przemian wolnorynkowych i demokratyzacji oraz współpracy w dziedzinie gospodarki i kultury. Województwo podjęło także współpracę z prowincją Guangdong w Chinach, która przybiera głównie formy misji gospodarczych, wymiany kadry naukowej i studentów i jest skoncentrowana wokół projektów na rzecz innowacyjności oraz wspierania gospodarki opartej na wiedzy. Istotną rolę w tej kooperacji odgrywają podmioty gospodarcze, szkoły wyższe i ośrodki naukowo-badawcze.

Niezbędnym instrumentem prowadzenia współpracy międzynarodowej jest aktywne uczestnictwo w instytucjach i organizacjach międzynarodowych. Województwo zachodniopomorskie jest członkiem Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej, Międzynarodowego Porozumienia na rzecz utworzenia Środkoeuropejskiego Korytarza Transportowego (CETC), Konferencji Współpracy Subregionalnej Państw Regionu Morza Bałtyckiego (BSSSC), Forum Rozwoju Bałtyku (BDF), Forum Regionów Państw Grupy Wyszehradzkiej oraz Inicjatywy Środkoeuropejskiej (CED). Region prowadzi także współpracę z Komitetem Regionów, Kongresem Władz Lokalnych i Regionalnych Europy w ramach Rady Europy (CLRAE) oraz Europejskim Regionalnym Stowarzyszeniem na rzecz Społeczeństwa Informacyjnego (ERIS@). O międzynarodowej pozycji województwa stanowi w dużej mierze istnienie na jego obszarze siedziby władz Euroregionu Pomerania oraz dowództwa Wielonarodowego Korpusu NATO.

Realizowane przedsięwzięcia służą pozyskaniu środków finansowych, wiedzy i zdolności organizacyjnej dla realizacji konkretnych projektów, a w konsekwencji przyczyniają się do wykorzystania potencjału rozwojowego województwa i podniesieniu jakości życia jego mieszkańców.

2.20.3. Wymiar metropolitalny

W skali województwa rośnie rola Szczecina i Koszalina jako wiodących centrów ekonomicznych i kulturowych. Proces ten jest kształtowany przez zjawisko ciągłego przesuwania się potencjału demograficznego i gospodarczego w stronę dużych ośrodków miejskich, ale także uwarunkowania prawne związane z rozwojem aglomeracji i obszarów metropolitalnych. Ich funkcjonowanie znajduje wyraz w integracji działań z zakresu planowania przestrzennego, polityki transportowej, gospodarowania odpadami czy też ochrony środowiska. Proces rozwoju przestrzennego aglomeracji idzie w parze z umacnianiem funkcjonalności aparatu samorządowego i potencjału instytucjonalnego, w tym z rozwojem placówek naukowych i badawczych czy też instytucji edukacyjnych.

O ile na początkowym etapie wtórnej urbanizacji regionu miało miejsce integrowanie zasobów ludzkich i ekonomicznych regionu w ramach aglomeracji, o tyle w dalszym okresie następuje w coraz większym stopniu zjawisko równoważenia rozwoju. Dominująca pozycja centrów stymuluje wzrost obszarów peryferyjnych poprzez transfer idei, wiedzy, kapitału i środków produkcji, zwiększenie ich roli jako usługowego i surowcowego zaplecza organizmów miejskich. Rozwój aglomeracji Koszalina zwiększa jego bezpośrednie

powiązanie z pasem wybrzeża wpływające na rozwój sektora usługowo-turystycznego w regionie. Z kolei wzmocnienie metropolitalnej pozycji Szczecina w dużej mierze wiąże się ze wzrostem jego znaczenia jako ośrodka o transgranicznym oddziaływaniu na polsko-niemieckie pogranicze. Kolejny obszar ekspansji i rozwoju relacji może stanowić budowa pozycji miasta jako znaczącego ośrodka współpracy w obszarze Bałtyku, z licznymi powiązaniem gospodarczymi, naukowymi i kulturowymi.

Ramy formalne dla rozwoju funkcji metropolitalnej Szczecina stanowić będą zapisy ustawy o ustroju obszarów metropolitalnych. Zacieśnieniu związków i współpracy gmin w obrębie metropolii służy Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego.

Przy obecnym i przewidywanym stopniu rozwoju miast regionu kluczowe znaczenie ma zwiększanie i modernizacja ich zasobów infrastrukturalnych, w tym rozwiązań transportowych, instalacji komunalnych, nowoczesnej infrastruktury komunikacyjnej.

Niezbędne jest podnoszenie świadomości członków samorządów lokalnych i mieszkańców gmin w obrębie aglomeracji odnośnie uwarunkowań związanych z integracją organizmów miejskich. Ich zrozumienie i wyzyskanie przyniesie rzeczywisty wzrost kapitału ludzkiego. Należy wreszcie działać na rzecz ścisłego wiązania obszarów centralnych i peryferyjnych w sieci współpracy i żywe organizmy gospodarcze.

2.20.4. Przestrzeń publiczna

Przestrzeń publiczna jest obszarem, gdzie funkcjonuje zbiorowość regionu jako wspólnota. Jej stan wpływa na komfort życia, atrakcyjność turystyczną, konkurencyjność i wizerunek miejscowości, a przez to województwa. W przypadku województwa zachodniopomorskiego zachodzi szczególnie widoczny proces kształtowania zarówno spójnej wspólnoty, dostępnej przestrzeni, jak i wzajemnych relacji pomiędzy nimi. Po okresie podstawowej modernizacji infrastruktury komunalnej w większym stopniu ma miejsce działanie na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców. Samorządy kładą nacisk na poprawę funkcjonalności ulic i chodników, w Szczecinie, Szczecinku czy w Świnoujściu, a także w innych miejscowościach o charakterze turystycznym wyodrębniono przestrzeń wolną od ruchu kołowego. Wśród inwestycji samorządowych coraz liczniejsze są projekty dotyczące instytucji kulturalnych i sportowych czy też ciągów spacerowych. Następuje stopniowe przywracanie obszarów niezagospodarowanych lub wyłączonych z eksploatacji, jak Śródołże w Szczecinie, północno-wschodnia część Świnoujścia czy też starówka w Kołobrzegu. Po zniszczeniach II wojny światowej szczególnie wiele miast województwa, w tym Szczecin, dopiero odzyskuje układ urbanistyczny oparty na dawnych założeniach lub stanowiący pełne, kompleksowe wypełnienie powstałych przestrzeni. W nielicznych przypadkach ten proces dokonuje się z uwzględnieniem wymogów dostępności i wielofunkcyjności przestrzeni publicznej. W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat była ona w miastach podporządkowywana wymogom komunikacji samochodowej, natomiast od przełomu XX i XXI wieku głównym czynnikiem jej kształtowania są względy komercyjne. W efekcie rozległość i standard przestrzeni publicznej w regionie pozostawia wiele do życzenia, w znacznym stopniu koncentrując się w kompleksach komercyjnych.

W większych ośrodkach miejskich postępuje rozwój peryferyjnych zespołów zabudowy segmentowej przy jednoczesnym braku miejskiej infrastruktury przestrzeni publicznych, terenów zieleni, ciągów powiązań ekologicznych oraz sieci dróg o niezbędnych parametrach. W inny sposób problem jest odczuwalny w miejscowościach o charakterze turystycznym i rekreacyjnym, zwłaszcza w pasie nadmorskim, gdzie następuje rozproszenie zabudowy oraz jednoczesne zanikanie jej wartości kulturowych. Na stan przestrzeni publicznej często negatywnie wpływa duża dowolność w kształtowaniu układów architektonicznych i urbanistycznych oraz nastawienie na maksymalizację kubatury i

walorów użytkowych obiektów wypoczynkowych kosztem ich zestrojenia z krajobrazem oraz rekreacyjnym charakterem miejscowości.

W kilku miastach województwa znaczące powierzchnie (niejednokrotnie o atrakcyjnej lokalizacji) w dalszym ciągu znajdują się w administracji wojska, co w istotny sposób wpływa na proces kształtowania przestrzeni. Szczecin charakteryzuje duża powierzchnia ogródków działkowych zlokalizowanych w oparciu o dawne uwarunkowania urbanistyczno-przestrzenne i zajmujących potencjalnie atrakcyjne tereny inwestycyjne. Wraz z rozwojem sieci dróg ma miejsce ich otaczanie obiektami komercyjnymi, logistycznymi, produkcyjnymi o nieuporządkowanym układzie pogarszającym warunki bezpieczeństwa ruchu, zwiększającym koszty budowy i eksploatacji infrastruktury, a także wpływającym negatywnie na jakość krajobrazu.

Specyfikę województwa stanowią liczne obszary o charakterze rekreacyjnym położone przede wszystkim w pasie nadmorskim i w regionie pojezierzy, tworzące przestrzeń publiczną, służącą zarówno mieszkańcom regionu, jak i turystom. Praktycznie na całej długości wybrzeża Bałtyku dostępna jest plaża o wysokich walorach użytkowych. Jedynie na odcinku między Świnoujściem i Międzyzdrojami następuje naturalne poszerzenie plaży, w pozostałej części polega ona mniej lub bardziej intensywnej ingerencji Bałtyku w brzeg morski. W obszarach zurbanizowanych wciąż w niewielkim stopniu rozwinięta jest przestrzeń waterfront jako obszar zetknięcia lądu z wodą i realizacji specyficznych funkcji urbanistycznych. Wdrażane są projekty na rzecz zwiększenia dostępności i atrakcyjności terenów portowych i nabrzeży jako istotnego waloru turystycznego, a także obszaru aktywności i integracji społeczności lokalnych (m.in. w Szczecinie, Gryfinie, Wolinie, Darłowie).

Na jakość przestrzeni publicznej składa się także jej nasycenie i standard takich elementów urbanistyczno – krajobrazowych, jak ogólnodostępne place i ulice w centralnych obszarach miast i wsi, osie i ciągi widokowe oraz panoramy miejscowości, parki, tereny spacerowe, inne miejsca, które tworzą spójną przestrzeń publiczną miasta lub wsi i stanowią atrakcyjny element dla rozwoju, a także tereny zdegradowane z przeznaczeniem dla celów publicznych, tworzące nową jakość w strukturze miejscowości, podnoszącą ich atrakcyjność i konkurencyjność.

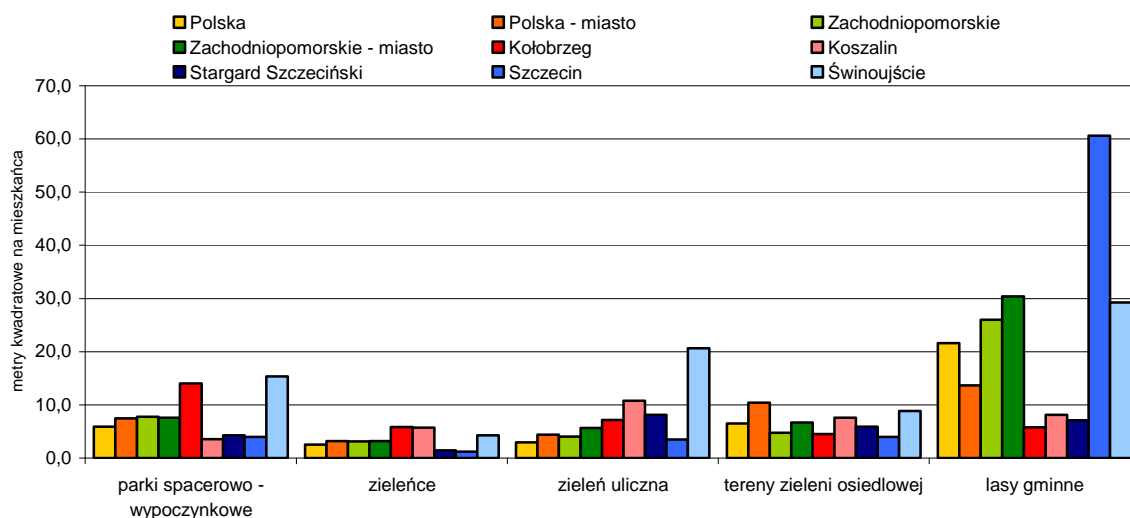
Przy braku wiarygodnych danych porównawczych można zasadniczo stwierdzić zbyt niską powierzchnię terenów zielonych w miastach regionu, niedostatek i niezadowalający stan miejskiej infrastruktury rekreacyjnej (boiska sportowe, place zabaw), a także ograniczoną ilość typowo miejskiej przestrzeni publicznej (deptaki, rynki).

Zwraca natomiast uwagę duże natężenie wydarzeń i imprez w regionie składających się na pozamaterialny wymiar przestrzeni publicznej, choć w znacznym stopniu skumulowanych w okresie letnim i miejscowościach rekreacyjnych, adresowanych zarówno dla mieszkańców jak i turystów.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej

Ujęcia horyzontalne

Wykres 43. Tereny zielone w wybranych miastach województw w zestawieniu z danymi ogólnopolskimi w 2007 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Niezbędne jest wzmacnianie świadomości władz samorządowych wszystkich szczebli odnośnie znaczenia jakości przestrzeni publicznej dla ogólnego odczucia jakości życia mieszkańców. Należy prowadzić odpowiednią politykę w zakresie planowania przestrzennego uwzględniając pełen zakres potrzeb człowieka jako indywidualium i jednostki społecznej. Samorządy i społeczności lokalne powinny także w większym stopniu zagospodarowywać dostępną przestrzeń poprzez jej aktywizację obywatelską czy kulturalną oraz przywracanie naturalnych funkcji sferze waterfront, obszarom powojskowym innym rewitalizowanym terenom.

2.20.5. Spójność / konwergencja

W obrębie województwa istnieje znaczące zróżnicowanie w rozwoju obszarów, ich dostępu do nowoczesnej infrastruktury.

Podstawowe znaczenie ma ciągle funkcjonujące w wielu przejawach przeświadczenie o odrębności wschodniej i zachodniej części województwa jako obszarów o odmiennych priorytetach rozwojowych. W wymiarze ekonomicznym znajduje to wyraz w zróżnicowaniu zamożności mieszkańców obu części regionu. Należy jednocześnie mieć na uwadze to, że ich potencjał tworzą zasoby naturalne (lasy, jeziora, obszary chronione i dobry stan środowiska naturalnego) zwiększające atrakcyjność turystyczną obszaru oraz podnoszące jakość życia jego mieszkańców.

Inną linię podziału wyznaczają bariery i ograniczenia wynikające ze statusu materialnego, poziomu wykształcenia, posiadanych kwalifikacji, dostępu do instrumentów społeczeństwa informacyjnego i rynku pracy. W tym względzie pozycja Szczecina i Koszalina oraz pozostałych ośrodków miejskich jest wyraźnie lepsza wobec terenu centralnej części województwa i wszystkich terenów wiejskich. Obszary funkcjonalno-przestrzenne II i IV znacznie odbiegają od pozostałych pod względem gęstości zaludnienia czy też ilości firm na 10 000 mieszkańców. Jednocześnie gminy obszaru I (nadmorskiego) o dominującym profilu turystycznym charakteryzuje stopień przedsiębiorczości i zasobność mieszkańców zbliżone (w niektórych przypadkach wyższe) od dużych miast przy analogicznym do pozostałych terenów oddaleniu od ośrodków kultury i edukacji, a także deficycie dostępu do wody pitnej. Wyraźne zróżnicowania materialne i społeczne, a nawet infrastrukturalne, są dostrzegalne także w dużych ośrodkach miejskich.

Społeczność regionu w dalszym ciągu kształtuje swą zbiorową tożsamość rozumianą jako powszechny i akceptowany zespół przeświadczeń o jego historii, kulturze i wizji rozwoju. Odbywa się to w oparciu o rosnące zainteresowanie losami społeczności lokalnych, inicjatywy kulturalne o tematyce lokalnej, aktywizację społeczności w ramach organizacji pozarządowych. Niezbędny jest wzrost oddziaływania instytucji edukacyjnych i kulturalnych na społeczną integrację w ramach poszczególnych gmin, powiatów i całego województwa. Niskie wskaźniki frekwencji wyborczej sygnalizują potrzebę stałego umacniania poczucia odpowiedzialności za własne otoczenie, ale także uczestnictwa we wspólnocie i rozwoju całego regionu.

Zasadniczym czynnikiem przezwyciężania braku spójności w obrębie województwa jest rozwijanie wiodących ośrodków miejskich jako naturalnych centrów wzrostu subregionów. Przy ich acentrycznym położeniu możliwe jest kreowanie pozytywnego ich oddziaływania na obszar całego województwa. Inny istotny element to zwiększanie udziału wszystkich obszarów w pozyskiwaniu funduszy unijnych jako czynnika poprawy infrastruktury, a w oparciu o nią kształtowania wzrostu gospodarczego regionu. Należy wzmacniać potencjał społeczności lokalnych w powiązaniu z dowartościowywaniem elementów miejscowej specyfiki kulturowej oraz społecznej aktywności. Wreszcie zjawiskiem o najszerszym zasięgu jest powszechny udział w obiegu informacji dzięki narzędziom społeczeństwa informacyjnego jako czynnik równoważenia bez względu na ograniczenia geograficzne i kulturowe.

3. Analiza SWOT

GOSPODARKA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Przygraniczne i nadmorskie położenie województwa • Dobrze wykształcona, wielofunkcyjna aglomeracja szczecińska. Atrakcyjne tereny inwestycyjne • Istnienie uczelni wyższych o szerokim potencjale edukacyjnym • Duży odsetek studiujących na kierunku nauka-inżynieria • Istniejące strefy aktywności inwestycyjnej • Wysoka koncentracja mikroprzedsiębiorstw • Korzystna struktura sektorowa przedsiębiorstw • Niskie koszty pracy • Rozwinięty sektor transportu morskiego i przetwórstwa rybnego • Duża liczba gospodarstw produkujących żywność ekologiczną • Wysoka produktywność przedsiębiorstw rolnych • Korzystna struktura agrarna • Bogate zasoby turystyczne • Posiadanie walorów uzdrowiskowych, największe uzdrowiska nadmorskie w Polsce • Dobre warunki do uprawiania turystyki aktywnej i specjalistycznej • Silnie rozwinięta baza noclegowa w pasie nadmorskim • Bliskość aglomeracji berlińskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoki poziom bezrobocia zwłaszcza na obszarach wiejskich • Dysproporcje rozwoju społeczno-ekonomicznego w układzie przestrzennym • Konkurencja regionów w zakresie lokalizacji nowych inwestycji • Brak spójnego systemu wspierania przedsiębiorczości • Dysproporcje efektywności pomiędzy sektorami gospodarki w regionie • Niski poziom inwestycji w działalność badawczo – rozwojową zwłaszcza w przedsiębiorstwach • Niski stopień powiązań kooperacyjnych oraz powiązań nauki z gospodarką • Słaba kultura innowacyjna • Nie w pełni dostosowana do potrzeb rynku pracy oferta edukacyjna • Niedostatecznie wypromowane regionalne produkty turystyczne • Niedostatecznie zbudowana sieć informacji turystycznej w regionie • Ograniczone oddziaływanie aglomeracji szczecińskiej i Koszalina na pozostałą część regionu • Słaby wizerunek gospodarczy regionu • Słabo wykorzystany potencjał regionu dla przyciągania kapitału zagranicznego • Niewielka i malejąca liczba zakładów przetwórstwa spożywczego • Niewykorzystany potencjał małych portów i przystani rybackich • Mała liczba obiektów noclegowych o wysokim standardzie • Mała liczba silnie wizerunkowych imprez promujących region • Mało stabilne planowanie dochodów z podatków z PIT i CIT, co stanowi ok. 20% wpływów samorządów
SZANSE	ZAGROŻENIA

Analiza SWOT

<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja produkcji w stoczni szczecińskiej przez nowego właściciela • Napływ nowych propozycji inwestycyjnych w przypadku pozytywnej współpracy z nowym właścicielem stoczni szczecińskiej • Realokacja produkcji ze starych do nowych krajów UE • Wzrost politycznego i gospodarczego znaczenia Regionu Morza Bałtyckiego w UE, także w polityce Polski • Dynamiczny rozwój turystyki wodnej • Dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach wiejskich • Rozbudzenie świadomości klastrowej w regionie • Dalszy rozwój stref aktywności inwestycyjnej • Budowa parku technologicznego w Szczecinie i Koszalinie • Efektywniejsze wykorzystanie środków UE • Wykorzystanie potencjału naukowego ośrodków akademickich w kierunku innowacyjności • Wprowadzenie budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaprzeszanie produkcji i likwidacja stoczni szczecińskiej przez nowego właściciela • Peryferyzacja gospodarcza Polski północno-zachodniej • Niedowartościowanie sfery badawczo-rozwojowej w Polsce • Niedostateczny poziom inwestycji w nowoczesne technologie informacyjne • Słaba dostępność do atrakcyjnych źródeł finansowania dla przedsiębiorstw • Słaba absorpcja funduszy strukturalnych UE na poziomie krajowym i regionalnym • Odpływ wykwalifikowanej kadry
---	--

INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Dobre skomunikowanie z Europą zachodnią i północną • Rozwinięta sieć połączeń drogowych, w tym transgranicznych • Porty morskie (Szczecin - Świnoujście, Police, Kołobrzeg, Darłowo) jako elementy multimodalnych sieci transportowych. • Sieć małych portów morskich • Odrzańska Droga Wodna • Istnienie międzynarodowego regionalnego portu lotniczego Szczecin - Goleniów • Dobrze rozwinięta sieć kolejowa w obszarze aglomeracji szczecińskiej • Duży potencjał dla lokalizacji nowych przedsiębiorstw • Duży zasób informacji geodezyjnej i przestrzennej (GIS) • Dobrze rozwinięty monitoring jakości 	<ul style="list-style-type: none"> • Słaby stan techniczny dróg • Niedostateczna długość dróg szybkiego ruchu • Słaby rozwój sieci drogowej na obszarach wiejskich • Niedostateczna liczba obejść drogowych dla miast leżących w ciągu najważniejszych tras komunikacyjnych, w tym Szczecina i Koszalina • Brak zintegrowanego systemu transportowego dla aglomeracji szczecińskiej • Słaba dostępność komunikacyjna do terenów inwestycyjnych i turystycznych • Słaba dostępność wodna, drogowa i kolejowa portów morskich ze strony lądu i wynikające z tego niewykorzystanie potencjału tych portów • Niedostosowanie do celów

Analiza SWOT

<p>powietrza i wód powierzchniowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Różnorodność form ukształtowania terenu, unikalne krajobrazy. • Dobrze zachowany stan środowiska naturalnego, liczne formy ochrony przyrody, wysokie walory i bogactwo przyrodnicze. • Bogate zasoby geotermalne • Duży potencjał dla rozwoju energetyki odnawialnej • Członkostwo w Unii Europejskiej 	<p>komunikacyjnych i standardów międzynarodowych Odrzańskiej Drogi Wodnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zły stan drogi wodnej (toru wodnego) Szczecin – Świnoujście • Słabe wykorzystanie lokalnych połączeń kolejowych • Zły stan infrastruktury elektroenergetycznej • Brak pokrycia całego województwa miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego • Słabo postępujący proces melioracji i retencjonowania wody • Niedostateczny stan sieciowej infrastruktury związanej z uzdatnianiem wody pitnej • Niedostateczna infrastruktura w zakresie unieszkodliwiania i recyklingu odpadów komunalnych i niebezpiecznych • Zanieczyszczenie powietrza i hałas pochodzący z transportu drogowego w dużych miastach
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa infrastruktury drogowej, w tym budowa dróg szybkiego ruchu oraz dróg lokalnych i regionalnych • Stworzenie poprzez wspólne przedsięwzięcia na poziomie kraju i UE sprzyjających warunków komunikacyjnych i rozwojowych dla Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego • Realizacja autostrad morskich (Świnoujście- Skandynawia) jako przedłużenie lądowej części Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego • Realizacja autostrady morskiej Świnoujście- Kłajpeda • Realizacja i rozwój ponadregionalnych i transgranicznych systemów komunikacyjnych, w tym podwyższenie stopnia żeglowności Odry, budowa kanału Odra – Dunaj • Budowa portu zewnętrznego z terminalem LNG w Świnoujściu wraz z modernizacją toru wodnego • Rozwój żeglugi promowej na Bałtyku oraz podniesienie atrakcyjności polskich portów 	<ul style="list-style-type: none"> • Opóźnienia w realizacji sieci autostrad i dróg szybkiego ruchu, peryferyzacja transportowa • Niedoinwestowanie infrastruktury kolejowej i taboru • Brak skoordynowanej i systematycznej polityki morskiej państwa • Nierówne traktowanie przez Rząd RP połączeń północ- południe, a co za tym idzie osłabienie spójności terytorialnej Polski • Brak ratyfikacji umowy AGN przez Rząd RP • Ekonomiczne i środowiskowe oddziaływanie inwestycji i przedsięwzięć w strefie przygranicznej w Niemczech • Niekontrolowany przewóz odpadów z zagranicy i nielegalne pozbywanie się na obszarze województwa • Wyższe koszty realizacji inwestycji na obszarach chronionych • Bariery prawne i infrastrukturalne dla rozwoju energetyki odnawialnej • Niedostosowanie instalacji do nowych wymogów unijnych w dziedzinie ochrony środowiska

Analiza SWOT

<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie zasobów przyrodniczych dla rozwoju gospodarki • Powstanie pełnej infrastruktury turystycznej (porty jachtowe, ścieżki rowerowe, baza noclegowa, punkty informacji) • Nowe inwestycje w sektorze energetycznym • Budowa elektrowni atomowej • Transgraniczne możliwości przesyłu energii elektrycznej • Budowa spalarni odpadów komunalnych w Szczecinie i Koszalinie • „Szybki tramwaj” dla aglomeracji Szczecina • Doprowadzenie sieci kolejowej do lotniska w Goleniowie • Budowa portu lotniczego w Zegrzu Pomorskim • Rozwój infrastruktury transportu lotniczego • Wprowadzenie budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak infrastruktury w zakresie gospodarki odpadami • Opóźnienie wdrożenia nowych technologii niskoemisyjnych w zakładach produkcyjnych • Deficyt wody pitnej w pasie nadmorskim jako bariera dla rozwoju turystyki, w niektórych regionach województwa brak wody dla rolnictwa
---	--

SPOŁECZEŃSTWO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Dobra baza edukacyjna i akademicka • Powstanie nowej uczelni wyższej w Szczecinie – Akademii Sztuki • Wysoki poziom placówek edukacyjnych kształcących nauczycieli • Wysoki wskaźnik urbanizacji • Relatywnie młoda struktura wiekowa społeczeństwa oraz niski wskaźnik umieralności społeczeństwa • Wzrost ilości środków finansowych przeznaczonych na inwestycje infrastrukturalne w szpitalach • Dynamika działań o charakterze dostosowawczym placówek ochrony zdrowia do wymogów fachowo-sanitarnych • Zróżnicowane dziedzictwo kulturowe • Dobrze funkcjonujące organizacje pozarządowe wspierające osoby niepełnosprawne • Działające organizacje pozarządowe w obszarze profilaktyki, edukacji 	<ul style="list-style-type: none"> • Słabe wyniki nauczania młodzieży, mierzone wynikami egzaminów • Niewystarczająca kadra medyczna, również pielęgniarska • Nierównomierne rozmieszczenie usług zdrowotnych w województwie i utrudniony dostęp do nich • Niedostateczny rozwój opieki dziennej i środowiskowej • Niedostateczna infrastruktura i baza sprzętowo- aparatowa • Marginalizacja profilaktyki i promocji zdrowia i brak koordynacji tych działań • Upadek policealnych szkół medycznych • Ograniczony dostęp do infrastruktury społeczeństwa informacyjnego • Liczne grupy i środowiska zagrożone marginalizacją • Brak organizacji pozarządowych ukierunkowanych na budowanie postaw społecznych, integracji, obywatelskich • Upadek ośrodków kultury na wsiach i zastępowanie ich miejscami rozrywki

Analiza SWOT

<p>i redukcji szkód wynikających z uzależnień i przemocy</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwinięte zaplecze instytucjonalne polityki społecznej, m.in. placówki interwencyjne, opiekuńczo- wychowawcze 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak środków finansowych na odbudowę ośrodków kultury w małych miejscowościach • Bardzo mała liczba obiektów sportowych, np. hal sportowych, stadionów piłkarskich, basenów oraz niska ich jakość • Za mało środków finansowych na prowadzenie klubów sportowych • Pomińnięcie Szczecina przy organizacji Mistrzostw Europy 2012 • Niedostateczna współpraca i niedostateczny przepływ informacji między lokalnymi samorządami, instytucjami, organizacjami pozarządowymi i placówkami oświatowymi w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom oraz przemocy
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Utrwalenie się globalnej tendencji do budowania gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa informacyjnego • Wzrost świadomości w zakresie konieczności pogłębiania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji zawodowych • Utrzymanie dobrej pozycji województwa w obszarze kształcenia ustawicznego • Duża liczba studiujących • Powstanie nowej uczelni wyższej w Koszalinie • Starania Szczecina o europejską stolicę kultury • Intensyfikacja współpracy z Niemcami w sferze społecznej i kulturowej • Dokończenie reformy podziału kompetencji • Wprowadzenie budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego • Właściwe wykorzystanie środków Unii Europejskiej w kierunku rozwoju kadr przedsiębiorstw • Świadome i interdyscyplinarne budowanie programów działań profilaktycznych w oparciu o potrzeby społeczności lokalnych • Rozwój społeczeństwa obywatelskiego, 	<ul style="list-style-type: none"> • Pogłębiające się tendencje do zwiększania dysproporcji rozwojowych między obszarami metropolitalnymi a pozostałymi obszarami • Wykluczenie cyfrowe społeczeństwa, w szczególności osób po 50 roku życia i na terenach wiejskich • Ograniczenia w dostępie do edukacji z powodów ekonomicznych i utrzymujący się niski poziom wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich • Odpływ ludzi wykształconych z województwa (niekorzystne zmiany demograficzne, zmiana struktury wiekowej społeczeństwa) • Postępująca marginalizacja uczelni wyższych w województwie • Niedostateczna dostępność opieki przedszkolnej • Pogorszenie się jakości życia i zdrowia społeczeństwa w związku z ograniczeniami dostępności i jakością świadczeń medycznych • Niestabilny poziom finansowania usług medycznych na poziomie Narodowego Funduszu Zdrowia • Wydłużanie procedur konkursowych

Analiza SWOT

<p>w tym wzrost znaczenia organizacji pozarządowych</p> <ul style="list-style-type: none">• Wprowadzanie nowoczesnych technologii diagnostycznych i terapeutycznych	<p>w ramach projektów</p> <ul style="list-style-type: none">• Niska efektywność wykorzystywanych środków Unii Europejskiej, w szczególności w ramach projektów miękkich• Ograniczenie dialogu społecznego i polityki informacyjnej w zakresie patologii społecznych• Osłabienie więzi rodzinnych skutkujące zmniejszeniem wydolności wychowawczej rodziców i opiekunów
---	--

4. Wizja województwa zachodniopomorskiego

Województwo zachodniopomorskie 2015 roku to region o nowoczesnej i zróżnicowanej gospodarce stawiający na naukę i innowacyjność. Dzięki swojemu korzystnemu położeniu i rozbudowie infrastruktury transportowej województwo odgrywa rolę ważnego ośrodka wymiany gospodarczej, kulturalnej i naukowej o dobrej dostępności komunikacyjnej.

W roku 2015 województwo zachodniopomorskie to region konkurencyjny, stwarzający wszechstronne możliwości rozwoju, zwłaszcza osobom przedsiębiorczym, wykształconym i kreatywnym oraz małym i średnim podmiotom gospodarczym. Cechami charakterystycznymi województwa, oprócz silnej gospodarki morskiej, jest produkcja dóbr i usług o wysokiej wartości dodanej, konkurencyjnych na rynkach krajowych i zagranicznych, nowoczesny i efektywny sektor gospodarstw rolnych oraz silnie rozwinięty sektor usług turystycznych. Dzięki temu zapewnione zostanie pełne wykorzystanie potencjału specyficznych zasobów i branż gospodarczych funkcjonujących w regionie. Rozwój nowych technologii wspomagać będzie sprawny system pobudzania, transferu oraz promocji innowacji i postaw innowacyjnych. Dzięki włączeniu do międzynarodowej sieci przepływu informacji, wiedzy i kooperacji naukowej, gospodarczej i kulturalnej, region stanowić będzie atrakcyjne miejsce dla inwestorów, turystów, studentów, naukowców, a także obecnych i potencjalnych mieszkańców. Rozwojowi przedsiębiorczości sprzyjać będzie dobrze zorganizowana, efektywna i działająca w sposób przejrzysty administracja publiczna, ukierunkowana na trwały rozwój społeczno-gospodarczy, z wykorzystaniem m.in. partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego.

Region przyciąga nowych przedsiębiorców dzięki łatwo dostępnym, wykwalifikowanym, innowacyjnym zasobom ludzkim i otwartym na zmiany społecznościom lokalnym, staje jednym z najbardziej konkurencyjnych regionów w Polsce. W Szczecinie i Koszalinie rozwijają się ośrodki badawczo-rozwojowe współpracujące z przedsiębiorstwami wytwarzającymi produkty wysokiej jakości dzięki kadrze ciągle podnoszącej swe umiejętności i gotowej na zmiany, o wysokich kompetencjach technicznych i społecznych.

POZYTYWNE EFEKTY BIEGUNA WZROSTU – ROZWÓJ UDZIEŁ SIĘ CAŁEMU REGIONOWI

Województwo zachodniopomorskie w pełni wykorzystuje swoje przygraniczne i nadmorskie położenie. W województwie zintegrowane są wszystkie rodzaje transportu. Dzięki utworzeniu Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego województwo jest włączone do europejskiego łańcucha logistyczno – transportowego. Sprawnie funkcjonuje transport publiczny, który stał się alternatywą dla transportu samochodowego. W województwie zapewnione jest bezpieczeństwo energetyczne, dzięki dywersyfikacji źródeł energii oraz poprawie infrastruktury energetycznej. Społeczeństwo, przedsiębiorstwa, instytucje powszechnie korzystają z Internetu. Szczecin funkcjonuje jako obszar metropolitalny, a Koszalin jako aglomeracja z dobrze rozwiniętymi funkcjami w zakresie edukacji, nauki, kultury, ochrony zdrowia i administracji.

Rozwój gospodarczy regionu nie wpływa negatywnie na środowisko z uwagi na stosowanie nowoczesnych technologii i urządzeń chroniących środowisko. Województwo spełnia standardy unijne w zakresie jakości wód i powietrza oraz gospodarowania odpadami. Region jest liderem w Polsce w produkcji energii odnawialnej, która pochodzi głównie z energii wiatru i spalania biomasy. Obszary chronione o bogatych walorach przyrodniczych, w tym obszary NATURA 2000, rozwijają się w sposób zrównoważony, opierając swoją aktywność na przyjaznym dla środowiska rolnictwie i turystyce przyrodniczej. Mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego są świadomi walorów przyrodniczych swojego regionu, jakości środowiska i jego znaczenia dla zdrowia; potrafią dbać o środowisko.

W całym regionie, na wszystkich szczeblach edukacji, nacisk kładzie się na zainteresowanie młodzieży naukami ścisłymi i kontynuację nauki na kierunkach technicznych i przyrodniczych na zachodniopomorskich uczelniach.

Przedsiębiorcy mają swobodny dostęp do wykwalifikowanych zasobów ludzkich dzięki wpływowi na kształcenie osób dorosłych i szkolnictwo zawodowe, włączeniu kobiet, osób starszych i niepełnosprawnych w rynek pracy oraz mobilności potencjalnych pracowników z grup i obszarów zagrożonych wykluczeniem. Oferta kulturalna regionu, dostosowana w aglomeracjach do potrzeb konsumentów o jak najwyższej sile nabywczej dzięki prężnej uczelni artystycznej, a na terenach wiejskich przyciągająca młodzież i zwiększająca aspiracje osób dorosłych, podnosi jakość życia w regionie i jego atrakcyjność jako lokalizację dla nowych, innowacyjnych przedsięwzięć.

Samorządne i samoorganizujące się wspólnoty lokalne, otwarte na odmiennosc i stosujące zasady zrównoważonego rozwoju, przyciągają nowych mieszkańców i są atrakcyjnym miejscem do życia i samorealizacji dla osób w każdym wieku.

Społeczeństwo Pomorza Zachodniego korzysta z nowych, dostosowanych do potrzeb klientów, usług społecznych wspierających role zawodowe i społeczne osób dotąd nieaktywnych zawodowo i społecznie: kobiet, osób starszych, rodzin z terenów marginalizowanych. Maleje zagrożenie uzależnieniami dzięki wsparciu rodzin i współpracy między różnymi instytucjami publicznymi, niepublicznymi i grupami nieformalnymi.

Podstawowa i specjalistyczna opieka zdrowotna o wysokiej jakości jest dostępna nie tylko w aglomeracjach, ale także dla zwiększonej populacji osób starszych i osób z terenów i grup zagrożonych marginalizacją. Region postrzegany jest jako miejsce zdrowego stylu życia w przyjaznym środowisku naturalnym. Lokalne społeczności aktywnie włączają się w proces podejmowania kluczowych decyzji i działają poprzez organizacje pozarządowe na rzecz swego otoczenia.

Region postrzegany jest jako atrakcyjne miejsce do życia, dzięki przyjaznym wspólnotom lokalnym, otwartym na nowe osoby, pomagającym innym w potrzebie, aktywnie uczestniczącym w kulturalnych i sportowych inicjatywach lokalnych.

4.1. Kluczowe wyzwania

Realizując wizję rozwoju województwo staje w obliczu kluczowych wyzwań cywilizacyjnych, ekonomicznych i kulturowych. Ich źródłem są zarówno czynniki o charakterze globalnym, jak i uwarunkowania o zasięgu regionalnym. Podejście do zaistniałych wyzwań i umiejętność sprostania im wyznaczy tempo i kierunek wzrostu regionu w ciągu kolejnych kilkudziesięciu lat.

Nowy model relacji ze środowiskiem

Naciski polityczne i społeczne będą kształtować nowe podejście do środowiska naturalnego w sferze gospodarczej, zarządzaniu przestrzenią i sposobach spędzania wolnego czasu. Województwo o dużych zasobach naturalnych powinno tę tendencję traktować jako czynnik uatrakcyjnienia swojej oferty przy jednoczesnej minimalizacji ingerencji gospodarki i rozwoju urbanistycznego w środowisko.

Przemiany demograficzne

Stały i wyraźny spadek liczby mieszkańców oraz starzenie się społeczeństwa stwarza konieczność kształtowania nowych, efektywnych sposobów działania w zakresie kształtowania rynku pracy, zarządzania infrastrukturą służby zdrowia i edukacji. Powinny one być ukierunkowane na dostosowywanie istniejącej infrastruktury oraz metod jej eksploatacji do zmieniającej się liczby mieszkańców, a także na podnoszenie atrakcyjności regionu jako miejsca zamieszkania i pracy.

Gospodarcza ekspansja regionu Morza Bałtyckiego

Region Morza Bałtyckiego będzie charakteryzować wysoka dynamika efektywności, innowacyjności i ogólnego wzrostu gospodarczego. Kluczowe znaczenie ma włączenie województwa w ten proces i integracja jego gospodarczego potencjału i oferty z obiegiem produktów i usług na rynku bałtyckim.

Wtórna urbanizacja i rozwój miast

Największe zasoby przedsiębiorczości i siły nabywczej społeczeństwa oraz potencjał rozwojowy samorządów będą związane z wielokierunkowym rozwojem miast. Miasta staną się siłą napędową regionu bądź jedynie elementami pośredniczącymi wobec bardziej efektywnych metropolii. Wyzwanie stanowi harmonijne kształtowanie urbanistycznego, gospodarczego i społecznego kształtu organizmów miejskich tak, aby odpowiadały na zapotrzebowanie rozwojowe własne i całego regionu.

Zaawansowanie technologiczne i konsumpcyjne społeczeństwa

Awans ekonomiczny i społeczny coraz większej liczby mieszkańców będzie szedł w parze z rosnącą rolą technologii we wszystkich sferach życia. Metody zarządzania, infrastrukturę i mechanizmy wyrównania szans należy dostosować do nowego modelu życia.

Budowanie tożsamości regionu

Region nie uzyskał wystarczającego stopnia spójności i wspólnotowej tożsamości integrujących jego mieszkańców. Globalne przemiany zmierzają ku dalszemu osłabianiu i instrumentalizacji więzi. Wyzwanie stanowi kształtowanie przestrzeni kulturowej atrakcyjnej dla obecnych i przyszłych mieszkańców, umożliwiającej wszechstronny rozwój wspólnoty.

5. Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY NR 1

„WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA”

Zdolność adaptacyjna gospodarki regionu do zmiennych uwarunkowań ekonomicznych stanowi kluczowy warunek jej stałego rozwoju. Strategia służy podnoszeniu tej zdolności i w konsekwencji wzrostowi znaczenia gospodarczego województwa zachodniopomorskiego w skali kraju i na arenie międzynarodowej. Wspierany będzie wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania, inicjatywy służące intensyfikacji współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami oraz ich współdziałania ze sferą nauki, a także działania służące wzrostowi eksportu. Wszechstronne i zrównoważone wykorzystanie zasobów województwa będzie realizowane w szczególności poprzez zwiększanie konkurencyjności oferty turystycznej, a także restrukturyzację gospodarki rolnej i rybactwa. Różnorodne relacje gospodarcze regionu związane z jego nadbałtyckim i nadodrzańskim położeniem będą rozwijane poprzez wdrażanie zintegrowanej polityki morskiej.

Następstwem podniesienia innowacyjności i efektywności gospodarowania w regionie będzie poprawa kondycji przedsiębiorstw oraz poprawa spójności i kondycji ekonomicznej całego województwa.

1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki

- a) wzrost świadomości innowacyjnej przedsiębiorstw i instytucji oraz kreowanie postaw i rozwiązań proinnowacyjnych
- b) rozwój oferty edukacyjnej i dostępności szkolnictwa wyższego na całym obszarze województwa
- c) rozwój bazy badawczo – rozwojowej i jej ścisłych związków z gospodarką regionu wraz z systemem monitoringu i transferu technologii
- d) wspieranie komercjalizacji i wdrażania produktów i technologii, promocja wynalazków i patentów
- e) wspieranie powiązań przedsiębiorstw i instytucji z partnerami gospodarczymi oraz ośrodkami naukowo-badawczymi o potencjale innowacyjnym
- f) wspieranie wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych przez przedsiębiorstwa oraz tworzenia autonomicznych i systemowych bezpiecznych sieci i systemów informatycznych

1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym.

- a) tworzenie warunków organizacyjnych i finansowych dla rozwoju infrastruktury turystycznej i jej zagospodarowania
- b) budowa powiązań gospodarczych turystyki z rolnictwem, rybactwem, leśnictwem, gospodarką portową oraz innymi sektorami w oparciu o racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych
- c) rozwój markowych produktów turystycznych
- d) identyfikacja i promocja produktów tradycyjnych, lokalnych i regionalnych,
- e) rozwój narzędzi obsługi ruchu turystycznego, w tym regionalnego systemu informacji turystycznej i doradztwa
- f) promocja oferty turystycznej regionu poprzez przygotowanie i rozpowszechnianie publikacji, udział w krajowych i zagranicznych targach i imprezach branżowych

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

- g) rozwój krajowej i międzynarodowej współpracy sieciowej podmiotów, organizacji i instytucji zaangażowanych w rozwój turystyki
- h) wspieranie projektów poprawiających stan i wykorzystanie bazy uzdrowiskowej

1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości

- a) Promocja przedsiębiorczości oraz wspieranie dostępu do specjalistycznej pomocy doradczej i informacji dla przedsiębiorstw i osób podejmujących lub przekształcających działalność gospodarczą
- b) wspieranie i rozwój inicjatyw klastrowych, samorządu gospodarczego, porozumień branżowych, partnerstw lokalnych oraz innych form integracji działań i potencjału gospodarczego
- c) opracowywanie i wdrażanie narzędzi przewidywania i zarządzania zmianą gospodarczą na poziomie lokalnym i wojewódzkim

1.4. Wspieranie wzrostu eksportu

- a) tworzenie i rozwój mechanizmów gospodarczej współpracy międzynarodowej poprzez monitorowanie i identyfikację trendów gospodarczych, tworzenie i rozwój baz danych eksporterów
- b) promowanie, współorganizowanie i dofinansowanie udziału eksporterów w imprezach służących podnoszeniu wiedzy i kwalifikacji (szkolenia, warsztaty) oraz nawiązywaniu nowych kontaktów (targi, giełdy) organizację misji, przygotowywanie i upowszechnianie wydawnictw

1.5. Zintegrowana polityka morska

- a) działania na rzecz integracji regionalnej polityki morskiej z polityką gospodarczą kraju i Unii Europejskiej oraz wzmocnienia jej pozycji i potencjału
- b) działanie na rzecz rozwoju gospodarki portowej, poprzez inwestycje i zmiany w strukturze organizacyjno-prawnej (w tym budowa portu zewnętrznego z terminalem LNG w Świnoujściu) wraz z poprawą dostępności transportowej do portów
- c) wspieranie rozwoju żeglugi śródlądowej i znaczenia tej gałęzi transportu w obsłudze portów ujścia Odry w województwie zachodniopomorskim
- d) wspieranie procesów restrukturyzacji przedsiębiorstw gospodarki morskiej
- e) działanie na rzecz rozwoju lądowo-morskich łańcuchów transportowych, wspieranie wdrażania nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych w transporcie ładunków oraz przenoszenia potoków ładunkowych z lądu na wodę
- f) wspieranie i rozwój edukacji morskiej, prowadzenie badań rozwojowych oraz odbudowa morskiego dziedzictwa i tożsamości Pomorza Zachodniego

1.6. Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa

- a) dywersyfikacja rynku pracy na obszarach o dominującej produkcji rolnej (obszary wiejskie)
- b) wspieranie restrukturyzacji działalności rolniczej i rybackiej poprzez jej rozszerzanie m.in. o usługi turystyczne
- c) wspieranie nowych form produkcji rolnej, nowoczesnych technologii, upraw do celów niespożywczych
- d) wspieranie wspólnych przedsięwzięć przedsiębiorstw z branży rolnej i rybołówstwa z jednostkami naukowo-badawczymi i instytucjami odpowiedzialnymi za rozwój regionalny

- e) rozwój i wspieranie grup producenckich, rozwiązań kooperacyjnych, logistyczno-dystrybucyjnych, w sferze produkcji rolnej oraz sieciowej współpracy związanej z produkcją rolną i rybołówstwem (np. klastry, stowarzyszenia, zrzeszenia, grupy interesów, lokalne grupy działania)

CEL STRATEGICZNY NR 2

„WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ/ GOSPODARCZEJ REGIONU”

Doświadczenia okresu dotychczasowej realizacji strategii potwierdzają atrakcyjność inwestycyjną Pomorza Zachodniego. W dobie niestabilnych procesów gospodarczych i możliwości przenoszenia kapitału oraz środków produkcji samo położenie geograficzne nie jest już jednak czynnikiem decydującym. Niezbędne jest inwestowanie potencjału rozwojowego w kreowanie atrakcyjnej oferty skłaniającej do lokowania kapitału i mocy produkcyjnych w województwie zachodniopomorskim. Strategia ukierunkowuje działania samorządu na podnoszenie i wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej regionu w powiązaniu z rozwojem narzędzi wsparcia biznesu, tworzeniem i rozwojem stref aktywności inwestycyjnej. Podtrzymaniu tego procesu i jego modyfikowaniu w zależności od zachodzących okoliczności służy strategia budowy i promocji marki regionu. W efekcie województwo zachodniopomorskie może aktywnie uczestniczyć w rozwoju regionu Morza Bałtyckiego odgrywającego coraz ważniejszą rolę w gospodarce Unii Europejskiej.

2.1. Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów

- a) rozwój i usprawnianie regionalnych narzędzi promocji i obsługi inwestycyjnej
- b) opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem atrakcyjnej i spójnej oferty inwestycyjnej
- c) sporządzanie, ewaluacja, stała aktualizacja i rozpowszechnianie kompleksowej oferty inwestycyjnej dedykowanej dla poszczególnych sektorów, lokalizacji i inwestorów
- d) wspieranie lokalnych przedsięwzięć proinwestycyjnych poprzez kojarzenie potencjalnych inwestorów z samorządami lokalnymi

2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu

- a) tworzenie narzędzi pozwalających na dostosowanie oferty i działań instytucji otoczenia biznesu do potrzeb przedsiębiorców
- b) budowa proinnowacyjnych mechanizmów wsparcia finansowego, prawnego i organizacyjnego dla przedsiębiorstw, w tym funduszy pożyczkowych, poręczeniowych i venture-capital, inkubatorów akademickich i technologicznych

2.3. Tworzenie i rozwój stref aktywności inwestycyjnej

- a) (podkreślić rolę samorządów) rozwijanie warunków do lokowania inwestycji poprzez tworzenie i uzbrajanie stref aktywności inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę techniczną i drogową
- b) promocja stref aktywności inwestycyjnych oraz aktywne pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych

2.4. Budowanie i promocja marki regionu

- a) budowa, wdrażanie i promocja marki województwa w poszczególnych dziedzinach życia publicznego – gospodarce, kulturze, turystyce, stosunkach społecznych

- b) aktywizowanie partnerów publicznych, gospodarczych i społecznych do współpracy w procesie budowy i promocji marki

CEL STRATEGICZNY NR 3

„ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU”

W realiach współczesnego świata konkurencyjność przestrzenna zależy przede wszystkim od tempa i charakteru lokalnych procesów miastotwórczych. Wszechstronny rozwój województwa zachodniopomorskiego wymaga zatem budowy silnych ośrodków miejskich, wydolnego układu transportowego, zaplecza infrastrukturalnego. Kluczowym elementem tego procesu będzie rozwój funkcji Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego i zwiększenie potencjału aglomeracji miejskiej Koszalina. Miasta dadzą impuls do rozwoju całego regionu, a także będą budować jego ponadregionalne znaczenie. Wymaga to rozbudowy infrastruktury nowoczesnej gospodarki, w szczególności ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych, infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz energetyki na obszarze całego województwa.

Właściwe wykorzystanie walorów środowiskowych regionu będzie możliwe dzięki zwiększeniu dostępności miejscowości turystycznych oraz innych cennych zasobów przyrodniczych i rekreacyjnych.

3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina

- a) programowanie rozwoju Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM) z uwzględnieniem potencjału, potrzeb i roli poszczególnych gmin, oraz jego transgranicznego, regionalnego i ponadregionalnego oddziaływania
- b) wspieranie aktywności samorządów na obszarze SOM w podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych oraz sieci współpracy
- c) rozbudowa i poszerzenie oferty placówek edukacji, nauki, kultury, ochrony zdrowia, administracji oraz usług wyższego rzędu w gminach na obszarze SOM
- d) włączenie obszaru metropolitalnego w międzynarodową sieć współpracy z udziałem innych metropolii europejskich, w szczególności bałtyckich
- e) usprawnienie rozwiązań transportowych i komunikacyjnych w obrębie SOM w tym budowa zachodniego obejścia drogowego Szczecina

3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina

- a) Rozwój przestrzenny aglomeracji koszalińskiej ukierunkowany na wykorzystanie walorów bliskości morza oraz budowę infrastruktury turystycznej
- b) wsparcie w planowaniu i programowaniu rozwoju potencjału naukowego, kulturalnego na rzecz obszaru i regionu oraz tworzenie instytucji i sieci współpracy o znaczeniu ponadregionalnym
- c) rozwój przemysłu, przedsiębiorczości, potencjału społeczno – gospodarczego
- d) modernizacja i rozbudowa układu komunikacyjnego i sieci powiązań, w tym szczególnie dróg krajowych 6 i 11

3.3. Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych

- a) działania na rzecz rozwoju osi Środkoeuropejskiego Korytarza Transportowego CETC-ROUTE65 i stworzenia multimodalnych łańcuchów logistyczno – transportowych w układzie europejskim
- b) poprawa skomunikowania Szczecina i Koszalina oraz tych miast z resztą kraju
- c) rozwój transportu intermodalnego i sieci węzłowych połączeń regionalnych, centrów logistycznych i terminali kontenerowych

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

- d) wsparcie budowy i modernizacji infrastruktury drogowej, w tym zwiększenie nośności i poprawa parametrów ważniejszych dróg krajowych (drogi nr 3, 6, 10, 11), budowa obwodnic miast w tym Koszalin, Wałcz, Szczecinek, Kołobrzeg, Nowogard, Płoty, Recz, Kalisz Pomorski, Mirosławiec
- e) wsparcie zagospodarowania powojaskowych obiektów lotniczych oraz integracja infrastruktury lotniczej z siecią drogową i kolejową
- f) modernizacja infrastruktury kolejowej w regionie i jej integracja z regionalnym i krajowym systemem transportowym
- g) wsparcie modernizacji i rozbudowy transportu wodnego oraz wzrost udziału portów, infrastruktury szlaków wodnych i floty śródlądowej w regionalnym i krajowym rynku logistyczno – transportowym, poprawa żeglowności Odrzańskiej Drogi Wodnej

3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego

- a) rozwój informatycznej infrastruktury sieciowej, w tym sieci światłowodowych, obszarów bezprzewodowego dostępu do Internetu, sieci intranetowych, sieci szerokopasmowych współdziałających ze szkieletowymi sieciami regionalnymi i krajowymi
- b) wsparcie procesu informatyzacji szkół, służby zdrowia, placówek kultury i samorządów
- c) tworzenie oraz rozwój aplikacji i systemów informatycznych wspomagających pracę samorządów i obsługę interesantów (np. elektroniczny obieg spraw i dokumentów, system monitorowania rozwoju regionu, systemy cyfrowego gromadzenia, przetwarzania i obiegu danych, Geograficznych Systemów Informacji Przestrzennej)
- d) rozwój systemów informacyjnych i publicznych punktów dostępu do Internetu zapewniających łatwy dostęp do informacji, w tym ofert pracy, informacji publicznej, oferty gospodarczej, turystycznej i kulturalnej oraz pozyskiwanie partnerów zewnętrznych dla tych działań
- e) wspieranie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa informatycznego osób i instytucji

3.5. Rozwój infrastruktury energetycznej

- a) budowa i modernizacja jednostek wytwarzania energii z wykorzystaniem wysokosprawnych oraz niskoemisyjnych technologii, odnawialne źródła energii, ograniczających oddziaływanie na środowisko, służących produkcji energii elektrycznej i ciepłej w skojarzeniu
- b) podnoszenie sprawności i zdolności przesyłowych sieci elektroenergetycznych w regionie poprzez modernizację istniejących i budowę nowych sieci, wymianę transformatorów, oraz integrację z rynkami zewnętrznymi
- c) wspieranie rozwoju energetyki rozproszonej
- d) budowa terminalu do odbioru gazu skroplonego LNG w Świnoujściu oraz zwiększenie zdolności przesyłowych systemów gazowniczych

3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych

- a) wsparcie inwestycji drogowych i modernizacji istniejącej infrastruktury drogowej istotnych dla usprawnienia komunikacji z obszarami i miejscowościami turystycznymi i uzdrowiskowymi
- b) rozwijanie połączeń kolejowych, w tym kolei wąskotorowej, poprawiających dostęp do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych

CEL STRATEGICZNY NR 4

„ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI”

Rozległe lasy, akweny, grunty uprawne, fauna i flora oraz inne elementy przyrody i krajobrazu Pomorza Zachodniego składają się na jeden z najcenniejszych w skali kraju obszarów koegzystencji przyrody i człowieka. W innowacyjnym i proekologicznym podejściu do rozwoju regionu ich rola nie sprowadza się do ograniczeń i barier rozwojowych. Środowisko naturalne przenika się ze sferą urbanizacji, ma być wręcz jej integralnym, niejednokrotnie wiodącym elementem. Przemiany gospodarcze, w wyniku których wyhamowaniu produkcji rolniczej towarzyszy intensyfikacja ruchu turystycznego, w naturalny sposób powiązane są z oddziaływaniem na środowisko.

Spółeczność regionu świadoma dostępnych jej zasobów oraz związanej z tym odpowiedzialności będzie rozwijać mechanizmy asymilacji projektów gospodarczych z ich otoczeniem przyrodniczym. W związku z tym działania nastawione na zachowanie i ochronę środowiska oraz poprawę jego stanu będą wiązać się z rozwijaniem metod wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz innymi innowacyjnymi przedsięwzięciami o znaczeniu gospodarczym. Wspierany będzie także rozwój infrastruktury ochrony środowiska i gospodarowania powstałymi odpadami. Przedsiębiorczość i postęp technologiczny będące efektem wysokich standardów ekologicznych przełożą się na konkurencyjność regionu i jakość życia jego mieszkańców. Dla realizacji współczesnych wyzwań ekologicznych wykorzystane będą technologie środowiskowe, wprowadzające do środowiska mniej zanieczyszczeń oraz eksploatujące zasoby naturalne w sposób zapewniający ich dłuższą dostępność, przy jednoczesnym zwiększeniu wzrostu gospodarczego i konkurencyjności.

4.1. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego

- a) wspieranie działań służących osiągnięciu i utrzymaniu dobrego stanu wód poprzez eliminowanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych substancjami niebezpiecznymi ze źródeł przemysłowych, komunalnych i rolniczych
- b) ochrona strefy brzegowej i zaplecza brzegów Morza Bałtyckiego i Zalewu Szczecińskiego
- c) wspieranie działań na rzecz ograniczania emisji zanieczyszczeń, hałasu i gazów cieplarnianych ze źródeł komunalnych, komunikacyjnych i przemysłowych
- d) wspieranie działań służących ochronie gleb przed negatywnym oddziaływaniem rolnictwa i innych rodzajów działalności gospodarczej
- e) kompleksowe zarządzanie gospodarką odpadami w tym likwidacja mogiłników, eliminacja materiałów niebezpiecznych (np. azbest, PCB)
- f) współpraca z przygranicznymi landami Niemiec w zakresie zapobiegania transgranicznemu przenoszeniu zanieczyszczeń
- g) wspieranie badań naukowych w priorytetowych obszarach tematycznych dla technologii środowiskowych określonych przez Komisję Europejską (ochrona zasobów wód, ochrona powietrza i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, zrównoważona produkcja i konsumpcja, ochrona gleb),
- h) aktywizowanie placówek naukowych, ośrodków badawczych i podmiotów gospodarczych do współpracy w zakresie kreowania i wdrażania nowych rozwiązań z dziedziny ochrony środowiska w tym zużycia energii, odzysku i unieszkodliwiania odpadów, zmniejszania energochłonności wyrobów i procesów przemysłowych, wychwytywania i składowania dwutlenku węgla w procesie produkcji energii.

4.2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów

- a) wdrażanie programów reintrodukcji zagrożonych gatunków fauny i flory
- b) tworzenie spójnych kompleksów leśnych, szczególnie w obszarach korytarzy ekologicznych i wododziałów
- c) racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin i zużyciem wody oraz zapewnienie równowagi między poborem a zasilaniem wód podziemnych
- d) racjonalne zagospodarowanie zasobów wód leczniczych i terenów ich występowania

4.3. Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii

- a) działania informacyjne i promocyjne na rzecz poszerzania zakresu wykorzystania odnawialnych źródeł energii
- b) prowadzenie gospodarki przestrzennej z uwzględnieniem racjonalnego wykorzystania odnawialnych źródeł energii
- c) wspieranie rozwoju podmiotów gospodarczych działających na rzecz wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz ich współpracy z instytucjami nauki i samorządami lokalnymi
- d) wspieranie wykorzystania odnawialnych źródeł energii w gospodarstwach domowych

4.4. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemu gospodarowania odpadami

- a) rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji zbiorczej, oczyszczalni ścieków i systemów zaopatrzenia w wodę
- b) rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej ochronie przeciwpowodziowej i przeciwdziałaniu suszy (m. in. obiekty retencyjne, wały przeciwpowodziowe)
- c) wspieranie selektywnej zbiórki i recyklingu odpadów oraz unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych, w tym medycznych i weterynaryjnych
- d) budowa instalacji do termicznego przekształcania odpadów komunalnych, w tym w Szczecinie i Koszalinie

4.5. Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa

- a) wspieranie projektów edukacji ekologicznej, w tym adresowanej do dzieci i młodzieży szkolnej
- b) rozwój systemów udostępniania informacji o środowisku, w tym utworzenie narzędzi internetowych
- c) promocja proekologicznych postaw społecznych i konsumenckich

4.6. Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych

- a) prowadzenie planowania przestrzennego z uwzględnieniem potrzeb rewitalizacji
- b) lokowanie nowych projektów inwestycyjnych w pierwszej kolejności na terenach już zurbanizowanych i przeznaczonych do rewitalizacji
- c) działanie na rzecz renowacji, rewaloryzacji i adaptacji obiektów przemysłowych i powojсковych oraz ich przystosowanie na cele kulturalne, sportowo-rekreacyjne, edukacyjne, handlowo-usługowe, biurowe i mieszkaniowe
- d) rewitalizacja, odbudowa i renowacja staromiejskich układów urbanistycznych
- e) podniesienie standardu zasobów mieszkaniowych na terenach zdegradowanych

CEL STRATEGICZNY NR 5

„BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI”

Zapisy strategii mają na celu budowę otwartości i konkurencyjności społeczności regionu rozumianych jako przystosowanie do potrzeb i realiów współczesnego rynku idei, usług i produktów. Ich następstwem będzie wzrost umiejętności i kwalifikacji, przygotowanie do sprostania wymogom współczesnego rynku pracy oraz aktywnego udziału w obiegu dóbr kultury i nauki, a także kształtowanie kadr tworzących innowacyjny potencjał regionu. W związku z tym strategia rozwoju województwa obejmuje działania zorientowane na wzmacnianie aktywności zawodowej i poziomu kompetencji mieszkańców, dostępności i jakości edukacji na każdym poziomie nauczania oraz zwiększanie uczestnictwa w niej mieszkańców regionu. Ich adresatem będą wszystkie grupy społeczne i wiekowe na obszarze całego województwa, osoby włączane w system edukacyjny, uczące się oraz te, które są zainteresowane poszerzeniem swojej wiedzy ogólnej i kierunkowej. Pośrednio efekt realizacji strategii stanowić będzie przezwyciężenie marginalizacji i wykluczeń na poziomie dostępu do oferty edukacyjnej. Rzeczywista realizacja zdefiniowanych celów wiąże się z wdrożeniem idei społeczeństwa informacyjnego poprzez upowszechnienie dostępu do informacji i możliwości posługiwania się nią.

Dla opartej na wiedzy i konkurencyjnej gospodarki warunkiem funkcjonowania jest dostęp do zasobów ludzkich zdolnych do wytwarzania produktów wysokiej jakości oraz do konsumentów o jak najwyższej sile nabywczej. Wdrożenie działań związanych z budową nowoczesnej, otwartej społeczności posłuży ukształtowaniu takiego środowiska. Przygotuje je także na definiowanie nowych celów i narzędzi do ich realizacji jako trybu funkcjonowania we współczesnej gospodarce i kulturze.

5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki

- a) stworzenie narzędzi identyfikacji i wyboru ścieżek edukacyjnych i zawodowych począwszy od poziomu szkoły gimnazjalnej
- b) podniesienie jakości, atrakcyjności i dostępności nauczania na wszystkich poziomach edukacji, w szczególności matematyki, nauk przyrodniczych i kierunków technicznych, w tym wspieranie kształcenia zamawianego, tworzenie programów stypendialnych i wyrównawczych, promocja wyboru ścieżki kształcenia
- c) wzmacnianie potencjału adaptacyjnego kadr w przedsiębiorstwach poprzez wspieranie nowych rozwiązań w zakresie organizacji i form pracy, zarządzania zmianą gospodarczą, promocji podnoszenia kwalifikacji zawodowych, społecznej odpowiedzialności biznesu
- d) wspieranie podnoszenia umiejętności pracowników placówek badawczo-rozwojowych w zakresie komercjalizacji rezultatów prac badawczych, np. stypendia dla doktorantów
- e) promocja i wspieranie staży i szkoleń praktycznych pomiędzy przedsiębiorstwami i uczelniami
- f) wspieranie zakładania innowacyjnych przedsiębiorstw przez naukowców (firmy typu spin-off) i absolwentów uczelni

5.2. Zwiększenie aktywności zawodowej ludności

- a) zapewnienie równości szans na rynku pracy oraz zwiększanie dostępu do informacji o nim (m.in. szkolenia, doradztwo, kampanie informacyjne, instytucje ekonomii społecznej)
- b) budowa i rozwój partnerstwa i dialogu oraz skoordynowanego systemu współpracy i wymiany informacji między publicznymi służbami zatrudnienia, instytucjami rynku pracy, pracodawcami i innymi organizacjami na poziomie regionalnym i lokalnym

- c) upowszechnianie i promocja alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia i metod organizacji pracy oraz czasu jej wykonywania, w tym telepraca, praca rotacyjna, podział pracy w ramach jednego stanowiska, opieka nad dziećmi
- d) wspieranie inicjatyw na rzecz podnoszenia mobilności geograficznej osób pozostających bez zatrudnienia
- e) aktywizacja zawodowa osób w wieku niemobilnym oraz przedłużenie aktywności zawodowej osób starszych
- f) wspieranie wolontariatu jako etapu przygotowującego do podejmowania zatrudnienia

5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego

- a) działania promocyjne i kampanie informacyjne na rzecz wzmocnienia świadomości i potrzeby podnoszenia kompetencji
- b) rozwój systemu szkoleń oraz doskonalenia zawodowego poprzez specjalistyczne kursy, szkolenia, doradztwo, praktyki, a także studia uzupełniające, podyplomowe i doktoranckie oraz wizyty studyjne
- c) wsparcie dla wyższych uczelni, szkół dla dorosłych, placówek kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego w zakresie poszerzenia i dostosowywania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, aktywizowania osób starszych, niwelowania wykluczeń
- d) wspieranie rozwoju kadr dla podmiotów realizujących kształcenie ustawiczne

5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki

- a) dostosowywanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy przez współpracę z pracodawcami i instytucjami rynku pracy, wyposażanie w sprzęt dydaktyczny, podnoszenie jakości praktyk i staży zawodowych,
- b) budowa silnych, wyspecjalizowanych ośrodków kształcenia zawodowego
- c) rozwój oferty dodatkowych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych ze szczególnym uwzględnieniem informatyki, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk matematyczno - przyrodniczych
- d) realizacja programów potwierdzania kwalifikacji zawodowych zdobytych w sposób nieformalny

5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego

- a) prowadzenie powszechnej edukacji teleinformatycznej na wszystkich poziomach nauczania i w odniesieniu do wszystkich grup ludności, przełamywanie przyzwyczajęń i stereotypów w tej dziedzinie
- b) wsparcie dla partnerów publicznych, gospodarczych i społecznych w zakresie wdrażania mechanizmów elektronicznego obiegu dokumentów i innego rodzaju procedur
- c) wprowadzenie powszechnie dostępnego systemu kursów, umożliwiających zdobycie podstawowej wiedzy z zakresu obsługi komputera i internetu dla osób pozostających bez pracy
- d) tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi e-usług, e-handlu i innych działań wykorzystujących zaawansowane technologie IT
- e) wzrost dostępu do technologii informacyjnych w gospodarstwach domowych, w szczególności na terenach wiejskich

5.6. Zwiększenie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej

- a) działanie na rzecz uruchamiania wychowania i edukacji przedszkolnej i poszerzania przedszkolnej oferty edukacyjnej na obszarach i w środowiskach o niskim stopniu nasycenia tego typu placówek, w szczególności na obszarach wiejskich
- b) współpraca samorządu z partnerami społecznymi i gospodarczymi w zakresie tworzenia i rozwoju placówek przedszkolnych
- c) działanie na rzecz podnoszenia kwalifikacji personelu przedszkolnych placówek wychowawczych oraz poszerzania jego zasobów kadrowych, w szczególności na obszarach wiejskich

CEL STRATEGICZNY NR 6

„WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU”

Zadaniem samorządu pełniącego rolę służebną wobec społeczności województwa jest stworzenie jak najlepszych warunków do życia i pracy mieszkańców, realizacji planów życiowych i wszechstronnej samorealizacji w życiu osobistym i społecznym. Wdrożenie strategii rozwoju województwa wymaga przy tym w poszczególnych dziedzinach efektywnego wsparcia ze strony osób i grup, których życiowa aktywność tworzy potencjał regionu.

W tym ujęciu wsparcie rozwoju osobowego mieszkańców, funkcji rodziny i spójności społecznej całego regionu jest kluczowym zadaniem strategii. Ma ona na celu wdrażanie idei społeczeństwa w pełnym tego słowa znaczeniu obywatelskiego, świadomie korzystającego ze swych praw i obowiązków dla dobra ogółu. Działanie samorządu opiera się na wspieraniu rodziny jako elementarnej komórki społecznej, zapewnieniu jak najpowszechniejszego dostępu do opieki zdrowotnej, edukacji, dóbr kultury i innych elementów dziedzictwa wspólnego. Powszechność ta przejawia się w przeciwdziałaniu wszelkim przejawom wykluczeń i marginalizacji poprzez budowanie postaw tolerancji i przeciwdziałania dyskryminacji w jakimkolwiek jej aspekcie. Strategia poświęca także uwagę wspieraniu demokracji lokalnej i budowie szeroko rozumianej tożsamości jako czynników kulturowych przesądzających o poczuciu więzi i współodpowiedzialności.

6.1. Wspieranie funkcji rodziny

- a) wsparcie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, dotkniętych marginalizacją, rodzin wielodzietnych, zastępczych, niepełnych i zagrożonych
- b) wspieranie i promowanie rozwiązań sprzyjających realizowaniu funkcji rodziny w połączeniu z wykonywaniem pracy zawodowej
- c) edukacja i promocja kształtująca postawy rodzinne i rodzicielskie oraz pozytywny wizerunek rodziny
- d) wdrażanie programów wsparcia dla kobiet w ciąży i rodzin z małymi dziećmi
- e) integracja działań dotyczących funkcjonowania rodziny (pomocy społecznej, ochrony zdrowia, edukacji, kultury) przy współdziałaniu partnerów społecznych

6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej

- a) zapewnienie wysokiej jakości i dostępności opieki medycznej (w tym poprawa wyposażenia technicznego) w dziedzinie podstawowej opieki zdrowotnej, specjalistycznej opieki ambulatoryjnej, opieki stacjonarnej i leczenia uzdrowiskowego
- b) reorganizacja ratownictwa medycznego
- c) działanie na rzecz przekształceń własnościowych zakładów opieki zdrowotnej
- d) podnoszenie poziomu wykształcenia personelu medycznego i pomocy społecznej oraz kształcenie w zakresie profilaktyki, promocji i edukacji zdrowotnej

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

- e) dostosowanie opieki zdrowotnej do zwiększającej się liczby osób starszych, wzbogacanie form opieki i pomocy osobom starszym, rozwój opieki długoterminowej i opieki psychiatrycznej
- f) wspieranie projektów oraz działań służących dostępności i efektywności pomocy społecznej
- g) promocja zdrowia i zdrowego trybu życia

6.3. Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego

- a) budowanie partnerstw, porozumień oraz realizacja projektów na rzecz rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego oraz podnoszenia jakości życia mieszkańców
- b) wzmocnienie udziału społeczności w dostępie do informacji publicznej, podejmowaniu decyzji lokalnych i regionalnych, realizowaniu praw wyborczych, działaniu w organizacjach pozarządowych
- c) wsparcie organizacji pozarządowych i innych form aktywności publicznej
- d) rozwój społecznej odpowiedzialności biznesu

6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej

- a) definiowanie i kultywowanie elementów i atrybutów tożsamości lokalnej
- b) reprezentowanie i promowanie w relacjach zewnętrznych elementów tożsamości regionu
- c) realizacja przedsięwzięć o charakterze kulturalnym, edukacyjnym, turystycznym i sportowym oraz tworzenie i wspieranie instrumentów umacniających poczucie tożsamości społeczności regionu przy zaangażowaniu instytucji i partnerów społecznych
- d) rozwój samopomocy sąsiedzkiej i grup samopomocowych
- e) przezwyciężanie ograniczeń w integracji społecznej związanych ze zróżnicowaniem pokoleniowym, kulturowym, pochodzeniem, miejscem zamieszkania, niepełnosprawnością i innymi uwarunkowaniami

6.5. Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej

- a) upowszechnianie kultury i promocja aktywnego uczestnictwa w kulturze w tym wspieranie instytucji i organizacji, poszerzanie oferty kulturalnej, organizację wydarzeń, działania edukacyjne
- b) wspieranie lokalnej twórczości artystycznej
- c) ochrona zabytków i miejsc pamięci
- d) rozbudowa infrastruktury kulturalnej
- e) poszerzanie zasobów i zbiorów archiwalnych, muzealnych i bibliotecznych
- f) koordynacja i integracja oferty kulturalnej regionu

6. Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

6.1. Instrumenty wdrażania

Podstawowym instrumentem realizacji strategii są strategie branżowe, odnoszące się do poszczególnych zidentyfikowanych obszarów oraz programy rozwoju.

Szczególnym rodzajem programów wojewódzkich są wieloletnie programy inwestycyjne, które zawierają konkretne zadania inwestycyjne przewidziane do realizacji w założonym okresie. Wychodząc poza jednoroczny okres budżetowania stanowią ważny instrument koordynacji przedsięwzięć realizowanych przez samorząd.

Wieloletni Program Inwestycyjny na lata 2007-2013 zawiera zestawienie projektów zadań, które Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego wybrał uwzględniając cele i kierunki zawarte w dokumentach strategicznych, określających zamierzenia województwa w poszczególnych dziedzinach gospodarki. Program realizowany przez Samorząd Województwa obejmuje inwestycje, których okres realizacji jest dłuższy niż jeden rok, finansowane w całości bądź w części z budżetu samorządu województwa zgodnie z zapisami ustawy o finansach publicznych.

Ujęte w Programie zadania można podzielić na kilka podstawowych grup, są to:

- inwestycje możliwe do współfinansowania z funduszy europejskich – projekty realizowane przy wsparciu środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (podstawą wykorzystania środków EFRR będzie *Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013*)
- inwestycje możliwe do współfinansowania ze środków zagranicznych innych niż unijne – projekty realizowane przy wykorzystaniu środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego
- inwestycje możliwe do współfinansowania w ramach partnerstwa prywatno – publicznego
- inwestycje wieloletnie, kontynuowane, których okres wykonania wynika z długiego cyklu realizacyjnego
- inwestycje własne – projekty w fazie realizacji i planowane, wynikające z decyzji strategicznych Samorządu Województwa

W trakcie realizacji Strategii rozwoju województwa zachodniopomorskiego powstały dokumenty programowe województwa, mające w większości charakter średniookresowy i jako horyzont czasowy określają rok 2015. Wyznaczają ramy realizacji strategii rozwoju województwa w poszczególnych dziedzinach życia społeczno- gospodarczego:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013

Pomoc społeczna i współpraca społeczna:

- Strategia Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie polityki społecznej do roku 2015
- Wojewódzki program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2007-2015
- Wojewódzki program przeciwdziałania uzależnieniom na lata 2006-2015
- Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Województwie Zachodniopomorskim od roku 2007 do czasu aktualizacji

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Ochrona zdrowia:

- Strategia sektorowa w zakresie ochrony zdrowia Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2001-2015
- Strategia opieki zdrowotnej w zakresie neonatologii i pediatrii w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2007 – 2013
- Kierunki rozwoju opieki zdrowotnej w zakresie położnictwa i ginekologii w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2008-2013
- Kierunki rozwoju opieki zdrowotnej w zakresie chirurgii ogólnej w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2008-2013
- Kierunki rozwoju opieki zdrowotnej w zakresie chorób wewnętrznych w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2008 – 2013
- Zadania Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia do realizacji na lata 2005-2015

Kultura, edukacja i sport:

- Kierunki działania Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie kultury i ochrony jej dóbr do końca 2020 roku
- Kierunki działań Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie szkolnictwa medycznego i kształcenia kadr dla służb społecznych do 2010 roku
- Kształcenie ustawiczne nauczycieli w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2011

Ochrona środowiska:

- Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008-2011
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2003-2015
- Strategia Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2002-2015
- Strategia rozwoju gospodarki morskiej w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2015

Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich:

- Strategia Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2002-2015
- Sektorowy Program Operacyjny "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006"
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
- Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Infrastruktura i transport

- Założenia do Programu energetyki odnawialnej w oparciu o surowce odnawialne energii, wody i wiatru na lata 2008-2015
- Strategia Rozwoju Sektora Transportu Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015
- Priorytety polityki społeczno-gospodarczej Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2009-2010
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego
- Wieloletni Program Inwestycyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

- Strategia Rozwoju Gospodarki Morskiej Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015
- Program ochrony środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012-2015
- Strategia rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich Województwa Zachodniopomorskiego w latach 2002-2015

Turystyka, gospodarka i promocja:

- Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2015
- Program rozwoju infrastruktury portów i przystani żeglarskich Województwa Zachodniopomorskiego w regionie Odry, Zalewu Szczecińskiego i wybrzeża Morza Bałtyckiego na lata 2008-2013. Dokument został sporządzony na potrzeby realizacji trybu konkursowego ubiegania się o środki z RPO WZ 2007-2013 w ramach osi 5 - Turystyka, kultura, rewitalizacja

6.2. Spójność celów realizowanych w Strategii Rozwoju Województwa

Zachodniopomorskiego z priorytetami określonymi w Strategii Rozwoju Kraju do roku 2015.

Głównym celem Strategii Rozwoju Kraju jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin. Jego osiągnięciu służyć będą następujące priorytety określające najważniejsze kierunki i główne działania:

1. *Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki*
2. *Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej*
3. *Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości*
4. *Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa*
5. *Rozwój obszarów wiejskich*
6. *Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej*

Podniesienie poziomu życia oznacza wzrost dochodów w sektorze gospodarstw domowych, poprawę stanu zdrowia mieszkańców Polski, ułatwienie dostępu do edukacji i szkolenia, w konsekwencji czego wzrośnie poziom wykształcenia i kwalifikacji ludności, zwiększy się zatrudnienie, aktywność zawodowa i wydajność pracy, a spadnie bezrobocie.

Podniesienie jakości życia oznacza istotną poprawę stanu i wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli, możliwość korzystania z funkcjonalnej i łatwo dostępnej infrastruktury technicznej i społecznej, życie w czystym, zdrowym i sprzyjającym środowisku przyrodniczym, uczestnictwo w kulturze i turystyce, przynależność do zintegrowanej wspólnoty lokalnej, umożliwiającej lepszą harmonizację życia rodzinnego i zawodowego, oraz aktywność w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

Realizacja głównego celu strategii możliwa będzie poprzez szybki i trwały rozwój gospodarczy w perspektywie długookresowej, oparty na rozwoju kapitału ludzkiego, zwiększaniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki i regionów, w tym na inwestycjach w sferze badań i rozwoju. Polityka państwa powinna umożliwić uzyskanie stabilnych warunków ekonomiczno-społecznych i środowiskowych zapewniających europejski poziom życia obywateli i rodzin w kraju i wspólnotach lokalnych. Funkcjonowanie i bezpieczeństwo wspólnoty powinno być oparte o zasadę subsydiarności, a w sytuacjach zagrożeń przerastających możliwości reagowania społeczności lokalnej, powinna ona mieć wsparcie właściwych organów administracji publicznej.

Warunkiem realizacji głównego celu jest prowadzenie polityki zrównoważonego rozwoju, z zachowaniem dziedzictwa kulturowego Polski. Cel nie może zostać osiągnięty w

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

sytuacji znaczących zróżnicowań poziomu rozwoju regionów, marginalizacji obszarów wiejskich i przy braku poszanowania dla ładu przestrzennego kraju.

Strategia Rozwoju Kraju określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym i jest realizowana przez Strategię Rozwoju Województwa w następujących obszarach:

	Strategia Rozwoju Kraju Priorytety	Strategia Rozwoju Województwa Cele kierunkowe
1	Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki 1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości 1.4. Wspieranie wzrostu eksportu 1.6. Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa 2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu 3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego 5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki 5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego
2	Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej	1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym 3.3. Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych 3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego 3.5. Rozwój infrastruktury energetycznej 3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych 4.1. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego 4.3. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii 4.4. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemów gospodarki odpadami 5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego 5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki 5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego 5.6. Zwiększenie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej 6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

		6.3. Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
		6.5. Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej
3	Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości	1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		5.2. Zwiększenie aktywności zawodowej ludności
		5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego
		5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki
4	Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa	6.1. Wspieranie funkcji rodziny
		6.3. Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
		6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej
5	Rozwój obszarów wiejskich	1.6. Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
		5.6. Zwiększenie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej
		6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej
		6.3. Wzmacnianie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
6	Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej	1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		1.5. Zintegrowana polityka morska
		2.1. Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów
		2.3. Wspieranie tworzenia stref aktywności inwestycyjnej
		2.4. Budowanie i promocja marki regionu
		3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
		3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
		4.2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów

6.3. Spójność celów realizowanych w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z horyzontalnymi celami szczegółowymi określonymi w Narodowej Strategii Spójności

Narodowa Strategia Spójności (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia) to rządowy dokument strategiczny określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych na lata 2007-2013: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności.

Celem strategicznym Narodowej Strategii Spójności jest *tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz większą spójność społeczną, gospodarczą i przestrzenną.*

Cel ten został sformułowany w odniesieniu do europejskiej polityki spójności- środki wydatkowane w ramach NSRO będą zapewniały zwiększenie stopnia spójności społecznej i gospodarczej Polski i jej regionów względem średniej UE poprzez reformy strukturalne i koncentrację wydatków w obszarach o decydującym znaczeniu dla przyspieszenia wzrostu gospodarczego oraz zwiększania zatrudnienia. Najważniejsza w realizacji tak sformułowanego celu jest odpowiednia, pro-wzrostowa i pro-zatrudnieniowa krajowa polityka gospodarcza, uwzględniająca kontynuację i pełne wdrożenie reform strukturalnych w obszarze finansów publicznych, funkcjonowania administracji i wymiaru sprawiedliwości oraz systemu stanowienia i implementacji prawa.

Narodowa Strategia Spójności jest w głównej mierze zorientowana na wspomaganie efektywności funkcjonowania instytucji i mechanizmów państwa oraz udzielania pomocy tym, którzy przedstawiają projekty o największym znaczeniu dla wzrostu konkurencyjności gospodarki Polski i poszczególnych regionów przy jednoczesnym wprowadzeniu mechanizmów osłonowych dla tych grup społecznych i przestrzenie określonych obszarów problemowych, które nie posiadają obecnie wystarczającego potencjału wewnętrznego, aby w dostatecznym stopniu korzystać z procesów rozwojowych.

Wyrównywanie szans rozwojowych grup społecznych i obszarów geograficznych będzie odbywało się głównie poprzez eliminację barier stojących na przeszkodzie zwiększania mobilności zawodowej, społecznej i przestrzennej, oraz zapewniania równego dostępu do podstawowych usług publicznych, infrastruktury społecznej i technicznej w głównej mierze kształtujących konkurencyjność kraju.

Cel strategiczny będzie osiąganý przez realizację horyzontalnych celów szczegółowych:

- 1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa*
- 2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej*
- 3. Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski*
- 4. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług*
- 5. Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej*
- 6. Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich*

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Taki układ celów horyzontalnych odzwierciedla główne kierunki koncentracji polityki spójności dla osiągnięcia celu strategicznego.

Cele Narodowej Strategii Spójności będą realizowane za pomocą programów operacyjnych zarządzanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, regionalnych programów operacyjnych zarządzanych przez województwa i projektów współfinansowanych ze strony instrumentów strukturalnych. Zgodność zapisów Narodowej Strategii Spójności ze Strategią Rozwoju Województwa przebiega w następujących obszarach:

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 Horyzontalne cele szczegółowe		Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego Cele kierunkowe
1.	Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa	3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
		5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego
		5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego
2.	Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej	1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
		1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu
		5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki
		5.2. Zwiększenie aktywności zawodowej ludności
		5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego
		5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki
3.	Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski	5.6. Zwiększenie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej
		6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej
		1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
		1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym
		1.5. Zintegrowana polityka morska
		3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
		3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
		3.3. Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych
		3.5. Rozwój infrastruktury energetycznej
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
4.1. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego		
4.3. Zwiększenie udziału odnawialnych		

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

		źródeł energii
		4.4. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemu gospodarowania odpadami
		5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki
		6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej
		6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej
4.	Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług	1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
		1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu
		3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
		5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki
		5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego
5.	Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej	1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym
		3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
		3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
		4.6. Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych
6.	Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich	1.6. Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa
		2.1. Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
		5.2. Zwiększenie aktywności zawodowej ludności
		5.6. Zwiększenie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej
		6.2. Zwiększenie jakości i dostępności opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej
		6.3. Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
		6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej

6.4. Strategia a plan zagospodarowania przestrzennego województwa

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest, oprócz strategii rozwoju, drugim podstawowym dokumentem uchwalanym przez Sejmik Województwa, decydującym o rozwoju regionu. Plan zagospodarowania przestrzennego jest przeniesieniem zapisów strategii w sferę gospodarowania przestrzenią i tworzenia warunków do realizacji ponadlokalnych zamierzeń inwestycyjnych.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa określa zasady kształtowania struktury przestrzennej województwa w długim horyzoncie czasowym. Formułowany w oparciu o zasadę prawidłowego i racjonalnego gospodarowania przestrzenią, przyczynia się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju województwa, uwzględniając w szczególności potrzeby:

- wszechstronnego wykorzystania walorów jego nadmorskiego i nadodrzańskiego położenia
- ochrony wykorzystania specyficznych zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu w rozwoju społecznym i gospodarczym
- poprawy standardu cywilizacyjnego i warunków życia mieszkańców
- integracji struktury przestrzennej województwa
- obronności i bezpieczeństwa państwa oraz ludzi i ich mienia

Plan określa zasady organizacji struktury przestrzennej województwa: podstawowe elementy sieci osadniczej, rozmieszczenie infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej oraz wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego ułatwia koordynację strategii i rozlicznych zamierzeń oraz programów pod kątem czasu i miejsca ich realizacji.

Uwzględniając uwarunkowania przestrzenne, różnorodność przyrodniczą i gospodarczą, preferencje i potencjał rozwoju poszczególnych gmin, województwo zachodniopomorskie podzielono na 6 wielkoprzestrzennych obszarów o jednorodnych cechach. Obszary wielkoprzestrzenne dzielą się na obszary funkcjonalne:

I Strefa nadmorska – intensywnego selektywnego rozwoju

- I A / V Podstrefa – Miasto Świnoujście
- I A Podstrefa – Obszar Funkcjonalny Wyspy Wolin
- I B Pas Nadmorski Kołobrzewo – Kamieński
- I C / VI Pas Nadmorski Sarbinowo – Mielno
- I D Darłowski Pas Nadmorski
- I E Obszar Turystyczny – Rybacki Zalewu Szczecińskiego

II Strefa gospodarki rolnej i wielofunkcyjnej aktywizacji gospodarczej

- II A Obszar Golczewsko – Nowogardzki
- II B Obszar Gryficko – Łobeski
- II C Obszar Białogardzki
- II D Obszar Sławieński
- II E Obszar Maszewsko – Suchański
- II F Obszar Świdwiński

III Strefa gospodarki rolno – leśnej, selektywnej aktywizacji gospodarczej, w tym rozwoju turystyki

- III A Obszar Widuchowski
- III B Obszar Myśliborski
- III C Obszar Choszczeński
- III D Obszar Drawsko – Kaliski

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

- III E Obszar Połczyńsko – Złocieniecki
- III F Obszar Szczecinecki
- III G Obszar Polanowsko – Białoborski
- III H Obszar Wałecki
- III I Obszar Drawieński
- III J Obszar Iński
- III K Obszar Dębnowski
- III L Obszar Cedyński

IV Strefa intensywnej gospodarki rolnej

- IV Obszar Pyrzycki

V Strefa koncentracji procesów urbanizacyjnych – szczeciński obszar metropolitalny wielofunkcyjnego rozwoju

- V A Obszar Policko – Goleniowski
- V B Obszar Kołbaskowo – Dobra Szczecińska
- V C Podstawowa Podstrefa Rozwoju Aglomeracji Szczecińskiej

VI Strefa intensywnego rozwoju i urbanizacji – koszaliński obszar węzłowy

Stopień korelacji zapisów Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego z zapisami celów kierunkowych Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego określono w pięciostopniowej skali:

- 5 główny
- 4 istotny
- 3 ważny
- 2 wskazany
- 1 umiarkowany

Zdefiniowane wcześniej cele strategiczne i kierunkowe właściwie wpisują się w specyfikę poszczególnych obszarów wielkoprzestrzennych.

W strefie nadmorskiej (obszar I) – strefie intensywnego selektywnego rozwoju – główną funkcją obszaru jest gospodarka morska, intensywna turystyka, uzdrowiska i funkcje ochronne. Dlatego też w obszarze tym najsilniej realizowane będą cele strategiczne dotyczące innowacyjności (1. cel strategiczny) i efektywności gospodarowania oraz związane z zachowaniem i ochroną wartości przyrodniczych (4. cel strategiczny). Dotyczy to w szczególności pobudzania innowacyjności gospodarki, konkurencyjności ruchu turystycznego, gospodarki morskiej i ochrony zasobów przyrodniczych.

W obszarze II – strefie gospodarki rolnej i wielofunkcyjnej aktywizacji gospodarczej – główną funkcją jest rolnictwo, przetwórstwo rolno-spożywcze, rozwój przemysłu i funkcje ochronne. Dlatego też działania kierunkowe nastawione będą głównie na restrukturyzację rolnictwa (m.in. poprzez wspieranie przedsiębiorczości), zachowanie i ochronę wartości przyrodniczych oraz racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi.

W obszarze III – strefie gospodarki rolno-leśnej, selektywnej aktywizacji gospodarczej i rozwoju turystyki nacisk Strategii kładziony jest na zagadnienia związane z restrukturyzacją rolnictwa, pobudzaniem przedsiębiorczości na obszarach wiejskich oraz – z uwagi na koncentrację obszarów zalesionych i obszarów chronionych – racjonalne wykorzystanie tych zasobów, ochronę dziedzictwa przyrodniczego i turystyki.

W obszarze IV – strefie intensywnej gospodarki rolnej realizowane będą głównie cele kierunkowe związane z restrukturyzacją rolnictwa, również poprzez pobudzanie przedsiębiorczości oraz cele zmierzające do zachowania i ochrony wartości przyrodniczych i racjonalnej gospodarki zasobami.

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

W obszarze V – strefie koncentracji procesów urbanizacyjnych – szczeciński obszar metropolitalny wielofunkcyjnego rozwoju koncentrują się działania związane z innowacyjnością gospodarki, przedsiębiorczością, rozwojem obszaru metropolitalnego, budowaniem narzędzi wsparcia biznesu o charakterze regionalnym i celami dotyczącymi gospodarki morskiej oraz rozwoju multimodalnych sieci transportowych.

W obszarze VI – strefie intensywnego, wielofunkcyjnego rozwoju i urbanizacji – koszaliński obszar węzłowy koncentrują się działania związane z podnoszeniem innowacyjności gospodarki, rozwoju przedsiębiorczości i narzędzi wsparcia biznesu. Dominować także będą zadania związane z rozwojem aglomeracji koszalińskiej i poprawy sieci transportowych.

6.5. Źródła finansowania

Bardzo trudno jest, w sposób jednoznaczny, określić wielkość strumienia środków, jaki finansował będzie zadania realizujące założenia Strategii. Realizacja Strategii odbywać się będzie w zdecydowanej większości w oparciu o środki publiczne.

Dla prowadzenia efektywnej i skutecznej polityki regionalnej powinny być to środki wewnętrzne województwa, do których zaliczamy:

- budżety jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, województwa)
- budżet państwa (budżet wojewody, środki ministrów skierowane na realizację programów resortowych)
- budżety funduszy celowych (np. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej)
- budżety oddziałów regionalnych agencji rządowych (np. ARiMR)

Oprócz środków wewnętrznych województwa do realizacji Strategii będą wykorzystywane środki zewnętrzne, takie jak:

- środki budżetu państwa (kierowane w ramach polityki regionalnej państwa);
- środki UE w ramach prowadzonych przez nią polityk (szczególnie polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej, Programów Ramowych w zakresie Rozwoju Technologicznego)
- środki innych państw (np. Szwajcarsko-Polski Program Współpracy)
- kredyty bankowe oraz inne pożyczkowe instrumenty finansowe (w tym oferowanych przez międzynarodowe instytucje finansowe, instrumenty Banku Gospodarstwa Krajowego itp.)

Do wypełniania zapisów Strategii angażowane będą również środki prywatne. Stopień zaangażowania środków prywatnych (tzw. efekt dźwigni finansowej) będzie wskazywał na trafność wybranych do realizacji działań.

Poniżej przedstawiono matrycę finansowania poszczególnych celów kierunkowych strategii przez różne strumienie finansowe wg następującej skali:

- -2 nie dotyczy
- -1 w szczególnych przypadkach
- 0 neutralny wobec obszaru
- 1 wskazany
- 2 konieczny

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Cele kierunkowe	Źródła finansowania															
	Budżet Województwa	Budżet Powiatów	Budżet Gmin	Budżet Państwa	Partnerstwo publiczno - prywatne	Regionalny Program Operacyjny	PO Kapitał Ludzki	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	PO Ryby	PO Infrastruktura i Środowisko	PO Innowacyjna Gospodarka	PEWIT Interreg IV A	PEWIT Interreg IV B	PEWIT Interreg IV C	Inne (kontrakt Wojewódzki itp..)	
1	WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA															
1.1	2	0	0	0	2	1	0	-2	-2	-1	2	-2	1	1	-	
1.2	2	1	1	1	0	2	0	-1	-2	0	2	1	-2	-2	-	
1.3	1	1	1	1	2	2	0	-2	-2	-2	2	1	1	1	-	
1.4	0	0	0	0	1	1	-2	0	0	-1	2	1	-2	-2	-	
1.5	0	2	-2	2	0	2	-2	-2	2	1	-2	-2	-2	-2	-	
1.6	0	2	-2	0	0	1	-2	2	2	-2	-2	-2	-2	-2	-	
2	WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ/GOSPODARCZEJ REGIONU															
2.1	2	1	1	0	0	1	-1	-2	-2	-2	1	-2	1	-2	-	
2.2	2	0	0	0	2	1	-2	-2	-2	-2	2	-2	1	-2	-	
2.3	0	1	1	0	1	1	-2	-2	-2	-2	2	-2	1	-2	-	
2.4	2	2	2	0	0	1	-2	-1	-2	0	1	-2	-2	-2	-	
3	ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU															
3.1	2	2	2	1	0	2	-1	-2	-2	2	-2	2	0	0	-	
3.2	2	2	2	1	0	2	-1	-2	-2	2	-2	-2	0	0	-	
3.3	2	-2	-2	2	0	2	-2	-2	-2	2	-2	1	1	1	-	
3.4	1	1	1	0	0	2	0	-1	-2	1	2	-2	1	1	-	
3.5	1	-1	2	0	2	2	-2	-2	-2	2	-2	-2	-2	1	-	
3.6	2	2	2	0	1	2	-2	2	-2	1	-2	1	-2	1	-	

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

4	ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI															
4.1	Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	2	2	1	1	0	2	-2	2	-2	2	-2	1	1	1	-
4.2	Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów	2	2	1	0	0	2	-2	1	-2	1	-2	1	1	1	-
4.3	Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii	0	0	0	0	2	2	-2	-2	-2	2	-1	-2	1	1	-
4.4	Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemów gospodarowania odpadami	2	0	0	2	0	2	-2	0	-2	2	-2	1	1	1	-
4.5	Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa	0	1	1	0	0	0	-2	1	-2	2	-2	1	1	1	-
4.6	Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych	2	2	2	1	2	2	-2	-1	-2	1	-1	2	-2	-2	
5	BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI															
5.1	Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki	2	0	0	0	0	2	2	-2	-2	0	2	1	1	1	-
5.2	Zwiększenie aktywności zawodowej ludności	2	2	0	1	0	2	2	1	-2	-2	-1	1	-2	1	-
5.3	Rozwój kształcenia ustawicznego	0	2	1	1	0	1	2	1	-2	-2	-2	-2	-2	1	-
5.4	Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki	2	2	0	2	0	2	2	1	-2	-2	-2	-2	-2	1	-
5.5	Budowanie społeczeństwa informacyjnego	1	1	0	0	1	2	2	-1	-2	0	2	1	-2	1	-
5.6	Zwiększenie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej	-2	0	2	0	0	0	2	-2	-2	-2	-2	-2	-2	1	-
6	WZROST JAKOŚCI ŻYCIA I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU															
6.1	Wspieranie funkcji rodziny	1	2	2	1	0	-1	-2	0	-2	-2	-2	-2	-2	-2	-
6.2	Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej	2	2	2	1	0	1	-2	1	-2	2	-2	-2	-2	-2	-
6.3	Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego	2	1	2	0	1	-2	0	1	-2	-2	-2	-2	-2	-2	-
6.4	Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej	2	1	2	0	1	-1	2	1	-2	-2	-2	-2	-2	-2	-
6.5	Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej	2	2	2	0	1	2	1	-2	-2	1	-2	2	-2	-2	-

6.6. Podmioty realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Podmiotem programowania strategicznego na poziomie regionalnym jest społeczność województwa, a sama strategia rozwoju województwa to rodzaj umowy społeczno-instytucjonalnej, zatem w jej realizację będą zaangażowane prawie wszystkie instytucje, urzędy administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli, agencje i fundacje, duże, średnie i małe podmioty gospodarcze, uczelnie wyższe i ośrodki naukowo-badawcze, instytucje oświaty, kultury, zdrowia i opieki społecznej, a także poszczególni obywatele. Proces realizacji strategii obejmie wszystkich, którzy w województwie zachodniopomorskim żyją lub prowadzą w nim i z nim szeroko pojęte interesy.

6.7. Monitorowanie Strategii

Monitoring strategii to proces systematycznego zbierania i analizowania wiarygodnych informacji finansowych i statystycznych dotyczących wdrażania projektów, którego celem jest zapewnienie zgodności realizacji strategii z wcześniej zatwierdzonymi założeniami realizacji.

Monitorowanie pozwala na nadzór i korygowanie prowadzonych działań, a jednocześnie daje możliwość racjonalnego zaplanowania i uszczegółowienia działań przyszłych. Skutecznie działające systemy monitoringu pozwalają na prawidłową alokację środków finansowych kierowanych na poszczególne zadania, co ma istotne znaczenie w sytuacji ograniczonej wielkości tych środków.

Na podstawie analiz odchyień stanu obecnego od zakładanego formułowane są ewentualne wnioski dotyczące zmian w tych strategiach czy programach. Cały proces monitoringu ma na celu zapewnienie efektywności wydatkowania środków na realizację Strategii.

6.7.1. Założenia instytucjonalne

Za utworzenie i prowadzenie systemu monitorowania odpowiedzialny jest samorząd województwa. W strukturach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego za monitorowanie rozwoju regionalnego odpowiada Wydział Polityki Regionalnej (WPR), a w szczególności wchodzące w jego skład Biuro Analiz i Studiów Strategicznych (BAiSS). Komórce tej zwanej Jednostką Monitorującą powierza się bezpośrednią odpowiedzialność za utworzenie i bieżącą pracę systemu.

Warunkiem i istotą działania systemu jest wieloraka partycypacja jego interesariuszy, odbywająca się m.in. poprzez nawiązywanie stałej współpracy z instytucjami (zwanymi odąd Jednostkami Współpracującymi), które posiadają uzasadniające to zasoby i kompetencje, a najlepiej także i potrzeby. Współpraca z Jednostką Współpracującą może obejmować jeden, kilka lub wszystkie obszary i dotyczyć np. dostarczania danych, wykonywania lub przygotowywania badań ankietowych, opracowania Karty Wskaźnika, prowadzenia analiz, prowadzenia baz danych. Jednostkami Współpracującymi są właściwe rzeczowo dla danego obszaru Wydziały Urzędu Marszałkowskiego i inne jednostki organizacyjne samorządu województwa (np. WUP, ROPS, RBGP), a także instytucje zajmujące się gromadzeniem lub przetwarzaniem danych (np. Urząd Statystyczny w Szczecinie, Izba Skarbowa w Szczecinie), jednostki administracji publicznej, placówki naukowe (w całości lub ich jednostki organizacyjne), agencje rozwoju regionalnego, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia.

Nadzór nad działaniem systemu sprawuje Zarząd Województwa.

Na podstawie problemów i potrzeb można sformułować następujące zadania systemu:
Zadanie 1: Monitorowanie strategii i programów wojewódzkich (w tym szczególnie Strategii Rozwoju Województwa) zgodnie z zasadami określonymi w tych dokumentach.

Zadanie 2: Prognozowanie stanu rozwoju regionu oraz trendów, tendencji, potrzeb i zagrożeń w poszczególnych obszarach z możliwie najmniejszym opóźnieniem czasowym.

Zadanie 3: Porównanie (benchmarking) regionu z innymi regionami krajowymi i unijnymi, zarówno w poszczególnych obszarach, jak i w sposób syntetyczny.

Zadanie 4: Ukazanie zmienności terytorialnej (na poziomie powiatów lub gmin) w rozwoju regionu w odniesieniu do poszczególnych obszarów.

Z punktu widzenia strategii rozwoju województwa najważniejsze jest zadanie 1.

6.7.2. Poziomy monitorowania

Monitorowanie Strategii odbywa się na trzech poziomach:

- monitoring zmian sytuacji społeczno - gospodarczej województwa;
- monitoring realizacji celów Strategii na podstawie wskaźników wynikających z kwantyfikacji tych celów;
- monitoring realizacji programów wypełniających zapisy Strategii

6.7.2.1. Monitorowanie zmian sytuacji społeczno-gospodarczej

Monitorowaniu powinny podlegać wszystkie te elementy rozwoju społeczno-gospodarczego, które leżą w zakresie kompetencji i zainteresowania samorządu województwa. Przyjęto, że głównymi jednostkami rzeczowymi systemu monitorowania, są elementy ilustrujące wszystkie aspekty rozwoju regionu definiowane jako „obszary”. W wyniku dalszego, uszczegóławiającego podziału rzeczowego obszarów, wynikającego z ich złożoności, powstają czynniki.

Pod względem rzeczowym system obejmuje 20 obszarów monitorowania.

Lp	Obszar	Czynniki
1	Warunki naturalne	powierzchnia, warunki geograficzne, zasoby naturalne
2	Demografia	gęstość zaludnienia, migracje, przyrost naturalny, długość życia, aktywność ekonomiczna
3	Kapitał społeczny	problemy społeczne, rozwój demokracji lokalnej, usługi publiczne
4	Samorząd	budżety JST, aktywność samorządów, programy operacyjne, administracja
5	Ochrona zdrowia	stan zdrowia społeczeństwa, leczenie zamknięte i otwarte oraz uzdrowiskowe
6	Kultura	wg form działalności
7	Edukacja	edukacja szkolna, akademicka, kształcenie ustawiczne, wykształcenie
8	Rynek pracy	popyt i podaż, zatrudnienie, aktywność zawodowa, mobilność, praca za granicą, zatrudnienie w sektorach opartych na wiedzy
9	Gospodarka	przemysł, usługi (w tym turystyka), rolnictwo, budownictwo, przedsiębiorstwa

MONITORING

10	Innowacyjność	świadomość innowacyjna, patenty, transfer technologii, klastry
11	Nauka	<i>bez podziałów</i>
12	Społeczeństwo informacyjne	infrastruktura, komputeryzacja, aplikacje, wykluczenie cyfrowe
13	Transport	infrastruktura drogowa i kolejowa, transport publiczny, przewozy drogowe, kolejowe, morskie
14	Energetyka	<i>wg źródeł energii,</i>
15	Stan i ochrona środowiska	<i>wg obciążeń</i>
16	Gospodarka komunalna	zaopatrzenie w poszczególne media, gospodarka odpadami
17	Gospodarka przestrzenna	sieć osadnicza, użytkowanie terenów, planowanie przestrzenne
18	Mieszkalnictwo	<i>bez podziałów</i>
19	Zamożność ludności	<i>bez podziałów</i>
20	Rachunek regionalny	PKB, wartość dodana, inwestycje

W każdym obszarze, Jednostka Monitorująca odpowiada za całość prac tworzących cykl monitorowania, który składa się z następujących etapów:

1. Określenie potrzeb poszczególnych komórek samorządu i pozostałych interesariuszy, co do rodzaju informacji i zakresu monitorowania.
2. Ustalenie lub weryfikacja procedur operacyjnych systemu w zakresie: zawartości Kart Wskaźników (wraz z operatami pozyskiwania danych, wzorcami kwestionariuszy ankietowych, metodologią badań fokusowych), powołania Jednostek Współpracujących, zasad przetwarzania danych, udostępniania wyników oraz harmonogramu prac nad poszczególnymi wskaźnikami.
3. Pozyskiwanie danych ze źródeł pierwotnych i wtórnych.
4. Gromadzenie i przetwarzanie danych. Dla potrzeb systemu zostanie stworzona elektroniczna Baza Danych gromadząca wszystkie dane wprowadzone do systemu lub wytworzone w nim. Baza Danych będzie się składać z:
 - i) części niejawnej, dostępnej tylko dla Jednostki Monitorującej i przeznaczonej do gromadzenia informacji zawierających dane indywidualne oraz inne dane nieprzeznaczone do publikowania (np. wymagające przekształcenia lub niekompletne),
 - ii) części publicznej, zawierającej dane dostępne dla zainteresowanych za pośrednictwem strony www. Będą to wartości wskaźników w poszczególnych obszarach oraz powstałe na ich podstawie obiekty statyczne – np. raporty i inne dokumenty tekstowe, tabele lub wykresy w formacie graficznym.

Przetwarzanie danych, mające na celu obliczenie wartości wskaźników zgodnie z Kartami Wskaźników, będzie wykonywane przez Jednostkę Monitorującą lub Jednostkę Współpracującą.
5. Publikowanie danych wynikowych systemu. Głównym sposobem udostępniania informacji wytworzonych w systemie będzie internetowa aplikacja e-Region omówiona poniżej. Ponadto w postaci drukowanej będą wydawane okresowe opracowania zbiorcze o

charakterze monograficznym, dotyczące np. nauki, przedsiębiorstw, wykorzystania wsparcia, ofert technologicznych jednostek naukowych, edukacji, społeczeństwa itd.

6. Analiza i ocena. Obliczone wartości wskaźników zostaną dla każdego z czterech Zadań systemu, przeanalizowane przez Jednostkę Monitorującą (we współpracy z Wydziałem lub inną jednostką organizacyjną samorządu województwa zajmującą się danym obszarem) lub przez Jednostkę Współpracującą lub – w szczególnych przypadkach – przez ekspertów zewnętrznych. Analizy takie będą upubliczniane na stronie internetowej, z możliwością ich uzupełniania przez opinie osób zainteresowanych. Okresowo, na podstawie powyższych informacji, zostanie dokonana całościowa ocena sytuacji w danym obszarze wraz z propozycjami możliwych działań samorządu województwa a także zmian w systemie monitorowania. Zakres tej oceny powinien dać odpowiedź na następujące pytania:
 - Czy i w jakim stopniu osiągnięto w danym obszarze wskaźniki realizacji strategii wojewódzkich? Jaka jest diagnoza rozwoju w danym obszarze?
 - Jaka jest prognoza trendów rozwojowych w danym obszarze? Co grozi regionowi? Czy pojawiają się szanse?
 - Jak wygląda nasz region na tle innych regionów Polski i UE? Dla których wskaźników region osiąga dobre pozycje a dla których zostaje w tyle? Czy dla naszego regionu zachodzi konwergencja zewnętrzna (tj. względem innych regionów)?
 - Jaka jest zmienność przestrzenna zjawisk ilustrowanych przez wskaźniki? Które miejsca (gminy, powiaty, miasta) w regionie wymagają interwencji? Czy zachodzi konwergencja wewnątrz regionu?
7. Decyzje na szczeblu samorządu województwa. Omówione powyżej oceny sytuacji i propozycje rozwiązań zostaną przez Jednostkę Monitorującą przekazane Zarządowi Województwa, który następnie przedłoży je do konsultacji z interesariuszami działającymi w danym obszarze. W tym celu Zarząd Województwa powoła Komitet Monitorujący w skład którego wejdą: Marszałek Województwa, przedstawiciel powiatów, przedstawiciel gmin, przedstawiciele organizacji gospodarczych, społecznych i pozarządowych, przedstawiciele podmiotów realizujących zadania w ramach programów wojewódzkich. Do zadań Komitetu Monitorującego należeć będzie: monitorowanie przebiegu oraz ocena efektywności i skuteczności realizacji strategii, ocena i wydawanie opinii w realizacji konkretnych celów, ocena postępów i rezultatów konkretnych działań, składanie odpowiednich propozycji do jednostek wdrażających, nadzór nad prawidłowością realizacji Strategii, przyjmowanie okresowych raportów realizacji strategii rozwoju.

Samorząd może korzystać też z pomocy ciał już istniejących np. Wojewódzka Rada Zatrudnienia, Regionalna Rada ds. Gospodarki, Nauki i Innowacji, Regionalna Rada ds. Społeczeństwa Informacyjnego, ZROT, Konwent Starostów. Gremia te formułują rekomendacje dla Zarządu Województwa, na tej podstawie Zarząd Województwa wyznaczy priorytety realizacyjne strategii na kolejny okres planistyczny i określi wskaźniki realizacji celów różnych poziomów strategii. Decyzja ta zostanie skierowana do akceptacji przez Sejmik Województwa.

6.7.2.2. Monitorowanie realizacji celów Strategii na podstawie wskaźników wynikających z kwantyfikacji tych celów

Każdemu z celów kierunkowych podporządkowany został wskaźnik realizacji celu. Zmiana wskaźników nie powoduje konieczności aktualizacji Strategii.

MONITORING

Cel	Kierunek	Miernik celu
1		WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA
	1.1	Wzrost innowacyjności gospodarki
		Nakłady na działalność innowacyjną ogółem
		Innowacyjne produkty na rynku
		Zasoby instytucji B+R
	1.2	Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym
		Noclegi udzielone w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania ogółem
	1.3	Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		Aktywne podmioty gospodarcze
		Liczba klastrów
	1.4	Wspieranie wzrostu eksportu
		Wartość eksportu towarów i usług
	1.5	Zintegrowana polityka morską
		Obroty ładunkowe towarów masowych i drobnicy (w tym w kontenerach) w portach morskich
		Jednostki toczne w międzynarodowym obrocie morskim
		Wynik finansowy podmiotów gospodarki morskiej
		Pracujący w gospodarce morskiej
	1.6	Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa
		Produkcja sprzedana artykułów spożywczych i napojów
		Pozyskiwanie ryb morskich i słodkowodnych
		Zbiory głównych ziemiopłodów
2		WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ/GOSPODARCZEJ REGIONU
	2.1	Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów
		Wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych w regionie
		Powierzchnia oferowanych terenów przeznaczonych pod inwestycje
	2.2	Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu
		Ilość instytucji wsparcia biznesu
	2.3	Wspieranie tworzenia stref aktywności inwestycyjnej
		Ilość podmiotów zlokalizowanych w strefach aktywności inwestycyjnej
		Powierzchnia terenów w strefach aktywności inwestycyjnej
	2.4	Budowanie i promocja marki regionu
		Rozpoznawalność marki regionu
3		ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU
	3.1	Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
		Liczba pracujących na obszarze Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM) na tle Polski
		Wpływ z podatków PIT i CIT per capita na obszarze SOM w porównaniu z regionem
		Liczba studentów na obszarze Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM) w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców
	3.2	Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
		Liczba pracujących aglomeracji Koszalina na tle Polski
		Wpływ z podatków PIT i CIT per capita na obszarze aglomeracji w porównaniu z regionem
		Liczba studentów w Koszalinie w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców
	3.3	Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych
		Ruch pasażerów w portach lotniczych - udział procentowy ruchu pasażerów
		Długość linii regularnej komunikacji autobusowej
		Długość dróg krajowych, ekspresowych i autostrad
		Przewozy ładunków żeglugą śródlądową
		Linie kolejowe eksploatowane, w tym zelektryfikowane
		Międzynarodowy ruch pasażerów w portach morskich
	3.4	Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
		Przedsiębiorstwa posiadające szerokopasmowy dostęp do Internetu

MONITORING

	Gospodarstwa domowe z dostępem do Internetu
	Komputery przeznaczone do użytku uczniów
3.5	Rozwój infrastruktury energetycznej
	Długość sieci energii elektrycznej
	Udział odbiorców gazu z sieci w ogóle mieszkańców
	Zużycie gazu z sieci
	Moc zainstalowana jednostek wytwórczych energii elektrycznej i ciepłej
3.6	Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
	Długość dróg w województwie
	Linie kolejowe eksploatowane na 100 km ² powierzchni
4	ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI
4.1	Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego
	Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza (z CO ₂)
	Grunty wymagające rekultywacji
	Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej w procentach
4.2	Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów
	Powierzchnia terenów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona
	Powierzchnia obszarów leśnych
	Pomniki przyrody
	Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności
4.3	Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii
	Udział produkcji energii ze źródeł odnawialnych w całkowitej produkcji energii
4.4	Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemów gospodarowania odpadami
	Odzysk z odpadów biodegradowalnych, wielkogabarytowych, zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego (w procentach)
	Odpady wytwarzane i unieszkodliwiane
	Przepustowość oczyszczalni ścieków
	Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi wymagające oczyszczenia
4.5	Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa
	Udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów komunalnych
4.6	Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych
	Liczba przedsięwzięć samorządowych i prywatnych służących rewitalizacji obszarów zurbanizowanych
5	BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI
5.1	Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki
	Zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej
5.2	Zwiększenie aktywności zawodowej ludności
	Współczynnik aktywności zawodowej ludności
5.3	Rozwój kształcenia ustawicznego
	Kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata
5.4	Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki
	Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych
	Skolaryzacja na poziomie ponadpodstawowym
5.5	Budowanie społeczeństwa informacyjnego
	Odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu
	Odsetek osób wykorzystujących Internet do komunikacji
	Poziom umiejętności korzystania z narzędzi teleinformatycznych
5.6	Zwiększenie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej
	Wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej (GUS)
6	WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU
6.1	Wspieranie funkcji rodzinnych
	Udział liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej do liczby ludności ogółem
6.2	Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej
	Urodzenia żywe

MONITORING

	Przeciętne dalsze trwanie życia – kobiet i mężczyzn
6.3	Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
	Frekwencja w wyborach samorządowych
6.4	Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej
	Ilość inicjatyw i imprez wzmacniających tożsamość lokalną
	Ludność na jeden ośrodek kultury na obszarach wiejskich
6.5	Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej
	Liczba imprez artystycznych
	Widzowie i słuchacze w teatrach, instytucjach muzycznych oraz zwiedzający muzea

6.7.2.3. Monitoring realizacji programów wypełniających zapisy Strategii

RPO - Regionalny Program Operacyjny¹³

Niezmiernie ważną dla realizacji programu jest zasada monitorowania, która zakłada systematyczną ocenę wdrażania programu przy użyciu zbioru wskaźników monitoringu. Wydział Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym jako Instytucja Zarządzająca (IZ) kieruje pracami i dostarcza niezbędne dokumenty Zachodniopomorskiemu Komitetowi Monitorującemu (ZKM), umożliwiając monitorowanie jakościowe wdrażania RPO w świetle jego szczegółowych celów, IZ opracowuje i przedkłada Komisji Europejskiej roczne i końcowe sprawozdania na temat postępów realizacji programu, po ich uprzednim zatwierdzeniu przez ZKM. W celu przestrzegania zasady stosowania reguły elastyczności, proces monitorowania obejmuje również finansowanie z RPO WZ działań objętych zakresem pomocy z Europejskiego Funduszu Społecznego. Za weryfikację mechanizmu cross-financing odpowiedzialna jest IZ. Dla potrzeb monitoringu i sprawozdawczości udostępniony jest Krajowy System Informatyczny (system scentralizowany), który gromadzi na poziomie kraju dane niezbędne dla systemu zarządzania i kontroli ustanowionego dla programu operacyjnego, obliuguje jednocześnie IZ RPO do uczestnictwa w nim. Informacje dostarczane z bieżącej analizy wartości wskaźników są podstawą dla weryfikacji jego zapisów i wprowadzania zmian zgodnie z celami programu. Prawidłowe zarządzanie RPO wiąże się z systematyczną oceną działań związanych z realizacją Programu, analizą postępu jego realizacji, oceną przydatności podejmowanych działań oraz oceną oddziaływania zaangażowanych środków na rozwój społeczno-gospodarczy województwa.

PROW - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich¹⁴

Monitorowaniem realizacji programu zajmują się: Instytucja Zarządzająca, Komitet Monitorujący, Agencja Płatnicza oraz instytucje zaangażowane we wdrożenie poszczególnych działań. Komitet Monitorujący Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 między innymi zajmuje się dokonywaniem okresowego przeglądu postępu w osiąganiu określonych celów programu na podstawie dokumentów dostarczonych przez Instytucję Zarządzającą. Sam monitoring realizowany jest przy pomocy narzędzia elektronicznego, jakim jest Informatyczny system monitoringu - system ten funkcjonuje w formie skomputeryzowanej, odpowiedniej do celów monitorowania i oceny wdrożenia PROW 2007-2013. Dane operacyjne z realizacji Programu pozyskiwane są z Agencji Płatniczej oraz instytucji pełniących delegowane funkcje wdrożeniowe, gromadzone są

¹³ Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013; Szczecin, październik 2007 r.

¹⁴ Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013); Warszawa, lipiec 2007 r.

również na poziomie projektów, działań i osi priorytetowych. Obligatoryjnie, w ramach możliwości, monitorowany jest udział kobiet i mężczyzn w działaniach Programu. System umożliwia przesyłanie danych w formie elektronicznej pomiędzy instytucjami uczestniczącymi we wdrażaniu PROW przy zastosowaniu zasad bezpieczeństwa. Monitorowanie opiera się na wskaźnikach, które zostały zdefiniowane dla PROW zgodnie z wytycznymi zawartymi we Wspólnych Ramach Monitorowania i Oceny, przy uwzględnieniu specyfiki poszczególnych działań realizowanych w ramach Programu. Określono wskaźniki bazowe odnoszące się do stanu wyjściowego w zakresie rolnictwa i obszarów wiejskich oraz środowiska w Polsce, a także wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływań Programu. Wskaźniki służą mierzeniu postępów, efektywności oraz skuteczności realizacji programu w odniesieniu do jego celów.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki¹⁵

Monitorowanie służy zapewnieniu odpowiedniej jakości wdrażania PO KL. Jest ono prowadzone przez Instytucję Zarządzającą PO KL i Komitet Monitorujący dla PO KL oraz Instytucje Pośredniczące i Podkomitety Monitorujące dla komponentu regionalnego programu. Komitet Monitorujący PO KL czuwa nad efektywnością i jakością wdrażania PO KL. Monitorowanie jest prowadzone na podstawie określonych w PO KL wskaźników finansowych oraz wskaźników odnoszących się do produktów i rezultatów, kwantyfikujących cele poszczególnych priorytetów. Tam, gdzie to możliwe, odpowiednie dane statystyczne będą uwzględniać podział na płeć oraz podział ze względu na wielkość projektów realizowanych przez beneficjentów.

Oprócz tego w latach 2007-2013 na terenie województwa zachodniopomorskiego realizowane będą programy współfinansowane z funduszy strukturalnych, zarządzane na szczeblu krajowym:

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

W ramach NSS na lata 2007-2013 do województwa zachodniopomorskiego, na realizację 31 projektów z zakresu infrastruktury ochrony środowiska, transportu, energetyki i szkolnictwa wyższego, inwestycji zapisanych na liście projektów indywidualnych przeznaczono 5 mld 90,13 mln zł.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

Na liście projektów indywidualnych do programu wpisano 1 projekt o wartości 52,92 mln zł.

Kontrakt wojewódzki funkcjonujący do roku 2008 w oparciu o ustawę o zasadach wspierania rozwoju regionalnego, a następnie o ustawę o Narodowym Planie Rozwoju był instrumentem prowadzenia polityki rozwoju regionu. Powstawał w wyniku negocjacji pomiędzy stroną rządową a samorządową, w oparciu o zapisy strategii rozwoju województwa i zawarte w nich priorytety. Pozwalało to na ukierunkowanie środków z rezerwy celowej budżetu państwa otrzymywanych w ramach wsparcia ze strony rządu.

Kontrakty wojewódzkie z perspektywy czasu nie zostały ocenione jako instrumenty efektywne, pozwalające na realizowanie działań na rzecz rozwoju regionalnego. Na taką ocenę miały wpływ m.in. ograniczone możliwości negocjacji (część zadań szczegółowo ukierunkowana przez stronę rządową) oraz fakt finansowania środkami z budżetu państwa przedsięwzięć typowo lokalnych, o ograniczonym znaczeniu dla rozwoju regionu.

W kontraktach wojewódzkich dominowały następujące obszary: infrastruktura społeczna – w tym placówki opieki społecznej i ochrony zdrowia oraz placówki oświatowo – wychowawcze, infrastruktura komunikacyjna, wsparcie infrastruktury turystycznej.

¹⁵ Program Operacyjny KAPITAŁ LUDZKI Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013; Warszawa, 7 września 2007 r.

Niewielkie środki były kierowane na projekty z zakresu pobudzania przedsiębiorczości. Liczba zadań wpisanych do kontraktów była zbyt duża, co w konsekwencji powodowało znaczne rozproszenie środków inwestycyjnych. Kontrakty dotyczyły głównie inwestycji przyczyniających się do restrukturyzacji gospodarczej i wyrównywania szans społeczności lokalnych.

Nowy kontrakt wojewódzki, określony w „Założeniach systemu zarządzania rozwojem Polski” (dokument przyjęty 27 kwietnia br. przez Radę Ministrów) ma zapewnić koordynację działań zarówno strony rządowej, jak i samorządowej dla osiągnięcia wspólnie uzgodnionych celów rozwojowych. Kontrakty są podstawą do programowania działań i określania zasad wyboru projektów w ramach programów rozwoju, zarówno w programach zarządzanych przez Rząd (w ramach polityki regionalnej i polityk sektorowych), jak i samorząd terytorialny oraz ewentualnie przez inne podmioty publiczne.

Kontrakt wojewódzki ma być skutecznym instrumentem interwencji państwa w regionie. Przekazane na jego podstawie środki budżetowe mają zostać ukierunkowane na obszary problemowe, wymagające wsparcia, nie tylko na poziomie regionu, ale również na poziomie ponadregionalnym. Aby rzeczywiście tak się stało, formuła obecnie realizowanych kontraktów musi ulec zmianie. Dotyczy to przede wszystkim zasady wieloletniego programowania tych dokumentów, a także skupienia się na inwestycjach szczególnie istotnych z punktu widzenia polityki regionalnej państwa.

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy jest formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Szwajcarię Polsce i 9 innym państwom członkowskim Unii Europejskiej, które przystąpiły do niej 1 maja 2004 r. Na mocy umowy międzynarodowej, zawartej 20 grudnia 2007 r. w Bernie, ponad 1 mld franków szwajcarskich trafi do dziesięciu nowych państw członkowskich, z czego niemal połowa (ok. 489 mln CHF) przeznaczona będzie na pomoc dla naszego kraju.

Priorytetami programu są: bezpieczeństwo, stabilność, wsparcie reform, środowisko i infrastruktura, odbudowa, przebudowa i rozbudowa infrastruktury środowiskowej oraz poprawa stanu środowiska, sektor prywatny i rozwój społeczny i zasobów ludzkich. Projekty do dofinansowania wyłaniane są w trybie konkursowym.

Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Państwami - Darczyńcami są 3 kraje EFTA (Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu) - Norwegia, Islandia i Lichtenstein.

Kraje te w zamian za możliwość korzystania ze swobód Jednolitego Rynku, zobowiązały się stworzyć Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy EOG w celu stworzenia warunków do udzielenia pomocy finansowej mniej zamożnym członkom UE posiadającym najniższy poziom PKB.

Głównym celem utworzonych mechanizmów finansowych jest wyrównywanie poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Rząd polski podpisał w październiku 2004 roku umowy z państwami-darczyńcami, które uregulowały warunki pozyskiwania środków finansowych przez polskich beneficjentów.

Łączna kwota przyznana Polsce, w ramach obu mechanizmów, wynosi **533,51 mln euro**. Fundusze te są wykorzystywane na przedsięwzięcia realizowane w ramach określonych priorytetów w latach 2004-2009.

Program operacyjny: „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich” PO RYBY

Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013” został stworzony, aby realizować cele polskiej polityki rybackiej, którymi są:

- racjonalna gospodarka żywymi zasobami wód i poprawa efektywności sektora rybackiego,
- podniesienie konkurencyjności polskiego rybołówstwa morskiego, rybactwa śródlądowego i przetwórstwa ryb,
- poprawa jakości życia na obszarach zależnych od rybactwa.

Budżet programu to 900 mln euro.

Głównym celem jest dostosowanie floty rybackiej do dostępnych żywych zasobów oraz poprawa rentowności rybołówstwa morskiego, działania koncentrować się będą również na modernizacji istniejących gospodarstw chowu i hodowli ryb, polepszeniu organizacji sektora rybackiego, np. poprzez ustanawianie oraz restrukturyzację uznanych organizacji producenckich oraz aktywizacji społeczności na obszarach zależnych od rybactwa, poprzez włączenie partnerów społecznych i gospodarczych z określonego obszaru do planowania i wdrażania lokalnych inicjatyw, które pozwolą na rozwój tych terenów oraz poprawę jakości życia lokalnych społeczności związanych z rybactwem.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej INTERREG IV A Współpraca Transgraniczna Krajów Meklemburgia-Pomorze Przednie/ Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) 2007-2013

Budżet programu na lata 2007-2013 wynosi 156 250 000 euro (z czego środki EFRR 132 812 671 euro), w tym wkład Polski wynosi 49 971 489 euro.

Priorytetami są: wspieranie działań na rzecz infrastruktury służącej współpracy transgranicznej i poprawie stanu środowiska w obszarze pogranicza, wspieranie transgranicznych kontaktów gospodarczych i wspieranie współpracy gospodarczo- naukowej oraz transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie kultury, edukacji i ochrony zdrowia

Program Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk 2007-2013

Budżet programu na lata 2007-2013 wynosi 75 342 210 euro, w tym wkład Polski wynosi 25 mln euro.

Priorytetami są: konkurencyjność gospodarcza, atrakcyjność i wspólna tożsamość

INTERREG IVB

Program BSR będzie finansowany ze środków:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
- budżetu Norwegii
- Europejskiego Instrumentu Partnerstwa i Sąsiedztwa

W okresie 2007-2013 całkowity budżet EFRR dla programu BSR wynosi 208 mln euro, ponadto środki Norwegii to 6 mln euro.

Źródłem finansowania udziału partnerów rosyjskich i białoruskich w projektach realizowanych w ramach programu BSR są środki Europejskiego Instrumentu Partnerstwa i Sąsiedztwa tj. 22,6 mln euro.

Łącznie środki na program BSR w 7 letniej perspektywie wynosić będą ok. 236,6 mln euro.

Priorytetami są: innowacyjność, ochrona środowiska oraz promowanie atrakcyjności miast i regionów.

INTERREG IVC

W ramach tego programu wspierane będą działania zmierzające do poprawy efektywności polityki regionalnej poprzez promowanie innowacyjności i gospodarki opartej na wiedzy oraz ochronę środowiska i zapobieganie zagrożeniom.

Budżet programu wynosi 321 mln euro.

Ze środków tych współfinansowane będą również:

- program wymiany doświadczeń na temat rozwoju obszarów miejskich (w oparciu o dotychczas realizowany program URBACT),
- program dotyczący identyfikacji, transferu i rozpowszechniania „dobrych praktyk” w zarządzaniu programami współpracy – INTERACT II,
- program z zakresu opracowywania studiów, gromadzenia danych, obserwacji i analizy trendów rozwojowych (kontynuacja programu ESPON).

6.7.3. e-Region – internetowa aplikacja wspomagająca monitorowanie rozwoju regionu

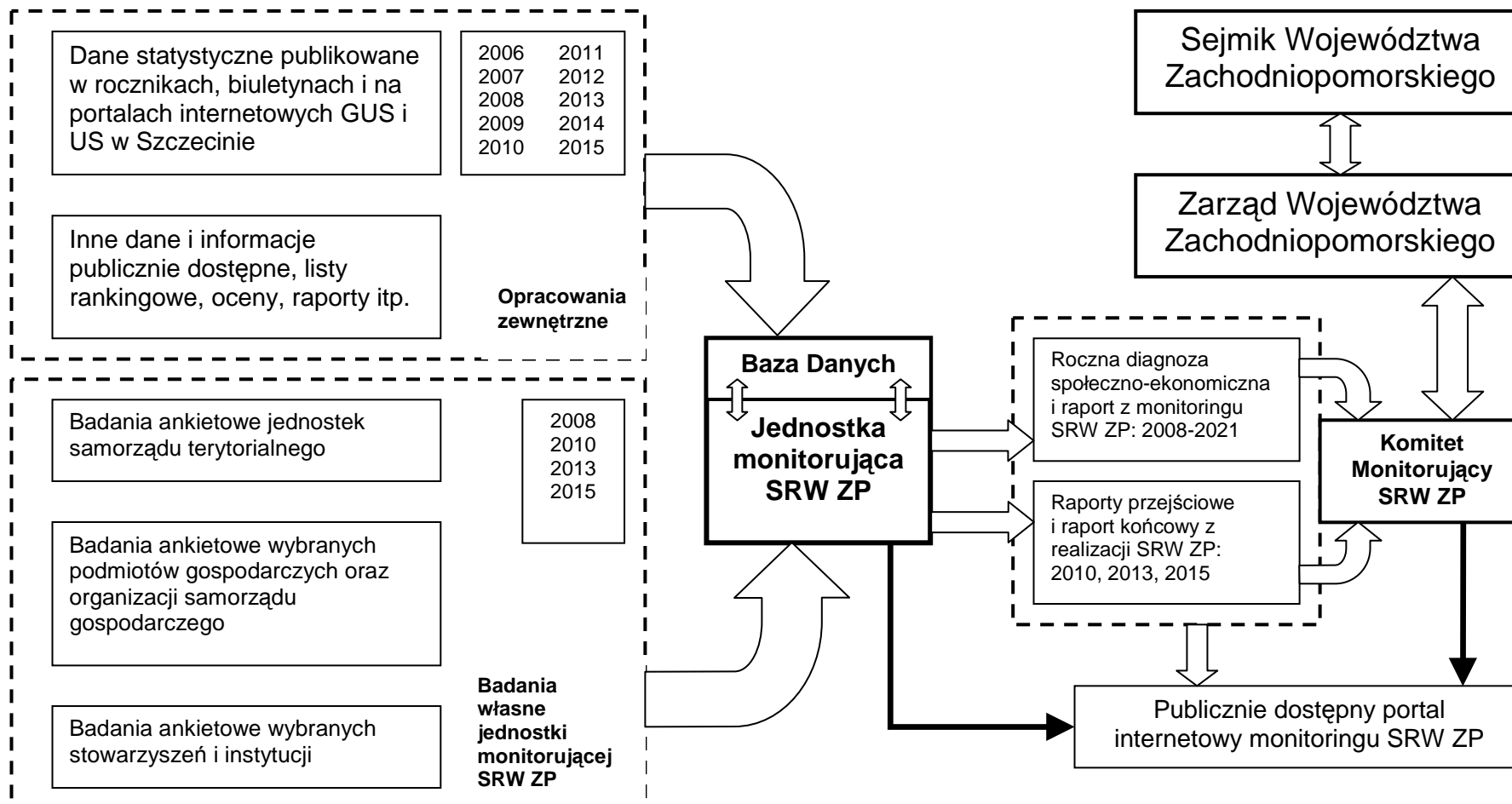
Głównym sposobem komunikowania się Systemu z jego interesariuszami będzie specjalnie do tego celu zaprojektowana aplikacja internetowa w postaci portalu www.

Podstawowym zadaniem tej aplikacji jest udostępnianie zainteresowanym osobom i instytucjom danych liczbowych (głównie wartości wskaźników) oraz innych dokumentów stworzonych w wyniku pracy Systemu, zarówno w sposób statyczny (gotowe obiekty – bazy danych, rysunki, wykresy, tabele, raporty itp.) jak i interaktywny, polegający na generowaniu żądanych zestawień danych (w formie tabel lub wykresów) w trybie bieżącego dialogu online.

Pozostałe, nie mniej istotne zadania, to:

- stworzenie interesariuszom Systemu możliwości publicznego zamieszczania swoich opinii, komentarzy oraz prowadzenia dyskusji na temat wyników analiz w każdym z obszarów, co oznacza, że E-region będzie aplikacją społecznościową,
- zapewnienie wewnętrznej komunikacji oraz platformy wymiany danych (Intranet) dla pracowników Jednostki Monitorującej oraz Jednostek Współpracujących,
- stworzenie możliwości pozyskiwania danych pierwotnych poprzez wypełnienie ankiety online.

STRUMIEŃ PRZEPŁYWU INFORMACJI W DIAGNOZOWANIU SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM I MONITOROWANIU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

STRUMIEŃ PRZEPŁYWU INFORMACJI W DIAGNOZOWANIU SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM I MONITOROWANIU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO DO ROKU 2020:

Opracowania zewnętrzne, które należy wziąć pod uwagę, dokonując okresowych ocen stanu realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego dane pochodzą z różnych źródeł.

Dane z ww. źródeł będą gromadzone dla każdego roku z okresu 2009-2020. Będą one umieszczane w bazie danych podstawowych oraz w bazie monitoringu (arkusze mierników) i na tej podstawie obliczane będą odpowiednie wskaźniki realizacji celów SRW ZP.

Analiza wyników przeprowadzana będzie raz w roku począwszy od roku 2009, przedstawiana Komitetowi Monitorującemu SRW ZP w postaci „Rocznej diagnozy społeczno-ekonomicznej i raportu z monitoringu SRW ZP”. Po akceptacji Komitetu Monitorującego skrót analizy będzie udostępniony publicznie w portalu monitoringu SRW ZP.

W latach 2010, 2014, 2016, 2021 będą opracowane bardziej obszerne „Raporty przejściowe z realizacji SRW ZP” a w roku 2021 „Raport końcowy z realizacji SRW ZP”. Po akceptacji Komitetu Monitorującego skróty raportów zostaną publicznie udostępnione w internetowym portalu monitoringu SRW ZP.

SPIS WYKRESÓW

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura płci i wieku ludności województwa w 2008 roku.....	9
Wykres 2. Zestawienie wybranych parametrów demograficznych województwa, w tym na tle innych województw w 2007 roku.	10
Wykres 3. Budżet województwa - struktura dochodów wykonanych w 2008 roku.	15
Wykres 4. Budżet województwa - struktura wydatków wykonanych w 2008 roku według dziedzin działalności.	15
Wykres 5. Dochody i wydatki na 1 mieszkańca w budżetach powiatów w 2007 roku.	16
Wykres 6. Proporcje wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego województwa zachodniopomorskiego w latach 2000 i 2008 (%).	16
Wykres 7. Wyniki punktowe egzaminu gimnazjalnego w województwach okręgu w 2008 roku.....	22
Wykres 8. Wyniki procentowe egzaminu maturalnego w województwach okręgu w 2008 roku.....	23
Wykres 9. Studenci szkół wyższych na 10 000 mieszkańców w poszczególnych województwach w latach 2004-2008.	24
Wykres 10. Aktywność ekonomiczna mieszkańców województwa w latach 2004-2008 25	25
Wykres 11. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w województwie (wartości rzeczywiste i oraz prognozy).....	26
Wykres 12. Aktywność ekonomiczna mieszkańców poszczególnych województw w 2008 roku.....	26
Wykres 13. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców w województwie zachodniopomorskim w odniesieniu do analogicznych wielkości dla Polski, w tym na tle innych województw 2007 roku.	28
Wykres 14. Podmioty gospodarki narodowej ogółem i w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, według podregionów w 2008 roku.	29
Wykres 15. Ocena atrakcyjności inwestycyjnej województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku*.....	29
Wykres 16. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem na 1 mieszkańca województwa jako odsetek produkcji krajowej.	30
Wykres 17. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem na 1 mieszkańca według podregionów w 2007 roku.....	31
Wykres 18. Dynamika zmian produkcji sprzedanej przemysłu w Polsce i województwie (lata 2004-2007; 2003=100%).....	31
Wykres 19. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca w województwie w 2007 roku.....	32
Wykres 20. Średnia ilość mieszkańców przypadająca na hipermarket w województwie w 2007 roku.....	34
Wykres 21. Sprzedaż produkcji budowlano-montażowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Polsce i województwie w latach 2004-2007.	36
Wykres 22. Produkcja budowlano-montażowa w województwie w latach 2004-2007 (wartość bezwzględna w mln zł i udział procentowy w produkcji krajowej).....	37
Wykres 23. Pozwolenia na budowę wydane w województwie w latach 2005-2007 (powierzchnia w m ² i procentowy udział w pozwoleniach wydanych w kraju).	37
Wykres 24. Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych gospodarstw w Polsce i województwie w roku 2008.	39
Wykres 25. Noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania według województw, w roku 2007 (dane procentowe, Polska = 100%).	44
Wykres 26. Noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania turystom krajowym i zagranicznym według województw w roku 2007 (dane procentowe, Polska = 100%)... 45	45

SPIS WYKRESÓW

Wykres 27. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w Polsce i województwie w latach 2004-2007.....	45
Wykres 28. Obroty ładunkowe w wybranych portach województw pomorskiego i zachodniopomorskiego według grup ładunków w 2008 roku.	49
Wykres 29. Nakłady ogółem na działalność badawczo-rozwojową w roku 2007.....	51
Wykres 30. Nakłady na badania i rozwój w złotych na 1 mieszkańca oraz w sektorze przedsiębiorstw w mln zł w 2007 roku.	52
Wykres 31. Wybrane cechy informatyzacji szkół* w województwie, w tym na tle innych województw w 2007 roku.	58
Wykres 32. Wybrane cechy informatyzacji przedsiębiorstw województwa, w tym na tle innych województw w 2007 roku.	58
Wykres 33. Dostęp mieszkańców województwa do infrastruktury komunalnej, w tym na tle innych województw.....	76
Wykres 34. Budynki nowe oddane do użytkowania w podziale na podregiony.....	81
Wykres 35. Mieszkania oddane do użytkowania na 10 000 mieszkańców w powiatach województwa w 2007 roku.	82
Wykres 36. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę w powiatach województwa w 2007 roku.	82
Wykres 37. Średnie tempo wzrostu PKB ogółem w województwach w latach 2000-2006 w cenach stałych.	84
Wykres 38. Udział produktu krajowego brutto województwa w PKB Polski w latach 1999-2006.....	85
Wykres 39. PKB województwa w latach 1999-2006.....	85
Wykres 40. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w podziale na podregiony w latach 2004-2006.....	85
Wykres 41. Produkt krajowy brutto na 1mieszkańca w poszczególnych województwach w latach 2004-2006.	87
Wykres 42. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwach w odniesieniu do średniej krajowej w latach 2004-2007.	88
Wykres 43. Tereny zielone w wybranych miastach województw w zestawieniu z danymi ogólnopolskimi w 2007 roku.....	94

Spis tabel

Tabela 1. Podstawowe dane strukturalne sektorów w województwie i w Polsce w 2007 roku.	28
Tabela 2. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne w Polsce i województwie w 2007 roku.....	80

Spis map

Mapa 1. Obszary Natura 2000 na terenie województwa zachodniopomorskiego	8
Mapa 2. Potencjał e-Rozwoju w województwie zachodniopomorskim.	56
Mapa 3. Dostęp do Internetu w miejscowościach województwa zachodniopomorskiego.	57
Mapa 4. Dostępność czasowa do ośrodków wojewódzkich drogami kołowymi w 2008 roku.	61
Mapa 5. Produkcja energii elektrycznej i największe elektrownie w Polsce.....	65
Mapa 6. Mapa wietrzności w Polsce.....	67
Mapa 7. Ocena stanu rzek województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku.	71
Mapa 8. Poziom wzrostu gospodarczego według powiatów w latach 2002 i 2007.....	86